

yeni
bahar
4 2022
sayı

Dönüm

Kabataş Erkek Lisesi • dönümlük edebiyat dergisi

Kimi de gün ortası yanıma sokuluyor
En çok güz ayları ve yağmur yağınca
Alçalır ya bir bulut, o hüzün bulutunda.
Uzanıp alıyorum kimse olmuyor
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Behçet Necatigil

DÖNÜM

Dönümlük Edebiyat Dergisi
Yeni Nesil Sayı:4
Bahar' 2022

KURUCUSU:
Behçet Necatigil

SAHİBİ :
Kabaş Erkek Lisesi Adına
Okul Müdürü
Dr. Muharrem Bayrak

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:
Emrah Ayhan

EDİTÖRLER:
Sema Çimen
Emrah Ayhan
Filiz İlaslan
Özlem Kopuz Demirci
Yüksel Bacak
Duygu Elif Yalçın
Necati Siyahhan

KAPAK RESMİ:
Nimet Beyza Bozdağ

KAPAK TASARIM:
Hakan Sümer

TASARIM:
Necati Siyahhan

E-POSTA:
donumdergisi@gmail.com

İSTEME ADRESİ:
Kabaş Erkek Lisesi
Çırağan Caddesi No:40
Ortaköy-Beşiktaş/İstanbul
Tel: 0212 260 48 71

Kabaş Erkek Lisesi
Eğitim Vakfı
Kültür Hizmetidir

- 2 — SÖZÜ OLAN ADAM/ Emrah Ayhan
4 — ACI ÇEKMEK ÇIKIŞIN SAĞLAMASIDIR/ Ali Ulaş Sezer
5 — NEDEN HAYALLERİ/ Ahmet Onur Oğuz
6 — CÜCE/ Bengisu Alkan
7 — KANLI AĞAÇ/ Sıla Yaman
8 — SUÇLARIN TEMELİ HIRSIZLIK/ Emre Topçu
9 — OSMAN HAMDİ BEY VE MÜZECİLİĞİ/ Mehmet Ali Davutoğlu
11 — YAŞAMAK ÜZERİNE/ Kubilay Dural
13 — İNCİLER DERİNLERDE/ İpek İnci Öge
14 — DÜŞLER PEŞİNDE/ Ceren Naz Uzdil
19 — PORTAKAL AĞAÇLARININ GÖLGESİ ALEV ALEV: İSPANYA İÇ SAVAŞI VE GERÇEKÜSTÜCÜLÜK / Necati Siyahhan
23 — BİR YOLCULUK ARAFESİ/ İbrahim Kağan Lek
24 — HİLMİ YAVUZ İLE SÖYLEŞİ/ Dilay Mehmetoğlu, İlyas Sezer, Ergün Durukan, Necati Siyahhan
29 — ŞARKI/ Ali Fuat Karaaslan
30 — ABLUKA/ Ömer Keleşoğlu
34 — COGOL/ Çağan Yılmaz
36 — YARIN/ Ahmet Berk Takır
37 — HAN/ Ahmet Burak Arıkan
39 — ÇOK SESSİZ KORO/ Ay Sıla Çaloğlu
40 — BANA DAİR/ Ayşenur Kuru
41 — DEFTER/ Sıla Azgın
43 — SARI/ Bengisu Alkan
46 — KAPI KOMŞULARI: TÜRKÇE VE YUNANCA/ Can Çolak
48 — GÜN OLUR ASRA BEDEL/ Meltem M. Gürbüz
50 — DENİZİN OĞLU: HALİKARNAS BALIKÇISI/ Doruk Kadir Sezer
54 — FLÂNEUR/ Heja Arda Üzer
56 — KIYAFETLERİ SERÇE OLMAYALIM DİYE CEPLİ YAPIYORLAR/ İlgin Emci
57 — İSTİKLAL/ İlyas Sezer
60 — KARTLARLA TOPLUM DÜZENİ/ Defne Eren
64 — GARİBAN KÖYLÜ, KİMSESİZ KÖYLÜ VAH KÖYLÜ/ Egemen Aray
68 — BEKLENMEDİK UMUT/ Mustafa Tekel
72 — ABDULLAH EFENDİ'NİN RÜYALARI HİKAYESİNDE SEMBOL VE MOTİFLER/ Sezin Mumcu
76 — İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN/ Sevgi Kırmızıbekmez
78 — ANLATIM TEKNİKLERİNİN TOPLUMSAL TEMA AKTARIMINA ETKİSİ/ Sena Sandalcı
82 — UNUTULAN HİKÂYESİNDE MOTİFLER/ Hakan Marangoz
85 — ÖLÜ TOPRAK/ Necati Siyahhan
86 — MEKANIN AİDİYET DUYGUSU/ Yağmur Akkaya
87 — KUM TANESİ/ Roza Öztürk
88 — BİR ŞEY/ Muhammet Faik Ekiciler
89 — FIRTINA DİYARINA IŞIK GEREK/ Ali Arhan Pala
93 — EYVAH, YOKSA YALNIZ DEĞİL MİYİZ?/ Çağrı Hakim Yıldız

Sözü Olan Adam

başyazı yerine

Emrah Ayhan

Söyleyecek sözü vardı. Seneler hep aynı kaygılarla, peşi sıra tükenip geçiyordu. Yeni bir yıla girip de bunun farkındalığına ulaştığında zaten yılın dörtte biri bitmiş oluyordu. Dengeli biri gibi görünmeye çalışarak, insanların kendisi hakkında ne düşündüğünü önemseyerek kendi elleriyle boynuna bir kement taktığının farkına vardığında yaşı hayli ilerlemişti. Sözleri içinde birikmiş bekliyordu.

Yazılmazsa unutuluyordu kelimeler, hikmetler yaşamak girdabında yitip gidiyordu. Bakışları keskinliğini kaybediyordu, duvarlara çarpa çarpa. Zaman omuzlarına binmiş, boynunu bacaklarının arasında sıkıyordu adeta. Her şeye rağmen sözleri içinde birikmiş bekliyordu.

Her sene olduğu gibi yine bu mevsimde aynanın karşısına geçip gördükleri üzerine düşünmek için içinde dayanılmaz bir istek duydu.

-Hoş geldin. Ben de seni bekliyordum.

-Geleceğimi biliyordun demek.

-Geç bile kaldın. Her sene bu mevsimde farkındalığın zirvesine ulaşıp beni görmek, gözlerime bakmak ve yüzümdeki derin çizgileri saymak için karşıma geçiyorsun.

-Yılın dörtte biri geçmiş oluyor ama.

-Zaten sonrasını da zamanı kontrol etmeye çalışarak geçiriyorsun.

-Sonra yine yeni bir sene. Aynı kaygılar, aynı takıntılar, kendimden beklediklerim ve bir türlü olmayanlar, başaramadıklarım.

-Başardığında ben ve sen olmayacağız; aramızdaki şu cam da, bunu unutma.

-İşin en kötüsü ne biliyor musun? Şu an olduğu gibi her sene aynı şeyleri konuşuyor olmamız.

-Soruların aynı olunca cevapların da aynı oluyor senin. Üstelik aradan bir yıl geçmiş olsa da soruş şeklin bile aynı. Ses tonun, çözümsüzlüğün.

-Bu tekrar, beni tüketiyor. Çünkü vakit azalıyor ve ben hala aynı yerdeyim.

-Bunca yıldır aynı yerde olman, bir çeşit gerilemedir, bunu da biliyorsun.

-Evet ya, bilmek. Bilmemeyi isterdim. Ama gözlerinin ta içine baktığım an bu fırsatı kaçırdım.

-Hayır hayır. Sadece yolunu şaşırdın, o kadar.

-Yolumu ne zaman buldum ki, şaşırayım?

-Hikmetin ışığını yüreğinde yaktıktan sonra bilgiye fazla rağbet ettin. Bilgisiz olmaz diyordun ilk zamanlar hatırlıyor musun?

-Hala aynı fikirde değil miyim?

-Değilsin. Zaten geldiğin bu noktada aynı fikirde olmamalısın. Bilme'nin sınırı yok. Yılların tükenip bitiyor ve sen hala daha çok bilmek için uğraşıyorsun. Artık farkına varman gereken yegane gerçek bu. Bilgi omuzlarında yük oldu, gözlerinin önünde perde.

-Ama akıl olmadan, bilgi olmadan anlamlandıramam ki olup biteni.

-Akıl sınırlıdır. Akılın zaferi sınırlı olduğunu kavraması, sınırlarını belirleyebilmesidir. Bilginin zirve noktası, ben hiçbir şey bilmiyorum, diyebilmektir. Yürek bilgiyi hikmete dönüştüremezse, insan bilgi yükünün altında ezilir.

-Benim durumum da bu anlaşılabilir. Bütün bunları bana anlatman için kırk yaşına gelmemi, bunca yıl acı çekmemi neden istedin peki?

-Geçmişini düşün. Zamansız elde ettiklerini. Çektiğin acının asıl nedeni buydu. Sabırsızlık hazımsızlıklarını doğurdu. Ayrıca insan tekamülünde önemli bir dönüm noktasıdır kırk yaş. Bunu da bilirsin, bildiklerin arasında.

-Peki ya bundan sonra?

-İlk iş aramızdaki şu camı kırman olacak.

-Yapamam!

-Yaptığın andan itibaren ben sen kalmayacak. İkimiz bir olacağız, olması gerektiği gibi. Benimle konuşurken aslında kendinle konuşuyorsun. Bana bakarken kendini görüyorsun. Gözlerindeki derinliği fark ettiğinde, yüreğindeki sonsuzluğu fark ettin sen. Aynayı kır artık!

-Aynasız nasıl yaşar insan?

-Alışkanlıklarımız ihtiyaçlarımız oluyor. Zamanla ona ihtiyacın olmadığını anlayacaksın. Kendini gönlüne sor, sana aynanın gösterebileceğinden çok daha fazlasını gösterecek. Ya şimdi, ya hiç. Çünkü yaşam, yüreğinde kendi ruhunun cesedini taşıyan insanlardan biri olarak yaşayıp ölmeni ve seni mezarlığına gömmeyi bekliyor. İşte bu yaşın bir önemi de burada. Ya şimdi, ya yazık.

-Aynasız nasıl tutunacağım yaşama? Bu dünya derinliği sevmiyor, her şey insanı yüzeyde kalmaya mecbur bırakıyor. İş, güç, eş, evlat... Her şey.

-Tutunanlar dünyayı elde ettiğini sanarak yaşayanlar. Dünya kimin olmuş?

Tutunamayanlar ise dünyanın da; işin, eşin, evladın da hikmetine varma yolunda avantaj elde edenler. Kır artık aynayı, vakit tükenmek üzere!

Sözü olan adam, bir anda tüm sözlerinin içinde eriyip tükendiğini hissetti. Tüm bildikleri yanıp kül olmayı, geçmiş ve şimdi hakikate dönüşmek için onu bekliyordu. Daha fazla düşünmeye fırsatı olmasın diye yerdeki tabureyi hızlıca kavrayıp aynaya doğru kaldırdığı anda içeriden gelen ses, içine girdiği zaman metaforunu bir anda dağıtıverdi. Duvarlar ve eşya eski yerlerini aldı, saatin tiktaklarını yeniden duymaya başladı.

-Hadi canım, kahvaltı hazır, çık artık banyodan, işe geç kalıyorsun.andırır ve daha dikkatli, temkinli davranmamızı sağlar.

Acı Çekmek Çıkışın Sağlamasıdır

dönüm

Ulaş Ali Sezer

Acı çekmenin insanı güçlendirdiğini söyleyen birçok söz duymuşuzdur. "Öldürmeyen acı güçlendirir", "acı çekmek çıkışın sağlamasıdır" ve benzeri sözler ve sözcük grupları bu konuda bu görüşü ifade eden söz öbekleridir. Bilimsel literatürde "travma sonrası büyüme" diye de sözü geçen bu ifadenin çeşitli psikolojik, psikiyatrik, kısaca bilimsel tanımları da vardır.

Peki bu "travma sonrası büyüme"nin bilimsel tanımı nedir? Travma sonrası büyüme Tedeschi ve Calhoun tarafından, yüksek derecede zorlayıcı yaşam olayları ile mücadele sonucu oluşan olumlu değişiklikler şeklinde tanımlanmaktadır. Travma sonrası büyüme literatürde çok yeni bir kavram olarak görülse de insanın zorluklar yaşayarak bilgiye, doğruluğa ulaştığı inancı yeni değildir. Birçok inanç sisteminde acı çekmenin insanı değiştirdiğine, olgunlaştırdığına dair düşünceler mevcuttur. Benzer şekilde varoluşçu felsefede Kierkegaard ve Nietzsche gibi düşünürlerin fikirlerinden yola çıkılarak travmatik yaşantının kişilerin yaşamın anlamını sorguladığı bir deneyim olabileceği vurgulanmaktadır.

Travma sonrası büyüme yaşantıdaki beş farklı alanda meydana gelen değişikliklerle açıklanmaktadır. Bu alanlar; yaşamın daha fazla takdir edilmesi ve önceliklerin yeniden değerlendirilmesi, daha yakın ilişkiler geliştirilmesi, kişinin kendi gücünün daha çok farkına varması, yaşamındaki yeni olasılıkların farkına varması ve ruhsal olarak gelişim şeklinde sıralanmaktadır. Yaşamın daha çok takdir edilmesi ve önceliklerin değiştirilmesi ile kişi önceden fark etmediği günlük hayatın parçası olan şeylerden daha fazla keyif almaya başlayabilir. Böylece günlük hayatın rutinleri dışına çıkabilir, önceliklerini değerlendirerek yaşamını kendisi için daha anlamlı ve doyumlu hale getirebilir. Travmatik deneyimden sonra yakın ilişkilerine daha çok değer vermeye başlayabilir ve "kötü gün dostları" ile daha da yakınlaşabilir. Ayrıca travmatik yaşantı ile birlikte "bunun üstesinden geldiysem, her şeyin üstesinden gelirim" düşüncesi gelişebilir.

Travmatik bir deneyim yaşaması kişide travma sonrası büyüme olacağı anlamına gelmez. Yani travmatik deneyim yaşamak, travma sonrası büyümenin olması için yeterli değildir. Travmatik olayın dışında bazı faktörler de travma sonrası büyümenin oluşmasında etkilidir. Travma sonrası büyüme düzeyini; bireysel özellikler (başta çıkma stratejileri, kendine güven), çevresel kaynaklar (sosyal destek, maddi kaynaklar) ve travmatik olay ile ilgili değişkenler etkilemektedir. Ancak öncelikli olarak travmatik yaşantı sonucu büyümenin meydana gelebilmesi için olayın sarsıcı bir olay olması ve kişinin bu travma ile mücadele etmesi gerekmektedir.

Travmalara birçok farklı örnekler verilebilir. Bu örnekler vahim

bir kazadan bir yakının kaybına kadar geniş bir yelpazede örneklendirilerek ele alınabilir. Yıllardan beri ülkemiz de çokça acı çekilen bir coğrafya haline gelmiştir. Ortadoğu coğrafyası halihazırda yüzyıllardan beri sarsıcı ve yankı uyandırıcı acılara sahne olmaktadır ki artık insanlar bu tarz coğrafyalardaki sıkıntılara karşı duyarlılıklarını yitirmeye başlamıştır. Bu tür olaylar pek tabii ki edebiyata, sanata da yansımıştır ve yansımaya devam ediyordu. Bunu bir örnek ile güçlendirmek gerekir ise Zülfü Livaneli'nin 2017 yılında kaleme almış olduğu "Huzursuzluk" isimli kitabını örnekleyebiliriz. Bu kitaptaki ana kahramanlardan bir tanesi olan Meleknaz, Ortadoğu'da yaşamış bir Ezidi kadındır. İŞİD işgali sırasında Arap olanlara pazarlanmış, satılmış, zulüm görmüştür. Çeşitli zorlukların ardından haftalarca aç kalarak Türkiye sınırına ulaşan Meleknaz, Mardin'deki mülteci kampına yerleşir fakat acısı burada da son bulmaz. Mardin'den sonra bir şekilde İstanbul'a gidip bir süre orada bakıcılık yaptıktan sonra Edirne üzerinden Avrupa'ya gitmeye çalışır. Yunanistan sınırında Meleknaz gibi zulümden kaçıp sadece düzgün bir hayata sahip olmak isteyen göçmenler, modern dünyada hala var olmaya devam etmektedir. Avrupa ülkelerinin çıkarıcı politikaları sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenler, yine sınırlarda Avrupa ülkeleri ve iş birliği yaptığı kurumlar aracılığıyla bir nevi ölüme terk edilmektedir. Bu tarz olaylar acı çeken insanları -eğer hayatta kalmayı başarırlarsa- daha da güçlendirir. "Öldürmeyen acı güçlendirir" sözü bu durumu en iyi açıklayan sözlerden biridir. Zülfü Livaneli'nin "Huzursuzluk" romanında bu durum şöyle bir söz ile özetlenir: "Harese nedir, bilir misin oğlum? Arapça eski bir kelimedir. Bildiğin o hırs, haris, ihtiras, muhteris sözleri buradan türemiştir. Harese şudur: Develerin çölde çok sevdiği bir diken vardır. Deve, dikenini yedikçe ağzı kanar. Tuzlu kanın tadı, dikeninkiyse karışınca bu, devenin daha çok hoşuna gider. Kanadıkça yer, yedikçe kanar, bir türlü kendi kanının tadına doyamaz... Ortadoğu'nun adeti de budur oğlum, tarih boyunca birbirini öldürür ama aslında kendini öldürdüğünü anlamaz. Kendi tadının kanından sarhoş olur..."

Peki nasıl güçlendirir? Acı çekmek bir insana başka hiçbir öğretilme yolunda olmayacak kadar etkili ve verimli bir şekilde deneyimler kazandırır. Her ne kadar çoğumuz hayatımızı boyunca acı çekmemek için uğraşsak da çektiğimiz acılar bize büyük oranda katkı sağlar ve verimli bir şekilde yeni şeyler öğretir. Bir şeyden korktuğumuz zaman o şeye daha deneyimli ve daha temkinli bir şekilde yaklaşırız, o acı bir kere çekildikten sonra da bir daha çekmeme isteği ve onun içten içe yarattığı korku faydalı bir deneyim kazandırır ve daha dikkatli, temkinli davranmamızı sağlar.

Neden Hayalleri

dönüm

Ahmet Onur Oğuz

Hayal kurmak doğamızda olan, her insana ait bir özellik. Bir mevki, para, eşya gibi maddi şeyleri hayal edebilirken bir duygu, bir insanla geçirilecek güzel zaman, iç huzur gibi manevi şeyleri de düşünebiliyoruz. Bunların çoğu aslında gerçekleşebilecek şeyler olsa da peşinden koşma cesaretini gösteren kişi sayısı çok az. Hatta öyle bir duruma geldik ki gerçekten hayalini yaşayan bir insan gördüğümüzde şaşırıyoruz. Biz değiştik ama aynı zamanda çağ da değişti. Teknolojinin gelişmesi, yaşam koşullarının değişmesi, toplumun yeniden şekillenmesine ve arzuladığımız şeylerin bambaşka bir hal almasına neden oldu. Halen güzel hayaller kursak da bir şekilde kendimizi sabote etmenin yolunu kolayca buluyoruz. Hayalperest olmamak, realist olmak ile pesimist olmayı karıştırıyoruz.

Artık bilgi çağındayız. Herkes her türlü bilgiye kolay bir şekilde ulaşabiliyor ama aynı zamanda bir sürü boş bilgiye de ulaşabiliyor. Sosyal medyada bir sürü boş beleş insanın hayatlarını takip edip onlara imreniyoruz. Bütün bir nesil aslında suni, gerçekliği ve sürdürülebilirliği olmayan hayatları izliyor. Onları benimsiyor. Hayallerimiz bile bize ait değil. Beynimizi kitle kontrol mekanizmaları ile yıkayan kişilere ait. İhtiyacımız olmayan şeyleri alıyor sevmediğimiz doğamızda aykırı şeyleri seviyor gibi yapıyoruz. Peki neden? Cevap basit: Toplum. Toplum bunu istiyor. Tüketmemizi istiyor. Kendi hayallerimizi, hayatlarımızı, isteklerimizi değil onlarınkini yaşamamızı istiyor. Doğru olanı değil doğru olarak kabul göreni yapmamızı istiyor. Kendi hayallerimiz yerine toplumun, ailemizin, kendimiz dışında herkesin hayallerini getirmek için çalışıyoruz.

Hayallerinin peşinden koşmayı bırakmış insanların en büyük ortak noktası fazla kötümser davranmalarındır. Dünya üzerinde olacak olan hiçbir şey kesin değildir. Sadece olasılıklar vardır. Hayallerin peşinden koşmak ise o şeyin gerçekleşme ihtimalini yükseltmektir. Hayallerini gerçekleştiren herkes bu kötümserliği yenmiştir. Durumu ölçüp biçip tarttıktan sonra doğru hamleleri yapıp başarmışlardır. Tabi ki başarısızlığı düşünmüşlerdir ama bunu da bir gerçeklik olarak kabul etmişlerdir. Başarılı olmak kadar başarısızlıkta hayatın bir parçası. Hatta daha önemli bir parçası. Başarısızlıktan başarılar doğurmak mümkün. Başarı unutulur ama başarısızlık her zaman hatırlanacak bir ders gibidir. Ne yapmaktan ziyade ne yapmamayı öğretir. Ama bizler o kadar çok korkutulduk ki başarısızlığı yolun sonu gibi görüyoruz. Halbuki yolun sonu olmaktan ziyade yolun en önemli parçası. Sonunda kazanılsa da kaybedilse de hayallerin peşinden koşan kişi çok büyük bir saygı hak eder. Çünkü o kişi tekdüze olmadığını, hayatı anlamaya çalıştığını ve bir şeylere gerçekten değer

verdiğini çok net bir şekilde kanıtlamıştır.

Bence bir diğer etken ise artık hayal kurmayacak kadar meşgul olmamız. Bugün hayatımızı sürdürmek için o kadar çok çalışmamız gerekiyor ki oturup gerçekten neyi istediğimizi düşünmüyoruz. Bu yüzden direkt olarak akışa kapılıp gidiyoruz. Kendi hayalimizi üretmeden sadece kendimizi sürdürüyoruz. Meşgul tutulmamızın sebebi de bu zaten, sistemdeki her çark olduğu yerde kalmalı. Yoruluyoruz ki hayal kurmayalım kursak da basit olsun. Mazlow piramidinde aşağılara düşürülüyor ki en basit ihtiyaçlarımızın peşinde koşarken hayallerimizi unutalım. Unutmasak bile peşinden koşacak vaktimiz, enerjimiz, kaynağımız olmasın. Büyük tıkrır tıkrır işleyen binlerce çarktan ve dışıdan oluşmuş sistemde ufak bir vida olarak yaşamımıza devam edelim. Hayalimiz tutkuyla bağlanmak yerine "icat çıkarmadan" işimize bakalım. Bu sebeplerden ötürü üretken hayal kurmayı da bilmiyoruz. Çoğumuzun en büyük hayali bir meslek sahibi olmak gibi şeyler. Bunun da en büyük sebebi gelecek kaygısı. Geleceğimizi güvence altına almak için günümüzden feragat ediyoruz.

Hayallerimiz için artık risk almayı da istemiyoruz. O yolda bir atılım yapmadan gerçekleşme yolunda hiçbir adım atmadan sadece kendimizi pesimist bir duruma sokuyoruz. Kendimize yalanlar söylüyoruz ki konfor alanımızda ayrılmayalım. Aslında yapılan her atılım hayale pozitif bir değer katıyor. Sonuç alındığı zaman elde edilecek mutluluğu kat ve kat artırıyor. En başta kurulduğu andan mutluluk veren hayal git gide insanı motive eden bir hale geliyor. Artık çoğumuz realist olma adı altında pesimist olduğumuzdan bu tarz şeyler uzak geliyor. Bir beklentimiz yok ve her şeye alıştık, uyuştuk. Daha iyisini hayal etmeyi de bıraktık. Sadece kalakaldık, öylece araftayız. Bence bir hayalin gerçekleşmeyeceğini düşünmeden önce neden gerçekleşmeyeceğini düşünmeliyiz. O hayalin gerçekten gerçekleşme ihtimali yok mu, yoksa o şeyi kendimize layık mi görmüyoruz bunu iyice düşünüp tartmalıyız.

Sonuç olarak bir nesil olarak uyutulduk. Küçük şeylere muhtaç bırakıldık. Başka insanların hayallerine muhtaç olduk. Hayallerimizin peşinden koşmadığımız veya koşmadığımız için yeni hayal kuramayan, kursa bile bütün olumsuz ihtimalleri kafasına getirip kendi kendini daha başlamadan sabote eden insanlara dönüştük.

Cüce

Göğsüne pantolon mu dolduruyorsun
Minik bir cücesin ve dilimi konuşuyorsun
Seni nasılda yargılamalı
Hangi mahkeme türünü kabul eder
Tut elimi sokaklara bakmalıyız
Hadi çok zor değil anca diz boyumdasın
Ha şöyle sende ki akıl anca buraya uzanır zaten
Var ettiyse seni bu dünya
Ve küçücük kafan
ve salak sözlerinle çıkardıysa seni karşıma
Belki de geride getirebilirsin
Yanında naneli şeker bile sunabilirim
Bu sandala da binelim belki
Evim burası benim
Gözümü açtığım sular tatlıdır ve balıklarla kaplıdır
Seni bıraksam derenin dibine
O seni yargılayacaktır
Çözdüm derdimizi, yolun kalanı;
Çok çok daha huzurlu

Bengisu Alkan

Kanlı Ağaç

dönüm

Sıla Yaman

Bir ağaç düşünün. Ağaç kelimesini yaşatan ne varsa içinizde, işte öyle bir ağaç... Toprağı sarmalayan kökleri, dimdik gövdesi, bir ilkbahar tablosu yapraklarıyla, bütün o görkemi ve görmüşlüğüyle, nicelerine ev olmuş ama hiçbir zaman o evden olamamış bir ağaç... Bir varmış, bir yokmuş ağaç. İlkbahar varmış mesela. Kuşlar evlerine dönmeyen heyecanıyla "Merhaba!" derlermiş "güzel evimiz" ve sonra devam ederlermiş ağaçtan daha yüksekte bir şeyler aranarak "Teşekkür ederiz, ey güzel Tanrımız!". Yaz gelirmiş ağaç hâlâ varmış. Böcekler eğlencelerine herkesi davet edermiş, bizim ağaç zaten oradaymış. Ve sonbahar... Ah, o ne büyük terk ediş! Yapraklar düşmeye görsün, kuşlar yolculuk telaşıyla veda etmezlermiş ağaca ama unutmazlarmış da hatırlatmayı "Evimize iyi bak!". Ah, o ne büyük kabul ediş; iyi bakarmış "kendine" ağaç. Ve dönmüş dünya tur bilmem kaç.

Hiç unutmam, bir gün bir gün bir çocuk çıka da gelmiş, kimse yok. Kimse yok, deyip gitmemiş çocuk; çünkü o, olmayan kimselerden kaçıyormuş. Hava soğukmuş, yorgunmuş. Bir ağaç görmüş, koşmuş. Sırtını yaslamış oturmuş. Gözleri dolu doluymuş. Dayanamamış sormuş: Ne oldu bana? Zaten annem de elimi tutmuyor artık. Ne oldu bana? Dönmüş donmuş ağaca: "Ne oldu sana? Hiç mi dermanın yok da yarına, teslim olmuşsun kısa?". Ağaç alışkınmış ona sığınılmasına hatta cevaplar verirmiş ona sorulmasa da sussa da. Ama bu sefer başka... Gelen başka, gidecek olan başka. Gözler ona bakmakta, dudaklar onu anmakta, kulaklar onu duymakta ve kalp, onu aramakta. Şimdi sıra dilemeyen itirafta: "O kadar sıkı dostum ki yalnızlıkla

benzedim gitgide arkadaşşıma.". Geç kalmış değildi belki fakat yetiştiği de söylenemezdi. Zaten bu hayatta yetişebileceği tek şey ölümdü, yalnız o beklerdi. Yalnız o özeldi, yalnız o güzeldi. Ağaç yaşamayı sevememişti, kimse ağacı sevmemişti. Sevmek ihtiyaç duymak değil, ihtiyaç olabilmektir. Ağaç izledi. Zor olan kalmak ya da gitmek değildi, gidememektir. Senden çoktan gidenden yahut hiç gelmemiş olandan gidememek. Ruhun seni terk etmişken, bedenden gidememek. Toprağa kök salmak. İstesen de kambur durmamak, başını eğememek. Dimdik bir gövdeye sahip olmak. Yaprakların ederken tek tek intihar; mezarlarına, gidememek.

Sesini yuttu ağaç, konuştuklarını sustu. Onun yerine bir kucak sundu. Çocuk için bu oldu. Ona tek gereken buydu. Acılarını kustu durdu. Ama bu sondu, hüznü verdiği son kozdu. Birden duruldu, gülümsemenin yine bir yolunu buldu. Ben senin için yaratılmışım, dedi çocuk, benim kollarımdan başka hiçbir şey senin gövdeni saramaz. Ben senin için yaratılmışım, diye fısıldadı ağaç, benim gövdemden başka hiçbir şey senin kollarını dolduramaz.

Derin bir nefes çekti ciğerine çocuk, kalbine ulaşırsa ağaçtan armağan kokuydu. Onu emanet saydı, tek solukta geri koydu. Kalktı, adım aldı, arkasına baktı: "Görüşmeyeceğiz, yine de kendine iyi bak!" Ağaç, son arzu mu nasihat mi belirsiz: "Güzel olanı herkes sever." dedi " Ama güzel sevmek sana çok yakışır.". Ah, o ne büyük terk ediş. Ah, o ne büyük kabul ediş.

Ah, bu ne mutlu bir son olurdu, eğer kimse gelmeseydi. Çocuk için hiçbir zaman orada olamayan kimseler, ellerinde eski zamandan ağaçlarla şu an burada olmasaydı eğer. Ağaçlar ağaçları neden keser? Ve neden aniden kızıldandı yer? Çocuklar hep bu kadar güzel mi sever? Ölmek ancak böyle yaşamaya değer. Toprak kanı emer, kökler sarhoşluğuna içer ve ağaç şöyle söyler: "Sevgi insanlar için yaratılmış. Güzel şeylerin sonunu insandan başka hiçbir şey getiremez." Artık öyle bir yaradır ki geçmez, öylesine bir sızdır ki dinmez, kanar durur kimseler görmez, ölür kimse gömmez..

Suçların Temeli: Hırsızlık

dönüm

Emre Topçu

Dünya üzerindeki suçların her birinin tek bir suçtan temel alındığını düşünüyorum ve bu suç da hırsızlıktır. Vergi kaçırmaktan tutun adam öldürmeye kadar her biri hırsızlık kavramının altında yer alır. Eylem her zaman aynıdır sadece ve sadece çalına şey ve kişiler değişir. İlk önce basit bir örnekle başlayalım : yalan söylemek. Yalan söylemek aslında çok farklı bir şey gibi gözükse de yine de bir hırsızlıktır. Çünkü konuştuğumuz kişinin doğruyu bilme hakkını ondan çalmış ve onu tamamen yanlış bir yöne itmiş olur. Bu basit hareket o yolun sonunda eğer doğruyu bilseydi elde edeceği şeyleri de çaldığımız anlamına gelir. En basit terimle geleceğini çalmış oluruz. Bu kadar küçük bir suç bile böyle büyük bir hırsızlığa yol açıyorsa gelin bir de büyük bir suçu inceleyelim. İnsan öldürmek. İnsanlığın gelmiş geçmiş en büyük tabusu. Bu kadar büyük bir suç nasıl sadece hırsızlık altında değerlendirilebilir diyebilirsiniz ama bir düşünün yaptığımız sadece bir hırsızlık değil midir ? Bu sefer somut bir şey yerine birinin hayatını onun elinden almış oluruz. Ama bu hırsızlık burada bitmez. Çünkü bu kadar büyük bir eylemi sadece bu kadar basit bir cümleyle anlatamayız. Birini öldürdüğümüzde onun elinden gelecekte kazanacağı parayı, gelecekte yaşayacağı duyguları, gelecekteki başarılarını ve gelecekte sahip olacağı sevgilisini, çocuklarını, arkadaşlarını alırız ve bu tek taraflı da işleme çünkü bu gelecekteki insanlardan da hayatlarındaki bir kişiyi, bir parçayı söküp almış oluruz. Yani çalınan şey ne kadar büyük ve çok olursa olsun bu da yine bir hırsızlık olarak nitelendirilebilir. Peki bu insanları bunlara yapmaya, hayatın bu kadar ucuna iten şey nedir ?

Hırsızlığın maddi sıkıntılar, hastalık, açlık gibi birçok nedeni olsa da ben işin biraz daha duygusal tarafına yönelmek istiyorum. Hırsızlığın arkasındaki temel olarak iki duygu vardır: açgözlülük ve kıskançlık. Herkesin mutlu mesut rahatlık içinde yaşadığı bir dünya düşünelim. Bu dünyada hırsızlığın adının bile duyulmayacağını düşünürsünüz değil mi? Ama yanılıyorsunuz çünkü insanoğlunun kibri ve açgözlülüğü her zaman bu durumu bozmanın bir yolunu bulur. O insanların arasından her zaman "neden daha fazlasına sahip olmayayım ki?" diye düşünen bir insan çıkacak kendinin diğerlerinden daha üstün olduğunu düşünerek bütün bir düzeni bozacaktır. Ve sadece bu şekilde tek bir suçun işlenmesiyle diğer insanların çoğu "O yapıyor-sa ben neden yapmıyorum?" düşüncesiyle insanların kıskanç doğasını bir defa daha ortaya çıkaracaktır. Peki bir insan öldürmek de sadece bu iki basit duyguyla açıklanabilir mi? Buna kesin bir cevap veremeyeceğim çünkü araştırmacıların söylediklerine göre bir insan öldürmenin arkasında büyük travmalar veya çeşit çeşit hastalıklar olabiliyor. Ama bu duyguları da tamamen yok saymaya-

cağımızı düşünüyorum. Çünkü bir insan bir insanı öldürüyorsa bu o insanı kendisinden üstün gördüğünün ve onun hayatının kendi hayatından daha iyi olduğunu düşündüğü içindir. Onun sahip olduğu şeyleri kıskanır ve eğer kendisi sahip olamayacaksa kimsenin olamamasının çok daha iyi olduğunu düşünür. Bu düşünce zinciri ise karşı tarafı öldürmenin bunu başarabilmesinin tek yolu olduğunu anlayınca son bulur. Gerisi ise ...

Şu zamana kadar hep nedenlerden bahsettik biraz da sonuçlara geçelim. Bahsedilen suçlardan herhangi birini işleyen bir birey tatmin olur mu ? Yaptıklarından gurur duyar mı ? Çok istediği mutluluğa ulaşır mı ? Yine birini öldürmeyi ele alalım. Belki ilk anlarda minik bir mutluluk yaşayacaktır. Düşündüklerini başarabilmenin mutluluğu. Rakibinden kurtulmanın mutluluğu. Tekrar üstte olmanın mutluluğu. Ama rakibinden kurtulduktan sonra fark edecektir ki karşısında biri olmadan üstte olmanın hiçbir anlamı yoktur. Ve yaptığı şeyin sadece korkmak ve mücadeleden kaçmak olduğunu, her zaman kolay yolu tercih ettiğini görecektir. Çünkü rakibine karşı kazanmış değil sadece onu ortadan kaldırmıştır. Bu onun ne kıskançlığını ne de açgözlülüğünü tatmin edecektir. Kendi düşünceleriyle baş başa kaldığı zaman öldürdüğü kişinin hayattaki bütün yüklerini omuzlarına aldığı fark edecektir. Ve çoğu insan bu yükün altından kalkamaz ve yaptığı şeyin ağırlığı karşısında kendi düşünceleri ve suçluluk duygusunda boğulacaktır. Çünkü o minik mutluluk gittiğinde geriye tek bir şey kalır. Suçluluk. Bu suçluluk öyle her zaman düzelterebileceği bir şey değildir. Çünkü yaptığı hiçbir zaman kaybolmayacaktır. Burada yaptığı hırsızlıkla öldürdüğü kişinin elinden sadece iyi şeyleri çalacağını düşünürken o kişinin bütün her şeyini iyisiyle kötüsüyle birlikte çaldığını anlar. Bir bedende iki ruhun yükünün taşınması insanı bu baskıda kendini kaybetmenin eşğine getirir. Bu durumu kısaca şu şekilde özetleyebiliriz. Yaptığımız her bir hırsızlık bize iyi şeylerin yanında kötü şeylerin sahipliğini de getirir ve bu kötü şeyler genelde her zaman iyilerin üzerini bir örtü gibi kapatarak bizi karanlığa boğar. Bu karanlıktan kurtulmak ise tamamen ayrı bir günün konusu olarak kalsın.

Yukarıda bütün bir yazı boyunca her bir suçun bir noktada hırsızlığa indirgenebileceğini anlatmaya çalıştım. Bu kadar şey söyledikten sonra minik de olsa kendimce hırsızlığın tanımını yapmak istiyorum: Hırsızlık karşı taraftan sadece sana faydası olan şeyleri çalmak değil; onlarla birlikte seni kirleten, değiştiren ve başka bir insana dönüştüren karşı tarafın harcadığı emeği ve zamanı çalmaktır.

Osman Hamdi Bey ve Müzeciliği

dönüm

Mehmet Ali Davutoğlu

Genellikle resimleri ve müzeciliği ile tanınan Osman Hamdi Bey gerçekten çok yönlü bir insandı. Osmanlı Devleti bir yandan İmparatorluğun birliğini korumaya çalışırken bir yandan da Batı'ya açılma sürecindedir. İşte böyle bir süreçte geleceğe ışık tutan, ülkesine ve toplumuna olumlu katkıları bulunmuş değerlerden biridir Osman Hamdi Bey. Onu anlamak için öncelikle ailesinden başlayarak çeşitli yönlerini incelemek yerinde olacaktır.

Osman Hamdi Bey'in zekasının, çalışkanlığının ve kabiliyetlerinin şekillenmesi ve gelişmesi, bulunduğu toplumda benzerine az rastlanan bir şahsiyet haline gelmesi ailesi sayesinde olmuştur. Sayılı kişinin Batı'da eğitim gördüğü bir dönemde babası Edhem Paşa Osman Hamdi'yi Fransa'ya eğitim alması için göndermiştir. Edhem Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun yetiştirdiği özel kimselerden biridir. İkinci Mahmut döneminde Sakız Adası'nda esir olarak alınıp daha sonra köle olarak satışa çıkarılmıştır. Orada Kaptan-ı Derya Hüsrev Paşa tarafından satın alınmıştır. Hüsrev Paşa, belki de kendi çocuğu olmadığından, konağındaki kimsesiz çocukları ve köleleri kendi evladı, aile ferdi gibi görür ve kendilerinin her yönden yetişmelerini isterdi. Hüsrev Paşa bu kimsesiz çocuklardan dört tanesini padişaha takdim etmiştir. Padişah bu dört çocuğun Avrupa'da eğitim görmesini isteyerek kendilerini Fransa'ya göndermiştir. Eğitim için Avrupa'ya giden ilk Türk öğrencini oluşturan bu dört kişiden biri de Osman Hamdi'nin babası İbrahim Edhem idi. Fransa'ya gittiğinde daha dokuz on yaşlarında olan İbrahim Edhem on yıl sonra maden mühendisi olarak memleketine geri geldi. İbrahim Edhem Batı'ya merak duyan ve yönde yenilikler yapmak isteyen padişahlar için o dönemde çok nadir bulunabilecek sayılı kişilerdendi. Küçük yaştan beri içli dışlı olduğu Batı kültürünün yanı sıra kendisi sanata da meraklı olduğundan sadece padişahların değil dönemin ressamlarının, mimarlarının, şairlerinin kısaca sanatkarlarının ilgisini çeken biriydi. Kendisi Osmanlı elbisesi, mimarisi vb. konularda da Fransızca kitapları çevirmiştir.

Osman Hamdi böyle bir kimsenin oğlu olarak dünyaya gelir. Kendisini üç erkek kardeşi vardır. Kardeşleri de tarih ve nümizmatik alanında çalışmalar yapmış önemli kişilerdir. Osman Hamdi Beşiktaş'ta ilkokul eğitimini aldıktan sonra babası tarafından hukuk eğitimi alması için Fransa'ya gönderir. Üniversitenin hukuk derslerine devam etse de bunun sonunu getiremez çünkü Osman Hamdi'yi ısrarla kendine çeken bir şey vardır: güzel sanatlar... Bir süre resim ve hukuk derslerini birlikte götürmeye çalışsa da sonunda babasının isteklerine rağmen hukuk derslerini bırakır ve resim derslerine devam eder. Paris'te Gustave Boulanger, Jean-Leon Gerome gibi ünlü ressamlardan ders alır ve atölyelerinde çalışır. 1869 yılında İstanbul'a döner, bir süre valilik, müdür muavinliği gibi çeşitli memurluk işlerinden sonra Müze Müdürlüğüne tayin edilir. Bu tayin hayatında büyük bir dönüm

noktası olur.

1881'de Müze Müdürlüğüne tayin edildiğinde ülkede otuz senedir sadece bir müze vardır. Bu müze denilen kuruluş da eser bakımından zayıf, bakımsız bir haldedir. Osman Hamdi Bey bu müzeyi devralarak buradan halen daha Türkiye'nin hatta dünyanın en önemli müzelerinden biri olan İstanbul Arkeoloji Müzesini çıkarmıştır. Hamdi Bey'in asıl amacı imparatorluk topraklarında sanat ve tarih değeri taşıyan bütün eserleri müzede toplamaktı. Fakat zamanın koşulları ele alındığında bakımsız müzede bir yerin onarılması, bir eserin fişlenmesi bu hedefine ulaşmasında büyük adımlar idi. Bu yüzden 1882 yılında müze müdürü olarak işe başlamasından hemen sonra müze binası olarak kullanılan Çinili Köşk'ün tamiratına karar verdi. Fatih Sultan Mehmet döneminde yapılmış bu bina müze yapılırken birtakım tamirler, değişiklikler geçirmişti, yapının ismini de aldığı çinilerin üstü sıva ile kaplanmıştı. Osman Hamdi Bey tamirat yapılırken bu sıvaları kaldırmış ve müzeyi restore ettirmiştir. Gene 1882 yılında Osman ey yeni bir binanın inşası için izin almıştır. Bu bina bugün Mimar Sinan Üniversitesi olarak bilinen Sanayi-i Nefise Mektebidir.

Bir ay gibi kısa bir sürede bu binanın inşası için izin almasına karşılık müze için de yeni bir binanın inşaatına başlamıştır. Hamdi Bey müze müdürü olduktan

sonra babasının da yardımıyla her vilayete göndermiş olduğu genelgeler sonucu kısa sürede birçok eseri müzede toplamayı başarmıştır. 1887 baharında Sayda kazılarında çıkarılan, günümüzde dahi müzenin en mühim eserlerinden biri olan "İskender Lahdi" ile başka yirmi lahitin bulunması sonucu müzeye yeni bir bina şart olmuştu. Bunun üzerine mimar Valori'ye bir müze planı çizdiren Hamdi Bey, 26 Temmuz 1887 dönemin Maarif Nezaretine bir mektup yazar. Yeni bir binanın gerekliliğinden kendilerine daha önce bahsettiği için kısa sürede bu mektuba olumlu yanıt alır. Böylece müzenin ilk bölümü 1891 Haziran'ında, ikinci bölümü olan Çinili Köşk 1903 Kasım'ında, üçüncüsü de 1907 Mayıs'ında yapılmış olur. Böylece devletin mali durumunun sıkışlığına rağmen Osman Hamdi Bey'in çabaları sayesinde muazzam bir müze inşa edilmiş olur.

Bu faaliyetleri Osman Hamdi Bey'in sadece müzecilik alanında ülkemizde yapmış olduğu çığır açıcı şeylerden bazılarıdır. Örneğin kendisi müzede sadece müdürlük yapmamış aynı zamanda müzede sergilenen kimi eserlerin bizzat kazı çalışmalarına da katılmıştır. Kadıköy'ün ilk belediye başkanlığını yapmaktan, yirmi beşin üzerinde muazzam tablosuyla, yazılı eserleri ile Osman Hamdi Osmanlı'nın gördüğü en büyük aydınları arasına ismini yazdırmıştır

Yaşamak Üzerine

dönüm

Kubilay Dural

Hepimiz hayatın ne kadar stresli olduğundan yakınır, hayatın sorumluluklarından ve gerçeklerinden kaçır ve bu telaşe içinde günlerimizin aylara, aylarımızın yıllara, yıllarımızın ise bir ömre bedel olduğuna tanık oluruz. Yaşyoruz, peki gerçekten yaşayabiliyor muyuz? Her gün "Yeterli değil!", "Ya öyle olursa?" gibi gündelik kaygılar ile boğuşuyoruz. Bu kaygılar öyle ki bizi içten içe kemiriyor, yaşadığımız andan keyif almamızı engelliyor. Toplumda artan tahammülsüzlük ve nefret dalgası sanıyorum ki bu yüzdendir. Yaşamdan keyif alamadığımız için insanları kayda değer varlıklar yerine birer ayak bağı gibi görüyoruz. Halbuki hepimizin içinde ayrı bir dünya var. Hepimizde ayrı bir tutku, heyecan, macera...

Stres vücudumuzun bir çeşit savunma mekanizmasıdır. İnsan vücudu korku, heyecan, kaygı gibi durumlarda stres salgılamaya programlanmıştır ve stres süreklilik haline gelmediği sürece faydalıdır. İnsanların içinden çıkması güç durumlardan çıkmak için kullandığı bir kozdur stres. Fakat günümüzde toplumun beklentilerini karşılamaya ve asla doyumayacağımız içsel kaygılarımızı beslemeye saplantılı bir şekilde bağlanmış olan bizler stresin esiri olduk. Hayatı olduğu gibi kabullenebilmeyi unuttuk, kaygılarımızın esiri olduk. Kaygılandığımızdan korktuk, korkumuzun esiri olduk. Korktuk; düşünme-

kten, hatırlamaktan, sevmekten, sevimekten. Hayatı içimizden söküp attık, ruhsuzlaştık.

İşte burada "akış" kavramı insanı bu elim durumdan çekip çıkarabilir. Hayat bizler var olmadan önce de hızlıca akan bir nehirdi. Bu nehirde yüzme sırası şu anda bizde ve bu kelimelerin açıklayamayacağı kadar kıymetli ve yüce bir şey. Hayat nehri öyle bir nehir ki en usta yüzücünün bile onun akışına karşı yüzmeye çalışması beyhudedir. Stresin esiri olan birisi akışa ters yüzen bir yüzücü gibidir. Dalgalarla boğuşmaktan, kendine yüklediği bu anlamsız yüklerden, çevresine bakmaz. Oysaki etrafı görkemli ağaçlar, rengarenk çiçekler ve binbir türlü canlı ile çevrilidir ama o göremez. Bizler böyle olmamaya gayret etmeliyiz. Elbette çalışmalı, çabalamalı ve kaygı da duymalıyız. Ama ne olursa olsun kendimizi bu nehrin akışına bırakıp, kafamızı kaldırmalı ve etrafımızdaki iyiliği, güzelliği fark etmeliyiz ve keyfini çıkarmalıyız hayatın. Çünkü hepimiz çok kısa bir süre bulunacağız bu nehrin içinde.

Peki kendimizi bu saplantılardan nasıl arındıracağız? Hayatı nasıl anlayacak ve hayatın keyfini nasıl çıkaracağız?

Bu metafor önümüze bir kavram daha çıkartıyor ki bu da "farkındalık". Bu kavramı iki boyutta inceleyebiliriz: Bireysel farkındalık ve çevre farkındalığı. Bireysel farkındalık kendimizi tanımanın bir ürünüdür. Kendini tanıyan kişi neyi sevdiğini, neyden nefret ettiğini, karakterini, isteklerini bilir ve bunların farkındadır, kararlarını bunları bilerek alır. Bu da bir kişinin hayatı nasıl yaşadığını şekillendirir ve aldığı kararlar onun mutlu biri olmasını sağlar.

Yalnız bu noktada bireysel farkındalık kadar çevre farkındalığı da önemlidir. Her gün okula, işe giderken aynı yollardan geçiyoruz. Peki kaçımız yılda onlarca geç geçtiğimiz bu yolu detaylı bir şekilde betimleyebiliriz? Gördüğümüz ya da okuduğumuz bir şeyin yalnızca dakikalar geçmesine rağmen hatırlanamaması nedendir? Bunun sebebi çevresel farkındalığımızın olmamasıdır. Çevresel farkındalığı zayıf olan bir kişinin etrafında olan bitenin kıymetini kavrayabilmesi mümkün değildir. Çünkü beyne saniyede tonla veri yükleyebilirken bunların yalnızca birkaç tanesini işleyebilirsiniz. İşlenemeyen verinin ise bir kıymeti yoktur.

Kendinin ve çevresinin farkına varan bir birey, artık kendisinin uğruna yaşadığı nedenin, yani yaşam amacının farkına varmaya hazırdır. Bu amacı tanımlayan çok sevdiğim bir kavram var: İkgai (生き甲斐). Kabaca çevirirsek "生" yaşamak, "甲斐" değer anlamına gelir yani "yaşamaya değer". Yalnız bu çevirinin kelimenin anlamını karşılamakta yetersiz kaldığını söyleyebilirim.

İkgai öncelikle sevdiğiniz bir şey olmalıdır. Çünkü sevdiği işi yapmayan kişi mutlu olamaz ve kendini boşlukta hisseder. İyi yaptığınız bir şey olmalıdır. Çünkü insan kendiyi yarışmayı ve zorlukları aşmayı sever. Kişi iyi olduğu bir konuda çok çabalayarak sürekli kendini aşabilir, işini en iyi şekilde icra edebilir. Para kazandırmalıdır. Çünkü insan kendisinin ve sevdiklerinin istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için paraya ihtiyaç duyar. Bu yüzden kişi para kazanması gerekir. Dünyanın ihtiyacı olan bir şey olmalıdır. Çünkü biz insanlar sosyal varlıklarız ve birbirimizden etkileniriz. Toplumun yapıtaşı olan bizler topluma fayda sağlamalıyız ki toplumdaki fayda görmeyi bekleyelim. Ayrıca topluma fayda sağlamak illaki büyük bir buluş yapmaktan ibaret değildir. Bir balon satıcısının bir çocuğu gülümsetebilmesi ya da fincan tasarlayan bir ustanın elinden çıkan fincandan içilen çayın bir ailenin içini ısıtması bile topluma faydadır. Bu dört ilkeye cevap verebilen şey bizi sabahları yataktan kaldıran şey, yani "İkgai"dir.

İkgai ya da başka bir şey, ne dersiniz diyin; kendinizin ve çevrenizin farkına varın, kaygının sizi kontrol etmesine izin vermeyin, odaklanın, elinizden geleni yapın ama akışa karşı yüzmeyin ve amacınızı edinin. O zaman anlayacaksınız ki yaşamaktan keyiflisi yok.

İnciler Derinlerde

dönüm

İpek İnci Öge

İnciler, istiridyeye yabancı bir madde girmesi ve bu yabancı maddenin istiridyeden çıkan salgı ile çevrenmesi sonucu oluşur. Bu oluşum kulağa geldiği kadar kolay değildir ki iki yıldan sekiz yıla kadar sürebilir. Onları değerli kılan bir neden bu olmakla beraber diğeri de dalgıçların, inci toplayabilmek için hayatlarını riske atmalarıdır.

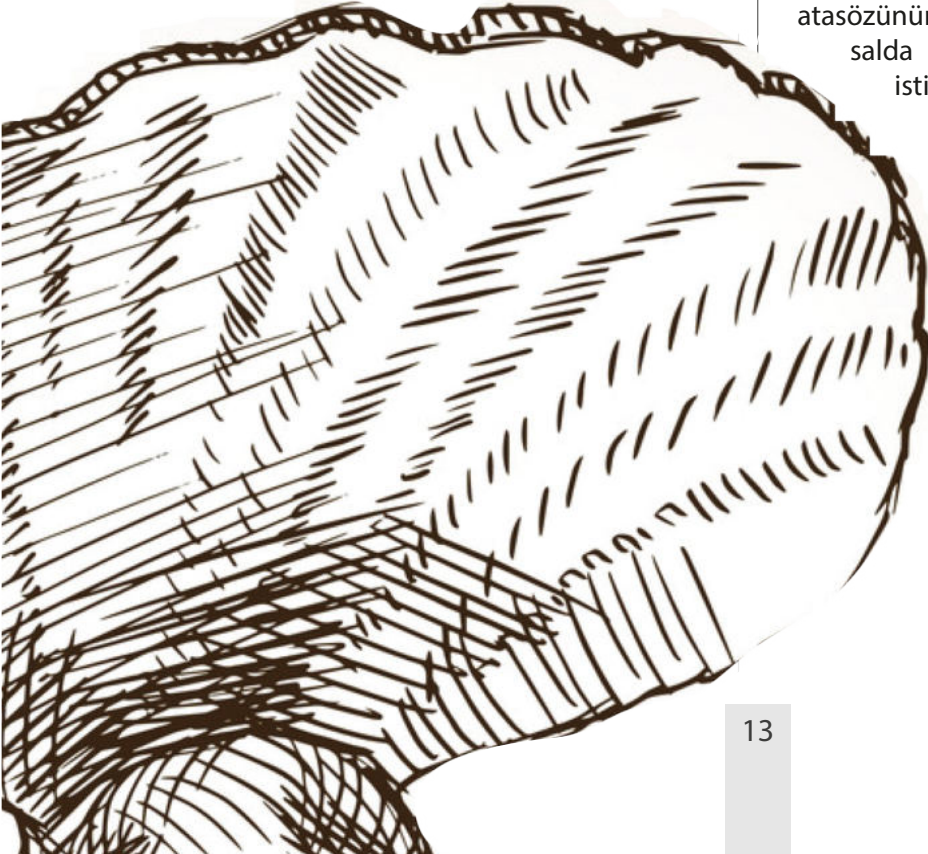
Aynı denizlerdeki gibi insanın da kıyıda ve yüzeyde dalgaları, fırtınaları olabilirken derinde de incileri bulunur. Bu inciler bizi biz yapandır ve gerçek kendimizdir.

İncilerin oluşması, dışarıdan gelecek yabancı madde, yani yaşamımızda iyi veya kötü tecrübe-

rimize olan tepkimize bağlıdır. İstiridyeler gibi yaşadıklarımızı kabul ettikten sonra onları kendi içimizde olumlu değerlendirmeye çalışıp tecrübelerimizden bir şeyler öğrenirsek ancak incilerimiz oluşabilir. Bu oluşum hızı da kendimize, yaşananlara ve değişime sürekli direnip direnmediğimize bağlıdır.

İnsanın incilerini keşfetmesi için de kendi kendisinin dalgıcı olması gerekir. Eğer dalgıçlar denizdeki tehlikelerden korksaydı incilere ulaşamazdı. Bu durum da insanın kendi kendisiyle yüzleşmesi için değişim, yapılmış hataların farkına varma gibi korkularından arınması gibidir. Bir Çin atasözünün de dediği gibi: "İnciler kumsalda bulunmazlar, eğer bir tane istiyorsan onun için dalmalısın!"

Kendisindeki inciyi bulduktan sonra insan, hayatın gerçeklerinden kaçmamayı, dürüstçe yaşamayı ve hayat boyu öğrenmeyi öğrenir. Bu öğrendiklerini de kabul lenip onu bir inci kolye gibi takar yani hayatına yeni bir aksesuar, yeni bir bakış açısı ile devam eder.

Düşler Peşinde

dönüm

Ceren Naz Uzdil

Düş avcılarının, yani ne olduğu bilinmeyen uzun pelerinli ve büyük şapkalı varlıkların bütün şehirde kol gezdiği, insanların sokağa nadiren çıktığı, herkesin kendisini mutlu olarak tanımladığı bir dönemdi. Devlet bütün insanlara "Mutlu olabilmeniz ve hayatta kalabilmeniz için şart." diyerek bağımlılık yapıcı bir ilaç dağıtıyordu, bu ilacı düzenli kullanmak zorunluydu, her üç günde bir belli bir saatte düş avcıları insan yaşamının bulunduğu her yeri tek tek gezer ve Febris adını verdikleri çubuk benzeri bir aletle bütün insanlara, ilacı kullanıp kullanmadıklarına dair bilgi alabilmek için test yaparlardı. İlacı düzenli almadığı anlaşılan insanlar ertesi güne yok olurlar ve kimse onların nereye gittiğini bilmezdi. Halk arasında buna çekilmek denir ve çok ayıplanırdı, bazı aile bireyleri çekilmiş olan insanlar toplumdan dışlanırlar ve onlara kötü gözle bakılırlardı.

Morpheus da bu sisteme ayak uydurmuş, karısı Tacita ile sakin sakin yaşayıp giden bir adamdı. Az konuşan, az düşünen, sessiz ve mütevazı bir adam. Hayatta hiçbir zaman aşırı hedefleri olmamış biriydi. Otuz üç yaşına kadar tek yaptığı çalışmaktı; göze batmadan, sakin ve herkesten uzak bir hayat uğruna. Bu uğruna çalıştığı hayati elde ediyordu da, şehir merkezinden uzak, kimselerin olmadığı Algos adlı bir kasabada oturuyorlardı, evleri de fabrika ve araba seslerinden uzak sakin bir yerdedi. Karısı Tacita zaten çok az konuşurdu; bütün gün ev işi yapan çok sessiz bir kadındı, çocuk yapmayı hiçbir zaman istemediklerinden çocukları da yoktu. Morpheus'un hayatı radyo şirketi ve ev arasında sakinçe geçip gidiyordu. Bundan memnun olup olmadığını bilmezdi ancak memnun olduğuna kendini inandırmaya çalışırdı. "Yıllarımı böyle yerleşik ve sakin bir hayat uğruna harcadım, daha ne yapacaktım ki? Gereksiz heyecanlara atılmanın ve oturmuş bir düzeni yıkmanın hiç lüzmu yok." diye düşünürdü kendi kendine.

İşe bisikletle giderdi, yaklaşık 3 saat sürüyordu; aslında araba olsa daha hızlı gidebilirdi ancak araba alabilecek parası hiçbir zaman olmamıştı, zaten Morpheus mal düşkünü bir adam değildi, mat görünümlü siyah bisikleti onu istediği her yere

götürebiliyordu en nihayetinde. Önündeki metal sepet sayesinde yanına istediği eşyaları da rahatlıkla alabiliyordu, daha ne isteyecekti? Ancak şöyle bir durum var ki bu bisikleti kendisi beğenip, seçip almamıştı, belki de bu bisiklet olmasa aklından bisiklet alma düşüncesi geçmeyecekti bile, mesela rengini hiç düşünmemişti; siyah rengini sever miydi acaba? Morpheus'un tek yaptığı, kendi mutluluk anlayışını, herkes için geçerli olan bir kalıba sığdırmaya çalışmaktı, istekleri üzerine asla düşünmez ve sakin bir şekilde yaşayabildiği süre şartları umursamazdı.

Bir gün yine sessiz yollardan radyo şirketine sakinçe giderken, daha binaya varmadan, aniden bisikletin zincir seslerini bastracak kadar büyük bir çığlık duydu, o kadar uzun zamandır sessizliğe alışmıştı ki, kulakları çınlamış gibi hissetti, çevresinde görebildiği tek bina aşağı yukarı beş yüz metre ötedeki radyo binası olduğundan sesin oradan geldiği anlaşılıyordu, ciddi bir şey mi olmuştu? Daha hızlı pedal çevirmeye başladı, en sonunda bisikletini bina girişindeki direğe bağlayıp kilitledi ve kendini hızla şirketin içine attı. Hüngür hüngür ağlayan bir kız hiçkırarak bağıyordu, "Onun hiçbir suçu yoktu! Nasıl çekilebilir?". Bu sözler ağzından fıskırırken kolyesinin açılıp kapanabilen kalp şeklindeki haznesinin içindeki resme bakıyordu; çok sevdiği sevgilisinden bahsettiği belliydi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor, herkes ayıplayan gözlerle kızı süzüyordu. "Beni de alın! İstemiyorum daha fazla yaşamak! Onsuz nasıl yaşarım?" diye bağıyordu, en sonunda iki güvenlik görevlisi kızı şirketten dışarı sürükledi, güvenliklerden biri, kız parmak izini daha fazla kullanmasını diye işaret parmağının ucunu kesti, zavallı kız şirket binasının önünde yere yığıldı ve yayıncının ağzından sadece şu soğuk, duygusuz sözler döküldü: "Öğle vaktine kadar kız hala burada olursa, alın başka bir yerlere fırlatın, bu ne görüntü kirliliği! Bu ne rezillik!"

Öğleden sonra, Morpheus yemekhaneye giderken, kızın biri omzuna dokundu. Morpheus "Bir sorun

mu var?" diye sordu.

-Çekilmek istiyor.

-Kız mı? Evet muhtemelen.

-Sence çekilecek mi? İsteyerek ilacı bırakacak mı?

-Gerçekten istiyorsa ilacı almayı bırakacaktır.

-Kolaymış gibi konuşuyorsun, bu ilacı bırakabilmek mümkün değil. Dediklerine göre gerçekten bırakması imkansız olan bu ilacı bir gün dahi almamayı başaran insanların beyni kontrol edilemiyormuş, bu yüzden onları bir yere kapatıp işkence ediyorlarmış, beyinleri kontrol edilebilir hale gelsin diye. Sence doğru mu bu?

Morpheus gerilmişti, kız çok rahat konuşuyordu fakat

bunlar sakıncalı konulardı. "Doğru olup olmadığını merak ediyorsan, kendin denemeye ne dersin?" dedi ve hızla yürümeye başladı, kız koşarak Morpheus'un önünü kesti ve durmamacasına konuşmaya başladı: "Hayal nedir biliyor musun Morpheus? Hedefler? İstekler? Arzular? Hayır bilmiyorsun. Hiçbirimiz bilmiyoruz, onları sadece masallardan ibaretler sanıyoruz, peki ya değillerse?"

-Daha az peri masalı okumalısın, hayaller ve arzular, perilere özgüdür.

-En az benim kadar merak ettiğini biliyorum. Keşk...

Morpheus daha fazla dinlemeden çekip gitti, yemekhaneye yürürken kızın sözlerini düşünmeden edemediğini fark etti, kafasında bir sürü soru dolanıyordu; gerçekten de bu verdikleri ilacı bırakması imkansız mıydı? Bırakabilen

insanlar tespit edilip çekildiğine göre sadece ilacı almayı unutanların bile beyinde bir sıkıntı olabilir miydi? İlacı almayı unutmak, mümkün müydü? İşkence teorisi doğru muydu? Bütün gün ne kadar bu sorulardan kaçmaya çalıştıysa da başaramadı. Eve döndüğünde biraz uzanmanın iyi geleceğini düşündü, Tacita yemek hazırlıyordu, bu sırada uyumayı ve kafasındaki sorulardan kurtulmayı umuyordu.

-Morpheus? Morph? Uyan.

Morpheus şaşkın gözlerle seri bir şekilde doğruldu:

-Ne oldu? Düş avcılar mı? Neredeler? İlacımı almayı unuttum mu?

-Sakin ol, ne saçmalıyorsun? Yemek hazır.

-Ne? Ha? Aaa evet, tamam geliyorum, agresif

davrandığım için üzgünüm.

Tacita cevap vermeden iç çekerek yemek odasına gitti, Morpheus kalkıp aynaya dik dik bakmaya başladı, bu düşünceler, sorular, gitmiyorlardı. Kendine kızmaya başladı: "Salak adam! Salak adam!". Normalde sofrada konuşulmazdı, "Afiyet olsun." ve "Ellerine sağlık." dışında tek kelime edilmezdi. Ancak bu sefer tam yemeğin ortasında, alışılmadık bir şekilde Morpheus:

-Tacita, hiç düşündün...

Tacita'nın aniden yemeği boğazına takıldı, ilk kez sofrada bir şey söylendiğinden şaşıracağı belliydi, öksürüğü Morpheus'un sözünü bitirmesine engel oldu. Şaşkın bir ifadeyle:

-Hı?

Sesi çok alttan geliyordu, neredeyse ses çıkardığı duyulmayacaktı.

-Dedim ki acaba hiç düşündün mü? Bize verilen bu ilacı bir gün almazsak ne olur?

-Test günü çekilirsin.

Hala çok şaşkındı, donup kalmış bir biçimde Morpheus'a dik dik bakıyordu.

-Test gününe kadar peki?

-Kitaplarda üstüne mutsuzluk çökeceği, ayaklarının tutmayacağı yazar.

-Deners...

Tacita Morpheus'un yabancı davranışlarına katlanamamaya başlamıştı, sesini yükselterek sözünü kesti:

-Denemek mi? Ne diyorsun Morph?

-Sadece merak ediy...

-Niye bu konuyu açtın ki? Hem de sofrada! Zaten uyandığında da düş avcılarıyla ilgili bir şeyler saçmalyordun!

Tacita ilk kez bu kadar uzun bir cümle kurmuştu, üstelik ilk kez sinirlenmiş ve sesini yükseltmişti; kendisi bile şaşkındı. Yine alttan alttan "Pardon." dedi ve sofradan kalktı.

Morpheus'un merakı gün geçtikçe daha da artıyordu, haftalar geçti ve bir test günü, düş avcısı tam Febris'i Morpheus'un işaret parmağına soktuğunda, Morpheus dayanamayıp "İlacı almadığında tam olarak ne oluyor?" diye sordu, Tacita fark ettirmeden Morpheus'un ayağına bastı. Düş avcısı büyük şapkasının altından garip bir bakış attı ve çubuğu sertçe çekti. Morpheus'un canı acıdı, Tacita test olurken lavaboya gitti. Artık o kadar çok kafasını kurcalıyordu ki bu uygunsuz görülen cevapsız sorular, aynaya doğru "Çok mu merak ediyorsun? Alma o zaman ilacı!" diye bağırdı, ilaç sayılıydı, test günlerinde diğer test gününe kadar tam yetecek şekilde dağıtılıyordu, test gününde test yapıldıktan sonra ve diğer test gününe kadar her gün alınması gerekiyordu, fakat Morpheus kararını vermişti.

Çok zaman geçmeden Tacita yeni ilaçları getirdi:

-Su da getirdim. Al.

-Teşekkür ederim.

Tacita iç çekerek ekledi:

-Bak Morph, ilacı almazsak ne olacağını merak ediyorsun biliyorum ancak bu yemek yemezsek ne olur demek gibi b...

-Anladım ne demek istediğini, kusura bakma sözünü kestim ancak çok uykum var, hem yarın erkenden işe gideceğimi biliyorsun, ilacımı alıp yatacağım.

Tacita her zamanki gibi cevap vermedi, Morpheus yatacağını söylediye de yatmadı, lavaboya gitti, ilaca uzun uzun baktı, düşüncelerini kontrol edemiyordu, ilacı artık alması gerekiyordu ancak bir türlü yapamadı, artık terlemeye başlamıştı. İlacı baka baka saatler geçtiğinin farkında bile değildi; ta ki Tacita kapıyı tıklatana kadar:

-Morph?

İşte tam o anda, Morpheus aniden titredi, heyecandan ilacı elinden düşürdü ve minik kapsülün lavabo deliğinden kayıp düşüşünü izledi. Donuk bir biçimde: -E...e...ben...şey...hemen çıkıyorum!

Çıktığında aralarında garip bir bakışma oldu, Morpheus hiçbir şey demeden hızlıca odaya geçti ve yatağa girdi, kalbi küt küt atıyordu. Ölecek miydi? Ayakları tutmayacak mıydı? Bugün diğer günlere ait bir ilacı alsa, Tacita bunu fark ederdi, kaçmalıydı! En kısa sürede kaçmalıydı!

Sabah zaten iş nedeniyle erkenden evden çıkacaktı, Tacita'yı uyandırmadan yanına biraz yiyecek alsa yeterliydi, "Bisikletin sepetine eşyalarımı koyarım, sonra da sürebildiğim kadar uzağa sürerim, kimseler görmez, herkes beni çekildim sanar, diğer test gününe kadar arada iki günüm var, iki koca gün! Evet evet, bu plan iyi." diye düşündü. Gece boyu hiç uyuyamadı, aklıdan geçen tek şey ne gibi etkiler göreceğiydi, hala ölmemiş, bacakları uyuşmamış ve üstüne kitaplarda yazdığı gibi mutsuzluk çökmemişti. Saat gecenin üçüne, yani işe gitme saatine kadar yataкта dönüp durdu ve zamanı geldiğinde sanki normal bir şekilde işe gider gibi evden çıktı, yanına aceleyle biraz yiyecek, ve son anda defter ve kalem almıştı; ne yaptığını bilmiyordu, yoldan gitmektense yolun dışından gitmeyi tercih etti, yollar, evler, binalar, fabrika bacaları ve dumanlar görünmez olana dek pedal çevirdi; çok seri hareket ediyordu, sanki çok az zamanı kalmış, az sonra ölecek gibi. Nihayet kendini rahat hissettiği bir yerde durdu, çok açtı, sepetinden elma ve biraz su aldı. Elmasını yerken düşünüyordu, ne düşündüğünü o da tam olarak bilmiyordu, bildiği tek şey bunun çok yabancı bir his olduğuydu, hayatında ilk kez düşündüğü şey yayın sırasından farklı bir şeydi. Derin bir nefes aldı ve gökyüzüne bakarak gülümsedi, kurtulmuş hissediyordu, onu nasıl bulabilirlerdi ki? Artık uzaklardaydı, çok uzaklarda.

Evden çıkarken hiç üstüne düşünmeden aceleyle aldığı defteri ve kalemi sepetinden çıkardı, sahiden neden yanına almıştı bunları? Birkaç satır yazdı, anlamsız kelimeleri sıralamıştı ancak mutlu hissediyordu.

yordu, defter; içini dökmesine yardımcı oluyordu. Yaklaşık üç gün boyunca böyle yaşamını sürdürdü, bütün gün düşünüyor ve aklına gelen kelimeleri birleştirmeye çalışarak defterine yazıyordu, cümleler kuruyordu. Ayırdığından beri üç gün geçtiğini fark ettiğinde yine o günkü gibi kalbi küt küt atmaya başladı, bugün test günüydü! Düş avcıları onu bulabilir miydi? Bu ne olduğu bilinmez uzun boylu varlıklar, tıpkı sivrisinekler gibi yaşamın olduğu yerleri bulma yeteneğine sahip miydi? "Çok düşünüyorum... Böyle mutluyum, yiyeceğim ve suyum var, özgürüm! Daha ne isteyebilirim ki? Hem bir araç veya birileri gelse sesini duyarım zaten." diye düşündü, hayatında ilk kez kendi kendine içten bir şekilde mutluyum demişti.

Morpheus gerçekten de mutluydu, bulduğu boş arazide kendi kendine kurduğu kulübeyi andıran küçük yapıda yaşıyordu, sahip olduğu tek yiyecek elma ve peynirdi ancak onun arzuladığı şey çeşit çeşit yiyecek değil, düşlerdi! Düş kurmayı çok seviyordu, bütün gün hayal gücünün sınırlarını zorlamak ona zevk veriyordu, eskiden olduğu kişiyi düşünürdü bazen, "Hiçbir şeymişim ben. Düşünmeyen, belli kuralları takip eden, kimseden farkı olmayan binlerce gölgeden biriymişim." derdi kendi kendine. Kendini her gün tekrar bulduğunu düşünüyordu. Anda yaşıyordu, yiyeceği ve suyu elbet bir gün tükenecekti, fakat umrunda değildi, hayalleri vardı, "Yemeğim bittiğinde eve döneceğim, Tacita'ya her şeyi anlatacağım, onu kaçıracam, ve yeni bir hayat kuracağız! Asıl insanlığı kuracağız!" diye düşünüyordu, düşün- dükçe de içi içine sığmıyor, özgür hissediyordu.

Yine iki gün sonra, diğer bir test gününde saat sabahın beşi gibi uyandı, bir ses duyuyordu, aniden doğruldu, şaşkın bir şekilde eşyalarını bisikletinin sepetine tıptı, kalbi çok hızlı atıyordu, hemen bisikletine atladı ve hızla pedal çevirmeye başladı, yine ne yaptığını bilmiyordu, her şey çok ani gelişmişti, sersem- di.

Son hızla pedal çevirmesine rağmen gelen ses azalmıyor hatta hızla yaklaşıyor gibiydi, ses kimden geliyordu? Düş avcıları olabilir miydi? "Hayır! Bugün olmaz, bugün olamaz! Düşlerim var benim!" diye bağırıyor, istemsizce ağlamaya başlamıştı, bisikletini sürerken bir elini bıraktı ve defterini alıp bütün sayfaları ağızıyla çekiştirerek yırtmaya başladı, bağıriyordu, "Bırakın peşimi! Yalancılar! Hepsini biliyorum, hepsini!". Belli bir süre sonra tek elle sürememeye başladı; hala diğer elinde defterini tutuyor, sayfaları parçalıyordu, yere yuvarlandı, elinde sadece defteri ve kapağına takılı olan kalemi kalmıştı, ağlayarak ve hızlı bir şekilde son kalan sayfaya bir cümle yazıyordu, son bir cümle...

Noktasını koyamadan gözleri önüne siyah bir perde çöktü, defteri elinden kayıp gitti.

Düş avcılarıydı. Onu büyük bir çuvalın içine tıkmışlardı. Konuşmaya çalışıyordu Morpheus, boğazı acıyordu, tek yapabildiği saçma sapan sesler çıkararak bağırıyordu, "Sessiz

olsan iyi edersin ucube! Hayatının son dakikalarını ağlayarak geçirmek mi istiyorsun?" dedi düş avcısı. Morpheus ağlıyordu, bir çuvalın içine sıkışmış, elinden hiçbir şey gelmiyor ve sadece ağlıyordu.

Uzunca bir süre büyük bir hızla durmaksızın ilerlediler, ve bir anda Morpheus, düz gitmek yerine aşağı doğru düştüğünü fark etti, işte hayatının son anıydı bu, düşüyordu, bir çuvalın içinde, sıkışmış ve ağlayarak, sonsuzluğa düşüyordu. Son saniyeleri, yıllar gibi geçti, içinden geçirdiği son şey ise şuydu: "Neden?"

Ve öldü. Sessizliğe gömüldü.

Baş düş avcısı diğer iki düş avcısına, soğukkanlılığından ödün vermeden sordu:

-Hallettiniz mi?

-Evet efendim.

-Herhangi bir kalıntı, eşya?

-İçinde ezik bir elma, biraz küflenmiş peynir ve boş

şişeler bulunan büyük metal sepetli kocaman bir bisiklet. Kendine kalacak yer yapmak için kullandığı belli olan kalın dört direk ve yine bu direklerin üstünü kapatmak için kullanıldığı aşkar olan bir sürü yaprak ve dal.

-Bu kadar mı?

-Bir de defter ve kalem bulduk efendim.

-İçinde incelenmeye değer bir şey yazıyor mu?

-Yolda deftere ait birçok sayfa bulduk ancak çığnendiğinden ötürü mürekkebi kaymış, okunmuyorlar. Defterde ise sadece bir adet koparılmamış sayfa var, zar zor okunuyor ancak anlaşıldığı kadarıyla şöyle yazıyor:

"Keşke hayatım boyunca uğruna çabaladığım tek şey, bütün bu birbirine benzeyen, yaşamın ne olduğundan haberi bile olmayan insanlar tarafından kabul edilmiş olmak duygusu olmasaydı, keşke, keşke daha çok vaktim olsaydı."

Portakal Ağaçlarının Gölgesi Alev Alev: İspanya İç Savaşı ve Gerçeküstüçülük

dönüm

Necati Siyahhan

Dünyamız yirminci asra girerken adeta yangınlar yerydi. 1848 Devrimleri'nden çatırdayan monark otoriteler, yakılan memleketler, yıkılan ülkeler... Artık salt kralların, payitahtların değil; bir yıldırım gibi kopmuş da gelmiş halk yığınlarının ve köylerin çizilmiş porteleri sokak sokak, çok bilenmiş alanlarda bir bayrak gibi dalgalanıyordu. Kan, barut ve ölüm ise mısra sonlarında bir kafiyeydi lanetlenmiş. Oysa bunlara rağmen tarih sahnesi henüz asıl başrölünü oynatmamıştı: Bolşevik İhtilali.

1881 senesinde bir grup terör yanlısı anti-monark grubun I. Nikolay'ı öldürmesi, narodnik akımı, anarşistler ve kara komünistler... Derebeylik sistemi altında ezilen ve köylere dağıldığından dolayı 1848 Devrimi'nin proleter selini takip edememiş olan Çarlık Rusya acılar içinde kıvranıyordu. Japon Harbi gibi savaşlarda alınan mağlubiyetlerden ötürü zayıflayan çarlık otoritesinin karşısında ise Pleknahev 'dan beri süregelen marxismin çekiciliği ve heyecanı vardı...ve bu heyecanı doğru kullanmayı bilen Vladimir İlyiç ve Oblomohov tüm asra damgasını

vurabilecek bir ülkeyi kurmakla beraber sanata, düşünceye ve eyleme doğrudan etki edecek yeni akımlar doğmasına da neden olmuştu.

O dönemde Rus şair, yazar -yahut Gürcü aktör-Mayakovski, İtalya'da doğmuş olan fütürizm akımından etkilenmiş ve Rus-fütürizm olarak da bilinen kübo-fütürizm oluşmasında bir mihenk taşı görevi görmüştür. Geçmişin tüm lekelerinden arınıp hazır olanı hazırlayan bizlerin gücüne ve dinamikliğine dayanan bu akımın statikleşen resimden sıyrılması ve edebiyatta da sözcüklerin bir hürriyet kavgasından muzaffer bir general olarak çıkıp okuyucuya verdiği etki bu akımı Bolşevikler arasında bilhassa tercih edilir kılmıştır. Oysa Mayakovski'nin intiharı ve sosyalist gerçekçiliğin parlaması bu akıma bir mezar oluşturacaktır. Evet, sosyalist gerçekçilik...

Maksimoviç'ten "Ana" yahut "Matvey Kojemyakin" veyahut Şolohov'lardan Nazımlara, Nazımlardan Türkiye'deki toplumcu gerçekçiliğe... İdeolojik bir amaç güdüp sosyalizmin idealizmini yansıtan bu akımdan Ahmed Arif, Attila İlhan, Enver Gökçe, Hasan Hüseyin ya da Orhan Kemal'leri tanıyor olmalıyız. Gorki'nin Bolşevik İhtilali'ndeki hakemlik rolü ve devrimden sonra sahip olduğu otoriteden dolayı çizgileri iyiden iyiye çizilmiş bir akım olduğu gibi sosyalizmin enternasyonalci amaçları güdümünde uluslararası bir statüye sahip olmuştur. Dahası öteki monark diktaları kırmaktaki idealist ruhu yasaklarla katogralarla karşılaşması ve böylelikle kabuğundan yineden ve yineden bir filiz gibi doğmasına, sembol olmasına, göklerde bir bulut gibi dalgalanmasına

zemin hazırlamıştır. Ve bir kırılma, bir isyan hâline bürünmüş heyecanlar olsun; adı Anadolu, adı Ortadoğu yahut And'in eteklerindeki Şili, Tuna boyu, Ren fakülteleri ve Frankurt sıraları olsun, etkisi ve neticeleri azımsanmayacak bir ölçüye ulaşmıştır.

Mayakovski zamanında geçmişin bir reddi ile karşılaşılıyor olsak da o zamanları ve fütürizm akımını Bolu Dağı'ndaki Köroğlu'ndan öteye gidememiş bir anarşi ile betimlemek münaşiptir. Oysa toplumcu -sosyalist- gerçekçilikte Köroğlu'ndan öteye gitmiş bir yumrukla karşı karşıyayız. Çünkü gazetelerin punto punto, meydanların oluk oluk, savaş alanlarının namlu namlu haykırmaya başladığı senelerdi. Kanı çekilmemiş toprakların çocukları el ele hürriyet yolunda taslardan güneşi içmişlerdi. Ve mümkün değildi geçmişin hatalarından ders almış bir örgütlü taarruzun adem-i muvaffakiyetle sonlanması... Savaştlılar. Al kanları düştü, bembeyaz örtülere ve dağlarda alev alev ışıldadılar. Zaten hâli hazırda 2. Enternasyonal'in dağılmasıyla beraber kurulan 3. Enternasyonal ve Troçk'nin girişimleri ile 4. Enternasyonal silahlı bir dayanışma ve propaganda ortamı oluştururken sovyetler ile yönetilen, daha sonrasında parti diktatörlüğü, genel sekreter diktatörlüğü ve tek adam diktatörlüğüne bürünen Rusya'daki yeni rejim, kurduğu Asya-Afrika Yazarlar Birliği gibi örgütlerle öteki ülkelerdeki "kendince" değerli yazarlara olanak

sağlamaktaydı. Türkiye'ye, Şili'ye, Fransa'ya, Almanya'ya ve İspanya'ya...

İspanya'da ise durum çok karmaşıktı, yirminci asra adeta bir barut fıçısı gibi girmişlerdi. Sayısız ve art arda gelen darbeler, ihanetler, savaşlar, ayrılıklar, yıkılan ve kurulan iktidarlar... Monarşi Jakobence bir devrimle yıkılmış lakin bu yeni kurulan cumhuriyet ise çok fazla ayakta kalamadan yıkılmıştı. Ardından ise gelen anarşist, sosyalist işçi sendikalarının çatışmaları ile Katolik, milliyetçi tutumların harmanlanması. Böyle bir ortamda Birinci Dünya Savaşı'nı mecburiyetten tarafsız geçirmiş ülke bir ikinci cumhuriyet dönemi ile tanışmıştı. Lakin bu dönemde de köylülere verilen zorunlu görevler ile laiklik hareketleri Kanarya Adası'ndaki taburları hareketlendirmiş ve bir iç savaşa zemin hazırlamıştı. İç savaşın neticesinde portakal ağaçları bir bir devrilmiş, gölgesinde eski heyecanlar gömülmüştü. Sonrasında faşistlerin kırk yıla yakın iktidarları...

Bu "İkinci Cumhuriyet Dönemi"nin altı çizile çizile incelenmesi elzemdir. Çünkü tüm dünyayı etkisi altına alacak yazarların ve şairlerin yetiştiği dönemdir. Yetişmesinde ise şu etkenler sıvrilip sıvrılıyordu: Birinci Dünya Savaşı, şehirleşme. Örneğin bugün bile çeşitli sanatçılar tarafından bestesi yapılan Federico

Garcia Lorca, Paco İbanez ve ülkemizden Zülfü Livaneli, ve Dali Madrid'teki öğrenci yurdunda tanışmışlardı. O zamanlar böyle büyük öğrenci yurtları yapıp taşradan gelen öğrenciler yerleştiriliyor ve Fransa'dan, İtalya'dan, Rusya'dan gelen kültürel akımlar burada dipdiri yaşanıyordu. Dahası cumhuriyetçi tiyatrolar ve sanat kuruluşları sendikalaşmış örgütler içinde etkin olup sanatçıların devamlılığını ve beynelminel bir statüye sahip olmasında rol alıyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı'nda ise büyük bir yıkım olmuştu ve bu da dadaistleri türetmişti. "dada" kelimesi Fransızcada "tahta at" demek iken dadaistler entelektüel kuralcılığa, yirminci asrın başlarında Fransa'daki entelektüelliğin en iyi incelemelerinden biri kanımca George Orwell'in Burma Günleri romanında geçmektedir, burjuvajak zevklere, erotizme karşı bir tepki oluşturmak istiyorlardı. Basını sarsıp sanattaki estetik algıcılığı yıkmak hedefi memleketimizdeki "Garip" akımı ile karıştırılmamalıdır. Çünkü Garip akımı maalesef ki dadacılıktan sonra gelen sürrealizm akımını tam anlamıyla kavrayamamış ve bir imgesel yoklukla kelime silsileleri oluşturmuş, ardından gelen İkinci Yeni gibi birtakım akımlara zemin hazırlamıştır.

Dadacılar zamanla yitmiş yahut bir çoğu gerçeküstücülük akımına öncülük etmiştir.

Gerçeküstücülüğün temelinde ise insanın kendisini anlamak için doğadan yola çıkması yerine doğayı anlamak için kendisinden yola çıkması vardı. Böylelikle yirminci asırda egemen olan kapitalizmin yıktığı insan ruhunu yineden inşa edeceğini öngörür. Bireyci bir özgürlüğü ilke edinenler olsa da bilhassa Paul Eluard gibi Fransız Komünist Partisi üyesi yahut Breton gibi komünist yanlısı sanatçıların izinden olduğu için bir dönem enternasyonalist sanat algının da temel direği olmuştur.

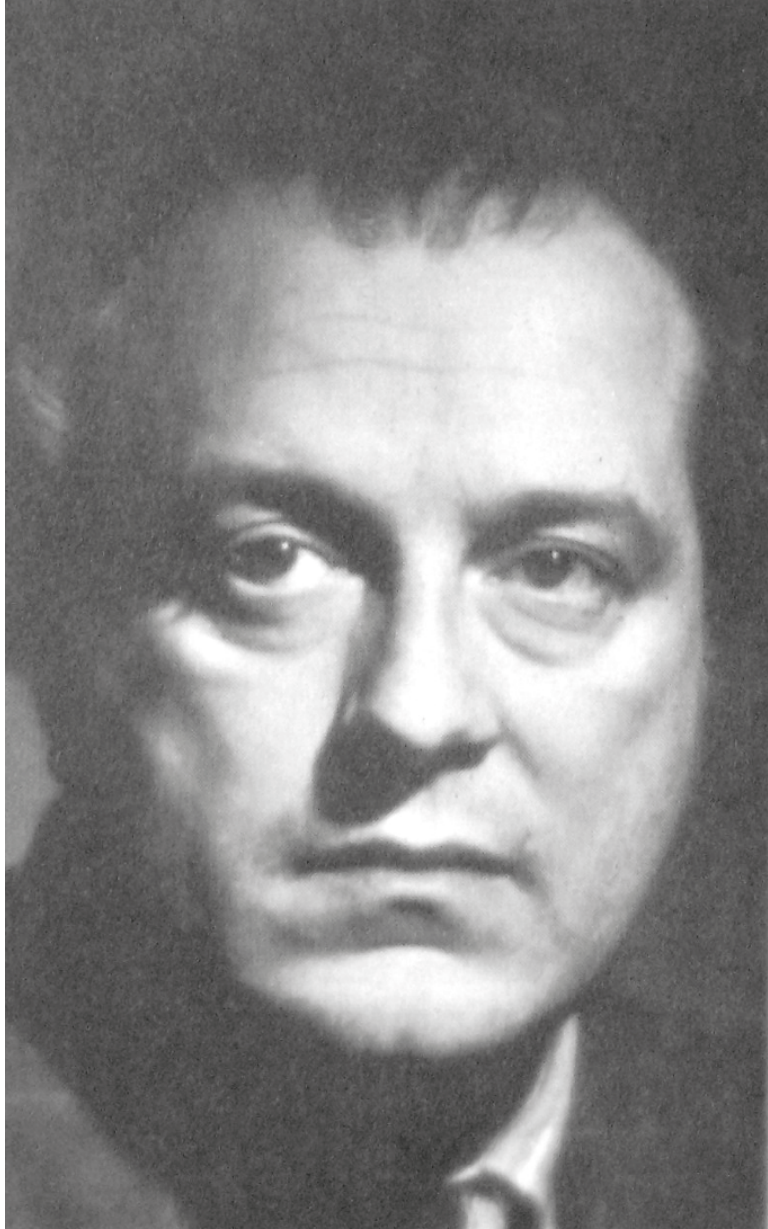
Gerçeküstücü şairlerin şiirleri ise enternasyonalistler tarafından dilden dile çevrildi. Bu da gerek sokaklarda gerek sıralarda sloganlaştı. İşte İspanya İç Savaşı'na böyle bir ortamda girildi. 1920'lerde etkisini gösteren gerçeküstücü akım ve büyük, dinamik bir öğrenci kitlesi vardı. Devrimci heyecan ve bilhassa Fransız Komünist Partisi üyesi şairler tarafından yazılmış heyecanlı şiirler elden ele dolaşmaya başlamış, iç savaş patlak verince de uluslararası tugaylar aracılığı ile bu artık bir vazife hâline gelmişti. Sovyetler ve Meksika cumhuriyetçilerden yana taraf iken Portekiz, Nazi Almanyası ve İtalya ise kralcılara destek vermiş bu da büyük bir savaşa neden olmuştu. Lakin bu savaşta salt toplar atılmayacak, öğrenciler kalemlerine diş ile aş ile sarılacaklardı.

Sanat enstitüleri... tiyatro yarışmaları... şiir dinletileri... Bilhassa sosyalizm yanlısı öğrenciler arasında gerek yurtlarda gerek taşra kesimlerinde yapılan bu festivaller birçok sanatçıyı bir araya getiriyor ve bir etkileşim gerçekleştiriyordu. İspanya'nın dağları mısralar ile aydınlanıyor, noktalar ile güpegündüz imgeler kararıyordu. Hemen yanı başlarındaki Fransa'da doğan gerçeküstücülük ve Rusya'dan tüm dünyaya açılan bir manifestik akım olan sosyalist gerçekçiliğe dair olan bildirimler elden ele dolaşması ve gerek gitar gerek de orkestralar ile bestelenen şiirlerin birer marş ile söylenmesi o bölgede yaşayan sanatçıları etkilememesi olanaksızdı. Bu akımın etkisindeki şairlerden Rafael Alberti'nin - A Galopa! şiirinin de aynı zamanda yazarı- "güvercin yanılttı" şiiri çok iyi bir örnek olacaktır, gerçeküstücülüğe:

*güvercin yanıltmıştı
yanıldı
kuzeye gitmek için güneye gitti
buğdayın su olduğuna inanıyordu
yanıldı*

*denizin cennet olduğuna inanıyordu
geceden, sabaktan
yanıldı
yıldızlardan daha çığ
ısı, kar yağışı
yanıldı
eteği bluzun olduğunu
bu senin kalbin senin evin
yanıldı
(kıyıda uyuyakaldı
sen, bir dalın tepesinden)*

Burada da görüldüğü gibi "güvercin"i ve "yanılgı"larını birer sembol olarak kullanan Alberti, bunlardan yola çıkarak bize gerçekliğin soğukluğunu anlatırken kullandığı semboller şiirin dinamizmini korumuştur.

Ya da Federico Garcia Lorca'nın –Atlı ve Sevilla Yaralamak İçin şiirlerinin yazarı- "kendime söyleyeceğim bir şey var" şiiri başka bir niteliğini göstermektedir, gerçeküstücülüğün:

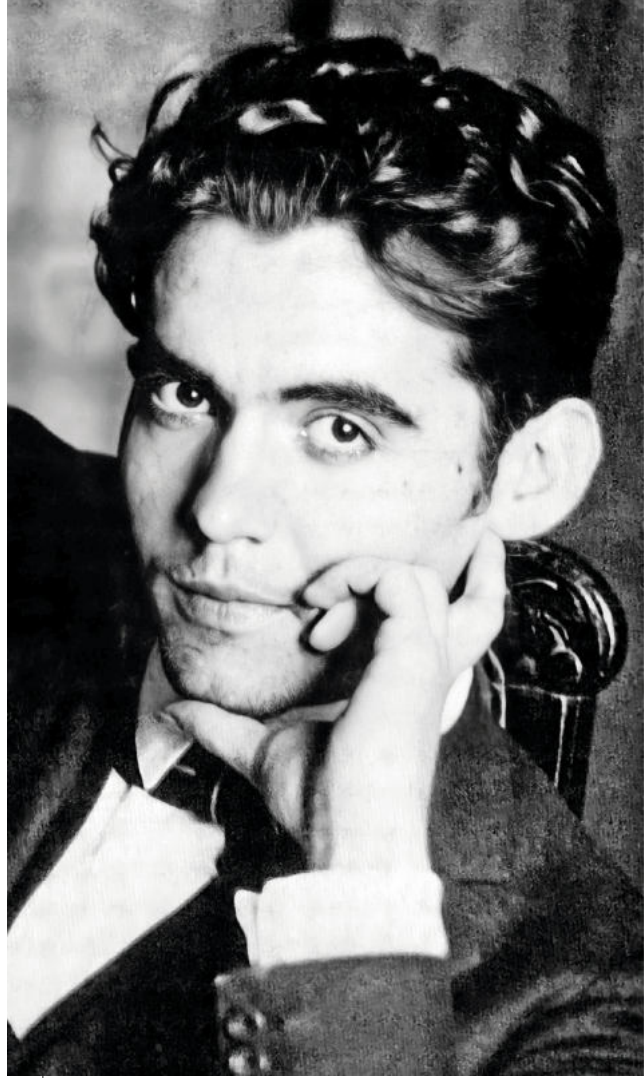
*kendime söyleyeceğim bir şey söylemeliyim
ağzınızda çözülen kelimeler
birdenbire portmanto olan kanatlar
ağlamanın düştüğü yerde bir el büyüyor
birisine kitaba göre ismimizi öldürüyor
heykelin gözlerini kim oydu?
bu dili etrafında kim yerleştirdi?
ağlamak mı?*

*kendime söyleyeceğim bir şey var
ve dışarıda kuşlarla şişerim
ayna gibi düşen dudaklar burada
içeride mesafeler bulunuyor
şu kuzey veya bu güney bir göz
kendimde yaşıyorum*

*et basamakları arasında buradaydım
açıkta dışarı
söyleyecek bir şeyle kendime söylüyorum*

Federico Garcia Lorca'nın bu şiirde gerçeküstücülüğün akıcı imgeselliğinden yararlandığı açık açık belli olmaktadır. Öteki "atlı" şiirinde "ay" sembolleri ve "portakal ağacı" gibi yahut "çan" sembollerinde o zamanki koşulları bilinçaltımızdan yola çıkarak anlamaktayız.

Peki bu akıma ne oldu? Bu soruyu sormadan evvel "Bu sanatçılara ne oldu?" sorusunu sormak daha doğru olacaktır. Çünkü en büyük örneklerinden Federico Garcia, bir yol kenarında vurulup öldürülecek ve İspanya'nın faşist diktası altında sol muhalefetle ilgili olan partiler, şiirler, sendikalar bir bir tasfiye edilecekti. Sanatçılar kaçacak ve yavaştan Sovyetlerin diktası altında da "resmi sanat anlayışı"na uygun düşmediğinden ötürü çoğu yazılar artık enternasyonale açılmayacağı gibi yasaklılar listesine eklenecekti. Lakin yine de "çan", "portakal ağacı", "atlılar" gibi yeni yeni imgeler ve çok farklı bir üslup kazanmasına neden olan İspanya İç Savaşı'nın Sovyetlerin destekleri ile sanata dökülmesi aslında o seneleri ölümsüzleştirmiştir. Bugün neredeyse İspanya'nın doğasını kendi bilinçlerimiz ile betimleyebilen bizlerin o senelerin gerçeküstücü şiirinin etkisinden söz etmememiz kabul edilebilir değildir.

80'lere yaklaştıkça da tüketici bir topluluğa dönen dünyamız koca bir sistemin altında salt bir çarkın küçücük bir vidasına dönecektir. Günümüze gelince ise şiiri bireyci duygularla okuyan insanlarımızın içinde yalnızca yirminci asrın başlarındaki Fransız entelektüel tutuculuğu ile bilinçsizliğin birleşmesi vardır. Heyecanlarını birkaç hırs uğruna satan halklarımız, egolarına yenik düşüp bunları kabul etmeği reddedip şiiri burjuvajik bir meze hâline getirildiğinden, şiirin herhangi bir manifestik niteliği kalmamış, bir değer atayan varsa da sosyal medyanın yangınlaşması ile beraber popüler kültürün ve yüksek şirketlerin parsel parsel zaptettiği zihinlerde bunun hakkında bir söz söylememiz mümkün değildir.

Bir Yolculuk Arefesi

Âdetâ durdu saatler kapatırken devri
Son saat geçmeyi bilmez oluyor her dâim
Bu bakış ardıma en son bakışımdır nitekim
Üzülüp terk ediyorken bu soluk izbe yeri

Geminin yelkeni dönmüş gidiyorken ufka
Pek umutsuzca düşündüm bu sefer yol başka
Şehri bilmem acabâ hangi ameller paklar
Kaybolup gittiler aklımdaki tüm sîmâlar

İbrahim Kağan Lek

Hilmi Yavuz İle Söyleşi

dönüm

Dilay Mehmetoğlu, Ergün Durukan, İlyas Sezer, Necati Siyahhan

Hilmi Yavuz, 14 Nisan 1936'da İstanbul'da doğdu. Kabataş Erkek Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki eğitimini yarıda bıraktı. İngiltere'ye gitti. BBC'nin Türkçe bölümünde çalıştı. Londra Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Türkiye'ye döndükten sonra çeşitli yayınevleri ve ansiklopedilerde görev aldı.

Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Ortam gazeteleri ve çeşitli dergilerde "Ali Hikmet" imzasıyla inceleme, eleştiri ve denemeler yazdı. Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı.

İlk şiirleri Kabataş Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmeni Behçet Necatigil yönetiminde çıkan "Dönüm" dergisinde yayımlandı. Bu dönemde daha çok İkinci Yeni akımının etkisinde imgeci şiirler yazdı. Sonraki yıllarda gelenekçilikle çağdaş bir bakışı kaynaştıran, biçim ve özün dengelendiği bir düzey sergiledi. İslam mistisizmi, özellikle de tasavvufтан yararlanarak kendine özgü bir sözcük dağarcığı geliştirdi.

İ.S.: Çocukluğunuz boyunca, babanızın işi dolayısıyla birçok farklı yere gitmek durumunda kaldığınızı biliyoruz. Eğitim şartları nasıldı o zamanlar? Bunca farklı yer görmenin, farklı şartlar tecrübe etmenin yazdıklarınıza katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?

H.Y.: Babam bürokrati ve bu yüzden Anadolu'nun değişik ilçelerinde görev yaptı. Ben üç yaşındayken Bursa'ya, Orhangazi'ye atandı. O yıl, II. Dünya Savaşı nedeniyle, nakil ve tayinler durdurulmuştu. Orhangazi'de kaldım. İlkokula orada başladım. Daha sonra babam, bir bucaktan ilçeye kaymakam olarak atandı. Ancak gitmedi, İstanbul'da kaldık. Daha sonra, Samsun'a, Terme'ye atandı ve ilkokulu orada bitirdim. Terme'de de ortaokul yoktu. Babam ortaokulu olan bir yere atanmayı rica etti ama olmadı. Terme'ye komşu olan iki ilçede ortaokul vardı. Ünye ve Çarşamba. Çarşamba Ortaokulu'na gitmeme karar verildi. Her sabah beşte kaldırılıyor. Annem akşamdan azık hazırlıyor: termos, çay, süt... Otobüse binerek gidiyorum okula. Otobüs, yirmi dokuz kilometre gidiyordu. Bir, bir buçuk saat... Yolda uyuyorum tabii, ne yapacağım? Bir yıl böyle gitti. Terme'de

elektrik yoktu tabii, ders çalışmak zordu. Lüks lambasının ışığında çalışmaya çalışırdım.

O yaz sınıfı geçtim, ikmallsiz. Annem dedi ki, bu böyle olmaz. Babamla konuştu. "Çarşamba'da ev tutup, hafta sonları ya sen gelirsin ya da biz" dedi bir dahaki sene için. Ev tutuldu. Daha sonra Giresun'a tayin edildi babam. Hiç unutmam, sınıfı geçtiğim zaman bir bisiklet almıştı bana. O yıllar kamyonların yan tarafına bağlanıyordu bisiklet. Bir gün gidiyoruz, kamyon durdu. İndik baktık ki bisiklet yolun kenarında bir dala takılmış, pert olmuş.

Babamın sağlığına iyi gelmedi oralar. Tansiyonu vardı tabii artık. Emeklilik istedi. Siirt'e gittik. Babamın memleketidir Siirt. Ortaokulu orada bitirdim. Siirt'te de lise yoktu, şu işe bakar mısınız? İki seçenek vardı. Ya ailecek Diyarbakır'a gidecektik ya da İstanbul'a. Annem İstanbul istiyordu, öyle de oldu. Fatih'de bir ev tuttuk.

D.M. : Kabataş maceranız burada başlıyor sanırım, doğru mu?

H.Y.: Evet, aynen öyle. Ben yatılı okudum Kabataş'ta. Çünkü Fatih-Ortaköy arası her gün tramvay ya da otobüs ile gidip gelecektim. Sanıyorum, İstanbul'a çok güvenmediler. Ayrıca aktarmalı da gitmem gerekecekti. Doğrudan tramvay yoktu.

Eylül ortaları, yatılı olmak için ne gerekiyorsa hazırlandı. Annem götürdü beni. O zamanlar sınav yoktu, kayıt yaptırıldı. Çok iyi hatırlıyorum, yatılının üç ayı yüz seksen altı liraydı. Tamamen Anadolu çocukları... Yatakhane, on on beş kişiydi. Şimdi de yatılı olanlar bilir, yatılının ayrı keyfi vardır. Ama ben, evci yatılıydım.

N.S.: Hafta sonlarınız nasıl geçirdi? Biz yatılılar bir süre sonra evlerimize dönmeyi pek düşünmeyiz.

H.Y. :Cumartesi günleri öğle yemekleri çok güzel olurdu bizde. Ama bir taraftan da, bir an önce çıkmak istiyorsun tabii. Beklesen geç olacak, beklemesen yemeği kaçıracaksın. Kimileri cumartesiye beklemeden, cuma günü dersler bitti mi çıkardı hatta.

İ.S.: Çarşı izniniz var mıydı?

H.Y. :Yok canım, ne çarşısı? Kapıya bile yaklaşamazdık. Okulun bir kapıcısı vardı, Yusuf. Pala Yusuf derlerdi. Bırakın dışarıya çıkmayı, bizi kapıya bile yaklaştırmazdı. Dışarıyı izlemek isterdik, kovalardı bizi.

İ.S.: Hiç okuldan kaçtınız mı?

H.Y.: Çok. Çok kaçtım tabi. Liseye gelinceye kadar benim edebiyatla tek ilgim, rahmetli babamın evde yüksek sesle şiir okumasıydı. O zamanlar televizyon falan yoktu tabii. Hatta hatırlarım, sadece halkevinde radyo vardı. O zamanlar babam, işten gelir, akşamları da ajans dinlemeye halk evine giderdi. Günler böyle geçirdi.

E.D.: Ne tür şiirler okurdu babanız?

H.Y.: Büyük bir Tevfik Fikret hayranıydı ve evde yüksek sesle Tevfik Fikret şiirleri okurdu. Ben, hiçbir şey anlamazdım ama ileride benim işime yaradı. Daha lisede ilk senemde hocam Halis Erginer, şiir okurdu. Devamını ben getirirdim. Düşünse- nize, okula yeni gelmiş bir yeniyetme şiirleri tamamlıyor.

D.M. : Behçet Necatigil'in öğrencilerindendiniz. Nasıl biriydi?

H.Y.: Ben Behçet Necatigil'i suda halkalara benzetirdim. Hani, bir taşı suya attığınızda etrafında gitgide genişleyen halkalar oluşur ya... Düşen o ilk taş, kendisiydi. İlk halkada ise Mehmet Ali Tanyeri ve Kâmuran Şipal bulunurdu. Beraberce çıktıkları zaman ben, hep ben de geleyim derdim. Hiç ilk halkaya almadı beni. Sadece o ikisi vardı.

N.S.: Behçet Necatigil için evcimen biriydi derler hep. İlk halkadakiler ailesinden de mi önce gelirdi yani?

H.Y.: Bir gün anımsıyorum, vefatından sonra, bir konu açıldı: Hoca, şiirlerini ilk kime okurdu diye. Huriye Hanım, eşi, dedi ki ilk bana okurdu. "Yanlışınız var." dedi Ali Tanyeri. "Anlamadım." dedi Huriye Hanım. "Size değil, bize okurdu." dedi, "Kâmuran Ağabey ile bana okurdu." Tabii bir gerginlik oldu masada. Huriye Hanım dedi ki, "Ali Bey, Behçet'in odası burada. Ben de salonda otururdum, çıkar, genellikle gelir, 'Bak Huriye, yeni bir şey yazdım.' derdi." Mehmet Ali Tanyeri, "Daha önce onu bize okumuştur mutlaka." dedi. Herkes gülüştü. Bu itiraf, öylece ortada kaldı öyle.

Ben şöyle bir şey söyleyeyim. Behçet Hoca'nın kitabını yazarken, mektuplar vesaire birtakım basılı, birilerine yazdığı imzalı epigramları gördüm. Farklı insanlara, bir şeyleri ilk kez sana yazıyorum, ilk kez sana okudum ben bu

şiri, diye yazdığını görüyoruz. Biraz mavi boncukçuydu yani Hoca, öyle görünüyor. Her hâlükarda, şiir önce gelirdi onun için. Eşine de söylemişti, "Huriye, senin yerin şiirden sonra geliyor." diye.

E.D.: Yurt boğazın kenarında olduğundan, denize çok girer miydiniz?

H.Y.: Hayır, orada girmedik. Yalnız, 1953 veya 1954 yılı kışında, boğazı buzlar kaplandı. Boğaz donmuştu. Her sene böyle olmuyordu, sadece o sene öyleydi. Karşıya geçemedim ama daha sonrasında Ecevit Hükümetinde Adalet Bakanı olan, bizim sınıftaki Hikmet Sami Türk ile benim boğazda, buzların üzerinde bir fotoğrafımız var. Denizin ortasına kadar yürümüştük, bugün milyon verseler yapmam onu ben. Genç çocuklardık, Sami 'yürüyelim' dedi, yürüdük. Yani, denize girmedik ama boğazda yürüdük.

N.S.: Dönüm dergisi 1952-56 yıllarında sizin tarafınızdan çıkarılan bizim için önemli bir dergi. "Dönüm" dergisi nasıl başladı?

H.Y.: Önce biz dokuzuncu sınıfta, Hasan Pulur (onun lakabı, gözlüklerden dolayı "Kör Hasan" idi), sonradan ünlü bir opera sanatçısı olan Mete Uğur, sonradan Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olmuş Emin Kul, ben, böyle bir grup; kendi el yazımızla "Şesimiz" diye bir dergi çıkardık. Elle yazılı idi, kesinlikle basılı değil. Sonra Behçet Hoca'ya gittik biz. Dedik ki "Hocam, biz bir dergi çıkarmak istiyoruz" "Olur." dedi, "Ama bunu sadece sizin sınıfla sınırlamayalım. Bir duyuru yapalım." Çünkü başkaları da vardı bu konularla ilgilenen. Neyse, daha sonra Hoca hepimizi bir araya getirdi. Yani, okulda edebiyatla ilgilenen yeniyetmeleri, öyle söyleyeyim, bir araya getirdi. Tek seçici Hoca'ydı. Şiirler, hikâyeler, eleştiriler, denemeler... Her tür olsun istiyordu. Özellikle baş yazıların deneme olmasını isterdi. Bu konuda en başarılı arkadaşımız Hikmet Sami Türk'tü, onun denemeleri baş yazı olarak başladı. On beş günde bir çıkarıyorduk sanırım. İkinci sayıda benim bir şiirim var. İlk basılı yazımdı. Şiirin adı, "Sabahların Türküsü" idi. Biz, yalnızca iki sayfa basıyorduk. E,

okulun bize sağladığı imkânlar ancak buna yetiyordu. Daha fazla imkânımız olsaydı elbette ki daha kalın bir dergi çıkarırdık.

İ.S.: Özdemir Asaf ile de tanışıklığınız varmış sanırım.

H.Y.: Bizim, gençlik yıllarımızda yani 1950'li yıllarda, edebiyat matinelere olurdu. Bu edebiyat matinelere şairler ve hikâyeciler çıkar, şiirlerini ya da hikâyelerini okurlardı. Yani, sanırım ilk 1953 yılında Galatasaray Lisesinde Tefik Fikret Salonu'nda bir edebiyat matinesi yapılmıştı. Behçet Hoca bizi götürdü.

Müthiş bir şeydi bizim için tabii, ön sırada Türkiye'nin önde gelen edebiyatçıların hemen hemen büyük bir kısmı oturuyordu. Behçet Necatigil, onun yanında Sabahattin Kudret Aksal, onun yanında Atilla İlhan, Özdemir Asaf, onun yanında Sait Faik... İstanbul'daki edebiyatçıların neredeyse tümünü o edebiyat matinelere bir arada görmek mümkündü. İmza yok. Şimdi imzaya dönüştü o işler.

Çıkıyorlar, şiirlerini okuyorlar. Özdemir'e çok şaşırmıştım, çünkü Özdemir Ağabey "r" harflerini söyleyemezdi. Çıktı, bunu hiç unutmuyorum, dedi ki, "Ben 'r'leri söyleyemiyorum. Burada -önce Galatasaray Lisesinde idi, son sınıfta Kabataş'a nakille gelip bizim okuldan mezun olmuştur- Galatasaray'da okurken, İsmail Habib Sevük bizim hocamızdı. Sınıfta herkese şiir okutuyor, bana okutmuyordu. Bir gün parmak kaldırdım." Bunu edebiyat matinesinde anlatıyor, biz de dinliyoruz. Tüm salon dinliyordu. "Parmak kaldırdım. 'Hocam, herkese şiir okutuyorsunuz, bana okutmuyorsunuz. Neden okutmuyorsunuz?' diye sordum. Hoca bana şunu söyledi. 'Özdemir, oğlum, sen şiir okumuyorsun, şiirin canına okuyorsun!'" Yıkıldı salon. Ondan sonra da bir şiirini okudu, ilk dizesi şöyleydi: "Pıgıl pıgıl bir gemiydim eskiden!"

D.M. : Özdemir Asaf'ın Dönüm dergisine desteği olmuş muydu?

H.Y.: Dönüm'ün basılmasına matbaasında destek olmuştu. Dergiler orada basılıyordu. İzin alıyorduk biz, derginin basılma sürecinde tabii, götürüyorduk yazıları. Genellikle Hasan (Pulur) ile ben giderdik. Çağaloğlu'nda, eski Vatan gazetesi ve Milliyet'in olduğu sokakta küçük, birkaç merdivenle bodrum katı diyebileceğiniz çok küçük bir mekân vardı. Orada matbaası vardı, orada basılırdı dergi. Matbaanın adını hatırlıyorum.

E.D.: Çoğu insan hayatının kırılma noktasını lisede yaşıyor. Sizin lisede yaşadığınız o kırılma noktası neydi?

H.Y.: Türkiye'de lise eğitimi konusundaki düşüncelerim şöyle. Üniversite meslek eğitimi verir. Hukuk fakültesine girince

hukukçu olursunuz. Tıp fakültesine girince doktor olursunuz. Teknik üniversiteye girince mühendis olursunuz, vesaire. Yani meslek eğitimi verir üniversite. Belli bir dünya görüşünün kazanılması, belli bir "entelektüel" düzey edinilmesi lisede olur. Olmak durumundadır.

Edebiyat hocaları size iyi edebiyatın ne olduğunu, iyi şiirden neyin anlaşılması gerektiğini, belli bir şiir okuma hazzını; resim hocası ve müzik hocası sanat tarihini öğretir. Yani belli bir entelektüel kimliğe hazırlık diyebileceğimiz süreç lisede olur. Ben birçok şeyi lisede öğrendim, hocalarımdan öğrendim. Daha sonra tabii kendim daha çok çalışarak, beni ilgilendiren konularda daha da donanımlı hâle getirmeye çalıştım kendimi ama o hazzı, o başlangıcı lise verir. Bazılarının hümanist eğitim dediği eğitimdir. Bu ancak lisede olur. İlkokulda olmaz bu, ilkokulda çocuğa Mozart'ı ya da Halit Ziya'yı anlatamazsın. Ortaokulda da bunları anlatmak zordur. Ama lise eğitimi çöktüğü zaman eğitim çöker. Bu böyledir.

D.M.: Kabataş Erkek Lisesi'nin bu açıdan durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

H.Y.: Tabii Kabataş Lisesi hiçbir zaman belli bir düzeyin altına düşmedi. Ben mütevellî heyetindeyim, okulumuza çok bağlıyım. Buradaki gelişmeleri, çok yakından değilsen bile izliyorum. Bir düzey düşüklüğü ya da bir seviye düşüklüğü yaşamıyor Kabataş Lisesi, Allah'a şükürler olsun. Ama genel olarak lise eğitiminde çok ciddi çöküş var. Lise öğretmenlerinde çok büyük kayıp var. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim politikasının çok akıllıca olduğunu düşünüyorum. Şundan ötürü: Fransa'da, lise öğretmeni yetiştiren bir okul vardır. Adı "école normale supérieure"dür. Mesela Türkiye'de, Fransa'daki en ünlü üniversite nedir diye sorsam Fransa'da Sorbonne deyince hiç kimse umursamaz. Ben yaşadım Fransa'da. Sorbonne ha, der geçer. Ama "Ben école normale supérieure'üm." derseni ayağa kalkar ve önünü ilikler adam. Neden? Çünkü Fransa'yı Fransa yapan, büyük entelektüellerin hepsi orada. Sartre oradan, Lafforgue oradan, Derrida oradan, Durkheim oradan, Bergson oradan. Bunların hepsi lise hocası.

Cumhuriyetin ilk yıllarında école normale supérieure örnek alınarak Yüksek Muallim Mektebi kurulmuştu. Bizim hocalarımızın büyük bir bölümü Yüksek Muallim çıkışıdır. Bu nedir biliyor musunuz, çocuklar? Çok önemli bir şey bu. O yıllarda, Anadolu'da çok parlak lise öğrencileri var. Anadolu'daki liseleri yabana atmayın o dönemlerde; mesela bir Trabzon Lisesi, bir Konya Lisesi, bir Kayseri Lisesi, bir Erzurum Lisesi... Bunlar önemli liseler. Oradan mezun olan akıllı, zeki, Anadolulu çocuklar var. Bunlar yoksul çocuklar ya da görece yoksul

çocuklar. Cumhuriyet Maarifi ne yapıyor, biliyor musunuz? Bunlara diyor ki, "Gelin sizi öğretmen yapalım." Yani, "İstanbul'a gelin, Yüksek Muallim'e sizi alalım. Kiminiz edebiyat öğretmeni olun, kiminiz matematik öğretmeni, kiminiz biyoloji öğretmeni, kiminiz tarih öğretmeni vesaire... Yatakhanez olacak, yemekhaneniz olacak, yemek yiyeceksiniz, üstelik küçük bir maaş da alacaksınız. Hem de İstanbul'a gelmiş olacaksınız." Üniversiteye girme gibi bir hayalleri yok. Böyle bir imkân mı var? Teknik üniversiteye girecekler ama kim finanse edecek? Böylece, o dönemin Anadolu'sunun en zeki, en çalışkan, en akıllı çocukları öğretmen oldular. Cumhuriyetin ilk yılları çok önemli yıllardı.

D.M. : Bir röportajınızda yeni neslin önceki nesillerin bıraktığı sanata yabancı olduğunu söylemişsiniz. Bu yabancılığı nasıl aşabiliriz? Bize bunun için tavsiyeleriniz nelerdir?

H.Y.: Elbette bizim yetiştiğimiz yıllarda bizim için önemli olan, bizim için değerli olan çok ağırlıklı olarak değer atfettiğimiz sizin için bir anlam ifade etmeyebilir. 86 yaşına gelmiş bir adamın değer verdiği şeylerle on sekiz yaşında bir gencin değerleri arasında elbette farklar olacak. Böyle bir durumu dayatma söz konusu olamaz ama şunu talep edebilirim ben. Ben sizi anlıyorum, anlamaya çalışıyorum ve diyorum ki elbette benim değerlerimle sizin değerlerinizin örtüşmesi mümkün değil. Ama "bu dinazorlarla bizim ne alakamız var ya. Bunları tarihin çöplüğüne atmalıyız" diye düşünen insanlar da var. Sırtını geçmişine dayayan emin adımlarla geleceğe adım atabilir.

İ.S.: Sizin anlayışız nereye kadar gidiyor?

H.Y. : Benim torunumla dünya görüşümüz o kadar farklı ki. Şöyle bir soru sordum geçenlerde: "Neyi merak ediyorsunuz?" "İki şeyi büyükbaba" dedi. Neler? "Bir, dünyanın sonunu merak ediyorum. İki, ölümü merak ediyorum." dedi. "Peki bu iki konuda meraklısın, bir şeyler okudun mu?" Birisi bir şeyi merak ediyorsa merakını gidermek için bir şeyleri okuması gerekir. Torunum ise "okunmadım" dedi. Benim kuşağım bunu kabul etmezdi. Gereğini sordum. "Neden" dedim.

"Bak büyükbaba" dedi. "Söylediğin bütün kitapların hepsi varsayım. Öyle olacak mı, olmayacak mı bilmiyoruz. Ancak yaşandığı zaman öğrenilecek. Öbürleri lüzumsuz bilgi, varsayımsal bilgi." Benim kuşağım ve benim yetiştiğim değerler sistemi bunu kabul etmiyor. Kabul etmemekle beraber ben torunumu anlıyorum. Onun kuşağı, bilgi ancak yaşanarak öğrenilen bilgidir, diyor.

N.S. : Ben şiir anlayışınızla ilgili soru sormak istiyorum. İkinci Yeni'den sonra gelenekçi şiire yaklaştığımızı fark ettim. Şiirde geleneğin önemi ne sizce?

H.Y. : Tanzimat'la birlikte bir modernleşme ve batılılaşma süreci yaşandı. Bu bizim batı medeniyetine olan mensubiyetimizi gösterir ama bir de ait olduğumuz yer var. Doğu, bizim geleneğimiz... Bugün Türkiye'de bu iki gelenek, bu iki medeniyet birlikte yaşıyor. Türkiye'de artık herkes birbirini ötekileştirmeden yaşıyor. Şiirinde böyle olması lazım.

E.D.:: Birlikte yaşasa da insanlar farklı düşünüyor. Düşünce farklılığı insanları farklı yapıyor. Şiirde bunlar birlikte olabilir mi? Geleneksel ve modernin bir arada olması çatışma yaratmaz mı?

H.Y. : Olabilir. Oluyor da. Oldu da. Sadece ben değil, onlarca şair hem gelenekseli hem modernin birlikte aktarmıştır. Gelenekçilik demek sadece geçmişle ilişki kurmak onun dışında modern olana sırtını dönmüş olmak anlamına gelir. Böyle bir şey söz konusu değil.

N.S.: Yazdığınız şiirlerde dinamizmi nasıl sağlıyorsunuz?

H.Y.: Şiirin dinamiklerinden neyi anlıyorsun?

N.S.: Şiirin bir nehir gibi akıp gitmesi.

H.Y.: Bunu şiir ve müzik arasında bir bağ kurarak yapabilirsin. Akışı, belli bir insanlık durumunu dile getirecek bir müzikalite vermekle sağlayabilirsin. Hocalarınız herhalde Yahya Kemal'den bahsederken deruni ahenkten söz ediyorlardı. Yahya Kemal, şiir bestedir, diyor. Nedim, "dökülen mey kırılan şişe-i rindan olsun" der. Bakıyorsun düz söyleyişine "kadeh

kırıldı şarap dökülmüş". Yahya Kemal diyor ki "bu belli bir insanlık durumuna karşılık gelir, yani insanların hayatlarında çok mutlu oldukları, dünyanın umurlarında olmadıkları anlar vardır. Onu söylüyor." diyor. Burada altı kelime öylesine yan yana getirilmiştir ki bir müzik cümlesi oluşturulmuştur. Şiir de böyle olmalı. Şiiri mümkün olduğu kadar müziğe yaklaştırmalı. Şair bunu yapabiliyorsa şaire şair demeli. Yıldızlar çok güzeldi, ben de sevgilimle sahilde dolaşıyordum falan şiir değil bu.

E.D.: Neden şiir sizce? Neden Türk insanı şiire yöneliyor düzyazı, roman yerine?

H.Y.: Bana sorarsanız tabii bizim asıl edebiyatımız şiirdir. Roman 19.yy'da gelmiştir. Ama şiirimiz hep vardı. Demek ki bizim insanımız meselesini şiirle anlatmış. Ben bunları şiirle yazamıyorum, artık şiir dışında farklı bir şey bulayım, dememiş. Sevincini de, aşkını da, hüznünü de, ideallerini de şiirle anlatmış, başka bir anlatım aracına ihtiyaç duymamış. Bizim edebiyatımız şiirdir kardeşim, ama ne oldu şimdi? Türkiye'de artık şiir pek revaçta değil, daha çok edebiyatçı deyince romancılar, hikayeciler anlaşılıyor. Bundan elli sene önce edebiyatçı deyince şairler anlaşılırdı. Şimdi edebiyatçı deyince şairler akla gelmiyor. Neden? İşte tabii toplum değişti falan, böyle laflarımız var. Toplum hangi anlamda değişti ki şiir geriye itildi ve roman ileri çıktı. Zihinsel tembellektir bunun adı. Evet önemli bazı değişiklikler olmuştur bu değişimlerin nedenlerini anlamak lazım. Bir başka görüşmemizde de bunlar üzerinde konuşuruz.

Vakit iki saate yaklaştı ama vaktin nasıl geçtiğini anlamadık ve çok istifade ettik. Kabataş ortak paydası olanlar olarak tekrar görüşeceğimiz günü sabırsızlıkla bekleyeceğiz.

Şarkı

Düşsem de karanlık geceden aşkına tutsak
Esrâr gibidir,vazgeçemem tatlı sesinden
Bir lahza bakışsak ve ne dert varsa unutsak
Sahrâlara gitsem kaçamam kor nefesinden

Dalsak da derîn uykuya hülyâda buluşsak
Her demde görüşmek cana pek neş'e verirdi
Ah bir kere gülsen bana âteşle tutuşsak
Solmuş denilen bahçede güller yeşerirdi

Ali Fuat Karaaslan

Abluka

dönüm

Ömer Keleşoğlu

Hava kararıyor, güneş engin ufku altında kayboluyordu. Her tarafları yara bere, gözleri uykusuzluktan kararmış askerler yıkık dökük bir binada toplanmış, durum vahim olmasına rağmen neşeyle konuşuyorlardı birbirleriyle. Dokuzok Adası iki aydır düşman kadırgaları tarafından dört bir taraftan çevrilmiş, abluka altına alınmıştı. Bu devasa kestane kadırgaların üstündeki bronz oymalı topraklar, kuşatmanın başlamasından beri adayı baştan aşağı dövüyordu. Hayatta kalanlar adanın içlerinde gizleniyordu ancak. Düşman devletler Emren ve Ayman'dan oluşan koalisyon üç ay önce Dokuzok Şehir Devleti'ne savaş açmış, bir ayda tüm donanmasını darma-dığın etmişti. Altmış gündür abluka altında olan Dokuzok Adası, hiçbir devletle ticaret yapamadığı için halkını besleyecek yiyecek alamıyordu tüccarlardan. Utopia Adası'na yakınlığı ile bilinen Dokuzok Adası,

İlirya(dilimizde Sütçarşaf) Denizi'nin tam ortasında bulunun sivri bir kayalıktan ibaretti yalnızca. Uzaktan bakılınca denizin üstünde süzülen bir piramidi andıran bu adada ekip biçecek yer yoktu. Yalnız adanın zirvelerine doğru biten kekik çayırlarında otlayan üç-dört koyun sürüsü vardı.

Askerler bir anda sustu, yanlarından komutanları geçiyordu. Daha ablukeyanın başlarında diplomatik yollarla barış sağlanamayacağı anlaşılınca kral ve ailesi adayı gizlice kayıklarla terk etmiş hatta söylentiye göre düşmana sığınmış ve onlara yardım etmişlerdi. Bunun üzerine adadaki en yetkili kişi olan Amiral Fikore yetkiyi üstlenmiş, o zamandan beri direniş hareketini yönetmişti. Kendisi savaşın başlamasından dört gün önce "kralı devirmeyi tasarlamak" gerekçesiyle

tutuklanmış; askerler, kralın kaçıışından sonra onu özgürleştirenceye kadar bir hapisanede tutulmuştu. Belki de Dokuzok donanması bu yüzden bir ay içinde tuzla buz olmuştu. Amiral Fikore'un yüzündeki ifade çoğu askerin aksine ciddiye ve hatta panik ve endişe doluydu. Askerlerin yaktığı ateşle parlayan yüzündeki yarıklar, gözünün etrafındaki çizik ve açlıktan yanaklarındaki çöküntüler, durumun vahametini ortaya koyuyordu. Erzakları iki gün önce tükenmişti ve artık en kötüsü için hazırlanıyorlardı. Fikore'un en büyük korkusu askerlerinin yamyamlara dönüşmesiydi. Sokaklar ceset ve bu cesetlerden beslenen pis, hastalık taşıyan kemirgenlerle doluydu. Hatta bazı yerlerde çürüyen etten sızan bu pis ve gizemli parfüm(Amiral Fikore ceset kokusunu böyle adlandırır), sizi bayıltmaya bile yeterdi. Bu sebeple askerlerin sıkça yaptığı işlerden biri de ölümlerin bedenlerini kamplarından ve rutin yürüme yollarından uzağa taşımaktı. Amiral Fikore yerdeki bir kütük parçasını ittirerek grubun merkezine taşıdı ve sonra siyah çizmeleleriyle üstüne çıkmadan önce odunun sallanıp sallanmadığını kontrol etti. Derin bir nefes aldı, yüzündeki panik duygusunun yerini anında avını çöllerde günlerce takip eden bir akbabanın kararlılığı aldı. Kendinden emin olduktan sonra tüm dikkati üstüne çekmek için öksürdü ve konuşmasına başladı:

"Yoldaşlarım! Yiğit Dokuzoklular olarak asla teslim olamayacağımızın hepimiz farkındasınızdır. Ancak bildiğiniz üzere erzaklarımız iki gün önce tükendi ve böyle devam edemeyiz! Hem adanın hayatta kalan halkı hem de biz, bu adanın bekçileri, bu şekilde sürünemeyiz! Bu bekleme oyununun sonu açlık ve yamyamlıktır, kargaşadır, düşmanın istediği şey de budur. Tüm gücümüzle yapacağımız sürpriz bir saldırı elimizde kalan tek kozdur! Dostlarım lütfen iyi uyuyun çünkü yarın o kutsal gündür!"

Neredeyse tüm askerlerden yükselen neşeli haykırış amirale bir güven verdi. Ancak bir kişi bu bağrısmaların hiçbirine katılmadı: Diğer askerler ona "ümitsiz vaka" veya sadece "ümitsiz" diyordu. Bu ismi sadece takma bir ad olsun diye değil, ismini kimseye söylemediği için vermişlerdi ona. Kendisi yalnız günlük erzak dağıtımlarında başkalarının yüzlerine şöyle bir bakıyor, daha sonra da hırkayı başına çekip köşede bir yere sinip durmadan elindeki tebeşir parçasıyla duvarlara bir şeyler karalıyordu. Hatta iki günde bir duvarı dolduğu için oturduğu yeri değiştiriyordu. Ümitsiz'e bu yönü yüzünden bazıları aptal gözyle bakıyor, ondan nefret ediyor, onu sıkıcı buluyorlardı(en azından o öyle düşünüyordu). O da onlardan nefret ediyordu zaten, özellikle en nefret ettiklerinin isimlerini duvarlara yazıyor sonra duvarı yumruklayıp ismi parçalıyordu. Ümitsiz kimseye konuşmak istemiyordu(ve kimse kendisiyle konuşmak istemiyordu) çünkü kendisi emindi ki konuşmaya başladığı anda insanlar ona arkalarını dönecek, haline güleceklerdi. Birileri sebebi ne olursa olsun gülmeye başladığı anda hemen üstüne alınıp saç başı hakkında güldüklerini düşünüp yeleği içinde iyice büzülürdü. Hayattan nefret ediyordu ve akıl sağlığını kaybetmemesinin tek sebebi gizlice aşık olduğu biriydi. Hiçbir şeyden hoşlanmadığı bu dünyada belki de bir tek onu seviyordu. Onu belki bir daha düşünemeyeceği için ölmekten korkuyordu, parçası olmak istemediği bir savaşın ortasında kalmıştı. Ama insanlara açılmaktan da korkuyordu çünkü kendi canını acıtacaklarını düşünüyor-

du. Bu açıdan aynı bir kirpiye benziyordu, başka kirpilerle birlikte olmak istiyordu ama diken batma korkusu yüzünden olamıyordu. Başkalarından daha çok nefret ettiği tek şey kendisiydi. Belki de ben gerçekten aptalım, sıkıcıyım-dır diye kendini değiştirmeye, diğer insanlardan bir farkım olsun diye çabalıyordu. Dikkat çekmek istiyordu. Başkalarının onu hor görme düşüncesi aslında kendisini çok üzüyordu ama gözyaşları kuruyalı yıllar olmuştu. Amiralin planını gizliden gizliye dinlemiş ve söze başlayışındaki güvensizliği sezmişti. Savaşın kazanılması imkânsızdı. Zaten amiralden de nefret ediyordu. Herkese ismiyle hitap ediyor, onuna yüzüne bile bakmıyordu. Keşke hepsi geberseydi. Tüm bu savaş atmosferinin içinde ölümü düşünmeye başlamıştı. Ölmek nasıl bir şeydi? Nasıl hissedecekti? Hissedecek miydi? Bu gibi soruların ona getirdiği korkudan dolayı kurmaya çalıştığı varlık felsefesi de onu hiç tatmin etmiyordu. Düşüncelerine göre hiçbir şeyin tersi yokluk olamazdı çünkü ancak iki birbirinin zıt kuvvetin toplanması sıfır verebilirdi. Eksi kırk ile kırkın toplamı nasıl sıfır ise doğum ile ölümün toplamı da sıfır olmalıydı. Doğumla ölümün farkı ise yaşamdı, görebildiğimiz varlıktı. O zaman bu dünyadaki varlığın tersi yokluk olamazdı. Eğer öyle olsaydı varlık ile varlığın tersinin toplamı sıfır değil, varlık olurdu. Her ne kadar kâğıt üzerinde mantıklı gelse de gerçek hayatta bu fikriyle hiçbir şeyi açıklayamıyordu çünkü sürekli bir zıtlık içindeydi. Aynı anda birbirine zıt olan pek çok duygu yaşıyordu. Hem aşık hem de yalnızdı ama nasıl kendini hem birine yakın ve hem de herkesten uzak hissedebilirdi? Yalnızlık ile aşk duyguları cidden düşündüğü gibi birbirlerinin tersi miydi? Böyle zıt düşünceler taşıdığına göre kendisi bir hiç miydi? En mantıklı açıklama buydu evet. Öyleyse kendini öldürürse kaybedeceği hiçbir şey yoktu. Kafasını duvarlara vuruyordu, niye hiçbir şeyi anlayamıyordu? Kafasındaki iblis niye ona en korkunç seri katilin aklına gelmeyecek şeyler fısıldıyordu? Sanki beyni eriyor her şey kendisine bir rüya gibi geliyordu, zamanı algılayamıyordu. Saatler gözü önünde akıyor, kafatasının içini sel gibi kaplıyor, kulaklarından şelale gibi fırlatıyor. Ve sonra fısıltılar güçleniyor, kulaklarını tıkamasına rağmen zihninin tüm köşelerini kaplıyordu bu iblisin sesi. Bu fısıltılara karşı gelmek için kendini zorluyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. "Hayır, kendimi öldüremem!" "Lütfen beni rahat bırak!" Tanrı niye böyle acı çekmesini istiyordu? "Hayır! Hayır! Asla!" Tanrı onu terk mi etmişti yoksa? "Lütfen beni yalnız bırak..." İpleri kim çekiordu? "Hayır, ben kimsenin gırtlığını kesemem!" Tanrı acı çekmesini istiyordu. "Tanrım lütfen! Lütfen! Lütfen!.." Korkuyordu. "Asla! Asla! Asla!" Bir canavara dönüşeceğinden korkuyordu. "Söylediklerin doğru değil!" Kimseye anlatamayacağı rüyalar görüyordu. "Hayır, lütfen bu benim suçum değil!" Evet, Tanrı acı çekmesini istiyordu. "Böyle bir şey yapamam..." Her gün acılarının dinmesi için Tanrı'ya dua ediyordu. "Korkuyorum lütfen beni yalnız bırak..." Tanrı niye ona cevap vermiyordu? "Seni bir daha görmek istemiyorum!" Tanrı var mıydı? "Lütfen beni terk etme!" "Ona zarar verme lütfen, lütfen, lütfen!" "Lütfen."

Bir anda yerinden fırladı. Amiralin dinlerken uyuya kalmış olmalıydı. Herkes köşelerinde uyuyor, ateş sönmüş, gökyüzü Tanrı'nın yarattığı tüm âlemlerin ışıltısıyla parlıyordu. "Niye?" Zihni o kadar fazla düşünceyle doluydu ki sanki basınçtan kafatası patlayacak diye düşündü kendi kendine. Zihni niye böyle kötü düşüncelerin etkisi, ablukası altındaydı? Niye mutlu olamıyordu? Niye yalnız

kötü şeyler düşünmek zorundaydı? Derdini niye kimseye anlatamıyordu? "Sana kötü bir şey yapmadım ama lütfen beni yine de affet..." "Hayır! Hayır! HAYIR!" Çığlık atmaya başladı. Bu yüksek ses, uyuyan herkesi uykusundan uyandırdı. Hiçbiri bu kadar yüksek sesle bağırana birini görmemişti daha. Bu kulak tırmalayan ses ne öfke ne de bir acı haykırışıydı. Yardım istiyordu, evet bu bir yardım çığlığıydı. "Bak şimdi ne yaptın artık herkes senden nefret ediyor." İnsanlardan yardım istiyordu ama nasıl yardım isteneceğini bilmiyordu. "Herkesi mutsuz ediyorsun." "Belki de çenenin kapasan iyi olur aptal." "Herkes senden öğreniyor." Koşmaya başladı. Koşarken çığlık atmaya devam ediyor, arada elini yumruk yapıp kendisine vuruyordu. "Bak kendini nasıl rezil ettin." Fısıltılar güçleniyordu ve artık onları baskılayacak gücü kalmamıştı. "Lütfen bize bir iyilik yap ve kendini öldür." "Sen bir hatasın."

Ufak, yıkık dökük bir kulübede yere yığılmıştı. Nasıl oldu da o kadar koşabilmişti bilmiyordu. Doğrusu kendisi hiçbir şeyi bilmiyordu. Aptalın tekiydi kendisi, az önce kanıtlanmıştı. Hava ağarıyor, gece ölüyordu. Ve bir anda gökyüzü patlamaya başladı. Yer sarsılıyor, camlar titriyor, delik tavandan bronz oymalı toprakların ateşlediği demir güller kayan yıldızlar gibi gökyüzü âleminde ilerliyordu. Saldırı başlamış olmalı diye düşündü. "Sen bir hiçsin, kimse senin varlığını umursamıyor." Saldırı başlamış,

kestane kadirgalar askerlerin pozisyonlarını dövüyordu. Yiğit Dokuzok askerleri bir bir düşmanın sahilde kurduğu kamplara akın ediyor, şehrin içinde gizledikleri toplarla kestane kadirgaları nişan alıyor, ısıkılıyor ve tekrar nişan alıyorlardı. Zavallı Ümitsiz ise tüm bunların ortasında kalmış, yıkık duvarın yanında büzülmüş, kulaklarını elleriyle kapatıyordu ama ne top sesleri ne de fısıltılar susuyordu. "Kimse seni sevmiyor." "Kendini nasıl hep bu kadar aptal durumlara sokabiliyorsun?" "Evet, sen cidden bir hatasın." Dayanamıyordu. Tanrı niye ona böyle eziyet ediyordu? Deniz tarafından gelen büyük bir gıcırta tüm top seslerini bastırdı. Görmese bile biliyordu, bir kadirga isabet almış, batıyordu. Bunu askerlerin neşeye haykırışı takip etti. Titremeye başladı, ne yapması gerektiğini biliyordu. Zihnini iblisin ablukasından kurtarmanın yolunu biliyordu. Gökyüzünü saran ikinci bir gıcırta irkildi ama artık gözü kör, kulağı sağırdu. Kararını çoktan vermişti o. Eliyle yerdeki kırık bir cam parçasına uzandı. Parçayı o kadar sıkı tutuyordu ki ellerinden kan adeta dereler halinde akıyordu. Evet, en doğru yol buydu. Zaten herkes onu aşağılıyor, gülüyordu ona. Parçayı elinde çevirdi, camın sivri ucu sabahın ilk ışıklarında aynı bir gökkuşağı gibi ışıldıyordu. Bir gıcırta daha. Sonunda huzura kavuşacak ve hatta belki de mutlu olacaktı. "Lütfen acele et." Sivri

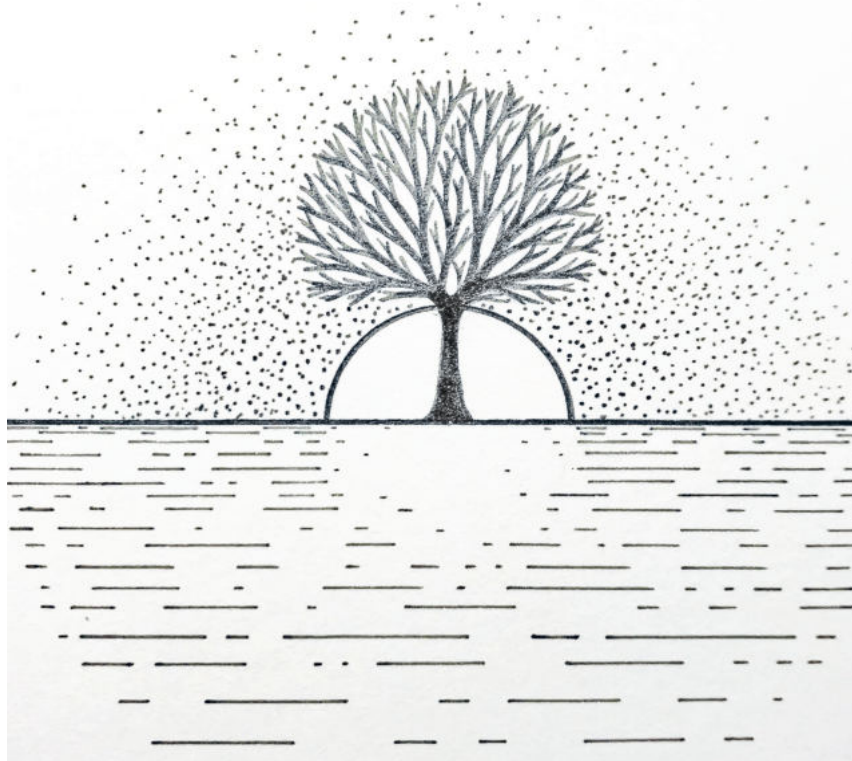
cam parçasını gırtlığının üstünde sabitledi. Elleri titrediğinden parçayı iki eliyle tutuyordu artık. Sanki bir mancınık kuruyor gibi parçayı dizine doğru çekti. Delik çatıdan son bir kez gökyüzüne baktı. Ve sonunda zaman gelmişti, askerlerin son saniyeleriydi bunlar, parçayı havaya yarararak boğazıyla buluşturacaktı ki... Öksürdü. Kulakları kanayacak gibi acıyordu. Tam parçayı boğazına batıracakken bir ışık parlaması görmüş, yerde bulmuştu kendini. Üstü başı taşla, tozla kaplıydı, anlayamadı başına neyin geldiğini. Kulübeye bir düşman top güllesi isabet etmiş, zaten ayakta zor duran bu zavallı yapı moloz yığınının dönüşmüştü. Ümitsiz bir iki saniye etrafına bakındı ve sonra kafası arkaya devrildi. Gözleri açılmıyor, hiçbir şey duyamıyordu. Ölmüş müydü?

Gözlerini açtı. Ufka kadar pürüzsüz beyaz bir zemin üzerinde duruyordu. Korkudan gözlerini kapadı. Tanrı'nın huzuruna çıkarılacağını ve kendini öldürmeye çalıştığı için ceza alacağından korkuyordu. Gözlerini ikinci kez ürkekçe açtı. "Neredeyim?" Elleri baktı. Elleri ve hatta tüm vücudu, zemin gibi beyazdı. Yalnız vücudunun dış hatlarını belirleyen siyah bir çizgi vardı. Parşömen üstüne kömürle çizilmiş bir insana benziyordu. Onu dış beyazlıktan ayıran tek şey bu ince çizgiydi. "Lütfen bana yardım edin neredeyim ben!" Etrafa bakındığında zannettiğinin aksine karşısında Tanrı'yı görmedi. Sadece kendisi vardı bu diyarda. "Ölümden sonra hayat böyle bir şey mi?" İsteddiği

her şeyi yapmakta özgür müydü? Sonunda yargılanmaya-
cağı, mutlu olabileceği bir yerde mi yaşayacaktı? Ama
mutlu değildi. Niye mutlu değildi? "Niye mutlu olamiyo-
rum?" Kafasını yere eğdi, düşündü ve karar verdi. İlk ne
yapacağını biliyordu: Kendine ölümüne kadar musallat
olmuş, hayat enerjisini, neşesini emmiş, tüm zihnini
ablukaya almış iblisi öldürecekti. Bu sayede gücünün
limitlerini de test etmiş olacaktı. Son bir kez kafasını eğdi
ve içinden: "İblis" demesiyle birlikte gök kubbenin tepesin-
den bir yıldız yavaşça yere doğru yaklaşmaya başladı.
Parıltısı her şeyi geçen cisim yere yaklaşırken şekil
değiştirmeye başladı. Önce bir gemi, sonra ufak bir kulübe
derken bir büyüüp bir küçülüyordu yıldız. Sanki evren
Ümitsiz'in ne istediğini arıyordu. Cisim yere yaklaştıkça
değişme hızı da arttı ve zemine değdiği anda bin yıldızın
ışığıyla parıladı ve söndü. Artık şekli sabitti, genç bir
adama dönüşmüştü. Ümitsiz'in aksine renkliydi, üstü yara
bere içindeydi ama yüzü görünmüyordu. Ümitsiz karşısın-
daki sonuca tatmin olmuştu. "silah" diye fısıldadı. Anında
önünde az kalsın hayatını alacağı kırık cam parçası belirdi.
Parçayı görünce bir an içi titredi ama kararlı olmalıydı,
acıları nihayet bitecekti. Ona tüm bunları yaşatandan
sonunda öcünü alabilecekti. Belki de bu hissi onu sağır
etmişti çünkü yerde dizlerini bükmüş oturan gencin
ağladığını duymuyordu, gözlerini yaralı elleriyle
kapatmıştı gözyaşlarını gizleyebilmek için. Parçayı eline
aldı, sivri tarafı yine bir gökkuşağı gibi parlıyordu. Kararlı
adımlarla yürümeye başladı.

Adımını attığı yerde beyaz
zemin sanki suymuş gibi
dalgalanıyordu ayaklarının
altında. Gözlerini gence
dikti. Tam bir aptaldı.
Kaçmıyordu bile, yalnızca
yerde yatıp titriyordu.
Ondan nefret ediyordu,
zavallılığı güldürüyordu
onu. Tiksiniyordu ondan.
"Keşke ölseydi." Yanına adım
adım yaklaşıyordu. "Lütfen
bize bir iyilik yap ve kendini
öldür." Bir adım daha.
"Tiksinç bir zavallısın
sadece." Bir adım daha.
"Yüzünü görmekten nefret
ediyorum." Ve bir adım daha.
"Sen bir hatasın." Gencin
ceketini tuttu ve onu omuz
hizasına kadar kaldırdı. Genç
ise hala yere bakıyordu,
sadece ağı ve gözünden
süzülen gözyaşları
görünürdeydi. Parçayı
boğazına dayadı. Tiksintiyle
bakıyordu bedenine, onu
daha farklı şekilde aşağıla-
manın türlü türlü yollarını
düşünüyordu. Yüzüne
tükürecekti. Evet, tüm bu
yaptıklarının öcünü
almadan önce onu son bir
kez aşağılayacaktı. Parçayı
elinden bıraktı ancak cam
yere düşmedi, bıraktığı
yerde sonra alması için asılı

kaldı. Boş kalmış eliyle gencin kafasını kaldırdı ve saçlarını
yüzünün önünden çekti. Karşısında duran, boynuna kırık
cam parçası dayadığı kişi kendisinin tıpatıp aynıydı.
Anlamıyordu. "Niye?" İblisi nasıl kendisi olabilirdi? "Niye,
Tanrım niye?" Korkuyordu. "Niye hiçbir şey anlayamiyo-
rum?" Karnına bir ağır saplandı. Tüm vücudu bir anda
üşüdü, titredi. Anlamıştı. Yakasından tuttuğunu önce
kucağına aldı, sonra canını acıtmamak için yavaşça yere
oturttu. Daha sonra o da onun yanına oturdu. Şimdiye
kadar başkalarının ondan nefret ettiğini düşündüğü her
anda aslında kendi kendinden nefret etmişti. Başkalarının
ona aptal gözüyle baktıklarını düşündüğü her vakit yalnız
kendisi böyle düşünmüştü. İnsanların ondan tiksindiğini
zannettiği her dakika yalnız kendi kendinden tiksinimişti.
Kendine musallat olan, zihnini kötü düşünceler ablukasına
alan tek iblis kendisiydi. Dizlerine gözyaşları düşmeye
başladı. Ağlayan kendisi miydi? Ellerini gözyaşlarını silmek
için yüzüne götürcekken yanında oturmuş kendisi onu
durdurdu, gözyaşlarını bastırmasını engelledi. Hıçkıra
hıçkıra ağlamaya başladı. Kendini kendisine affettirmenin
bir yolu var mıydı? "Tanrım bana yardım et lütfen..."
Kendini sevebilir miydi? "Lütfen, lütfen beni affet." Açtığı
yarayı kapatabilir miydi? "Sana bunca kötü şey yaptım
ama lütfen beni yine de affet..." Yanında oturan kendisi
ona sarılmaya başladı. O sarıldıkça da Ümitsiz ağlıyordu.
Evet, belki de bir ümit vardı. Bir ümit vardı.

Cogol

dönüm

Çağan Yılmaz

Bu metnin yazarı yıllar önce öldü. Burada okuyacaklarımız onun; evreninde bir köşeye sıkışmış, harap olmuş, kendiliğinden geçmiş fikirlerinin gün yüzü bulmuş hali. Bir tutam beyazın siyah üzerinde dans etmeye çalışması belki de. Bu fikirler hem var hem de yok aynı zamanda. Varlığını bu düzenin taşlarına borçlu. Yokluğu ise kimi zaman sıcak mutluluğumuzunu tarif etmeye çalışırken kullandığımız; kimi zaman da o kelimeyle karşılaştığımızda tek duyduğumuz sesin kalbimize ait, tek gördüğümüzün ise yaşanmışlıkların kısa bir özeti olması ile tanımlanıyor.

Ölüm denen şey gerçekten çok garip.

İnsanların algılayabildiği gerçeklikteki her şey zamanı gelince ölür. Bu ölüm kimi zaman akla ilk gelen ruhumuzun bedenimizi terk etmesi iken kimi zaman da hiçbir mantık kurmadığınız herhangi bir şey de olabilir. Tam şu anda siz son iki satırı okurken beyninizin içinde oluşan merak ve yeni bakış açınızın yerinin eski sahipleri gibi. Yani her ölüm yeni bir doğuşun başlangıcı mıdır? Bu sorunun cevabını yazının ilerleyen bölümlerinde konuşalım. Ölümün sonsuz kapsamından bahsedelim. Bana göre ölümün en basit formudur insanın ruhunu teslim edişi. Sonuçta bedenlerimiz sadece birer emanettir bize hayatımızda. Düşündüğünüzde her insanın ortalama yetmiş bilemediniz seksen yıl yaşadığını varsayalım. Bu seksen yıllık hayatınızda insanlığa dair bırakabildiğiniz bir şey yoksa eğer, çok üzgünüm ki bu evren sizi yutacaktır. Çünkü kavgalar edip insanlarla aramızın bozulduğu, sonrasında belki barıştığımız ya da küs kaldığımız bu kocaman dünyamız çok küçüktür aslında. Basit kalır. Biz büyütürüz her şeyi. İnsanlığa bir şeyler bırakmaktan kastım tabi ki sadece iyilik şeklinde bir şeyler yaptırmak değil. Ortaya öyle bir şey koymalısınız ki evrenin onca çabasına rağmen hala hayatta kalabilesiniz. Ortaya koyduğunuz o şey zaten kendi büyüklüğünü bulacaktır elbet. Burada büyüklük olarak tanımlamak istediğim şeyler fikirler olmalı. Onların ölümüne gelirse bu tam bir kaos olur, hatta korkunç bir hiçlik içinde kaybolur her şey. Fikirler insanları ayakta tutar,

cesaret verir, icraata sevk eder. Her şeyin köküdür. Onları bir tutabileceği gibi apayrı bir köşeye de itebilir. Uğruna canınızı verebileceğiniz bir şey bazen de. İnanılmaz bir güçtür fikir. Neler yapabileceğini asla bilemez ve kestiremezsiniz. Fikirler üzerlerinden yenileri türetilene kadar sonsuza dek yaşarlar. Ölümün normlarının yıkıldığı bir nokta olsa gerek burası. Bu satırları yazarken benim kafamda oluşan fikir akışının beyin hücrelerimin her birinin intihar edişine sebep olması gibi. Unutmadan her ölümün yeni bir doğuşun başlangıcı olması üzerine de konuşalım. O yok oluş gerçekleştiğinde ortada bir boşluk kalır. Tam da rayında giden trenin tekerleklerinde bir dişlinin yok olması gibi. O dişli onarılmazsa eğer olacakları az çok tahmin ediyorsunuzdur. Bundan dolayı da ölüm bu doğuşu kamçılar. Zorundadır buna. Tanımlaması gerçekten çok zor. Tanımlayabildiğiniz sürece her yere çekebileceğiniz, tanımlayamadığınız zaman ise asla ne olduğunu öğrenemeyeceğiniz bir kavram. Tanımlayabildiğimiz kısmını ele alırsak, ölümden bahsedebildiğimizde genelde bu hep kendimiz hariç herhangi bir şeyle ilişkili olur. Bir yakınımızın sağlık durumu hakkında uzun süre istişare edebiliriz. Bir arkadaşınızın ölen evcil hayvanıyla ilgili ona teselli olarak onun yanında olduğunuzu hissettirebilirsiniz. Az önce bahsettiğim gibi bir düşünürün ortaya attığı bir fikir üzerinden gelişen bambaşka fikirleri gördüğünüzde o ilk fikrin ölümüne kendi gözlemlerinizle tanık olursunuz. Ancak bunları kendiniz için aynı hassasiyette yapamazsınız. Objektif olamazsınız. Zaten kendimizden bahsedebiliyorsak ya döşeğindeyizdir ya da birkaç kısa cümlede ifade edildikten sonra konu hemen değişmek zorunda kalır. Çünkü biz insanlar dayanamayız buna. Korkarız adeta. Kollarımızdaki tüyler, sanki bu düşüncelerin vücudumuzdan atılacak tek merkezlerymişçesine dikleşirler. Ölüm denen kavram hayatımıza bir korku salar ve bu korku bizi bu hayata bağlı tutar. Ne kadar garip değil mi? Peki acaba bu korku aynı zamanda bize çeki düzen mi verir yoksa yapmak istediklerimize bir kilit vurul-

masına mı sebep olur? Bu sorunun cevabı bu hayat uğruna neleri feda ettiğinize, neleri kaybettiğinize hatta nelerden vazgeçtiğinize göre değişebilir. Bundan dolayı kesin bir evet ya da hayır diyemeyiz. Şu noktaya kadar yazıp çizdiklerim normal şartlar altında bir insan için kabul edilebilir olabilir. Ancak birkaç istisnaya değinmek istiyorum ölümden korkulmasıyla ilgili. Bir askere sorun vatani uğruna neler yapabileceğini, bir anneyle ya da babayla konuşun evladı için neleri göze alabileceğini. Bunun gibi birçok örnek türetilebilir. Durum böyle

iken hayatımıza etkisini yorumlamamız da gerekir. Bardağın hangi tarafına bakacağınıza bağlı burada yapacağınız yorum. Sonuç olarak bunlardan biri ya da ikisi birden de oluyorsa bile bu varlık olumlu etkileyebileceği kadar olumsuz da etkileyebilir hayatı. Buraya kadar gelip bir sürü düşünceden bahsetmeme rağmen ne ben bir şeyler anlayıp çıkarım yapabildim ne de siz büyük ihtimalle hiçbir şey anlamadınız olan bitenden. Zaten en başta beklememeliydik "ölüm" denen kavram üzerinde bir şeyler yazarken bir mutlağa erişmeyi değil mi?

Yarın

dönüm

Ahmet Berk Takır

Sıcağın kavurduğu çalı kümelerin arasında geziniyorlardı. Kaideleri üstündeki sütunlara benzeyen bacakları, ağır cüsselerini taşıyordu. Geniş göğüslerinin iki yanından upuzun kolları sarkıyordu. Kiminin ağaç dallarını andıran parmakları; kayaları, kemik parçalarını kavramıştı. Yassı yüzleri, insanoğlunun eski çağlarda anlattığı masallardan çıkmış gibiydi. İri bedenlerinin her kıpırtısı, kemiklerini kucaklayan kas kütesini gözler önüne seriyordu. Kılı sırtları, geçen bu kadar zamana rağmen dimdikti. Dört ayak üstünde yürümek şöyle dursun kambur bile değildiler. Yine de sürünün yürüyüşünde eşgüdüm eksikti. Her bir fert liderlerini takip etse de dikkatleri dağılıyordu ve yeniden hizaya sokuluyorlardı.

Gözlerinde, insanların alıştığı o parlak eksikti. Eski yurtlarında onları zirveye çıkaran zekâları yoktu artık. Bütün büyük yırtıcıların soylarının zamanla tüketildiği yeni evlerinde ona ihtiyaç duymamışlardı. Onlar yarını düşünmüyorlardı, geri bıraktıkları evlerinin halkının "torunları" hakkındaki fikirleri, onları alakadar etmiyordu. Yeni yuvalarında değişmeye başlamaları hemen gerçekleşmemişti ancak yine de eski topraklarının yarısından az olan yer çekiminden etkilenmişlerdi. Ayrıca yarım galaktik yıl, vatanlarını terk etmeleri yalnızca üç milyon yıl süren bu canlılar için çok şeyi değiştirebilirdi.

Değişimleri, Yerküre'nin "Sol" tarafından yutulmasından milenyumlar öncesinde başlamıştı. Üzerlerindeki baskı azaldıkça kemikleri uzamış, uzuvları incelmışti. Kanlarını, işlevi gittikçe azalan beyinleri göndermek çok daha kolaylaşmıştı. Yanlarında getirdikleri yiyeceklerin ulaşmalarının imkânsız hale gelmesinden sonra gezegenlerinin bitki örtüsünün tepelerindeki meyvelere ulaşmak için kullanıyorlardı ince ellerini.

Grubun bugünkü amacı yine her zamanki gibi hayatlarını devam ettirmektir. Su arıyorlardı. Kurak mevsimde yaşam verene erişmek her zamanki gibi zordu. İnemeye benzer sesler çıkaran "insan"lar yorulduklarını belli ediyorlardı. Sürü birkaç iri kayanın gölgesinde mola verdi. Havada kendileri gibi binlerce ışık yılı uzaklıktan getirilmiş kuşlar vardı. Yine de onlar dedelerinin bir zamanlar gökten indirdikleri metal liyatanların içinde getirdikleri bu yaratıkları tanımıyorlardı. Yeni evlerindeki neredeyse her canlının onlara mükemmel yaşamı sunmak için eskilerinin yerine zorda geçirilmiş istilacılar olduğundan bihaberlerdi. Onlar sadece tehlikelerden arındırılmış meskenlerinin diğer sakinlerine merakla bakıyorlardı.

Gölgede dinlenen, yavrularını besleyen sürü; vücutlarındaki

sarkık derilerden fazla ısıyı attıktan sonra liderlerinin homurtusuyla tekrar ayaklandı. Susuzluklarını gidermek için gölgede uzanmak yeterli değildi. Tekrar harekete geçilmeliydi. Geniş ayak tabanları ile kurumuş topraktan tozlar kaldırarak yürümeye koyuldular. İnce uzun kolları, adımlarıyla eş zamanlı olarak sallanmaya geri dönmüştü. Yorgunlardı, ancak dedelerine kıyasla hayvansı sayılabilecek zihinleri bile ihtiyaçlarının önceliğini kavramıştı. Gırtlaklarından gelen şikâyet böğürtülerine rağmen yola devam ediyorlardı.

Yürüyüşlerinin rotası değişti. Lider, daha önce hatırında olmayan bir şeyi duyumsuyordu ve sürüyü oraya yönlendiriyordu. Kendi iptidai dillerinde -homurtu ve çığlıklardan oluşan bu iletişim aracına dil denilebilirse- "boynuzlular" dedikleri canlılar grup halinde uzanıyorlardı. Terra'nın bozkırlarında doğmuş ve çiftliklerinde büyümüş bu mahluklar susuzken dinlenmezdi. Sürü bunu biliyor muydu, yoksa yabancı sezgilerinin yönlendirmesiyle mi hareket ediyordu? Kesin olan tek şey kızıl toprağa kök salmış kargıları andıran gövdelerinin oraya sürüyor olmalarıydı.

İnsanoğlunun beşiğinde efendileri oldukları hayvanlar onların hareketlerinden ürkmüyorlardı. Kadim içgüdüleri silmek için bazen milyonlarca yıl bile yeterli gelmiyordu anlaşılın. Yine de bu "insanlar" temkinliydi. Hemzemin geçitlerden geçen yayalar gibiydiler. Her daim gergin ve dikkatli... Gözleri dört bir yanlarını sarmış sürü, hayvanlardan birinin ani bir hareketini bekliyor, burunları nemlenmiş toprağın kokusunu arıyordu. Sürünün hızını tırstan dörtnala çıkaracak uyarıcıyı istiyorlardı. Yürüyüşlerinin sonunu onaylayan işaret, bağırtılarla geldi. Sürünün genç bir ferdi ince parmaklarının sardığı sopasıyla işaret veriyordu. Kıymetli keşfini herkese duyurmak için kollarını savuruyordu. Dikkat çekmeyi başardığını akrabalarının da ona çığlıklarıyla cevap vermesiyle anladı.

Arayışları sona eren sürü gölcüğün kenarında kurumuş damaklarını ıslattılar. Düşük yerçekimine uyum sağlamış vücutlarını suya sokma riskini göze almasalar da coşkularını gösteriyorlardı. Zekalarının kalan parçalarının kendilerine bahşettiği ihtiyat onlara bir süreliğine atalarına yakışan şekilde davranma imkânı verse de yabancı bir çılgınlığa dönmeleri uzun sürmedi. Çılgın bağırtılar, "hoşnutluk sesleri" çıkıyor, kriz geçiriyor gibi çırpınıyorlardı. Fakat habersiz oldukları geçmişlerinden utanmıyorlardı. Bir zamanlar yıldızlara açılan insanlık şimdi bu medeniyetten uzak gezegende içgüdülerine dönmüştü. Sularını içmişlerdi ve yarın yeniden yürüyeceklerdi.

Han

dönüm

Ahmet Burak Arıkan

Dannrill şehri gecenin bu saatlerinde bile fazlasıyla işlek olmasıyla bilinir. William'ın da şu anda ihtiyacı olan şey budur belki, kalabalığın içinde kendi yaşantısından uzaklaşmak. Çünkü kendi yaşantısı artık tamamıyla değişmişti. Böyle olmak zorunda mıydı? Hayır, ama değişirse daha iyi mi olacaktı? Vicdanı onu rahat bırakacak mıydı? Atalarına, ailesine ve vatanına karşı ödemesi gerektiğini düşündüğü borçla boğuşmak daha iyi bir seçenek miydi? En azından bu gece bunları düşünmek istemiyordu. Yağmur iyice sağanak yağıyordu ve gökten düşen damlalar zırhındaki kan lekelerini kısmen yıkamıştı. Kendini çocukluğunda çokça uğradığı bu şehre öyle bir aceleyle atmıştı ki çıktığı savaştan sonra yeni kıyafet aramaya bile uğraşmamıştı. Yırtık pırtık, delik deşik olmuş kıyafetiyle belki de şehirde anormal görünüyordu ama onun için bu artık dert bile sayılmazdı. Zaten şehir halkının da umrunda değildi, bu saatte herkesin tek bir amacı vardır: Kafa dağıtmak. William arkasındaki yoldaşlarıyla birlikte en sonunda Dannrill'in ünlü hanına ulaştı. Babası şehir pazarında mallarını satmaya çalışırken burada az zaman geçirmemişti. Birden anıları depreşir gibi oldu ama geçmişe dalamadan kendini şimdinin acımasız gerçekliğinde buldu tekrar. Hanın kapısına doğru yavaş adımlarla yaklaştı. Kapının önünde yoldaşlarından birine:

Hepiniz bu gece ne istiyorsanız yapın. Ama beni rahatsız etmeyin. Yarın sabah herkesi toplayıp sefere devam edeceğiz ama bu gece olanlardan uzaklaşmam lazım, dedi.

Adam kafasını sallayıp diğerlerine bunu iletirken William hanın içine girdi bile. Girmesiyle birlikte de hanın inanılmaz gürültülü atmosferinde kendini buldu. Bu handa gece saatlerinin sabah saatlerinden bile daha gürültülü olduğunu bilirdi ama sanki bu sefer han hatırladığından da gürültülüydü. William hancıya yaklaştı ve selam verdi. Hancı, hafif kamburu çıkmış ama güçten düşmediği belli yaşlı bir adamdı. Aslında bu adamı çok iyi tanıyordu, bu adam yıllar önce babası onu handa zaman geçirmesi için

bırakırken ona amcalık eden kişinin ta kendisiydi. Hala hanı işletmeyi bırakmamıştı. O hancıyı tanımıştı ama hancının onu tanıdığına dair bir iz yoktu. Bu hana son gelişinden beri arkasından binlerce kişi girmiş olmalıydı. Bunca kişi arasından zaten yaşlıktan dolayı hafif bunamış hancı nasıl onu çıkaracaktı? Gerçi durum böyle olmasa bile hancı onu hatırlar mıydı bilmiyordu. Ne de olsa artık bu hana son gelişindeki masum çocuk değildi. Saçı sakalı birbirine karışmış, kılıç kuşanmış ve masumluğu yerini kine bırakmıştı. Kadere karşı, onun sevdiğilerini köle haline getirenlere karşı bir kin...

Hancı selamına karşılık verdi, ardından üstünden kürk montunu ve kılıcını aldı. William bir masaya oturdu ve hancıya bir çorba ve bir bardak içki istediğini söyledi. Hancı başıyla onaylayıp siparişini getirmeye gitti. Üstü başı bu haldeyken hancının hiçbir tepki vermemesi onu bir süre şaşırttı ama hancının da artık şaşırma gücü kalmamıştı ki. Bu handan bir sürü yiğit, bir sürü delikanlı, bir sürü ayyaş geçmişti. Hancı artık her tipten insanı görmüş olmalıydı. Bir süre sonra insan duygularını bile kaybedebiliyor, ama William o duyguları tam içinde hissediyordu. Bugün birçoğunu yaşamıştı malum: Korku, heyecan, sevinç, sinir, nefret, üzümlük, hayret... Düşman ordusunun köyde onlara doğru yaklaştığı o an belki de hiçbir zaman aklından çıkmayacaktı. Neredeyse iki katı kadar büyük bir orduya sahiplerdi, ki bu fazla sayılmaz çünkü William'ın ordusu daha büyümemişti. İmparatorluk herhalde basit bir devriye ordusuyla onu durdurup sorunlarının çözüleceğini sanmıştı. Ama William üstün çıktı. Gerek taktiksel zekasıyla, gerek yiğitliğiyle devriye ordusunu defetmeyi başardı. Komutanlarını da esir aldı ve ibret olsun diye öldürdü. Zaten bu yolculuğa bunun için çıkmamış mıydı? Öldürmek, onun sevdiğilerini öldürenleri öldürmek... Pek çok duygu onun etrafını sarmış olabilirdi ama artık merhamet onlardan biri olmayacaktı.

William savaşın ona hissettirdikleri hakkında

düşünmeye dalmışken birden hancı yanında belirdi. Hancı ona çorbasını ve içkisini getirmişti. William teşekkür etti ve hancı yanından uzaklaştı. William çorba kasesinin içine donuk bakışlarla baktı ve kasesinin yanındaki kaşığı alarak çorbayı karıştırmaya başladı. Neden karıştırdığını bile bilmiyordu, içine hiçbir şey koymamıştı. Sadece bugün olanları ve gelecekte olacakları düşünmemek için bir uğraşla meşgul olmak istiyordu. Bir süre çorbasına baktıktan sonra başını sağa çevirdi ve iki delikanlının yan masada bir oyun oynadıklarını gördü. Bu oyun şehirde gayet ünlü tablut adlı bir masa oyunuydu. Bunu görmek ona tekrar çocukluğunu anımsattı. Handa vakit geçirdiği zamanlar tablut oynayan kişileri izler, oyunun nasıl oynandığını öğrenmek isterdi. Oyunun stratejik yapısına hayran kalır, oynayanlara imrenerek yaklaşırdı. Onunla oynamayı kabul edecek kadar kibar birkaç adamı oyunda nasıl yendiği aklına geldi. Ona bilerek yenildiklerini o zaman nasıl bilebilirdi ki? Şimdi hayat böyle bir lütfu ona asla tanımazdı. Artık stratejiyi masa oyunlarında değil, savaş meydanlarında göstermek zorundaydı. Ülkesini işgal eden, ona ve ailesine esareti yaşatan ve hayatını ellerinden alan imparatorluğun ona çekti-riklerinin en azından bir kısmını çektiğinden emin olmalıydı. Zaten kaybedecek neyi kalmıştı ki? En azından her şeyini elinden alanlardan intikam almalıydı.

William tekrar düşüncelere daldığını fark etti ve kafasını sıkıca tutmaya başladı. Artık bunları düşünmek istemiyordu. Çilelerle geçecek ve büyük ihtimalle kısa sürecek serüvenine devam etmeden önce en azından bir gün rahatlamak istiyordu. Bu yüzden içkisini kafasına dikmeye başladı. Sarhoş olmak istiyordu. Ama işe yaramıyordu. Geçmişe dair duyduğu keder ve geleceğe dair duyduğu endişe çok güçlüydü. İmparatorluğun zindanlarında babasıyla beraber geçirdiği acı dolu günler aklına geldi. Daha çok gençti. Kılıç sallamayı bile yeni öğrenmişti. Babası ona her daim buradan kurtulacaklarını, güneşin yakında görüneceğini söylese de o güneşi aylar boyunca göremedi. En sonunda tehlikeli bir süreçten sonra kaçmayı başarmıştı ama ne pahasına? Kaçmaya çalışırken

babası muhafızların biri tarafından okla vurulup öldürülmüştü. Annesinin nerede olduğuna dair en ufak bir iz yoktu. Ya öldürülmüştü ya da bir soylunun korkutucu zevklerini yerine getiriyordu. O gün ettiği yeminler aklına geldi. Bütün imparatorluklarını başlarına yıkacaktı. Bütün soylularını toprağın altına gömecekti. Ama şu anda şu gerçeğin çok iyi farkındaydı: Ne kadar başarılı olursa olsun en sonunda toprağın altına girecek olan kişi kendisi olacaktı. Bu seferi kazanamazdı. Ne kadar muharebede galip gelirse gelsin, ne kadar köyü yağmalarsa yağmalasın koskoca bir imparatorluğa kendisi denk olamazdı. Bir zamanlar yedi diyarın en korkulan savaşılarını yetiştiren ülkesi bile onlara karşı diz çökmüşken o nasıl bir imparatorluğu devirebilirdi ki? Tek yapabileceği şey imparatorluğun sınırında sorun çıkarıp onlara bir nebze olsun acı tattırmak. Bir sivrisineğin bir insanı sokması gibi. Bu yolculuk onun intikam ateşini söndürmekten başka bir amaç taşııyordu.

William artık düşüncelerinden kaçamayacağını anladı ve en azından iyi bir uyku çekip yatağına yatmak istedi. İçtiği içkiler belki onu düşüncelerinden uzaklaştıramamıştı ama muhakkak ki yürüme kabiliyetini oldukça düşürmüştü. Yukarı kattaki yatak odasına güçlükle çıktıktan sonra kendini yatağına adeta fırlattı. Gözlerini kaparken kendini sanki tabuta girmiş gibi hissetti ve kendisinin tabuta sokacağı kişileri aklına getirdi. Evet kazanamayacaktı, ama kaybetmeden önce verebileceği en büyük zararı verecekti. Ölümünden öte köy yoktur derler, William da o köye tek seferlik bir bilet almıştı.

çok sessiz koro

ve her bakışım aynalara
sıcak ve geçmiş
sıcak geçmiş
ama işte geçmiş, fazla geçmiş,
kokuyor

topraksak aynanın sızlandığı,
ve yoksa kelimelerin bir yansıması-
aman yürü
sakın ha; üstünde mümkünse
hep üstünde uyu
aman bak, haydi yürü
anca göğe
kalırsa söze
-güya biz de uyuyacaktık
hani böyle koca bacakları olan oyunun kendisi
kovalıyor sanan:
e işte durmasana!
al sana güneş, al sana bulut, al sana rüzgar
yüzüne çarpıyor soran.
tutacaktık ya elinden
bakacaktık göğe
ve bağıracaktık üç şarkı;
üç şarkı, bir de dua
aman bak, haydi yürü
anca göğe
kalırsa söze
(ve yoksa yansıması, soracağım bu kelimelere!)
güya biz de kendimizi görünce
ne bakıp kaldık ne de gördüğümüzü beğendik,
buğusundan sandık nefeslerimizin
ama işte bugün uyuyacaktık
olaydı aklımız
-bir de yansımamız-
(topraksak, aynanın sızıları)
kalmazdık söze

Ay Sıla Çaloğlu

Bana Dair

dönüm

Ayşenur Kuru

Saatın kaç olduğuna dair hiçbir fikrim yok ama yavaş yavaş kararan havaya bakarak geç olduğunu söyleyebilirim. Hoş, hiç aydınlık olmadı ki bugün. Kimsenin çözemediği bir kasvet vardı. Günlerdir ışıltılı olan gökyüzü bir şeylere üzülmüyordu sanki benimle birlikte. Ya da benim hüznümün ağırlaşması için böyle kasvetliydi. O herkesi mutlu eden güneş gitmiş yerini kapkaranlık bir gökyüzüne bırakmıştı. Ve ben bir kez daha tutamadım gözyaşlarımı yağın yağmur-la birlikte. Hep dokunsalar ağlayacakmışım gibi bir ruh halinde olurdum ama bugün dokunmalarına bile hiç gerek kalmıyordu. Kaç saattir böyleyim diye düşündüm ama zaman kavramını yitirmiş gibiydim. Yürümeyi bırakıp yol kenarındaki bir banka oturdum.

Burnum ve ellerim soğuktan kıpkırmızı olmuştu. Ağladığımdan olmalı, etrafı net göremiyordum. Ama yine de geleni gideni izliyordum sanki görecekmışım gibi. Geçenlerin çoğu yağmurdan kaçıyor. Bense öylece oturmuş ıslanmama aldırmadan izliyordum. Bazıları beni fark ediyor, sanki deliymişim gibi bana bakıyor, kafalarını sallıyor ve yola devam ediyorlardı. Dışarıdan aşırı tuhaf göründüğümü bildiğimden onlara aldırmadım. Yağmur da şiddetini iyice arttırmıştı. Bedenim ne kadar üşüdüğümü diye çığlıklar atsa da ben hiçbir şey hissetmiyor gibiydim.

İnsanları izlememin bana bir fayda sağlamayacağını anlayıp ayağa kalktım. Yavaş yavaş yürümeye başladım. Sonunda eve vardığımda sırlıklam olmuştu. Evde cama çarpan yağmur damlaları ve radyo dışında hiçbir ses yoktu. Ağlamamı durdurmak için gözlerimi kapadım. Sakinleşmeye çalıştım bir süre. İşe yaramadı. Hiçbir şeyi beceremediğim gibi bunu da becerememişim. Evde durdukça aklımı kaybedecek gibi olduğumdan kendimi hemen geri dışarı attım. Nereye gideceğimi, ne yapacağımı bilemedim. Ama adımlarım beni olmak isteyeceğim tek yere getirmişti çoktan.

Karanlığın altında tek başıma oturmuş başımdan geçenleri düşünüyordum. Yavaş yavaş çökmüştüm.

Yıllar sürmüştü bu çöküş. Yıllardır başaracağım, beni mutlu edecek bir şey arıyordum. Bunu ararken elimdekileri kaybettiğimi fark edemedim hiç. Bulduğum şey beni memnun edecek mi bilmeden düştüm peşine. Tek tek sevdiğim ne varsa kaybettim bunun uğruna. Beni mutlu eden onlardı ama ben onları kaybetmişim. Elime geçen ise kocaman bir hiç. Gururumu tatmin etmek içinde belki her şey. Ama gurur değil miydi zaten, insanı yerle bir eden?

Tek hata benim değildi elbet. Ben çoğu şeye mecbur kalmıştım. Erkenden olgunlaşmaya, kendi başımın çaresine bakmaya, yalnızlığa, mutsuzluğa, vazgeçmeye, beklemeye. Hep bir şeylerin bedelini ödedim. Hatalı ben olmasam bile bedel ödeyen hep ben oldum. Elimde değildi ki çoğu şey. Kendimden önce başkalarını düşündüm hep ama bu hiçbir zaman yetmedi. Hep daha fazlasını beklidiler benden. Kendim olmayı bırakıp istedikleri gibi biri olmaya çalıştım. Ama memnun edemedim kimseyi. Zaten memnun olmak isteseler en ufak bir sebep yetecekken ben kendimden vazgeçtim. Kayboldum. Koskocaman bir boşluğun içinde artık kim olduğumu bile bilmeden kayboldum.

Ben bunları düşünürken güneş çoktan doğmuştu. Yeni bir gün başlamıştı çoktan. Dünü değiştirmek için artık elimden bir şey gelmezdi. Tıpkı kaybettiklerim için elimden bir şey gelmediği gibi. Olan olmuştu artık. Giden gitmiş, kalan bir tek ben olmuştu. Önümdeki uzun yola şöyle bir baktım. Oturduğum yerden kalktım. Aldım dünümü ve bugünümü bilmediğime, yarınımı doğru ilerledim. Daha fazla kaybedecek bir şeyim yoktu artık. Dolayısıyla korkacak bir şeyim de. Yolun sonunu, yolun başına çevirmek benim elimdeydi. Artık vaktin ne olduğunu da biliyordum. Her şeyi, kendimi yeniden bulma vakti...

Defter

dönüm

Sıla Azgın

O defter hep oradaydı. Ama hiçbir zaman bu denli bir yoğunlukla onu kendisine çağırılmıyordu. Yatağından kalkıp masaya geçmek epeyce zor gelmişti o an için ama defterin bu çağırısını reddetmeyi de hiç istemiyordu. Kalktı, yürüdü ve masaya oturdu.

Bugün üçüncü sınıfa başladım. Eda'yı o kadar özlemişim ki. Koskoca yaz tatili boyunca memleketlerinde olmalarına çok üzülüyordum. Neyse ki şimdi yeniden beraberiz. Bu sene de sıra arkadaşı olmaya karar verdik. Birazdan bizim eve gelecek ve ona yaz tatili boyunca çizdiğim resimleri göstereceğim. Zil çalıyor, sanırım geldi.

Ortaokul çok zoorr. Sana şeyi anlatmış mıydım günlük? Sınıfımdaki erkeklerin sesi yaz tatili boyunca o kadar değişmiş ki. Birinci dönem ilk başladığında Fatih omzuma dokunup bana seslendiğinde onu sesinden tanıyıp, koca bir adam sanıp çığılı basıvermişim. Sonra onun olduğunu fark edince kahkahalara boğuldum. Çocuk sadece selam vermek istemişti ama onu da korkuttum sanırım. Ne yapayım canım o da beni korkuttu sonuçta. İsteyerek yapmadı tabii ama yapacak bir şey yok artık.

Bu sene annem bana tuval almaya başladı. İyi de oldu valla. Kağıda bir şeyler çizmek çok yorucu gelmeye başlamıştı. O kadar emek veriyordum yine de istediğim gibi bir sonuç çıkmıyor ortaya. Üzülüyordum. Fakat şimdi bu tuvaler süper oldular. İstedğim tarz boyalarla çalışabiliyorum artık. Geçen gün televizyonda geziniyordum. Bir şeyler çıktı karşıma. Çoraptan kukla yapmayı gösteriyordu. Dikkatlice seyrettim tüm bölümü. Sonraki hafta gerekli malzemeleri toplamaya uğraşmakla geçti. Hepsini halledip iki tane şahane mi şahane kukla hazırladım kendime. Onlara bakkal Mehmet amcadan aldığım karton kutuyla bir de sahne hazırladım. Tek yapmam gereken komik mi komik bir oyun yazmaktı. Onu da halletmem çok uzun sürmedi. Bir hafta içerisinde onu da yazıp Eda'yı bize çağırdım. Ayy Eda'nın senesinden bahsetmedim sana. Kısaca anlatayım. Lise sınavına bir sonraki sene gireceğimiz için Eda

çok stresli ve sürekli çalışıyor. Onunla yine de sık sık görüşebiliyoruz ama onun bu kadar stresli olması beni biraz endişelendiriyor. Aslında bu kukla gösterisini ilk ona izletmemin amacı da onu biraz olsun sınav stresinden uzaklaştırıp beraber eğlenebilmek. Neyse işte o akşam Eda bize geldi. Gösterime bayıldı. Hatta ben de bir ara onun kahkahaları yüzünden kendimi tutamayıp gülmeye başladım. Gösterim biraz bölünse de Eda ve benim için çokta sorun olmadı. O günün tek kötü yanı, Eda'nın benim artık böyle işleri bırakıp ders çalışmaya başlamam hakkında verdiği öğütlerdi. Beni mutlu eden şeylerin ders çalışmak değil bunlarla ilgilenmek olduğunu göremiyor mu?

Ahhh lise! Bayılıyorum lise olmaya. Yeni derslerin çoğu beni zorlasa da sanat tarihi gibi derslerin olması o kadar güzel ki. Edebiyat öğretmenimiz tiyatroyla ilgileniyor. Yıl sonu okulumuzda düzenlenen şenlikte bir tiyatro sahnelemek isteyen öğrencilerine. Bunun için okulda bir kurs açtı. Hemen yazıldım tabii ki. Şu anlık nefes egzersizleri yapıyoruz. Diyafram nefesi almayı, sahneyi güzel kullanmayı falan öğreniyoruz. İleride ufak oyunlar sahneleyecekmişiz kendi aramızda. O kadar heyecanlıyım ki. Buradan yeni bir arkadaş da edindim Aslı diye. Çok becerikli bir kız. Elinden her iş geliyor. Gitar kursuna gidiyormuş bir senedir. Beraber gitmeyi teklif etti. Akşam ailemle bunu konuşacağım. İzin vermelerini gerçekten çok istiyorum. Umarım hayır demezler. Eda ile artık sadece hafta sonları görüşebiliyoruz. İstedği liseyi kazandı ve istediği eğitimi çok başarılı bir şekilde alabiliyor. Onun adına çok mutluyum. Onunla beraber daha fazla vakit geçirebilmeyi çok istiyorum.

İstedğim Güzel Sanatlar Üniversitesini kazandım. Sonuç ekranının yüklenmesini beklerken o kadar heyecanlıydım ki. Annem, babam ben bilgisayar ekranının başında beklerken hepimiz çok endişeliydik. Fakat kazandığımı görünce evin içini sevinç çığıllıkları ve kahkahaları doldurmuştu. Tiyatro'dan

bahsettiğim Aslı vardı ya. Aynı üniversitedeymişiz. Onunla birlikte gitar dersleri alınca daha da samimilemiştik zaten. Şimdi gideceğim okulda tanıdık bir simanın olması beni ayrıca sevindirdi. Eda ile de konuştum. Tercih listesinden hiçbir yer olmamış. Mezuna kalacakmış. Daha iyisini hakkettiğini bildiğim için onun adına çok üzuldüm. O ise benim için hiçbir şey söylemedi. Kendi üzüntüsünden aklına gelmemiştir diye düşünüyorum. Yine de bir miktar kırlıdım tabii.

Dersler başlayalı birkaç hafta oluyor. Her şey mükemmel ilerliyordu. Gerçekten hayallerimi başarmanın verdiği mutluluk tarif edilemez bir şey. Aslı ile birlikte yürüteceğimiz çalışmaların planlarını yapmak, benimle aynı ilgi alanına sahip insanlarla bir arada bulunmak gerçekten arzu ettiğim şeydi. Yaşadığım bu mutluluğu en yakın arkadaşım olan Eda ile de paylaşmak ve ona kendi gözleriyle göstermek istediğim için ona kampüsü gezdirmeyi ve sonrasında birlikte öğle yemeği yemeyi teklif ettim. Ancak o bunu onu kıskandırmak için yaptığımı, onun üzüntüsünü asla anlamadığımı ve ona hiç yardımcı olmadığını bağıra bağıra söyleyerek telefonu suratıma kapattı. Bu hiç beklediğim bir tepki değildi.

Eda ile olan son iletişimimizi yazmıştım. Sonrasında birkaç kez ben ulaşmaya çalıştım fakat o yine itinayla benden uzaklaşmaya çalıştı. Ne yapmaya çalıştığını gerçekten anlamıyordum. Duyduğuma göre bir sonraki sene istediğinden daha düşük puanlı bir üniversiteye yerleşmiş. Umarım mutlu olacağı bir hayatı olur.

Defter burada sonlanıyordu. O yıllar önce mezun olmuş, şimdi ise şehir tiyatrolarında sahne alıyordu. Hayatını kurmuş, yeni en yakın arkadaşlar edinmişti. Hayallerindeki hayatı elinden geldiğince yaşamaya çalışıyordu. Kitaplığındaki bu defterin yoğun çağrısının muhtemel sebebi ise yıllardır hiçbir şekilde iletişim kurmadığı Eda'nın dün gece attığı mesajdı: Şehir tiyatrosunda oynadığını duydum. Yarın akşam seni izlemeye geliyorum. Çıkışta birlikte yemek yemeye ne dersin?

Sarı

dönüm

Bengisu Alkan

Geç kalıyordu, bir önceki gece geç saate kadar bugünkü sunumunun üstünde çalışmıştı. Leyla sürekli çok çalıştığını, ayrıntılara çok takıldığını söylüyordu. Haklı olduğunu biliyordu ama bu huyundan da vazgeçemiyordu. Ayrıca bu işi alabilirlerse, şimdiye kadarki en büyük projeleri olacaktı.

Üniversiteden birkaç arkadaşı ile kurdukları küçük bir mimarlık şirketleri vardı. Şu ana değin hep küçük çalışmalar yapmışlardı: birkaç bebek odası, bir veteriner kliniği, birkaç kafe şu yeni nesil olanlardan. Geçen ay bir çiçekçi dükkânını tasarlamışlardı Serkan'ın şu ana kadar çalıştığı en güzel işlerden biriydi. Bütçe beklediğinden yüksekti ve müşterinin bir iki istediği şey dışında istediğini yapmakta özgürdü. Sonunda çiçekçi dükkânının son halini hem müşterisi hem de kendisi pek beğenmişti. Ama sadece bunla kalmadı bu projenin şirketlerine getirdikleri. Büyük bir otelin sahibinin eşi bir davet için sipariş verdiği çiçekleri almaya dükkâna gelmiş geldiğinde ise çiçekçi dükkânının kendisine âşık olmuştu. Müşterilerinden iletişim bilgilerini almış eşinin Antalya'da kuracağı otelin tasarımları için onları aramasını sağlamıştı. Yani şu ana kadar aldıkları bütün işlerden kat ve kat önemliydi şirketlerinin gelecekları için bu proje. Biraz mükemmeliyetçi olmak kimseye zarar vermezdi.

Dolabı açtı geçen yaz indirimden aldığı gri ceketini üzerine geçirdi. Yenisini almak gerek, diye düşündü. Dirseklerinden eskimeye başlamıştı rengi de

hafifçe soluyordu. Aynada kıyafetlerini kontrol etti. Yeterli bulunca çantasını aldı ve yatak odasından çıktı. Kahvaltı yapacak yahut bir kahve içecek vakti yoktu. Buzdolabının üstündeki sarı not gözüne ilişti. Leyla evdeki eksiklerin listesini çıkartmış altına da bir tür kedi çizmişti. Pek başarılı değildi dürüst olmak gerekirse. İkisinin arasında sanatla az buçuk alakası olan tek kişinin Serkan olduğunu anlamak zor değildi. Serkan'ın kâğıtlara küçük şeyler çizme huyunu o da edinmişti. Eşinin yazdığı nota son bir kez daha baktı ve küçük bir gülümsemeyle pantolonun cebine attı. Ayakkabılarını vestiyerden aldı, çift düğüm attı bu da kendisinin Leyladan edindiği bir alışkanlıktı. Kapıyı çekti iki kez kilitledi. Aceleyle indi merdivenleri, asansör her zaman ki gibi bozuktu.

Evlerinin bulunduğu ara sokaktan öyle bir hızla çıktı ki karşı apartmandaki her şeye meraklı Neriman teyze görse kesin mafya ağalarından ya da aynı derece de saçma bir şeyden kaçtığına inanırdı. Cadde boyu koşar adımlarla yürüdü. Manavdaki irice karpuzlar gözüne ilişti akşam bir tane alıp eve götürmeye karar verdi bir süredir karpuz almamışlardı. Marketlerin ve berberin önünden hızlıca geçti. Işıkların önüne gelince yaya geçidi için olan butona bastı yol oldukça boş gözüküyordu. Arkadaşı Metin yanında olsa ona kızardı ama hızlıca sağına soluna bakıp yolun karşısına geçti. Oldukça sabırsızdı ve geç kalmak üzereydi. Ne yaparsın huylu huyundan vazgeçmez demişler, dedi içinden. Şansına dolmuşa tam vaktinde yetişti. Bir tam çarşıya, dedi. Para üstünü alıp cebine attı eşinin yazdığı notu hatırladı ve bir daha gülümsedi. Yol oldukça sakindi, trafikte yoktu. İki sokak aşağıda dolmuştan indi.

Birkaç dakika sonra küçük şirketlerinin kapısından giriyordu. Kapıyı çekti. Arkasına döndüğünde Metin'le karşılaştı: "Bir yere de erken gel be adam." diyerek sitem etti arkadaşı. Tam daha bir torba dolusu lafı dinleyeceğini düşünürken Gülay kapıda belirdi:

"Bir an hiç gelmeyeceksin ve beni bu huysuz çocukla tek başıma bıraktın zannettim." diyordu Metin'i işaret edip gülerken. Serkan arkadaşının Gülay gelince söyleyeceği şeyleri unutup sustuğunu gördü. Sekreterleri ona şakayla beraber sataşınca da ne kadar saklamaya çalışsa da küçük bir gülümseme gördü. Onlar kendilerine özgü tavırlarıyla atışıp konuşurken çantasını toplantı masasının üstüne koydu. Gülay'ın elindeki kahvedeydi gözü. Küçük bir lavabonun ve kahve makinesinin bulunduğu sözde mutfaklarına gitti. Kahvenin içine kızcağızın nefret ettiği süt tozundan birkaç kaşık attı. Arkasından duydu:

Nasıl kahveni bunla mahvediyorsun anlamıyorum, diyordu, Gülay bir yandan kavanoza bakarken. Sanki bir kimyasala bakıyormuş gibiydi yüzündeki ifade. Metin de kapıda belirdi:

-İşin en kötüsü ne biliyor musun? Leyla'yı da alıştırdı kahveyi böyle içmeye, onu ben eskiden de tanıdım ve sana söyleyeyim bu herifle tanışana kadar o kızın sade kahve dışında bir şey içtiğini görmemişim.

-Tamam tamam, bugün benimle dalga geçme günü ama birazdan müşteriler gelecek, hazırsınız değil mi?

-Hazırız hazırız. Selin'le Ali de odalarındalar ama hazırды bütün sunumları. Tam bu sırada kapı zili çaldı. Gülay hemen kapıya koştu. Müşterileri Ahmet Bey ve asistanı olduğunu tahmin ettiği bir kadın kapıdaydı. Adam pek keyifli görünmüyordu. Serkan anlayabiliyordu oldukça küçük ve onun için yeterli deneyime sahip olmayan bir şirketteler sonuçta. Ve büyük ihtimalle buraya gelişinin tek sebebi eşiydi. Selin'le Ali'yi de koridorun ucunda gördü.

Hoş geldiniz Ahmet Bey, diyerek elini uzattı. Hoş bulduk, diye yanıtladı adam.

- Toplantı odamız burada buyurun orada konuşalım.

Herkes toplantı odasına geçip yerlerini aldı. Gülay içecek bir şey isteyip istemediklerini sordu.

Bir sade kahve alırım kızım, dedi Ahmet Bey.

Gülay kahveyi getirirken Selin sunumunu hazırlamıştı. Bu sırada Serkan da müşteriyle biraz sohbet etme şansı buldu. Kahve de gelince

sunuma başladılar. Ana kısım Serkan'a aitti. Sunumunu bitirdiğinde oda sessizleşti herkes müşterinin düşüncesini merak ediyordu. Adam sunum boyunca oldukça sessiz kalmıştı.

-Sizin adınızı hiç duymadım doğruyu söylemek gerekirse ve bu işte oldukça yenisiniz buraya gelirken bu aklımdaydı. Söylemeliyim ki haklı olduğumu düşünüyorum.

Bu söz üzerine bir sessizlik daha çöktü odaya. Plan ne kadar iyi olursa olsun deneyimsizlikleri sebebiyle bir şans alamayacaklardı. Tam o anda:

-Fikirleriniz oldukça yenilikçi ve kullanışlı aynı zamanda söylemeliyim ki hoş bir şekilde şık. Birkaç şirketle daha konuştum ama hep sıkıcı ve işlevsiz büyük fikirleri vardı. Aradığım şeyi bana verdiğiniz desem yalan olmaz. Eğer sizler içinde uygunsanız sizinle bu proje de çalışmaktan memnuniyet duyarım.

Müşteri bunları söylerken herkesin yüzü sanki dünyadaki en güzel haberi duymuşlar gibi aydınlandı.

Biz de sizinle çalışmaktan memnuniyet duyarız, dedi Metin.

Eller sıkılaştı, belgeler imzalandı. Ahmet Bey'i uğurladılar ve adam kapıdan çıktığı anda sevinçle hepsi konuşmaya başladı. Emekleri sonunda bir karşılık buluyordu. Çok heyecanlıydılar. Günün kalanında Serkan bulutlar üzerinde gibiydi devam

ettiği bir projesinin son ayrıntılarını büyük bir mutlulukla bitirdi.

Bugün biraz erken çıkmaya karar vermişti. Leyla'nın öğleden sonra dersleri erken bitiyordu. Eve erkenden gidip eşile bu güzel haberi paylaşmak istedi. Metin'e çıktığını haber verip kendini sokakta buldu. Elini cebine atıp listeye baktı. Bir iki şeyi merkezdeki büyük markette alabileceğini fark edince markete doğru yol aldı. Listeyi elinde tutup bir yandan alışveriş yaparken bir yandan da gülümsüyordu. Leyla akşamları çayın yanında tatlı bir şeyler yemeyi severdi. Kuru pasta reyonuna gidip biraz da onlardan aldı. Hem kendisi de almıştı Leyla sayesinde onun da gözü tatlı bir şeyler arıyordu çayla beraber. Kasaya ödemeyi yaptı karpuz için yeterince parasının olduğundan emin olunca durağa doğru geçti. Dolmuşa bindi. Oldukça trafik vardı. Garip, diye düşündü. Normalde bu saatlerde yollar hep açık olurdu. Dolmuş dönüş yolunda iki sokak yukarı da başka bir yerde bırakıyordu. İndi, yürümeye başladı. Poşetlerin ağırlığı onu yoruyordu ama o kadar mutluydu ki fark etmedi bile. Evin kapısından girdi. Poşetleri mutfak tezgâhına koydu:

"Leyla, ben geldim!" dedi. Ses gelmeyince durdu.

Çoktan gelmiş olacağını düşünmüştü. Haber vermedim ki bir arkadaşına falan uğradı kesin, diye düşündü. Biraz üzülmüştü hemen Leylayla paylaşmak istemişti büyük haberi. Somurarak akşam yemeğini hazırlamaya koyuldu. Salata malzemelerini sirkeli suya koydu. Eşi hep böyle yapardı ondan kaptığı bir şeydi. Havuçları doğramaya başlamış soğanı ve yağı kavururken kapı çaldı.

Ocağın altını kısıp kapıyı açtı. Polisler karşısında duruyordu. Polisler niye evlerine gelmişti, bir şeyler tersti.

"Leyla Vurgun'un adresi değil mi?" dedi içlerinden genç olan.

- Evet, eşiyim, buyurun bir sıkıntı mı var?

- Üzülerek söylüyorum ama eşiniz bir saat önce bir trafik kazasındaydı. Olay yerine geldiğinde çoktan hayatını kaybetmişti. Başınız sağ olsun!

Dünyanın durduğu anı yaşadığını düşündü Serkan. Şok içerisindeydi tek kelime edemiyordu. Polisler durumu daha ayrıntılı anlatmaya başlamışlardı. Hastaneye kaldırılmıştı Leyla. Gidip işlemleri yapması gerektiği. Leylanın annesini ve babasını aramalıydı. Bir bardak su vardı elinde nerden geldiğini bilmiyordu tek bir yudumda içti. Dinledi sadece polisin anlattıklarını sessizce dinledi. Sonra sordu:

- Nasıl oldu?

-Kırmızı ışık yanıyormuş. Yayalar için yolun boş olduğunu zannedip geçmiş olmalı ama bir araba tam o esnada geçiyormuş, duramamış. Sonrası malum tekrar başınız sağ olsun.

Aklına sirkedeki salata malzemeleri geldi. Kahveyi içtiği şekil, notlara çizdiği küçük çizimler, ayakkabısını çift düğümlemesi, kapıyı iki kere kitlemesi, o sabah ışıkları beklemeyip karşıya koşar adım nasıl geçtiği...

Kapı Komşuları: Yunanca ve Türkçe

dönüm

Can Çolak

İnsan denilen canlı, sürekli iletişim hâlinindedir. Zaten iletişim kurmadan hayatını sürdürmez. Her ne kadar farklı dilleri konuşsak da, farklı ülkelerde yaşasak da hepimiz iletişim kuruyoruz. Bazen bir arzumuzu dile getirmek için, bazen de can sıkıntısından birbirimizle konuşuyor, sohbet ediyoruz. Bu sohbetler sırasında birbirimizden etkileniyoruz ve böylece kültürel etkileşimler meydana getiriyoruz. Eğer ülkeleri bir mahallede yaşayan farklı kültürlerden aileler kabul edersek bu etkileşimleri "Affedersiniz Ayşe Hanım Teyze, bizim evde şeker bitmiş de, sizde varsa annem bir fincan şeker rica ediyor." cümlesine benzetebiliriz. Bu yazıda da kapı komşumuz Yunanca ile dilimizdeki benzerlikleri biraz da müzik kullanarak incelemeye çalışacağız.

Türkiye'de müzik denilince akla gelen ilk isimlerden biri nasıl Sezen Aksu ise Yunanistan'ın da bir Sezen'i var: Haris Alexiou. Önce kısaca Haris'ten ya da halkın ona verdiği isimle Haroula'dan bahsedelim. Haris Alexiou, müzik kariyerine 70'li yılların başında başladı. Kariyeri boyunca otuzaya yakın albüm çıkardı ve Yunanistan'ın en ünlü söz yazarları/bestecileriyle çalıştı. Pop müziğin yanı sıra "laiko (Yunan halk müziği)" ve "rebetiko (mübadele mağdurlarının müziği)" türünde de şarkılar söyledi. Bazı şarkıları ülkemizde o kadar çok sevildi ki söz yazarlarımız hemen bu bestelerin üstüne söz yazdılar. Türkçeleştirilen ilk Haris Alexiou şarkısı laiko türündeki "Madalio"dur ve Nilüfer tarafından "Ne Olacak Şimdi?" adıyla yorumlanmıştır. Nilüfer dışında Sezen Aksu, Yeni Türkü ve Aşkın Nur Yengi de Haris Alexiou şarkılarını "aranjman" olarak müziğimize kazandırmıştır.

Haroula'nın şarkılarını incelediğimizde belki de en çok dikkatimizi çeken şarkı "O Kaixis" olmaktadır. "Gkelgkelkaixisgiavasgiavas" dizesi aslında bizim bildiğimiz "Gel gel kayıkçı yavaş yavaş"tır. Kelime anlamlarına bakıldığında bu sözcüklerin Yunancada hiçbir anlamı yoktur. Bu şarkı 1920lerin başında mübadele ile göçe zorlanan, gününün çoğunu

meyhanelerde geçiren ve oralarda biraz teselli bulmak için bağıra çağıra şarkı söyleyen "rebet"ler tarafından Yunan müziğine kazandırılmıştır. Yukarıda bahsettiğim "rebetiko" türü de bu şekilde ortaya çıkmıştır. Bu arada şarkıda geçen "gkiouzelhanoum" tamlaması da tabii ki "güzel hanım" oluyor ancak yine Yunancada hiçbir anlamı yok.

Diğer bir örnek ise 1983 çıkışlı "Ta Tsilika" albümünün açılış şarkısı olan "Barbagiannakakis" şarkısında geçen "kourban" sözcüğü. Bu sözcük her ne kadar "kurban" anlamına gelse de Yunanistan'da birisine "kourban" dersiniz onu bayramda kesilen hayvan olarak değil "canım, yavrum" gibi bir şekilde anlayacaktır. Bir diğer sözcüğümüz ise "keftedes" yani "köfteler"1. Bu sözcük yine Ta Tsilika albümündeki "Aman, KaterinaMou" adlı şarkıya ait. Bu şarkı bizim müziğimize "Cevriye" adıyla Yeni Türkü tarafından kazandırılmıştır. Her iki şarkıda da köfte sözü geçmektedir ve yerleri de aynıdır. Zaten şarkıların konusu da aynıdır, sadece kişi farklıdır; onlarınki Katerina, bizimki Cevriye... Bu arada yine "Aman, KaterinaMou"nun nakaratı "Aman Katerinamou/ KouzoumKaterinamou"daki "kouzoum" da bildiğimiz eski Türk filmlerindeki anlamıyla "kuzum".

Bu seferki şarkı daha eski, 1976 yılındaki "Haris Alexiou 2" albümünden "I Garsona". Kelimemiz şarkıya ismini veren kelime "i garsona". Tahmin edeceğimiz gibi "garson"3 anlamına geliyor ancak Yunancada "servitoros" kelimesi garson anlamına geldiği için "i garsona"nın dilimizden Yunancaya geçtiğini kabul edebiliriz. Hazır "I Garsona"dan bahsetmişken şimdi de Yunancadan Türkçeye geçmiş kelimelerden bahsedelim. İlk kelimemiz "mezé" sözcüğü. Kelime anlamı olarak "hoş lokma" anlamına gelmekte. Bizde ise meze, "genellikle içki ile tüketilen hafif yiyecekler"dir. Zaten "I Garsona" da bir taverna/meyhane gibi bir ortamda geçtiği için bu duruma şaşırmamak gerekir.

Diğer kelime ise “mou”. Bu sözcük aslında dilimizdeki iyelik eki. Yani bana “Can mou” dersiniz bunun karşılığı “Can’ım” olacaktır. Okulumuzdaki çok değerli bir İngilizce öğretmenindenaldığım bilgiye göre bu kelime ülkemizde Ege Bölgesinde, özellikle de İzmir ve Muğla/Bodrum civarlarında çok sık kullanılmakta.

Bizden aldıkları daha bir sürü sözcük var: cacıki, baklavaki, touloumpaki... Ancak bugünlük bunlardan bahsedeyim dedim. Yazıyı noktalamadan önce birkaç Haris Alexiou albümü önerisinde bulunmak istiyorum. Bu albümler “I Diki Mas Nihta”, “Ta TragoudiaTisHaroulas” ve “Anthologio”. Şarkıları dinlemek için Yunanca bilmenize gerek yok, mesela ben Yunanca bilmiyorum ama her şarkı bana farklı bir hikâye anlatıyor. Umarım dinleyince siz de bu hikâyeleri duyarsınız. Sağlıcakla kalın, müzikle kalın ve tabii ki edebiyatla kalın.

Ek Bilgi:

Haris Alexiou’nun Dilimize Kazandırılan Şarkıları:
Madalio (1977 – 24 Tragoudia) / Nilüfer – Ne Olacak Şimdi? (1977 – Ne Olacak Şimdi?/Pişman Olacaksın 45liği)

Pes Mou Pos Ginete (1979 – Ta TragoudiaTisHaroulas) / Yeni Türkü – Maskeli Balo (1982 – Akdeniz Akdeniz) / Ola Se Thimizoun (1979 – Ta TragoudiaTisHaroulas) / Yeni Türkü – Olmasa Mektubun (1986 – Günebakan) / O Fadaros (1979 – Ta TragoudiaTisHaroulas) / Aşkın Nur Yengi – Kanım Akmaz (1997 – Haberci) / Teli TeliTeli (1979 – Ta TragoudiaTisHaroulas) / Yeni Türkü – Telli Telli (1982 – Akdeniz Akdeniz) / Fevgo (1980 – Ximeroni) / Gripin – Durma Yağmur Durma (2010 – MS 05.03.2010) / FtaniFtani (1982 – I ZoiMouKiklous Kani) / Nilüfer – Ver Elini Bana (1985 – Bir Selam Yeter) / Aman, KaterinaMou (1983 – Ta Tsilika) / Yeni Türkü – Cevriye (1994 – Külhani Şarkılar) / Tora Kai Ego ThaZiso (1984 – EmfiliosErotas) / Aşkın Nur Yengi – Susma (1990 – Sevgiliye...) / Eleni (1986 – I AgapilneZali) / Nükhet Duru – Bir Tek Sevgili (1987 – Çek Halatı Gönlüm) / MiaPistaApoFosforo (1990 – KrataiHroniaAfti I Kolonia) / Sezen Aksu – Her Şeyi Yak (1991 – Gülümse) & Yonca Evcimik – Nefes Almak İstiyorum (1991 – Abone) / Di’ Efhon (1992 – Di’ Efhon) / Akrep Nalan – Zil Zurna Sevdalar (1994 – Zil Zurna Sevdalar) & Asya – Neyleyim? (1994 – ASYA) / Magissa(1992 – Di’ Efhon) / Aşkın Nur Yengi – Pembe Dizi (1993 – Sıramı Bekliyorum) / To Tango TisNefelis (1996 – Gyrizontas Ton Kosmo) / Nilüfer – Çok Uzaklarda (1997 – NİLÜFER’LE)* / Theos An Ine (1996 – Gyrizontas Ton Kosmo) / Sezen Aksu – Allah’ın Varsa (1997 – Düşün ve Cenaze)* / Romanzto (1998 – ToPaihndiTisAgapis) / Ayşegül Aldinç – Ağıt (2000 – Nefes) / Haris Alexiou, Sezen Aksu’nun 2000 çıkışlı albümü “Deliveren”in altıncı şarkısı “Gidiyorum Bu Şehirde-

en”de Sezen Aksu ile düet yapmıştır. Şarkı Haris Alexiou’nun aynı yıl çıkardığı “ParaxenoFos” albümünde “Me ToldioVimaThaGyriso” adıyla yer almıştır.

Gün Olur Asra Bedel

dönüm

Meltem M. Gürbüz

Bir ölüm haberinin alınmasından ölünün defnedilmesine değin geçen zaman, bir adamın en yakınına toprağa verdiği gün, ne kadar uzun sürebilir?

Yedigey Cangeldi'nin asırlık bir yüzleşme yapmasına sebep olay tam da böyle bir dostun kaybı. Kazangap'ın temsil ettiği onca şeyle dünyadan ayrılması ve kalanların onun yerini doldurmak bir yana bu boşlukla ne yapılacağını dahi bilmemeleri. Nitekim romanın başında Boranlı'daki demiryolu makasçı kulübesinde nöbet tutarken Kazangap'ın ölüm haberini alan Yedigey, izin almak için telefonda konuştuğu Şahmerdan'ın ölümden söz dahi edemediğini ve bu duruma insanca bir tepki veremediğini görür. "Bu hayvan herif, ölmüş bir adama ne deneceğini bile bilmiyor!"dur onun gözünde. Yedigey'in zar zor izin alabildiği bu konuşmada "altmış yıllık Sovyet yönetiminden sonra hâlâ dua bilmesi" vurgusu, kitap boyunca gözlemleyeceğimiz bir temanın ilk işlenişidir.

Yedigey, bu vurucu diyalogdan sonra evine dönerken yakındaki uzay üssünden uzaya bir roketin fırlatıldığını görür ve Kazangap'ın oğlu Sabitcan karakteriyle bu duraklama esnasında aklından geçtiği zaman tanışırız. Büyük şehirde yaşayan, bilgiçlik taslamayı seven, ama şehirdeki yaşantısında da ayak işleri yapmanın ötesine pek geçememiş -belki de düşük dereceli bir memur olan- biridir Sabitcan. Küçüklüğünde Yedigey ve babası Kazangap iyi bir eğitim alması isteğiyle onu yatılı okula götürmüş, çok emekler vererek okutmuşlardır. Ancak Yedigey bu emeklerin boşa gittiğine şahit olmuştur, romanın akışı sırasında pek çok kez de olur. Sabitcan karakteri, Aytmatov'un eserinde işlediği pek çok durumda kilit rol üstlenmiş bir ötekidir. Sovyet yatılı okullarını, Aral

bir ötekidir. Sovyet yatılı okullarını, Aral kıyısında yaşayan bir grup insanın gelenekleriyle var olmaya çalışırken yaşadıkları yabancılaşmaları, Yedigey'e bir distopya gibi görünecek telsizli, biotoklu geleceğin bilinmeyen bir güç tarafından yönetilecek makineleşmiş insanlarını, ve Nayman Ana efsanesinin toplumsal bir terim olarak kullanılmasına alışık olduğumuz mankurt ögesini hep Sabitcan üzerinden işleyecektir yazar. Babasının geleneğe uygun olarak uzaktaki Ana-Beyit mezarlığına defnedilmesine karşı çıktığında, oğlu olarak karar yetkisinin kendisinde olduğunu söylediğinde çevresinden aldığı cevap buna bir örnektir: "Baban olmasına baban ama sen kendinde değilsin!". Babasının cenazesinde kız kardeşiyle kavga ettiğinde, babasını uğurlamaya değil de içip eğlenmeye gelmiş gibi davrandığında, geleceğin devletin yüksek çıkarına göre şekillenmiş toplumunu anlattığında, Yedigey ile kavga ettiklerinde Sabitcan hep aynı soruyu sordurur Yedigey'e: "Ne oluyor bu çocuklara? Nasıl bu duruma geldiler?(...) Yüzlerine bakılmaz insanlar halinde yetişmelerinin sebebi neydi?" (Konu hakkında ileri bir okuma için, Ahmet Ağır'ın Sabitcan karakterinin kimlik oluşturma sürecini ve Sovyetlerin bu süreçteki yerini Lacancı bir temelde işlediği yazısı* bu soruya bir cevap sunmuş. Biz yazının merkezinde Yedigey'i tutarak devam edelim.)

Dostu Kazangap'ı defin için hazırlamak, ölüsünü yıkamak işi de Yedigey'e düşer. Bu işleri kendinden sonra yapacak -mesela kendi ölüsünü kefenleyip usulünce defnedecek- birinin olması ihtiyacını hisseder ve birine öğretir bu esnada. Kendisinden sonrası için de kaygılıdır. Dostunu uğurlamadan önceki bu zor görevlerini yerine getirirken aklına Sarı-Özek bozkırına geldiği

ilk gün gelir. Çünkü toprağa vereceği dostu aynı zamanda onu buraya alıştırır, başlayan değerlerin oradaki birincil temsilcisidir.

Yedigey'in kendinden sonrasına dair sıkıntısını cenazeyi mezarlığa götürürken düşündüklerinde de hissederiz. Arkasındaki birkaç insandan müteşekkil kervanda kendisinden başka kimsenin dua bilmediğini düşünüp "canı sıkılır". "Elveda yoldaş seni unutmayacağız" mı diyeceklerdir birbirlerinin ardından? Burada Yedigey'in Tanrı'nın varlığına inanmakla dua okumak gibi "dünya kuruldu kurulalı" insanların yaşam biçimi olan insani davranışları biraz ayırdığını görürüz.

Kişinin ölümü karşılamak, ölümü ve hayatı kuşatacak şeyleri söyleyebilmek için yüzyıllardır olduğu gibi dualara başvurmasını doğal görür. "Ne olursa olsun, herkes duaları bilmelidir." diye düşünür.

Yedigey katı inançlar veya özgürlüğü kısıtlayıcı sert uygulamalara uzaktır. Gün boyunca hatırladığı anılarında ve durduğu noktada bunu görürüz. Onun sıkıntısını yeni kuşaklarla çatışan yaşlı bir adaminkinden ayıran en önemli nokta da buradadır. Kimseden kendisi gibi olmasını beklemeye ama kendileri gibi olmalarının engellenmesine boyun eğmek de istemez. Kendisi dostunu Ana-Beyit'e defnetmekte, bunu başaramadığında da onu toprağa vermeden geri dönmekte son derece kararlı ve

geleneğine bağlıdır. Sabitcan'ı buna zorlamamıştır, gelip gelmemekte serbesttir. Ama Ana-Beyit Mezarlığına, onun sözlü kültür açısından taşıdığı anlama ve tarihine masal demesi başkadır. "Böyle boş işler için" uğraşmaya değmeyeceğini, Ana-Beyit Mezarlığını halka açmak için riske girmenin gereksizliğini söylediğinde Yedigey için söylenecek söz biter. Bir daha görüşmemek üzere ayırır yolunu Sabitcan'la.

Kendilerini Ana-Beyit Mezarlığına almayan asker, mesele çözülemeyince üstünü çağırır. Bu gelen yabancı yoldaşla Yedigey ana-dilinde konuşur. Teğmenden aldığı cevap buz gibidir. "Yabancı yoldaş, benimle Rusça konuşun lütfen, şu anda görevimin başındayım." Yedigey "kalbinin en ince yerinden ve derinden" yaralanır burada gördüğü muameleyle. Burada işlenen dil ve sözlü kültürün korun(ama)ması meselesi romanın dikkate değer başka bir karakterinde vücut bulmuştur aslında. İronik bir şekilde hikayesinin önemli bir bölümü dönemin koşullarında kitaba alınamamış, ayrı bir kitap olarak sonradan yayınlanmış (Cengiz Han'a Küsen Bulut, 1990) Abutalip karakteri, savaş esnasında düşmana esir düştüğü için mimmelenmiş bir öğretmendir. Ailesiyle beraber sığındığı Sarı-Özek Bozkırında da "aydın bir insana yakışır biçimde" okuyup yazmaktadır. Bölgedeki insanların anlattığı efsaneleri, söylenen türkülerini derlemektedir. Savaş anılarını yazıya geçirmektedir. Yaptığını, yerel ve sözlü kültürü yazılı, korunabilir, aktarılabilir ve daha güçlü hale getirmek çabası olarak da yorumlayabiliriz. Amacını da çocuklarının da bu mirastan haberdar olması, bildiklerini onların da bilmesi olarak belirlemiştir. Bu karakter bir gün köye gelen bir müfettiş tarafından ihbar edilir. "Kafasına göre" bir şeyler, hem de sakıncalı ve düşmanca şeyler, yazarak karşı devrim peşinde olduğuna hükmedilir. Ailesinden ve Sarı-Özek'ten koparılır. Yedigey için çok büyük öneme sahip olacak ailesiyle beraber bir de vasiyet bırakır Abutalip: "Onlara denizi (Aral'ı kastederek) anlat" der. Uğradıkları zulümle baş edebilmenin yolu, bu şekilde direnmek olmuştur.

Aytmatov da yüzyılının büyük hayal kırıklığını kültürel yönden incelediği eserinde efsaneler ve halk hikayeleriyle dolu zengin bir anlatım geliştirmiş. Okuruna denizi anlatmak için olsa gerek.

*Ağır, Cengiz Aytmatov'un Gün Olur Asra Bedel'inde Kimlik Oluşturma Süreçleri

Denizin Oğlu: Halikarnas Balıkçısı

dönüm

Doruk Kadir Sezer

Cevat Şakir Kabaağaçlı, bilinen adıyla Halikarnas Balıkçısı 17 Nisan 1890 tarihinde Girit'te doğdu. Babası Osmanlı Padişahı Abdülhamit döneminin devlet adamlarından Tarihçi Şakir Paşa'dır. Babasının görevi nedeniyle çocukluğu Atina'da geçen yazar, ilköğrenimini Büyükada Mahalle Mektebi'nde; ortaöğretimini ise Robert Kolej'de tamamladı. Bir dönem İngiltere'ye giden yazar Oxford Üniversitesi'nde dört yıl kadar Yakın Çağlar Tarihi öğrenimi gördü. Üniversite eğitimini İngiltere'de tamamladıktan sonra İstanbul'a dönerek Diken, Resimli Gazete, Resimli Ay, İnci gibi dergilerde yazılar yazdı; kapak resimleri ve süslemeler yaptı. Çizgi romanları da bulunan yazarın ilk öyküleri 1920'li yıllarda yayınlanmaya başladı. Cumhuriyet'in ilanından sonra asker kaçakları ile ilgili bir yazısı yüzünden 3 yıl kalebentliğe mahkûm edildi ve çok seveceği Bodrum'a sürüldü. Bir buçuk yıl Bodrum'da kaldı. Cezasının diğer yarısını İstanbul'da geçirdi. Daha sonrasında yürekte bağlandığı Bodrum'a geri döndü ve yaklaşık yirmi beş yıl burada kaldı. Bodrum'un Antik Çağdaki adı olan Halikarnas'ı mahlas olarak benimseyen yazar burada balıkçılık dahil çeşitli işlerde çalıştı. Çok sevdiği Bodrum'u eserlerinde de görmek mümkün yazarın. [1]

"Bodrum ya da Datça'ya varıp da Gökova'ya uğramamak, sarayın kapılarına dek gidip, içeriye girmemeye benzer." [2]

1947 yılında çocuklarının eğitimi için İzmir'e yerleşen yazar 13 Ekim 1973'te kemik kanserinden vefat etti. Vasiyeti üzerine Bodrum'a gömüldü. Kabiri Gümbet'teki Türbe Tepesi'nde manevi oğlu Şadan Gökövalı3 ile seçtiği yerde küçük müzesi ile birlikte Halikarnas Balıkçısı Müzesi adı altında bulunmaktadır. Edebiyat dünyasında 1926 yılından sonra deniz hikâyeleri ile

1926 yılından sonra deniz hikâyeleri ile tanındı. Konularını daha çok Ege ve Akdeniz Bölgesi kıyı ve açıklarında gerçekleşen, denize bağlı olaylar etrafında kaleme aldı. Eserlerinde denize bağlı insanların dünyasını, deniz tutkusunu dile getirdi. Ayrıca yazarın Ege Tarihine ve Yunan Mitoslarına duyduğu hayranlığı da eserlerinde görülür. [3]

"Efsaneler büsbütün uydurma değildir. Onların ilk şekillerine nüfuz edilirse, gerçeğe o kadar yaklaşmış olur. Çünkü o takdirde, sonraki kuşakların o efsanelerde yapmış olduğu değişiklik ve eklemeler bertaraf edilmiş olur. Bu yazı klasik efsanelere değil, bu efsanelerin yapısında ilkel madde olarak kullanılmış olan daha eski efsanelere dayanır" [4]

Eserleri ve konuları hakkında edebiyat alanında hatırı sayılır isimlerin beğenisini aldı.

"Bilmeyene zor anlatılır Balıkçı'yı dinlemenin ne demek olduğu. Derin mağaralara kapatılmış rüzgârların birden boşanıvermesi gibi konuşur desem edebiyat sanırsınız. Ama gerçekten bir rüzgâr olur Balıkçı konuşurken. Yıllar yılı içinde birikmiş yıldızlı karanlıklar, masalı ve gerçeğiyle Akdeniz, yaşanmış, tadılmış mavilikler, bir başka türlü yeşil deniz dipleri, bütün bunlar içinde öpülesi, dövülesi, övülesi insanlar, yaratan ve sömüren insanlar Balıkçı'nın ciğerinden palas pandıras, üfürüle tükürüle, çevrile savrula dökülür ortalığa. Dünyanın sisini, pusunu ne temizler? Poyraz bir; Balıkçı'nın merhabası iki!" [5] ~ Sabahattin Eyüboğlu "Balıkçıyı okurken insan doğayla bütünleşmiş, doğanın güzelliğinde atan bir yürek bulur." [6] ~ Yaşar Kemal

"Balıkçıyı okurken insan doğayla bütünleşmiş, doğanın güzelliğinde atan bir yürek bulur." [6] ~ Yaşar Kemal

Yazı ve düşünceleriyle Azra Erhat gibi döneminin önemli aydınlarını etkilemiş bir kişi olarak, çeşitli dillerden yüz kadar da kitap çevirmiş olan ve kendi eserlerinin sonraki baskıları yapılagelen Halikarnas Balıkcısı'na Kültür Bakanlığınca 1971 Devlet Kültür Armağanı verilmiştir. [7]

Türk Edebiyatına roman, inceleme ve anı gibi birçok türde önemli eserler kazandırmış

olan yazarın, öykü türünde verdiği eserlerde de denize ve deniz insanlarına olan sevgisi net bir şekilde görülmektedir.

Türk deneme ve inceleme yazarı, Eski Yunan ve Roma dilleri uzmanı, filolog, arkeolog, çevirmen ve düşünce insanı.

"İster fırtına ister acemilik nedeniyle olsun, vapur, motor ya da bir kayık kayalara çarpıp parçalandı mı, Vasilyos Zaharyadis'e gün doğdu demektir" [8]

"Bütün İlkçağ tanrıları ya Afrodit gibi

denizden doğmuşlar ya da bu denizlerden, Anadolu kıyılarından Avrupa'ya geçmişlerdir.. Kuşlar da aynı yolu izliyordu." [9]

Yukarıda yaşam öyküsü ve edebiyat dünyamızdaki yerine dair açıklamaların aktarıldığı yazarın kaleminden okuyucu kitlesiyle buluşturulan "Gülen Ada" isimli kısa hikâye, ana düşünce olarak tabiat coşkusu ve bağımlılığının hikâye karakterlerine yansıtıldığı; duru, duygusal, doğal, içten, açık ve akıcı dili ile okuyucusunun kelimelerin anlamlarına kafa yormadan eserle kaynaşmasını sağlayan, bolca kişileştirme ve betimleme tekniğinin yanı sıra; yansıma, pekiştirme, ikileme örneklerine de yer veren anlatımıyla dikkat çekmektedir. Eserde kişileştirme ve betimleme tekniğinin sıkça kullanılması öykünün okuyucu nazarında akıcı ve heyecan uyandırıcı bir karşılık bulmasına imkân tanımaktadır. Edebi anlamda deniz ve adaların etkin bir mekân unsuru olarak ortaya konulduğu hikâye, mekân unsurunun baskın dokusu üzerine inşa edilmiş olup, eserin mekân unsurlarını üzerinde toplayan deniz ve Gülen Ada'nın, öykünün kahramanı Deli Davut'la olan birlikteliğini samimi ve okuma iştahı veren anlatımıyla derinleştiren ve okuyucuya adanın cazibeli arkadaşlığına ortak olmaya davetiye çıkaran niteliği dikkatten kaçmamaktadır. Eser aynı zamanda yazarın doğa unsurlarına atfettiği önemi doğanın ve hikâyenin kahramanının akışkan diliyle okuyucuya aktarması anlamında da incelemeye değer niteliktedir. Eser yazarın hâkim (ilahî/tanrısal) bakış açısıyla kahramanın duygularının altını çizen cümleleri ile de beğeni toplamayı başarmaktadır. Diğer bir yönüyle toplumun genel kabul gören değer yargılarına gönderme yapmayı da ihmal etmeyen kısa öyküde yazar, yaşam çevresinde varlıklı kimliği ile öne çıkan eksper Murat Kocadağ'ın sahibi bulunduğu servetinin karakterize ettiği toplum ahlakından nasibini alamamış kişilik tasviri ise üzerinde değerlendirme yapılacak başkaca bir sosyal olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öykünün geneline hâkim olan açık anlatım ve kullanılan duru dil eserin Kocadağ'ın adayı ziyaretini konu alan aktarımda da ortaya çıkmaktadır.

"Patavatsız taşlar kuştüyü kesileceklerine, kaskatı dondular. Bazı kayaların tepesi attı. Her delikten havaya sular fıskırdı. Kocadağ sırsıklam oldu. Sudan kaçmak için çalılara daldı. Adanın tüyleri diken diken oldu.

daldı. Adanın tüyleri diken diken oldu. Sandal çalıları Kocadağ'a çelme attı. Kocadağ, durmamacasına sırtüstü, yüzüstü geliyordu. Adanın bağı hava dolu bir gayda kesilmişti. Her deliği, dağı dağa kavuşturan, diş kamaştırıcı bir cayırtı koparıyordu. Adanın siniri tutmuştu. Ada, yapıyın sertliğiyle, sipsivri sokuculuğuyla, kapkanca tırmalayıcılığıyla Kocadağ'ı tekmeledi, tokatladı, tokatladı, tartakladı ve daldı." [10] Hikâyeye ait bu bölümün detaylı olarak incelenmesi yapıldığında kullanılan dilin okuyucusunun ilgisini çekecek düzeyde açık ve duru olduğu açıkça görülmektedir. Yazar cümlelerini kurarken gereksiz sözcüklere yer vermemiş, okuyucuda anlam karmaşası oluşturmayacak, okuyucuların metne farklı anlamlar yüklemesine fırsat tanımayacak düzeyde anlaşılır ifadeler kullanarak oluşturduğu "Patavatsız taşlar kuştüyü kesileceklerine, kaskatı dondular. Adanın tüyleri diken diken oldu. Adanın bağı hava dolu bir gayda kesilmişti. Her deliği, dağı dağa kavuşturan, diş kamaştırıcı bir cayırtı koparıyordu." cümle kurulumlarıyla açık ve duru anlatımını pekiştirmiştir. Özenle seçilmiş kelime grupları okuyucuyu sıkmadan hikâyenin akışına kendisini bırakmasını sağlamış ve okuyucuyu hikâye dilinin sindirilmesi konusunda yorucu bir çaba içerisine girmeden hikâye ile buluşturmuştur.

Hikâyenin girişinde hikâye kahramanı ile sevdalısı olduğu ada arasındaki tutkulu bağlılık özellikle vurgulanmıştır.

Yazarın eserine ait bir diğer bölümünde "Kimi insan para pul budalası olur, kimisi keşif ve icat meraklısı, bazısı da müzik âşığı... Deli Davut ise, adalar karasevdalısıydı. Denizin bu deli divanesinin gözünde hep adalar tüter, adalar titrerdi. Tanyeri ağarırken, "Adalarla birlikte uyanacağım," diye, çok geceler göz yummazdı." [11] ifadeleri ile hikâyenin kahramanı Deli Davut ile Gülen Ada'nın samimi arkadaşlığı ve yoğun duygusallığını vitrine taşımıştır. Eserde, hikâye kahramanının Gülen Ada'ya olan yürekten bağlılığı Deli Davut'un yaşamına renk katan bir unsur olarak ele alınmış olup, ikili arasındaki yoğun kıvamlı ilişki denizin tanıklığında yürüyen sevdalı bir birliktelik olarak esere yansımıştır. Şöyle ki, öyküde Deli Davut'un adalara olan özlemi gündelik hayatını şekillendiren karasevda düzeyinde bir ilişki olarak öne çıkarılmıştır. Hikâyede bu duruma yazarın yapaylık ve zorlama belirtisi taşımayan, içinden geleni

olduğu gibi dışa vuran anlatıma sahip, "Denizin bu deli divanesinin gözünde hep adalar tüter, adalar titrerdi. Tanyeri ağarırken, "Adalarla birlikte uyanacağım," diye, çok geceler göz yummazdı." ifadeleri üzerinden doğal ve içten bir anlatım niteliği ile kurgulanan cümlelerle vurgu yapılmaktadır.

Eser hedefindeki okuyucu kitlesini üzerinde düşünmeye sevk etmekten ziyade duygulandırmak işleviyle hikâye kahramanının deniz ve adalarla olan sürgit5 mesaisinin gündelik bir kesitini ağırlıklı betimleme ve kişileştirme tekniklerini kullanarak aktarmaktadır.

"Deli Davut Gülen Adaya doğru fırlarken, ada sanki onu karşılamak için kalçalarına kadar denizden kalkardı. Deniz, adayı firdolayı sarar, köpük ve çırpıntılarıyla onun belini, gerdanını ve koltuk altlarını gıdıkladı. Salınan ağaçları, savrulan dalları ve yaprakları ile şakrak ada, delişmen saçlarını çalkalayarak katıla katıla gülerdi." [12] Seçilen hikâye bölümünde betimleme ve kişileştirme tekniklerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bölümün son cümlesinde yer verilen "salınan ağaçlar, savrulan dallar ve yapraklar" kelime dizini betimleme tekniği ile ifade edilirken; adanın denizden kalkması, denizin adanın belini, gerdanını, koltuk altlarını gıdıklaması ve adanın delişmen saçlarını çalkalayarak katıla katıla gülmesi kişileştirme tekniği ile esere kazandırılan ifadelerdir.

Yazar hikâye örgüsünü üçüncü kişi gözüyle okuyucuya sunma yolunu seçmiş, bir durum hikâyesi ortaya çıkarmıştır. Eserde kullanılan ikilemeler, benzetmeler hikâye anlatımını zenginleştiren diğer öğeler olarak göze çarpmaktadır. Hikâyede zaman ve mekân unsurları değerlendirildiğinde daha çok mekân olgusunun öne çıkarıldığı görülmektedir.

"Gülen Adanın nerede başlayıp nerede bittiği hiç bilinmezdi. Çünkü adanın kıyıları ve bağı denizaltı mağaraları ve dehlizleriyle oyuk oyuktu. Adanın deniz altındaki koridor ve tünellerinden giren dalgaların suları, kuytu bir yerde sevişiyormuş gibi koyun koyuna fırl fırl girdaplanırlar, birbirlerine bir şeyler fısıldayıp anlatırlar, sonra birdenbire, çıldırasıya sevindiren bir müjdeyi duymuşlarmış gibi, havaya, bir pırlanta sütununa benzeyen bir gülüş çağılayıcı fırlatırlardı. Sular iç içe gökkuşakları yaparken, ürkek çığlıklar duyulurdu. Sular yine adaya dökülürdü. Paniğe tutulan sular, kendilerini uçurumdan atarlardı. Sanki edepsiz Pan, su perilerine sataşıp çimdiklemişti ve sanki duyulan çığlıklar onların çığlıklarıydı." [13] Hikâyenin bu bölümünde "fırl fırl" ikilemesinin kullanıldığı ve dalgaların gülüşünün bir pırlanta sütununa benzetildiği görülmektedir. Ayrıca öykünün bu parçasında açıkça ortaya konulduğu üzere eser kaleme alınırken mekân unsuru olarak deniz, ada ve adanın yakın çevresindeki mağara ve dehlizler ayrıntılı bir biçimde tasvir edilmiştir.

Eserde yazar kahramanın düşüncelerini okuyarak öykü metni içerisinde dile getirmiş ve böylece hâkim (ilahi/tanrısal) bakış açısı netlik kazan-

mış öykü metni içerisinde dile getirmiş ve böylece hâkim (ilahi/tanrısal) bakış açısı netlik kazanmıştır. Ayrıca yazar toplumun değer yargılarına aykırı kişiliği ile karakterize ettiği diğer bir hikâye kahramanı eksper Murat Kocadağ'ın örnekliğinde sosyal farklılıklara işaret ederek toplumdaki sınıfsal ayrılığa da göndermede bulunmuştur.

"Kocadağ'ın tavrında ve sesinde, sahip olduğu otomobillerin, mal ve paraların büyük toplamı sırtıyordu. İnsan onunla görüşürken, bir insanla değil, ama otomobillerle, mal ve toprakla ve para kasasıyla konuşmakta olduğunu sanırdı." [14]

"Oysa Kocadağ, otomobilinin parasını sayınca otomobile binmek ve yumuşak koltuğun üstüne yan gelmek hakkını kazanmışçasına, adanın önüne gelip kendisini eğlendirmek için soytarıllık yapmasını bekliyor." [15] Örnek seçilen hikâye kısımlarında yazar, Kocadağ'ın niyet okuyuculuğunu yaparak öyküyü okura ilahi bakış açısıyla aktarma yolunu seçmiştir. Kocadağ'ın beğeni toplamadığı açık olan, sahibi bulunduğu servetten kaynaklı egolu kişiliği ve davranış kalıplarıyla ortaya koymakta tereddüt etmediği varlıklı konumunun ayrıcalığına atıfta bulunan bir algıyla ortaya konulmuştur.

Gülen Ada isimli kısa öykü özelinde eserden örnek bölümler üzerinden yapmış olduğum yazım tekniği, karakter analizi, dil ve anlatım özelliklerinin ortaya konulmasına dair değerlendirmelerin; benzer şekilde yazarın doğa bağımlılığının ana dokusunu oluşturduğu deniz temalı Yedi Adalardaki Balık, Yaşasın Deniz, Ege Kıyılarından, Ege Diplerinden, Merhaba Akdeniz, Turgut Reis, Uluç Reis gibi eserlerinde de kullanıldığı görülmektedir. Bu durum bizleri yazarın Gülen Ada isimli öyküsünün yazımında yapı harcı olarak benimsediği teknik unsurlar ile anlatım ve dil özelliklerinin diğer eserlerinde de hatırı sayılır oranda ortaklaştığı sonucuna götürmektedir.

Tüm bu olgular ışığında çok rahatlıkla söylenebilir ki; yazar Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın (Halikarnas Balıkçısı) Gülen Ada isimli kısa öyküsü dokusunda doğa sevgisi barındıran, anlatım dilinde çoğunlukla karışımına çıkan kişileştirme ve betimleme teknikleri ile yapılandırılmış olay örgüsü ve hikâyenin adaya tutkulu kahramanı Deli Davut'un denizin bağında konaklayan adayla ilişkisini duygusal bir bakışla kaleme alan, okuyucusuna tek solukta okunacak, doğanın dilinden satırlar dizini sunan bir yapıttır.

KAYNAKÇA

- [1] <https://www.sabah.com.tr/video/yasam/cevat-sakir-kabaagacli-kimdir>
- [2] Merhaba Anadolu, Halikarnas Balıkçısı, Bilgi, s. 38
- [3] https://tr.wikipedia.org/wiki/Halikarnas_Balıkçısı
- [4] Merhaba Anadolu, Halikarnas Balıkçısı, Bilgi, s. 40
- [5] http://www.bodrumrehberi.com/ne_dediler.htm
- [6] Dipnot, Halikarnas Balıkçısı
- [7] <http://www.gazetevatan.com/google-dan-cevat-sakir-kabaagacli-doodle-i-780872-teknoloji/>
- [8] Leş Kargası, s.75
- [9] Tünek Ahmet, s.14
- [10] Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, s. 82
- [11] Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, s. 79
- [12] Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, s. 79, s. 80
- [13] Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, s. 80
- [14], [15] Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek, s. 8

Flâneur

dönüm

Heja Arda Üzen

Yaşadığımız modern toplum da dahil yaklaşık iki yüz yıldır aramızda bulunan bir “tip” var. Aramızda bir hayaletmişçesine dolanan bu tiplerin farkına pek varamayız ama hepimiz; hayatımızın bir bölümünde onlar gibi hissetmiş, onların yaptıklarını yapmışızdır. Bu tipler “Flâneur” ismiyle tanımlanmaktadır. Toplumumuzun önemli bir parçasını oluşturan, içerisinde bulunduğumuz mekânın soyut ağırlığını omuzlarında taşıyan bu yalnız esrikleri, hem varoş caddelerin hem de burjuvazinin kök saldıği sokakların ana karakterlerini Sartre’ın “Bulantı”sında, Yusuf Atılgan’ın “Aylak Adam”ında bulabiliriz.

Fransızcada aylak anlamına gelen flâneur kelimesi 19. yüzyılda edebiyatçıların da etkisiyle hayatımızın vazgeçilmez karakterlerinden birine dönüşmüştür. Flâneurler, yaşadıkları ıstıraplardan kurtulmak için kendilerini dışarıya atmış olan; gerçek aşkın, hakikatin peşinde caddeden caddeye sürüklenen esriklerdir. İlişkilerinden, işlerinden, eğlencelerinden kurtulup kalabalıkla bütün-

leşen tutkulu gözlemcilerdir onlar. En önemli özellikleri de Dandy’ler -19. yüzyılda ortaya çıkmış orta züppe sınıfı- gibi belirli bir sosyo-ekonomik sınıfa dâhil olmamalarıdır. Bunun en büyük örneklerinden biridir “Bulantı”nın ana karakteri olan Antoine Roquentin. Kendisi birçok ülkeyi

gezmiş, birikimli bir tarih yazarı olmasına rağmen bir arayış içindedir, bir "serüven" yaşama peşindedir ve kendini caddelerde keşfeden bir flâneur'dür. Hayattan istediklerini hiçbir zaman alamadığını düşünür ve hayatın bir yanılsama olduğunu çok iyi bilir. Bu duygu ruhunu o denli sarmıştır ki hayatındaki bu mistik melankoli, her seferinde Roquentin'e bir "bulantı" yaşattığıdır.

Flâneur kavramının yaratılışına esin kaynağı olan Fransız simbolist şair Charles Baudelaire için "Baudelaire yalnızlığı severdi; ama istediği, kalabalığın ortasında yalnız kalmaktı." denir. Flâneurleri mutlu eden tek şey caddelerin onlara yaşattıklarıdır. Roquentin'in dediği gibi "Yapayalnızlar ama bir kente yürüyen ordu gibiler." Onlar için bir sanattır kalabalığın tadını çıkarmak.

Kent yaşamının eşsiz karakteri Flâneurlerin düşünecekleri bir gelecekleri de yoktur. Onlar geleceksiz ve geçmişsiz yaşarlar. Tek dertleri "şimdi"yi olanca kuvvetleriyle yaşayabilmektir. Dünyanın tam ortasında dünyadan saklı kalabilen kimselerdir. Tam anlamıyla manevi anarşizm yaşarlar. Onlar için her şey belirli bir süre boyunca yaşanır ve zamanın karanlığına gömülür. Bu yüzden anı olanca kuvvetleriyle değerlendirme isteğindedirler bu insan sarrafları.

Flâneur'ün dünyası, ömrünü ilerleme fikrine ve maddi hesaplara adayan burjuvanın anti-tezi gibidir. Burjuva, bir türlü sınırlanmadığı mesaisinden zar zor kendine serbest zaman yaratır; oysa, flâneur'ün bütün zamanı serbesttir.

Flâneur'ler, sadece metropollerde var olabilen canlılardır. Onların gözünde metropoller, göz kamaştırıcı bir gösteri sahnesidir; düşlere dalıp kendilerini bulabileceği yerlerdir. Özellikle de geceleri... Karanlık çöktüğünde flâneurler için kaldırımların, sahipsiz parkların ve avarelik yapacakları nice yerlerin anlamı daha da pekişir ve onlar için asıl gösteri başlar. Karanlık, "bulantı"larının panzehiri haline gelir.

Demem o ki, Flâneur'ler hala aramızda dolanan kent kahramanlarıdır, bunun için şanslıyız. Onlar, metropol yaşamının kilit karakterleridir. Hiç kimse kentin ücretlerini onlardan daha iyi bilemez. Hayatları lümpence olmasa da burjuvalar kadar gösterişli de değildirler. Bir ara geçiş formudur Flâneur. "Nasıl ki kuş havada, balık suda yaşarsa, o da kalabalıklarda var olur. Aşkı, işi, gücü kalabalıklardır. Kusursuz flâneur için, tutkulu gözlemci için, ahalinin tam orta yerini, hareketin gel-git noktasını, gelip geçici ile sonsuzun arasını mesken tutmak müthiş bir keyiftir.

Evden uzak kalmak ama her yerde evinde hissetmek; dünyanın merkezinde olmak, dünyayı gözlemek ama dünyadan saklı kalmak..." Ch. Baudelaire

Kıyafetleri Serçe Olmayalım Diye Cepli Yapıyorlar

dönüm

İlgın Emci

Cebimde miydi? Yok yok, öbür cebimde. Cebim delinmemiş ya da paralel evrenden başka bir versiyonum gelip benden önce almamışsa, cebimde değil. Yere mi düşürdüm acaba cebimde mi diye bakarken? Yer yarılıyor, düşüyorum, aramak için düşürdüğümü sandığımı. Yer sonuna kadar yarılabilir mi peki? Sonunu görsem tanımam, yer beni kolayca kandırabilir sonum bu diye ve benim de ona inanmaktan başka bir çarem kalmaz sanırım. Aslında yarılmıyor bile olabilir. İçindeki şeyler çok hızlı parçalanarak yok olurken, gördüğüm o boşluğu iki büyük kütleli birbirinden uzaklaşması olarak mı algılıyorum? Belki de o yok olan şeyler, altlarındaki farklı bir yerin yarılmasıyla tekrar düşüyorlardır. Gerçi tekrar düşemezler, önceden yok olmuşlardı. Yok olunca nereye gidiyorlar? Bir yere gidiyorlar mı, yoksa daha ileri fikrini yürütemediğim o yok olma kavramı mı en basit şekliyle ifade edebildiğim? Yok olunca bir yere gitmiyorlarsa, yok olma nasıl gerçekleşecek? Cebimde yok, gerçekleşmiş; ama olduğu bir yer var. Ben konsept olarak olduğu o yeri bilmiyorsam, orada veya herhangi bir yerde olduğundan emin olamam. Şu an burada yok; yokluğunun getirdiği, burada yoksa demek ki var olabilecek bir şey ve var olması gerek düşüncesiyle o var bir yerde. Birden esen rüzgarın kulağıma vurduğu o soğuk hırçınlıkla irkildim, ellerimi ceplerimin içinde yumruk yapıp sıktım. Ben irkilirken daldan birkaç serçe de uçtu. Hani gün ağarırken güneş yavaşça yüzünü gösterip aymaya başlar ya bir yerden, işte o yere doğru uçup gitti serçeler, sanki doğan güneş onları vardiyalarına çağırıyormuş gibi. Yalnızca bir ışınının gözlerime ulaşabileceği, kirpiklerime yansiyarak onları bulanık bir şekilde görmemi sağlayacağı kadar küçük bir noktaydı güneş, ama ışın onu sonsuza kadar büyütebilirdi. O an sadece bir serçe olmak istedim, cepleri olmayan bir serçe. Cebimde ne arıyordum ki? Cebim bende ne arıyordu?

İstiklal

dönüm

İlyas Sezer

Soğuk bir salı akşamıydı ve o günlerde herkesin kafasını meşgul eden, kimsenin aklından çıkarmayı başaramadığı düşünceler, hafta başınının yoğunluğunu henüz üstünden atlatamamış olan Hüseyin Ziya'nın de kafasını kurcalıyordu: "İstiklal..."

Kendisi güzel giyimi, kulağa hoş gelen sesi ve düzgün telaffuzunun yanında sahip olduğu ağırbaşlı tavrı ile tam bir İstanbul Beyefendisiydi. Düşünceli-yken çakmak çakmak bakan gözleri ve asil duruşu ile kızların, etrafında adeta pervane olduğu bir gençti fakat onun vatanın içinde bulunduğu ahval yüzünden kızlar bir yanda dursun, kendini düşünecek hali bile yoktu.

Salı akşamı iş çıkışından sonra Beşiktaş'ta rastlayınca ayak üstü hasbihal etmek istediği yakın dostlarının üzerine konuştuğu meseleler, hem uzun bir sohbetin kapısını aralamış, hem de Hüseyin Ziya'nın kafasını

allak bullak etmişti. Sohbet sona erdiğinde ise vakit geceye yaklaşmıştı. Evde bekleyen babasını daha fazla meraklandırmamak adına Beşiktaş'tan Üsküdar'a giden bir kayığa bindi. Sert esen rüzgar, yüzünü yalıyor ve havanın bu denli soğuyacağını tahmin edemeyip sıkı giyinmemiş olan Hüseyin Ziya'nın soğuk adeta içine işliyordu. Ama ne sert esen rüzgar, ne de dondurucu soğuk onu kafasındaki kilerden bir an olsun uzaklaştırmıyordu. Namını pek önceleri eski bir albay olan babasından: "Tecrübesiz ama nerede geri adım atması gerektiğini biliyor, genç ama emir komuta zincirini çoğu üstünden daha iyi yönetiyor" sözleriyle işittiği Mustafa Kemal'in, Çanakkale'de ününe ün kattığı günlerde gizli bir şekilde üyesi olduğu cemiyette, vatanın bekası için kafa yoran birçok dostu vardı. Ama dostları bu sefer ona akla yatmak bir yanda, laf yerindeyse intihar girişimi gibi bir fikirle gelmişlerdi. Fakat ağzının sıklığı ve vatanına olan sevgisi hakkında kimsenin en ufak bir şüphe duymadığı Hüseyin Ziya ile bu fikri paylaşırken minik bir tereddüt bile etmemişlerdi.

1. Dünya Savaşı sona ermişti. Her ne kadar Türkler Çanakkale'de düşmana geçit vermemiş, Kut'ül-Amare'de binlerce İngiliz'i esir almış olsa da, neticede savaş mağlubiyetle sonuçlanmıştı. Ordular dağıtılmış, vatanperver bütün Türk gençlerinin karşısında olduğu Mondros Mütarekesi mağlup Osmanlıya dayatılmıştı. O günlerde Hüseyin Ziya beyin çokça ortak arkadaşının bulun-

duğu Mustafa Kemal, padişahın yaveri oluşunun yanında gizlice, arkadaşlarıyla orduları dağıtılmış, uçurumun kenarında yıkıldı yıkılacak denilen bir ülkenin küllerinden nasıl doğacağıının planını yapıyordu. Bu meselelerin konuşulduğu meclislerde Mustafa Kemal ve Hüseyin Ziya'nın ortak arkadaşı Salih Bozok da vardı ve her şeyin değişmeye başlayacağı o salı akşamı Hüseyin Ziya bey ile bir nevi intihar fikrini paylaşan kişi Salih Bozok'tan başkası değildi.

Eğer ülkesi için hayırlı olacaksa, düşünmeden kafasına sıkarken eli bir an bile titremeyecek olan Hüseyin Ziya'nın tek tereddütü; bu girişimin başarıyla sonuçlanıp sonuçlanmayacağıydı. Üsküdar'a vardığında ise kararını vermişti. Geriye tek bir şey kalmıştı, o da annesi vefat ettikten sonra 15 yıldır evin her şeyi olan babasının iznini istemektir. Eve geldiğinde titrek ellerinin tuttuğu kaşıkla ateşin yanında çorbasını yudumlayan yılların kurdu, oğlu içeri girdiğinde anında bir şeyler olduğunu anlamıştı ama önce biraz soluklanmasına istemişti. Onu şaşırtan ise konuya oğlunun girişi olmuştu. Tek bir cümle söyledi Hüseyin Ziya ve babasından bunun üzerine soru sormamasını rica etti. "Baba yarın samsuna yola çıkıyorum, vatanımız için hayırlı olacak bir vazifem var, hakkını helal et". 75 yılda vücudunda düşmandan yara almadığı en ufak yeri kalmamış olan babası gururla oğluna baktı ve içine doğru gözyaşları akarken, ağzından sadece bir cümle dökülebildi " Helal olsun benim aslan oğlum".

Hüseyin Ziya belki de son kez yatmış olduğu yatağından kalktı, askeri disiplinine bir kere olsun ihanet etmeyerek her sabah gün doğarken kalkan babasının elini öptü ve güneş yeni yeni günü selamlarken yola çıktı. Vazifesi ise kendisiyle birlikte gelecek vatan sevdalısı kırk Türk genci ile 16 Mayıs'ta yola çıkacak olan Bandırma Vapuru Samsun'a varmadan önce oraya vararak milli mücadelenin başlayabilmesi için gerekli ortamı yaratmaktı. Sahilde boyu çok da büyük olmayan Afşın Vapuru vatanın kurtuluşunun yolunu açacak olan 41 genci bekliyordu. Afşın'ın seferi kayıt dışı olacaktı pek tabii. Çünkü kısa süre içinde iki tane vapurun İstanbul Samsun güzergahında yolculuk yapması şüphe uyandıracaktı. Hüseyin Ziyadan önce gelmiş olan çokça genç vapurun etrafında bekliyordu. Her birinin heyecanı ve aldıkları görevden duydukları gurur yüzlerinden okunuyordu. Liste yavaş yavaş tamamlanırken vapura çıktılar ve saat 7'yi gösterirken Afşın iskeleden ayrıldı. Vapurda 41 genç dışında kimse yoktu bu sebepten vapurdakiler öncelikle güven duygusunu buldukları meclisler sonuna kadar vermiş olan gençlerden seçilmişti. Aralarında vapuru kullanabilecek yeteneğe sahip gençler de bulunduğundan bu konuda herhangi bir sıkıntı yaşanmadı. Vapur ise samsunda kullanacakları erzakla ve çokça silahla doluydu. Ordular dağıtılmış olabildi ama bu günleri önceden öngören cemiyetlerin çoğu savaşı bitimine yakın zamanda Türk milletinin karanlık günlerde sarılacağı dallar

olarak silahları saklamışlardı. İşte onların gün yüzüne çıkacağı zaman gelmişti. Açık denizde tetikte olmaları lazımdı çünkü düşmana denizde karşılık verebilecekleri bir silahları yoktu ve Afşın batarsa milli mücadele başlamadan ilk basamağından kırılacak, belki Türk milletinin Kurtuluş Savaşı senelerce ertelenecekti. Yolculuk 5 Mayıs salı günü güneş tam tepedeyken sonlanmıştı. Daha öncesinde samsundaki cemiyetlerce haber alınan durum sebebi ile sahilde vapuru karşılamaya şüphe uyandırmayacak derecede ufak bir grup gelmişti. Öncelikle silahlar ve erzaklar cemiyet merkezinde güvene alındı daha sonrasında ise yerel halkın durumu hakkında minik bir rapor oluşturulmaya başlandı. Pontus Rumları bölgedeki karışıklıktan faydalanarak bir Pontus Rum Devleti kurmaya çabalyor, İngilizler işgal altında tuttıkları Samsunda hiç bir zaman değer görmemiş Türk köylüsünü eziyordu. Köylünün elinde ise ailesini bile doyurmakla muvaffak olamadığı ekmeğinden başka hiçbir şeyi yoktu ama atalarından beri gelen bir alışkanlıkları vardı ki onların umutlarını hala ayakta tutuyordu: esarete hiçbir zaman razı olamayışları...

Aradıkları şey ise bir liderdi, arkasında toplanabilecekleri; dik duruşlu bir lider. Bu ortam ise kırk bir genç için bulunmaz Hint Kumaşı gibiydi adeta. Anında işe koyuldular, aylardır gizli bir şekilde faaliyet veren cemiyeti de yanlarına alarak gün yüzüne çıkmanın zamanı gelmişti. Halka kurtuluşun yakın olduğu umudun her zaman diri tutulması gerektiği söyleniyordu. Halk ise içinde buldukları bu umutsuz durumda nereden geldiği belli olmayan yabancıların sözleri ile, az da olsa başlarını kaldırmaya, gelecek hakkında umutla dolmaya başlamışlardı. Dilden dile dolanan kurtuluşun yakın olduğu Samsun halkına yüzyıllar önce Çin esaretinden kurtulan eski Türklerin destanlarını hatırlatıyor ve hikayeler gün geçtikçe ağızdan ağıza yayılırken, giderek artan bu ses herkesin istiklale olan inancını arttırıyordu. Uzun zamandır sakin bir şekilde yönettikleri işgal topraklarındaki Türklerin ayaklanmaya başlamaları işgalci İngiliz güçlerini rahatsız etmişti. Samsun'daki durum şüphe uyandırmıştı ve belki de çözüm olarak seçmeleri gereken son seçeneği seçerek bir rapor hazırlaması adına padişah'tan bir kurulu Samsun'a göndermesi istenmişti. Padişah ise bizzat yaverini bu görevin b a ş ı n a

seçerek onu 9. rdu müfettişi olarak atamıştı. Mustafa Kemal ve yetmiş beş kişilik kaflesi daha önceden kendilerine teklif edileceğini tahmin ettikleri bu vazifeye atılmak için hemen hazırlıklara başladılar. Genç Türklerin planı adeta bir makinenin çarkları gibi tıkır tıkır işliyordu.

19 Mayıs'ta Bandırma Samsun'a vardığında halk adeta fitili yakılmaya hazır bir bombaydı, o fitili yakmak için ise Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal yetişmişti. Hüseyin Ziya ve beş arkadaşı Bandırma Vapurunu sahilde karşıladılar. Vapurdan inen Mustafa Kemal'e cemiyetin merkezine kadar eşlik ettiler. Evet Samsun halkı hazırды fakat Samsun şehri İngilizler'in sıkı denetimi altındaydı ve Mustafa Kemal merkezde milletini rahat bir şekilde örgütleyemeyecekti. O yüzden daha rahat bir şekilde halka seslenebileceği Havza'ya gitti. Belediye meclisi önünde vatan aşkıyla dolu topluluğa seslenirken, halk tek bir ağızdan aynı kelimeyi bağıyordu: "İSTİKLAL" ve işte şimdi her şey yeniden başlıyordu.

Ellerindeki silahlar başlangıç için yeterliydi evet fakat gelecekteki büyük harp için devede kulaktı. Öncelikle Samsun üzerinden İstanbul'a ulaştırılması planlanan silahlara el konuldu daha sonrasında ise 1. Dünya

Savaşı yılları yenilginin yaklaştığı günlerde dönemin Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından gömülen silahlar gün yüzüne çıkarıldı. Atatürk ve arkadaşları Havza'dan isyanın ilk fitilini yakmış bir şekilde ayrılıyordu, yeni hedef ise Amasya'ydı.

Her yolculukta olduğu gibi keşif birliği yolun güvenliğini teyit etme amacı ile önden ilerliyordu ve her yolculukta değişen öncü birliğinin başında bu sefer Hüseyin Ziya'nın emrindeki on kişi vardı. Üç kişi atlı iken geri kalan 8 kişi yayandı. Hepsinin üstünde Samsun'dan beri değiştirmedikleri kıyafetleri, ellerinde ise uzun zaman sonra gün yüzüne çıkardıkları, tutukluk yapıp yapmayacağına dair herhangi bir fikre sahip olmadıkları tüfekleri vardı. Tepede dolunay vardı ve hava da pek iyiydi. Gençler havanın verdiği rahatlıkla koyu bir sohbetle tutuşmuşlardı. Her zaman bu tehlikeli patikalarda tetikte olmaları gerekirken, kendilerini bir anda ana birlikten geldikleri yolu bulamayacak derecede uzaklaşmış buldular. O anda birliğe bir sessizlik hakim oldu. Herkes kaybolduklarını anlamıştı ve dönüş yoluna dair bir ipucu arıyordu. Gecenin o sessizliğini bozan ise hiç beklenmedik anda çok yakından patlayan bir silahın sesi olmuştu. Silah sesinin ardından Afşin'deki kırk bir gençten biri olan Ali Tahir'in feryadı duyuldu. Daha ilk merminin nerden geldiği anlaşılmadan bir ikincisi de Yusuf Zeki'nin böğrüne saplanmıştı. Çapraz ateş altında pusuya düştüğünü anlayan gençler için artık çok geçti. Duyulan her ateş sesinin ardından bir başka arkadaşı daha düşen Hüseyin Ziya ana birliği

ilerideki tehlikeden haberdar etmesi gerektiğini anladı. O ana kadar bu kadar büyük bir korku yaşamamış olan Hüseyin Ziya'nın korkusunun sebebi asla ölüm değil, Mustafa Kemal'i ilerideki tuzaktan haberdar edememesi ihtimaliydi. Gerekirse atını ateşin geldiği yere sürececek bir şekilde çıkış yolu bulacak ve ana birliği haberdar edecekti. İçinden gelen sesi dinleyerek ormanın içinde zar zor ayırt edebildiği ay ışığına doğru sürdü atını. Hatırlamıştı burayı, daha bundan 15 dakika önce buradan geçmişti arkadaşlarıyla. Kendinden emin bir tavırla, atını ana birliğe en hızlı şekilde ulaşması için zorluyordu. 5 dakika sonra kendine doğru gelmekte olan bir kalabalığın ışıklarını seçmeye başladı. Tam o anda elindeki ıslaklığı ve vücudundaki mermi deliğini fark etti. Atının yularını tutmakta gitikçe zorlanıyordu. 30 saniye sonra ise sadece gözlerinin kapanmamasını sağlamaya çalışıyordu fakat göz kapaklarına yenik düştü. O anda yaptığı tek şey ise artık gitmesi gereken yönde emin olan atına sıkıca sarılmaktı. Hüseyin Ziya son kez gözlerini açtığında yerde uzanmış bir vaziyette Paşa'nın kollarındaydı.

Yıllardır savaş meydanlarında nice böyle gencin gözlerine son kez bakmış olan Mustafa Kemal Paşa'ya tek bir şey söyledi: "Kurtuluşumuz için Paşa'm, İSTİKLALİMİZ İÇİN!"

Kartlarla Toplum Düzeni: Konçınalar

dönüm

Defne Eren

Konçınalar hikâyesi, Haldun Taner'in Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu ve On İkiye Bir Var adlı hikâye kitaplarından seçilmiş on iki tane hikâyeye bu hikâyenin de eklenerek oluşturulduğu Konçınalar adlı hikâye kitabının içinde bulunan bir öyküdür. Konçınalar, oyun kartlarında ikiliden altılıya kadar olan kartlara denmektedir. Yazar, bu kısa hikayesinde iskambil kartlarını sembol olarak kullanarak toplumsal sınıflandırmaları, adaletsizlik ve eşitsizlik kavramlarını eleştirmiş, üzerinde durmuştur. İskambil kartlarının renk ve türlerini kendine göre ayırarak ve sınıflandırarak toplumdaki kast sistemine vurgu yapmıştır. Okuyucuya verdiği iletiyi alaycı bir biçimde dile getirmiş, eşitlikçi bir dünya düzenine özlemine belirtmiştir. Hikâyede kupa ile karo iyileri; maça ile sinek ise kötülerini temsil eder. As, papaz, kız, vale toplumun en üst katmanını ifade ederken, konçınalar toplumun en son katmanını ifade etmektedir. Hikâyede mekân olarak İstanbul kullanılmıştır. İskambil kartlarını birer alegori vasıtası olarak kullanarak okuyucuyu özellikle İstanbul ve çevresindeki toplumsal sınıf farklılıklarını eleştirmeye ve farklılıklar üzerinde düşünmeye sevk etmiştir.

Konçınalar hikâyesinde yazar; as, papaz, kız, valeyı iskambil kâğıtlarıyla oynanan birçok oyundaki el alan ve kazanan olma özelliğinden faydalanarak toplumsal katmanın en üstünü temsil edenleri sembolize etmek üzere kullanır. "Jolly Joker'ler bir yana, destenin en itibarlı kâğıtları, bilindiği gibi, Beyler yani Aslar oluyor. Ayıp değil ya, ben Aslardan oldum bittim hoşlanmam. Belki kendim hiçbir zaman As olamadığım, As olamayacağım için. Kabul etmeli ki, onların dördünde de bir Kral havası, bir Padişah cakası vardır. Hele bazı takımlarda bunları daha da bir şatafatlı resmederler."

(Konçınalar, 52) Yazar burada Asları toplumsal sınıfın en üst katmanı olarak göstermektedir. Kendisinin onlarla boy ölçüşemeyeceğini dile getirmiştir. Mizaç ve davranışlarının görgüsüz olduğu "kral havası" ve "padişah cakası" sözlerinden anlaşılabilir. Kartların oyunlardaki değerlerinden hareketle toplum tabakalarını tek tek analiz etmiş ve sosyolojik tespitlerini üslubuyla yansıtmıştır.

Eserde aynı toplumsal statüye sahip fakat mensup olunan cemiyet ve kültür bakımından farklılık gösteren aileler kupa, karo, maça ve ispati olmak üzere dörde ayrılarak sembolize edilmiştir. "Kupa Kızı, etine dolgun, duru-beyaz, hanım-hanımcık bir tazedir. Üniversiteyi falan bir kalem geçin, güç hal ile bitirdiği ortadan sonra, liseyi bile okuyamamıştır. Olsa olsa sanat enstitüsü mezunudur. Herkesin okumaya merakı olmasa, buncağızın da başka marifetleri var: Dikişle nakışın her türlü, örgü işlerinin daniskası... Eteği belinde, bütün evi o çeviriyor." (Konçınalar, 52) "İspati Kızına gelince, bakın ondan her türlü sinsilik umulur.. Maçanın Oğlu ile sinema localarında, plaj kabinlerinde yapmadığı kalmamış... İspatinin Oğlu ablasının kirli çamaşırlarını herkesten iyi bilir, bilir ama gel gör ki ablası da onun kumar borçlarını öder, evden şunu bunu götürüp satışını gizler. Babaları da zaten itin biri. Bu yaşa gelmiş hala sefih, kumarbaz, bir gün olsun ayık gezdiği görülmemiş." (Konçınalar, 52) "Karolara gelince, onlar kişizade, görmüş geçirmiş bir ailedir. Bakmayın şimdi biraz düştüklerine. Babaları hariciyeden emekli. Sanırım eski konsololardanmış. Eski usul, uyaklı, sanatlı bir İstanbul Türkçesi konuşur. Kızları, nörslar, matmazellerle, el bebek gül bebek büyütüldü. Beş yıldır İngiliz filolojisine gidiyor, bitiremedi." (Konçınalar, 52) "Maçalar

Ermeni ailesidir. Gedikpaşa'da oturuyorlar. Peder koyu bir Katolik papazı. Basbariton, tımtırlı bir sesi vardır. Ablası Maça Kızı, esmer, kara kaşlı, kara gözlü, gerçi sıcak, gerçi güzel, ama neme gerek, duasında yakarışında, dini bütün bir tazedir. Belli ki, babasına çekmiş." (Konçınalar, 52) Buradan anlaşılacağı üzere kupa, klasik Türk ailesini temsil eder. İspati, kupaya tezat bir aile profili çizer. Türklerden farklı bir kültüre sahip olan ispatiler Türk toplumunda yaşayan Hristiyanları temsil etmektedir. Karolar diğer ailelere göre daha kültürlü ve eğitim seviyesi yüksek aile grubunu temsil

eder. Daha çok batıya yönelmiş olan bu ailenin rahat bir yaşam sürdürdükleri görülür. Son aile olarak ifade edilen maçanın da dini bütün bir Ermeni ailesini temsil ettiği gözlenir. Dolayısıyla yazar bu alıntılarda ekonomik sınıfları göz ardı ederek yalnızca toplumu var eden kültürel farklılıkların her birini bir aile olarak yansıtarak, o dönemdeki Türk toplumunun kültürel profilini okuyucuya sunar.

Yazar, resimli iskambil kartlarına yüklediği toplumsal anlamdan sonra geri kalan resimsiz ve sayılardan oluşan kartları da toplumda görmezden gelinen, üstünde durulmayan alt

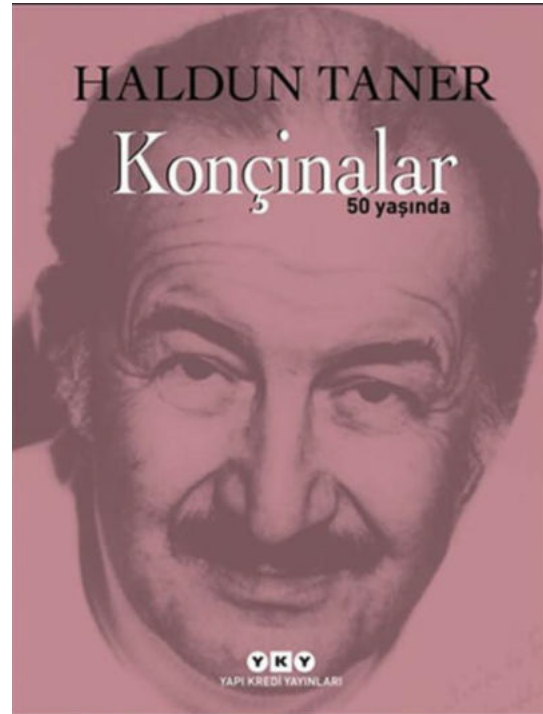

ve orta sınıf olarak gösterir. Yazar, oyunda her kartın sayılarına göre değerlerinin değişmesini toplumdaki farklı sınıflarla ve bu sınıfların gördüğü değerle bağdaştırmıştır. "Resimli kâğıtlardan sonra, ilk ağızda, Onlularla Dokuzlular gelir. Onlularla Dokuzlular, resimli kâğıtlar içinde önemli oyunlara katılma ayrıcalığına sahip, başlıca kâğıtlardır. Bundan ötürü de hallerinde görgüsüzce bir çalım, budalaca bir kurum sezilir. Haydi, Onlular Asların halktan yetişme vezirleridir diyelim..." (Konçınalar, 52) "...Bu halleriyle Dokuzları, efendilerinin önünde yerlere kadar eğilen ama saray parmaklıkları dışındaki halka tepeden bakan, mabeyinciler ya da yüksek uşaklar sınıfından saymak yanlış olmaz sanırım." (Konçınalar, 52) "Dokuzlular mabeyinci ya da yüksek uşak olursa Sekizlilerle Yedilere de, el ulaklığı, bahçıvan yamaklığı gibi daha aşağılık işler düşüyor." (Konçınalar, 52) "...Kısacası abur cuburdurlar. Böyle oynamaktansa ben yeşil çuhanın üstüne kapanıp yüzüstü uyuklamayı yeğlerim. Konçınalar bu bakımdan iskambillerin paryasıdır. Var oluşlarının nedeni salt öbür kâğıtlara basamak olmak, onların üstün durumlarını sağlamaktır. Alt basamak olmasa üst basamak neye kime öğünecek?" (Konçınalar, 52) İlk iki alıntıda da anlaşılacağı üzere yazara göre dokuz ve onlular toplumdaki orta kesimi sembolize etmektedir. Yedi ve sekizliler ise dokuz ve onlulardan daha düşük işler yaptığı için bir tık daha düşük sınıfı temsil eder. Son alıntıda konçınalar denilen altı ve altıdan aşağı olan kartlar en alt sınıf olan işçi, yani proleter sınıfı sembolize etmektedir. Yazar, üst sınıfın konumunu alt sınıfların olmasına borçlu olduğunu ve iki sınıfın da varlığının bir diğeri sayesinde oluştuğunu ifade eder.

Yazar, konçınaları toplumdaki en alt sınıfın sembolü olarak kullanarak toplumun en üst tabakası olarak gösterilen as ve papazlar tarafından ezildiğini, haklarını aramadıklarını, başkaldırmadıklarını, topluma tutunmadıklarını belirtir. "Aslarda o küçük dağları ben yarattım diyen heybet, Papazlarda o bütün güvenini sakaldan, asadan, baltadan alan azamet varken, o güdük, o sümük, o boynu bükük Konçınalar onlara bir türlü el kaldıramıyorlar. Sinmiş bir kere içlerine. Alışkanlık deyin, çekingenlik deyin, aşağılık daha doğrusu, Konçınalık kompleksi deyin, yapamıyorlar işte, ellerinden gelmiyor." (Konçınalar, 52) Yazar bu alıntıda papazların elinde bulunan "sakal, asa, balta" unsurlarını gücün sembolü olarak

resmetmiş, "o güdük, o sümük, o boynu bükük konçınalar"ın bu nitelikleri kabul lenişlerini ve pasifliklerini eleştirmiştir. Konçınaların alt sınıf olduğunu ve üst sınıflar tarafından ezildiğini bunun da bir tür alışkanlık olduğunu belirtmiştir. Aslında onlularsız bir toplum düşünülemez fakat kendilerinden üst tabakaların altında ezilip seslerini çıkaramazlar. Toplumun en yüksek kesimi olan as ve papazlar her şartta en alt kesim olan konçınaları ezer. Bu durum kart oyunlarında olduğu gibi gerçek hayatta da böyledir. Yazar okuyucuya bu durumu iskambil kartlarını bir sembol olarak kullanarak göstermiştir. Toplumun alt kesiminin topluma tutunmama hastalığının ismini "Konçınalık kompleksi" koyar.

Eşitlikçi bir toplum düzenine duyulan özlemi sadece tüm kartların eşit değer olarak oynandığı bir oyunu oynamasıyla okuyucuya gösterir. "...Bunu anladığım günden beri yeni oyunlar aramaktan, eskilerini de oynamaktan vazgeçtim. Her kâğıda eşit değer tanıyan biricik oyun olduğu için şimdi yalnız Pasyans açıyorum." (Konçınalar, 52) Yazar, her kartın eşit değer aldığı Pasyans adlı oyunu oynadığını belirterek adalet ve eşitlik kavramlarına duyduğu özlemi, aynı zamanda başka oyunları oynamadığını ve vazgeçtiğini söyleyerek şu an içinde bulunduğumuz sistemi yanlış bulduğunu ve içinde bulunmak istemediği sonucuna varılabilir.

Sonuç olarak bu hikâye alegorik anlatımın modern bir zemine oturtulması olarak karşımıza çıkar. Yazar, toplumdaki izlenimlerini somutlaştırarak yazıya dökmüştür. Bireylerin toplum düzeni altında kaybolduğunu düşünür. Bu nedenle konçınalar her ne kadar hikâyede belirtile bile renkli kartlar kadar uzun uzadıya anlatılmaz, ayrıntıya girilmez. Buradan da anlaşılacağı üzere alt kısmın kim olduklarıyla kimse pek fazla ilgilenmez. Toplumda üst kısmın ön plana çıkması ve genel bir hâkimiyet sağlaması hikâyede yüksek değerli kartların oyunda büyük önem arz etmesi ve her daim alt değere sahip olan kartları ezmesi ile gösterilir. Yazar, toplumun tabiatının bu şekilde olduğunu bildiği ve "her oyun" için bu durumun geçerli olduğunu görmesine rağmen buna karşı çıkmaktan ve toplumdaki bu durumu eleştirmekten kendini alıkoyamaz. Neşeli bir üslupla başladığı hikâyesini sonlandırırken daha hüzünlü bir atmosfere geçtiği görülmektedir. Bunun nedeninin ise eşitlikçi bir toplum düzenine olan özleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Toplum düzenine yönelttiği bu eleştiriyi iskambil kartlarını sembol olarak somutlaması

okuyucunun kafasında içinde bulunduğu toplum düzeninin ve şartlarının oturmasını ve belirli bir farkındalık oluşmasını sağlamıştır. Konçınalar hikâyesi, üzerine düşünülmeden okunacak bir hikâye değildir. Her kelime kendisi dışındaki anlamları ifade eder ve bu anlamların iyice kavranması için okurun büyük bir farkındalık ve bilinçle hikâyeyi ele alması gerekmektedir. Bu nedenle hikâye, ayrıntılarına kadar incelenmeli ve üstünde durarak okunmalıdır. Ancak bu şekilde yazarın düşünceleri ve iletisi anlaşılabilir.

KAYNAKÇA

1. <https://dilemmadergi.com/2015/01/01/koncinalar-uzerine/>
2. http://www.siirakademisi.com/index.php?oyku/haldun_taner/koncinalar/118
3. <https://edebiyatvesanatakademisi.com/kitap-ozetleri-ve-elestirileri/haldun-taner-koncinalar-konusu-ozeti-analizi/66796>

Gariban Köylü, Kimsesiz Köylü Vah Köylü!

dönüm

Egemen Aray

Sabahattin Ali, Kağrı adlı eserinde otorite karşısında ezilen gariban ve fakir insanların çaresizliğini kabullenişini ele alarak Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki devlet yapısının bu konuda ne kadar yetersiz kaldığını eleştirir. Sabahattin Ali esere sosyal gerçekçi bir anlayışla yaklaşarak fakir köylü, ağa ve devleti temsilen jandarma arasındaki çatışmaları dile getirmiştir. Sabahattin Ali, bu eserinde dönemin koşulları ve köy yaşamını realist bir sanat anlayışıyla dile getirmiştir. Yaşanılan gelişmeleri realist bir biçimde ele almak iyi bir gözlem gerektirir ve Sabahattin Ali'nin böyle kısa bir hikâyede bile uzun tasvirlerle yer vermesi realist bir yaklaşım sergilediği anlamına gelmektedir.

Sabahattin Ali eserinde birçok kez köylü-ağa çatışmasına yer vererek fakir ve gariban kesimin güç karşısında ezilişini anlatmaya gayret etmiştir. Söz konusu hikâyede oğlunu bir cinayete kurban veren fakir bir annenin çaresizliği cinayeti örtbas etmesi şeklinde karşımıza çıkar. Köy halkı da acılı anneyi Mevlut Ağa'yı karşısına almaması gerektiği konusunda uyarır, aldığı takdirde de birçok sorunla karşılaşacağını hatırlatır. Köy halkının statü sahibi insanların yarattığı sorunlara karşı olan yaklaşımı kabullenmiş bir çaresizliktir, Sabahattin Ali de bu yaklaşımı hikâyenin teması haline getirmiştir. Hikâyede köylüler arasında kurulan her diyalogda artık kanıksanmış bir ezilmişlik söz konusudur.

"İmam: Ülen kocakarı, dava edersen ne kazanacaksın? Kim gider de Mevlut Ağa'nın oğlu adam vurdu diye şahitlik eder. Etse bile sen ayda bir iki defa kasabaya gidip her seferde dört beş gününü gavur edersen tarlanı kim eker, işine kim bakar? Kasaba iki günlük yol, gidersin, şahitlerin gelmedi, haftaya uğra derler, mahkemen talik olur.

Sen gününü şaşırıp gidemezsin, jandarma seni alır götürür, gayrı kendin istesen bile yakarı sıyıramazsın, evin barkın yıkılır. İşte kazadır oldu. Cenabı Hak böyle istemiş, Allah'ın emrine mahkeme ile mi karşı koyacaksın? Ne yapsan oğlun geri gelmez. Gel bu işi kapatalım. Sarı Mehmet'in sana zaten bir faydası yoktu ki; düğünde seyranda gezer, sattığın iki şinik ekinin parasını avratlara yedirirdi. Bak Mevlut Ağa bundan sonra seni hep kollayacağını söylüyor. Ne dersin?"

Haklı ama çaresiz köylülerin güçlü ve zengin otoriteler altında ezilişini temsil eden acılı anne, mücadeleye başlamadan pes etmeye ikna edilmeye çalışılmıştır. Yazar, İmam'ın konuşmasıyla köylülerin sorunlarına karşı takındığı karamsar tavrı vurgular. Mevlut Ağa'nın köyde kurduğu korku imparatorluğu, kimsenin onun aleyhine şahitlik etmeyeceği gerçeğinin belirtilmesiyle ifade edilmiştir. Köylülerdeki korku, çaresizlik ve karamsarlık duyguları zihinlerinde "kimse Mevlut Ağa'yı karşısına almaya cesaret etmemelidir" algısı yaratmıştır. Yasal yollara başvurmak da bir çözüm yolu olarak görülmemektedir çünkü mahkeme için duruşma salonuna gidip gelmek günler sürmektedir. Onca yol gidilse bile tek seferde istenilen sonucun alınabilmesi pek ihtimal dahilinde görülmemektedir. Bu süreçte bütün zararı, Mevlut Ağa'yı karşısına aldığı ve kasabaya gittiği süreçte tarlasıyla ilgilenmediği için yine hakkını aramaya çalışan köylü görmektedir. Yazar hantallaşan bürokrasiye, toplumda söz sahibi olan insanların gücünün yanında yer almasına ve devlet karşısında hakkını arama cesareti gösteremeyen halka eleştirisini imam ve anne karakteri üzerinden oluşturur.

Oğlu Sarı Mehmet'i kaybeden acılı anne de nasıl bir çaresizlik içinde olduğunun

bilincindedir. Sarı Mehmet sanki uzun bir hastalıktan sonra eceliyle ölmüş gibi yıkanıp gömülür. Mevlut Ağa, Sarı Mehmet'in anasına sus payı olarak iki tane sütlü keçi, bir torba un ve bir kesekağıdı şeker yollar. Bir süre sonra, Savrukların Hüseyin'le kavgalı olan ve kasabada pabuççuluk yapan Garip Mehmet, köylülerden duyduğu cinayeti hemen hükümete bildirir. Köye jandarmaya gelir ve bütün köyün ifadesini almaya başlar. Doktor, daha ihtiyatlı bulunmak için, eğer bir cinayet varsa cesedi çıkarıp kasabaya getirmelerini jandarmalara sıkı sıkı tembih eder. Sarı Mehmet'in anası ifadesinde hiçbir şey

bsöylemez. Kimseden davacı olmadığını belirtir, ancak "Oğlun eceliyle mi öldü, vuruldu mu?" sorusunu yanıtızsız bırakır. Jandarmalar öğleden sonra Mehmet'in cansız bedenini mezardan çıkarır. O sırada yere çömelmiş bir şekilde "Yavrumu mezarında bile rahat komadılar!" diye dövünen yaşlı kadına jandarmalardan biri arkadan dokunarak "Koş bakalım kağnyı! Oğlunu kasabaya götüreceksin. Doktor muayene edecek!" der. Sabahattin Ali, acılı annenin sefilliğini ve oğlunun cansız bedenini gördüğü muameleyi benzetme ve tasvirlerle yer vererek aktarmıştır. Kadın, oğlunun

mezarı başında dövünür. Yazar, kadının dövünme şekli için "Anadolu kadını" benzetmesi yapmıştır. Sarı Mehmet'in cesedinin "ancak yarım metre kadar toprağın altında" oluşu ve "şiddetle taaffün etmesi" yoksul köylülere takınılan saygısız tavır hakkında okuyucuya yol göstermektedir. Acılı annenin oğlunun cansız bedenini kağnyaya yükleyişindeki acı ve tükenmişlik, etkili bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır.

"İhtiyar kadın, iki sıksa ve küçük, birer eşek kadar küçük öküzün çektiği kağnyanın arkasında çıplak ayakları taşlara takılarak; elinde değnek, ağlamaktan kısalmış sesiyle öküzlere bağtırmaya çalışarak, yürüyordu."

Oğlunun cenazesini uygun bir araç olmadan kağnyaya hem de tek başına götürmek zorunda oluşu hikâyenin en trajik anlarından biridir. Kendini bile taşıyacak gücü olmayan, oğlunu yeni kaybetmiş bir annenin düştüğü bu çaresiz durum üzerinden Sabahattin Ali'nin iletisini okuyucuya daha vurucu bir şekilde ulaştırmasında etkili olmuştur. Çünkü bir annenin evladını kaybetmesi bir yana onun artık kokmuş cesedini taşımak zorunda bırakılması eleştirinin dozunu artırıcı bir unsur olarak kullanılır.

Sabahattin Ali, gariban köylülerin güçlünlün altında ezilmesini hikayeleştirirken dönemin şartlarından bahsetmeyi ve bu çatışmalar-daki devletin rolünü de es geçmemiştir. Hikâye 1935 yılında yazılmıştır, bu da okuyucuya Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki devlet işleyişi hakkında izlenimde bulunma fırsatı tanımıştır. Fakir köy halkının, zengin ve güç sahibi insanlar altında ezilmesine neden olan bir başka unsur da Cumhuriyet'in ilk yıllarında dinamik bir bürokratik işleyiş bulunmamasıdır.

"... Kasaba iki günlük yol, gidersen, şahitlerin gelmedi, haftaya uğra derler, mahkemen talik olur..."

Yazarın en yakın karakolun 6 saat uzaklıkta olmasını ve adalet sistemindeki aksaklıkları eleştirmesindeki temel hedefi karar alma mekanizmalarının mazlumun haklarını korumakta yetersiz kaldığına atıfta bulunmaktır. Eserde anlatılan köyde sağlıklı bir şekilde işleyen güvenlik ve adalet mekanizması yoktur, köylüler adeta kaderlerine terk edilmiştir. Sabahattin Ali, bürokrasideki tıkanıklığın altını çizerek köylülerin adalet yolundaki yalnızlıklarını okuyucuya aktarma amacı gütmüştür.

"... Oğlunun acısı daha içinden çıkmamıştı, fakat hükümet kapısına düşmek ona oğlunun ölümünden çok daha korkunç geliyordu. Otuz sene evvel bir kere kasabanın pazarında köylülerden biri bir torba bulgur çaldırılmış ve bunu şahit göstermişti. O zaman tam altı ay mahkemeye gidip geldiğini ve tarlaların yüzüstü kaldığını düşünüyordu. Halbuki o zaman daha gençti de..."

Sabahattin Ali'ye göre fakir fukaranın hak arayamayışının temel sebebi aslında bu arayışın sonuç doğurmayacağı düşüncesidir. Zaten fakir olan halkın tarlayı bırakıp günlerce yolculuk ederek şehre gidecek ve bunu birçok kez tekrarlayacak lüksü maalesef yoktur. Bu da haksızlığa uğrayan insanların adalet mücadelesine girişmeden pes etmesine sebebiyet verir.

Sabahattin Ali yaptığı gözlemler, kullandığı üslup ve konuştuğu kahramanlar ile realizm akımının bir temsilcisi olduğunu belli eder. Olanı olduğu gibi aktarmak realist anlayışın bir özelliğidir. Bu anlayış özelliği kendini sanatçının üslubunda da gösterir. Bu hikâyede de olduğu gibi bir Anadolu köylüsü anlatılırken köylü, kendi yöresinin ağzıyla konuşturulur. Bu özelliği de bu hikâyede aynen görüyoruz. Hikâyenin kahramanları günlük hayatlarında nasıl konuşuyorlarsa hikâyede de o şekilde konuşturulmuş, sanatsal bir söyleyiş aranmamıştır. Doğal söyleyiş ön plana çıkartılmak istenmiştir.

“Ulen kocakarı!.. İşte bir kazadır oldu. Cenabı Hak böyle istemiş, Allah’ın emrine mahkeme ile mi karşı koyacaksın?”

“Yavrumu mezarında bile rahat komadılar.”

Hikayedeki kahramanlar ait olduğu yörenin ağızla konuşturulmuştur. Bununla birlikte inançlarına sıkı sıkıya bağlı olmaları da yansıtılmıştır.

Sabahattin Ali’nin yaptığı tasvirler, okuyucunun karakterleri tasavvur etmesinde büyük rol oynamıştır. Acılı annenin kederini etkili bir biçimde okuyucuya aktarabilmiş etkili bir biçimde okuyucuya aktarabilmiş olması Sabahattin Ali’nin köylü-ağa çatışmasını daha anlaşılabilir bir şekilde ele almasını sağlamıştır. Kişi tasvirinde olduğu kadar mekân tasvirinde de buna önem vermiş, Sarı Mehmet’in cansız bedeninin üstünde bir keçeyle yerde bırakılmasını etkileyici bir biçimde anlatmıştır.

“Bu sırada ölü dışarıda, kahvenin bahçesindeki peykede bir hasırın üstünde yatıyordu. Üstüne eski ve pis bir keçe örtmüşlerdi. Baş ucunda iki üç sinek dolaşıyor, vınlıyordu. Biraz ötede, güneşten gözlerini kırkıştıran bir sürü ufak çocuk, ellerinde boylarından büyük değneklerle ve hiç seslerini çıkarmadan bu üstü örtülü ölünün, keçenin alt ucundan fırlayan ayaklarına bakıyorlardı. Tabanları ve topuğu tamamen delik kalın bir yün çorabın içinde donuk bir sarılık alan bu hareketsiz ayaklar ve bunların üzerinde uçan ve kalkıp inerken güneşe rastlayınca yemyeşil parlayan sinekler onları eğlendiriyordu...”

Sabahattin Ali, kahve bahçesindeki peykede bir hasırın üstünde yatıyor olan Sarı Mehmet’in cansız bedeninin maruz kaldığı muameleyi saygısız bulmaktadır. Cesedin ayaklarını detaylı bir şekilde betimlemesi, ölü bedeninin üzerinde uçan sineklerden söz etmesi, üstüne eski ve pis bir keçe örtülmesinden bahsetmesi yine gariban köylülerin maruz kaldığı saygısız ve acımasız muameleyi açığa çıkarma amacı taşımaktadır.

Sabahattin Ali, etkileyici tasvirler ve gözlemler sığdırdığı bu kısa hikayesinde okuyucuyu duygulandırmayı veya heyecanlandırmayı asıl gayesi olarak görmemiştir. Güç ve paranın altında bir karınca gibi ezilen masum köylülerin yaşadıkları, maruz kaldıkları ve bırakıldıkları durumlar ön plana çıkarılmak; böylece okuyucuyu düşünmeye, yorumlamaya ve eleştirmeye itme amacı güdülmüştür. Sabahattin Ali, köylülerin yaşadıklarından sadece ağaları değil aynı zamanda üstüne düşen görevi yerine getirmeyen, düzenli bir şekilde işleyemeyen ve köylünün ihtiyaçlarına derman olamayan devlet birimlerini de sorumlu tutmaktadır. Bu birimleri sorumlu tutmakla kalmayıp eleştiri oklarını da yönlendirmiştir.

KAYNAKÇA

1.Sabahattin Ali, Kağrı Ses Esirler, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2019, 222 s.

Beklenmedik Umut

dönüm

Mustafa Tekel

Hasan Bey ve Nezahat Hanım; sedir başlıklı, dantel örtülü, bembeyaz yatağının üzerinde iki büklüm yatmakta olan Akif'in başucunda oturuyorlardı. Tüm odayı aydınlatabilecek kadar parlak olan dolunayın ışığında ellerini açmış her akşam olduğu gibi Yaratan'dan şifa dilemişlerdi. Her geçen gün ömrü azalmakta olan biricik oğlunun gözlerinin önünde solup gitmesine gönlü el vermeyen Nezahat Hanım, yanağını kocasının omzuna yaslamış hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Hasan Bey'in gömleğini ıslatan bu gözyaşları çaresizliğin acı damlalarıydı. Ellerinden Akif'in sağlığına kavuşması için Allah'a yalvarıp yakarmaktan başka hiçbir şey gelmiyordu. Diğer odada kuytu bir dolap köşesinde örgü şapkasını bitirmekle uğraşan Makbule, annesinin hıçkırıklar içindeki ağlayışlarını duyunca kardeşinin sağlığıyla ilgili herhangi bir gelişme olmadığını anladı. Yarın meydanda pazar kurulacağı aklına gelir gelmez anneannesinden yadigar olan tığı eline alarak örgüsüne kaldığı yerden devam etmeye koyuldu. Makbule de zavallı Akif'in yanına gidip duaya katılmak istiyordu ancak sadece dua etmekle bir sonuca varılamayacağını farkındaydı. Ona göre kesin çözüm tedavi için gerekli ücreti karşılamaktı. Peki ne olmuştu da yedi yaşındaki bu çocuk yaşlılarıyla oyun oynamak yerine yataklara düşmüştü?

Harbin son yılıydı. Halk yoksulluk ve sefalet içindeydi. Nezahat Hanım, iki hafta önceden Akif'in karın şişliğinin ve solgun benzinin farkına varmıştı. Ancak çocuğunun nezle olduğunu düşünerek beslenmesine dikkat ederlerse kısa sürede iyileşeceğini ummuştu. Umması kolaydı ama nasıl olacak da Akif'i daha fazla doyurabilmek için gerekli olan parayı sağlayacaklardı? Kereste tüccarı olan Hasan Bey'in eline geçen para, ailesinin karnını doyur-

maya zar zor yetiyordu. Hatta işlerin iyi olmadığı aylarda geçimini sağlamak için diğer tüccarlardan borç aldığı bile oluyordu. Düşünüp çıkar yol bulamayan kadıncağz, o günden itibaren yemek saati geldiğinde Akif dışındakilerin tabağına birer kepçe az yemek koyma kararı almıştı. Böylece oğlu üç kepçe daha fazla yiyeceklerle beslenmiş olacaktı. Bu fikir ilk başta Nezahat Hanım'a çok zekice gelmişti, biricik oğlu için gerekirse aç kalmayı göze almıştı. Ne var ki midesine düşkün olan Hasan Bey, bu kadar açlığa dayanamayınca bir haftanın sonunda bu plandan da vazgeçmişti. Üstelik bu bir hafta içinde Akif'in durumu, iyileşmenin tam aksine daha da kötüleşmişti. Halsizliği artmış, akşamları ateşi çıkmaya başlamıştı. Bu durumun farkına varan Nezahat Hanım, oğlunun nezle olup olmadığı konusunda şüphelenmişti. Kısa süre sonra kocasını ikna ederek Akif'i dispansere götürmeyi başarmıştı. Dispanserin gözlüklü doktoru, korkudan gözlerinin halkaları büyümüş Akif'i okşadı. Ona bir şeker verdi. Sonra boğazını, ciğerlerini ve karnını muayene etti. Elindeki dereceyi çocuğun koltuk altına değdirerek ateşini ölçtü. Çocuk besin yetersizliğinden zayıf düşmüştü. Doktor Bey, babaya doğru dönüp "Maalesef söylemeliyim ki bu bir tüberküloz başlangıcı." dedi. Bunu duyan Ha-

san Bey altüst oldu. Yüzündeki o gergin ifade yerini korkuya bırakmıştı. Doktorun söylediklerinden hiçbir şey anlamayan Akif, babasının korku dolu bakışlarından kötü bir şey olduğunu sezmişti. Ona doğru dönüp "Ne oldu baba neyim varmış?" diye sorunca Hasan Bey daldığı kara düşüncelerin arasından ani bir şekilde uyanıp hiçbir şey söyleyemeden Akif'in yüzüne baktı. Küçük çocukğun eskiden ışıltılı parlayan al yanaklarının yerini bembeyaz solgun bir çift yanak almıştı. Hasan Bey, sessizliğini sürdürerek oğlunun elinden tutup onu dispenserin bekleme odasındaki çalışanlara emanet etti ve durumun ciddiyeti hakkında bilgi sahibi olmak için doktorun odasına geri döndü.

Aldığı kara haberle yüreği ezilen Hasan Bey sinirli bir şekilde hayata isyan etmeye başladı. Kör olası savaşın sırası mıydı? Harp çıkmasıydı bu çocuk şimdi böyle mi olurdu? Onun etini sütünü eksik etmeyip her şeyle besleseler yanakları böyle solar mıydı? Harp çıkaranı Allah bildiği gibi etsindi... Bu yakınmanın üstüne en az karşısında duran baba kadar üzülen Doktor Bey, duygularını bastırarak Hasan Bey'e herhangi bir sorusu olup olmadığını sordu. Hasan Bey şaşırılmıştı. Hayatında ilk defa muayene ettiği hastayı tedavi etmeyen bir doktorla karşılaşılıyordu. Doktorun bir sonraki hastayı bir an önce içeri almak için kendisini başından savdığını düşünerek: "Herhangi bir sorun var mı da ne demek Doktor Bey, tabii ki de var! Sen şimdi benim oğlumu tedavi etmeyecek misin?" diye öfkeyle sordu. Doktor Bey, durumu yanlış anlayan Hasan Bey'e dönerek: "Böyle tehlikeli bir hastalığın tedavisi için yapabileceklerimiz çok kısıtlı. Ancak dengeli ve düzenli bir beslenme ile ilaç tedavisi aynı anda yürütülürse Akif'in iyileşmesini sağlayabiliriz. Ama tedavi için gereken ilaçlar maalesef henüz vatanımızda bulunmamakta. Malum savaş şartlarından dolayı yurdumuza çok nadir getiriliyor. İsterseniz sizi ilaç kuyruğuna alabilirim ama sıra size geldiğinde oğlunuz çoktan vefat etmiş olabilir" diye durumu açıkladı. Durumun ciddiyetinin farkına varan biçare adamın tüm ümidi suya düşmüştü. Titreye titreye doktora oğlunun ne kadar daha yaşayabileceğini sordu. "En fazla sekiz aylık ömrü var." cevabını alınca lafı daha fazla uzatmadan doktorun odasından çıktı ve Akif'in buz gibi ellerinden tutarak evin yolunu tuttu.

Yol boyunca kötü düşüncelere dalmış olan Hasan Bey; şu bir saat içerisinde tüm dünyasının nasıl yerle bir olduğunu sorgulayıp duruyor, tüm bu olanlara inanmamak için adeta bir yol arıyordu. Bir yandan duvarları yerle bir olmuş ara sokaklarda oğluna harabe kalıntılarının arasından yol gösterirken bir yandan da tüm bu yaşananları Nezahat Hanım'a nasıl anlatacağını düşünüyordu. Öğleden beri büyük bir gerginlik ve merakla kocasının eve gelmesini bekleyen Nezahat Hanım, Akif için her türlü ihtimali düşünmüştü. Oğlunun neyi olabileceğini tahmin etmek için kafa yorduğunda içinden bir ses, annelik içgüdüğü

olsa gerek, onu hep kötüyü düşünmeye sevk ediyordu. Kapı tokmağının vurulmasıyla uzun bekleyişi son bulan kadıncağız sesi duyar duymaz koşarak Hasan Bey'i ve oğlunu karşıladı. Kocasının çaresizliği yüzünden okunuyordu. Yorgunluktan iki adım daha atmaya takati kalmayan Akif'i kucağına alarak yatağına yatırdı ve içeri odaya geçip olan biteni anlatması için kocasını soru tufanına tutmaya başladı. Hasan Bey sorulara cevap verdikçe Nezahat Hanım ise sorularının cevaplarını aldıkça kahroluyordu. Oğlunun en fazla sekiz aylık ömrü olduğunu öğrendiği an fenalık geçiren kadın perişan olmuştu. Tüm bu anlatılanlara salonun önünden geçerken kulak misafiri olan Makbule de duyduklarına inanmamış, uyumakta olan kardeşini uyandırmamak için sessiz bir şekilde ağlamaya başlamıştı. Gözyaşlarını sonunda dindirmeye başaran Makbule, her şeyin bir çözümü olduğuna inandığı gibi kardeşinin sağlığına kavuşmasının da bir yolu olması gerektiğini düşündü. Bunun için her zamanki köşesine çekilerek kafa patlatmaya başladı. Nezahat Hanım ve Hasan Bey'e göre ise Yaratıcı'dan şifa dileyip bir mucize olmasını beklemekten başka hiçbir çare kalmamıştı. Ne yaparlarsa yapsınlar vatanın dışından o maliyetli ilaçları getirtmek imkansızdı. İşte o günden beri her akşam bu iki anne baba, oğullarının yatağının yanı başında toplanır dua ederek Allah'tan şifa dilerlerdi.

Yine bugün de dua etmekten dili damağı kuruyan Nezahat Hanım, annesi Fatma Hanım'dan kalma çeşit çeşit dantel motifle kaplı olan örtüyü Akif'in üzerine örttü. Hasan Bey ile yatak odasına geçti ve her gece olduğu gibi gözüne uyku girmeyeceğini bile bile yerine uzandı. Artık Makbule hariç tüm ev halkı uykudaydı. Makbule istese de uyuyamazdı çünkü pazarda satacağı örgülerle eline geçecek üç kuruş paranın, kardeşini kurtarmanın tek yolu olduğu düşüncesi kafasında yer edinmişti. O üç kuruş paranın, birike birike küçücük bir çocuk için hayat olacağına inancı tamdı. İlaçlar için gerekli olan parayı biriktirebilmek için şu elinde tuttuğu ve üç saattir ördüğü şapka gibi yüzlerce şapka daha satması gerektiğinin farkındaydı. Hatta bu ilaçların vatanın dışından tedarik edilmesinin, parayı biriktirmek kadar elzem olduğunun da bilincindeydi. Tüm bu gerekli-

liklerin gerçekleşmesi olağanüstü gibi görünse de gözlerinden azim fıskıran on iki yaşındaki bir kız çocuğu için imkansız diye bir şey yoktu. Bu yüzden daldığı derin düşüncelerden uyanıp sabaha kadar bu şapkanın bitmesi gerektiğini kendine hatırlattı ve siyah ipini eline alıp örmeye devam etti.

Sabah ezanı saatleriydi ve neredeyse gün ağaracaktı, Makbule şapkanı yeni bitirmiş pazar kurulana kadar az da olsa uyuyabilmek için şiltenin üstüne uzanıp yorgun gözlerini dinlendirmeye başlamıştı. Ailesi kızlarının bu saate kadar uyanık olduğunun farkında bile değildi. Farkında olsalar bile umursamazlardı. Kızları onlar için sadece bir hayaletten ibaretti.

Hasan Bey ve Nezahat Hanım evliliklerinin ilk yıllarında hep bir erkek çocukları olsun diye çabalamışlardı. İlk çocukları İsmet doğduğunda bu iki ebeveyn için dünya sanki başka bir yer haline gelmiş, mutluluktan havalara uçmuşlardı. Ancak bu saadetleri uzun sürmemiş, İsmet'in daha bebekken battaniyenin altında boğularak hayata gözlerini yummasıyla bu çiftin tüm hevesi kursağında kalmıştı. Bu olaydan tam iki yıl sonra Makbule dünyaya gelmişti. İki yıllık bir aradan sonra erkek bir evlat doğurmayı dört gözle bekleyen Nezahat Hanım, Makbule'nin doğumuyla birlikte çok üzülmüş, sanki dünyalar tatlısı kız bir bebek değil de çirkin bir kedi yavrusu doğurmuş gibi küçük kızına bakmak bile istememişti. Neyse ki Yahya Bey, Hasan Bey'in erkek kardeşi, tam zamanında yetişerek eşi Halide Hanım ile Makbule'nin bakımını üstlenmiş ve ailesi tarafından istenmeyen bu kızı sekiz yaşına kadar en güzel şekilde yetiştirmişti. Öz ailesinden göremediği ilgi ve sevgiyi amcasının ailesinde gören Makbule, hamarat bir ev hanımı olan Halide halasından daha yedi yaşındayken örgü örmeyi ve yemek yapmayı öğrenmişti. Makbule'nin küçük yaşında zeka ve beceri gerektiren bu meşakkatli işlerin üstesinden geldiğinin farkına varan Yahya Bey, böylesine yetenekli bir kızın artık öz ailesiyle tanışmasının vaktinin geldiğini düşünmüştü. Her ne kadar Makbule'yi canından daha çok seven Halide Hanım, kızı bir türlü bırakmak istemese de doğru olan şeyin kızı öz ailesiyle tanıştırmak olduğunun o da farkındaydı. Kocasının ısrarlarının da etkisiyle Makbule, doğduğu eve geri dönmüştü. Küçük kız eve döndüğünde aynı doğumunda olduğu gibi hiç kimse onunla ilgilenmemiş, onu görmezden gelmişlerdi. Salondaki şiltenin kılıfından meşe dolabın kırık kulpuna kadar her şey sekiz yıl öncekiyle tıpa tıpa aynıydı. Farklı olan tek bir şey vardı o da içine doğru sokulan iki kafayla yatak odasının girişinde beklemekte olan masmavi süslemelerle kaplanmış minik bir beşik. Evet, artık

ataerkil sistemin gereklerini yerine getirmekten gurur duyan Nezahat Hanım ve Hasan Bey'in gözleri mutluluk gözyaşlarıyla doluydu. Daha anne ve babasını tanıyamadan kendini bir anda Akif adlı bir bebeğin ablası olarak bulan Makbule, çok değişik duygular içerisindeydi.

Elindeki minicik çantasıyla evin girişinde beklemekte olan küçük kız, bir yaşını yeni doldurmuş bir bebeğe kendisinden daha fazla ilgi gösterilmesinin olağan bir durum olduğunu düşündüğünden ailesinin kapıda onu karşılamamasına kırlanmamıştı. Öz anne ve babasının er ya da geç onun için de vakit ayırarak kendilerini ona en güzel şekilde tanıtacaklarını umuyordu. Bir hafta geçmesine rağmen bu halklı baklentisine karşı bir cevap alamayan Makbule, her zamanki gibi bu durumu da yine iyimser bir tutum içerisinde yorumluyordu. Ebeveynlerinin çok meşgul olduklarını ve bu nedenle onunla ilgilenemediklerini düşünüyordu. Zaman ilerledikçe bu durum hiç değişmemişti. Nezahat Hanım ve Hasan Bey, bu zavallı kızla ilgilenmeyi bırak onun yüzüne bakmaya dahi tenezzül etmiyorlardı. Haftada birkaç kez birlikte dışarı çıkmak durumunda olan bu iki ebeveyn, Akif'i ablasına emanet ederken bile kızlarıyla konuşma ihtiyacı duymuyordu. Beşgi işaret eden bir parmak ve kendisine doğru atılan sert bir bakıştan kardeşine göz kulak olması gerektiğini anlayan Makbule; tüm bu olanlardan sonra anne ve babasının kendisini sevmediğini anlamış, onları sorgulamadan olduğu gibi kabul etmeye başlamıştı. Kendisini önemsemeyen iki yetişkin için artık kafa yormama kararı almıştı çünkü sorgulamanın, kendi acı durumunu aklına getirip onu üzmemekten başka hiçbir işe yaramadığının farkındaydı. Hani anne babalar çocuklarına kol kanat gerer, onları himayeleri altına alıp koruyup kollarlardı. O bilmediği bir kabahatinden dolayı olsa gerek kendi kendisinin

ebeveyni olmak zorunda kalmış, her ne kadar kulağa tuhaf gelse de dört kişilik bir ailede hayatını tek başına sürdürmeye başlamıştı. Kendisine ait bir odası ve yatağı olmayan Makbule'ye göre salonda bulunan meşe dolap, adeta onun için yaratılmış bulunamaz bir odaydı. Küçük kız, salon duvarının bitiminde duran ve birçok eşyanın arkasında kalan bu dolabın köşesine yaslanarak zamanının çoğunu burada geçiriyordu. Böylelikle kendisini istemeyen anne babasının gözlerinden irak oluyor ve kendisini huzurlu hissediyordu.

Makbule, öz anne ve babasını tanımamış ve onlarla hiç konuşmamış olsa da ailesinin evde olmadığı zamanlar kardeşiyle ilgilenerek Akif ile çok yakın bir bağ kurmuştu. Anne ve babasının aksine Akif ablasını çok severdi. Koca evde Makbule'nin yüzünü güldüren tek kişi kardeşiydi. Kardeşi hariç hiç kimse onun halinden anlamadığından ablası Akif için her şeyi yapıyordu. Nezahat Hanım ve Hasan Bey'in Akif'e aşırı derecede sevgi gösterirken kızlarıyla göz teması dahi kurmaktan çekinmeleri Makbule' nin yüreğinde kolay kolay doldurulamaz bir boşluk bırakmıştı. Kardeşine gösterilen aşırı ilgi, olgun bir kız olan Makbule'nin onu hiç bir zaman kıskanmasına neden olmamış tam tersine sevilmenin nasıl bir duygu olduğunu merak eden bu mehzun kızı Akif'le daha fazla vakit geçirmeye yönlendirmişti. Aralarındaki bağın daha da güçlenmesini sağlayan bu durum ailesi kalbinde yara olan bu kızın yarasına pansuman oluyordu. Mazide yaşanan tüm bu olaylardan dolayı Nazahat Hanım, derin düşüncelere daldığı zamanlar Allah'a: "Rabbim bizleri keşke biricik Akifimiz yerine Makbule ile imtihan etseydin" diyor ve Makbule'yi suçlu görerek bütün bu olanlardan kızcağızı sorumlu tutuyordu.

Odanın perdesinin arasından giren ışık demeti ve duvardaki guguklu saatin ötmesiyle uykusuzluktan şişen gözlerini zar zor açan Makbule, rüyasında Akif'in iyileştiğini görmüş ve bu nedenle bugün yüzünde ayrı bir tebessümle uyanmıştı. Ve sonra babası gibi ticaretle uğraşan Yahya amcasıyla buluşup pazara gitmek için köy meydanına doğru apar topar yola koyulmuştu.

Yol boyunca gece gördüğü rüyanın önemli bir işaret olduğunu düşünmüş ve niçin bu saatte uykusundan fedakârlık ederek bu ağır çuvalı sırtladığını bir kez daha hatırlamıştı. Uzun süren bir yürüyüşün ardından meydanda amcasıyla buluşan Makbule, Yerli Mallar Pazarı'nın kurulduğu pazar alanına geçtiğinde her perşembe olduğu gibi içi heyecandan yine kıpır kıpır olmuştu. Hızlı bir

şekilde kuruyemiş ve tahıl tezgahlarını geçip pazarın sonundaki giyim tezgahlarına doğru koşmaya başladı.

Çeşit çeşit eşarp, şapka ve hırkaları renk ve modellerine göre sıralayarak amcasına yardım ettikten sonra bir yandan sifhahın açılmasını beklerken bir yandan da tığını eline almış, örgü örmeye devam ediyordu. Makbule örgüsüne pür dikkat kesilmişken ileride bir kadının kendisini incelediğini önce fark edemedi. Kadın, Makbule'nin tezgaha gelenlerle ilgilenirken dahi hiç ilmek kaçırmadan örgüsünü devam ettirebilmesine hayran kalmıştı. Pazardaki emek verilmiş tezgah hiç kuşkusuz buydu. Kadın yavaşça tezgaha yaklaşırken Makbule ile göz göze geldiler. Makbule bu derece modern bir kadının burada olduğuna şaşırılmış bir şekilde: "Buyurun, hepsi el emeğimdir." diye seslendi. Gözlerinin içi parıldayan Makbule'nin bunca dertle boğuştuğuna hayatta inanmayacak kadın: "Merhaba ben Sofya, İtalya'da bir tekstil şirketinin sahibiyim. İstanbul'a bir şube açmak için geldim. Ne güzel örgülerin var, işleri büyütme ister misin?" dedi. Başına talih işi konmuş gibi hisseden Makbule ne diyeceğini de tam bilemeden heyecanla "Olur tabii, çok isterim." dedi. Ancak hiç tanımadığı bir kadına hemen güvenmek doğru muydu? Açıkçası kaybedecek bir şeyi olmayan biri için her fırsat denemeye değerdi. Sofya ile iyice sohbet eden Makbule kadının güvenilir biri olduğuna kesin kanaat getirmişti, kaldı ki Akif için gereken parayı böyle çok daha çabuk biriktirebilirdi. Utana çekine Sofya'ya Akif'in hastalığından söz etmeye başladı. Sofya gözleri dolmuş bir şekilde Makbule'yi dinliyordu, sözü bitince: "Ben Akif'in tedavi masraflarını ödemek istiyorum." dedi. Bunu duyan Makbule'nin ayakları yerden kesildi, mutluluktan ağlamaya başladı. Hem kendisine ait bir dükkânı olacak hem de kardeşi iyileşecekti. Daha iyisi olabilir miydi? Fakat Sofya'nın bu iyiliği neden yaptığını çok merak etmişti. Zira hiç kimse tanımadığı biri için bu derece büyük bir yardım eli uzatmazdı. Sonradan Sofya'nın, babasını tedavisi olmayan bir hastalık yüzünden gözlerinin önünde kaybettiğini öğrendi. Ortak acılar, kaderde benzerlik insanları anlayabilmeyi kolaylaştırıyordu. Sofya'ya binlerce kez teşekkür etse azdı, bu aileyi kurtaran kadın olmak sonunda Makbule'yi hak ettiği konuma getirecekti.

Abdullah Efendi'nin Rüyaları Hikâyede Sembol ve Motifler

dönüm

Sezin Mumcu

Ahmet Hamdi Tanpınar, çoğu eserinde topluma ve kendine yabancılaşmış, boşlukta olan insanları anlatmış; bilinç-bilinçaltı, gerçek-rüya gibi ikiliklere yer vermiştir. Bu noktada sembol ve motiflerden fazlasıyla yararlanmıştı. Tanpınar'ın Abdullah Efendi'nin Rüyaları isimli hikâyesi de, toplumdan kopmuş karakterinin ikilemelerini sembol ve motiflerle yansıtan bir öyküdür.

Hikâye beş arkadaşın bir meyhanede eğlenme sahnesiyle başlar. Alkol ve mezelerle zengin bu sofrada, herkes keyifli ve halinden memnundur. Özellikle Abdullah Efendi. Zira Abdullah Efendi insanların arasına karışıp herkes gibi yaşamaya, herkes gibi gülüp eğlenmeye oldukça yabancıdır. Çünkü onun zihninde, onu alelade yaşamaktan men eden bir üst komşu vardır. Eğlenebilmek için bu üst komşuyu uyutmaya çalışır ve başarılı da olur.

Hakikatte Abdullah Efendi, ömürlerinin sonuna kadar kendileri olmaktan kurtulamayan, nefislerini bir an bile unutamayan, etrafındaki havaya kendilerini en fazla bıraktıkları zamanda bile, içlerinde, tıpkı alt katta geçen bütün şeyleri merakla takip eden bir üst kat kiracısı gibi köşesinde gizli, mütecessis, gayri memnun ve zalim ikinci bir şahsın mevcudiyetini, onun zehirli tebensümünü, inkâr ve istihfaftan hoşlanan gururunu ve her an için ruhu insafsız bir muhasebeye davet edişini duyan insanlardan biriydi. Ah bu ikinci Abdullah Efendi, bu üst kat sâkini... Hayır, o kiracı değil, evin asıl sahibi, efendisi, hükümranyıdı. Zavallı Abdullah Efendi bu sessiz seyircinin bakışları altında hayatının her lezzetinin birdenbire zehir kesildiğini bütün ömrünce görecek. Ah, onu uyutabilseydi, bir an için o sarhoş olsaydı! O zaman bütün işler değişecek ve Abdullah bu sofrada ve hayatın bütün sofralarında yepyeni bir adam olacaktır. Bu aşkın fevkalâdeliği, bu kibirli ev sahibinin belirsiz bir şekilsizmağabaşlamasında, hüviyetin-dekinüfuzlu ve sert tarafı kaybetmiş, yumuşamış hissini vermesindeydi. Onun içindir ki Abdullah geniş, ağır ve kaypak halkalarını bütün vücuduna doladıktan sonra, zehirli dişini en can alacak yerine

geçirmeğe hazırlanan bir yılanın ayaklarının ucunda birdenbire uyuyup kaldığını gören bir çöl yolcusunun inanılmaz sevinci içinde kadeh kadeh üstüne içiyordu. (Tanpınar, 2019, s.12,13).

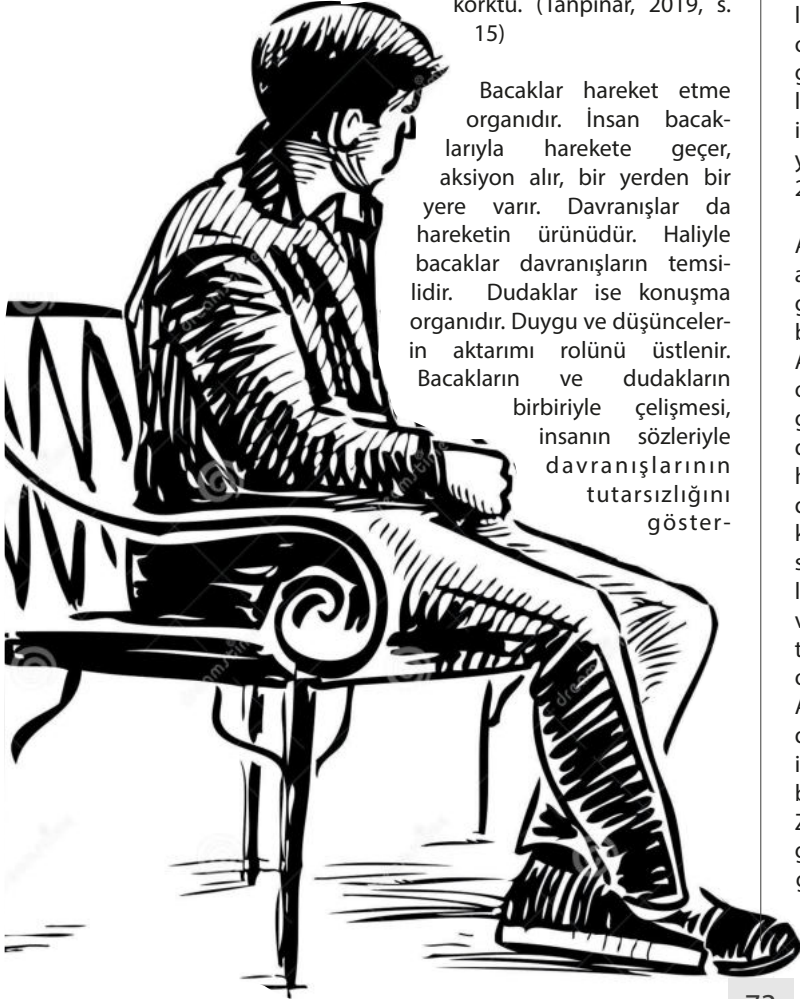
Komşular aynı binada yaşayan kişilerdir. Bir binaya bambaşka hayatlar sığdırırlar. Birbirlerinin hayatlarına şahit olabilirler, müdahale edebilirler, ancak aralarında duvarlar vardır. Yani komşular birbirini, izin verdikleri kadar tanırırlar. Komşunun kiracı ya da ev sahibi olma durumu da komşuluk ilişkilerini etkiler. Kiracılar geçici, ev ve bina üzerinde hakkı olmayan, silik kişilerken ev sahibi varlığını hep hissettiren, kalıcı kişilerdir. Alt komşu-üst komşu olma durumu da, bu ilişkiyi etkileyen bir başka faktördür. Zira üst komşu yukarıda; başkalarından, dışarıdan, gürültüden uzaktır. Görece kişisel bir alanı vardır. Alt komşunun üst komşuya erişimi kısıtlıdır, ancak üst komşu, mesela dışarıya çıkmak için, alt komşuyla mütemediyen temas halinde. Ayrıca, "alt" ve "üst" kelimeleri, tek başına da bir hiyerarşiyi temsil eder. Alt; aşağıdadır, ezilen, aşağılanan, hor görülen, yok sayılan. Üst ise yukarıdadır, ezendir, efendi ve hükümdardır. Bilinç-bilinçaltı ilişkisi de alt komşu-üst komşu ilişkisine benzer. Çünkü bilinç; fikirleri, davranışları ve kararları kontrol eden bir efendi hükmündedir. Ancak bilinçaltı,; bastırılan, gizlenen, yok sayılan duygu ve arzularla doludur. Ayrıca bilinçaltı kelimesi, oluşumu bakımından da bilincin altında olmayı ifade eder. Buradan hareketle, Tanpınar'ın üst komşu ve alt komşu sembollerini bilinç ve bilinçaltını simgelemesi için seçtiği sonucuna varılır. Ayrıca bu konuda Arseven (2010), şu bulguyu saptamıştır: "Yukarıdaki paragrafta dikkati çeken Abdullah Efendi ve Abdullah isimlerinin kullanılışıdır. Abdullah Efendi, bilinci; Abdullah bilinçaltını simgelemektedir. Öyküde ikiye ayrılmış benlikten söz edilirken, 'Ah bu ikinci Abdullah Efendi, bu üst kat sâkini... Hayır, o kiracı değil, evin asıl sahibi, efendisi, hükümranyıdı.' sözlerine yer verilmesi tesadüfi değildir." (s. 110)

Bilincin devre dışı kalıp Abdullah'ın ortaya çıkması açısından alkol de hikâyede özellikle vurgulanmış bir araçtır. Alkolün verdiği sarhoşlukhissiyile, üst komşu uyur ve bilinçaltının serbest kalıp kontrolü ele alması kolaylaşır. Öykünün ilerleyen bölümlerinde alkolün etkisi yer yer okurun karşısına çıkmaya devam eder.

Hikâyenin devamında, Abdullah Efendi'yi eğlencesinden sıyrıp ona hakikatleri gösterecek bir olay meydana gelir: lokantada oturanları rastgele izlerken, karşı karşıya oturan "âşık" bir çift dikkatini çeker. Abdullah Efendi kadının ulvi bir teslimiyetle karşısındaki adamı dinlediğini görür ve o aşkın büyüklüğüne hayran kalır. Biraz daha ileri gidip kadının bütün vücuduyla dinleyişine şahit olmak için, onun ayaklarına bakar. Fakat gördüğü bir manzara karşısında hayrete düşer. Zira o, masum bir âşık utangaçlığıyla sessizce dinleyen bir çift ayak görmeyi beklerken, dizlerine kadar açılmış, gösterişli bir çift bacak görür. Hiçbir ifrit, hiçbirkarışıklımlık, Abdullah Efendi'yi bu bacakları ve dudakları ayrı ayrı şeylerkonuşan kadın kadar korkutamazdı. Bu acayip tesadüf, lüzumsuz birecessüsle birdenbire yakaladığı bu sır, onda alkolün verdiği uyusukluğu gidermekle kalmamış, büsbütü nbaşka bir şey, âdeta ifadesi güç bir değişiklik yapmıştı. Birdenbire Abdullah, kendisi için hayatın artık

sırrı kalmadığını görerek korktu. (Tanpınar, 2019, s. 15)

Bacaklar hareket etme organıdır. İnsan bacaklarıyla harekete geçer, aksiyon alır, bir yerden bir yere varır. Davranışlar da hareketin ürünüdür. Haliyle bacaklar davranışların temsilidir. Dudaklar ise konuşma organıdır. Duygu ve düşüncelerin aktarımı rolünü üstlenir. Bacakların ve dudakların birbiriyle çelişmesi, insanın sözleriyle davranışlarının tutarsızlığını göster-

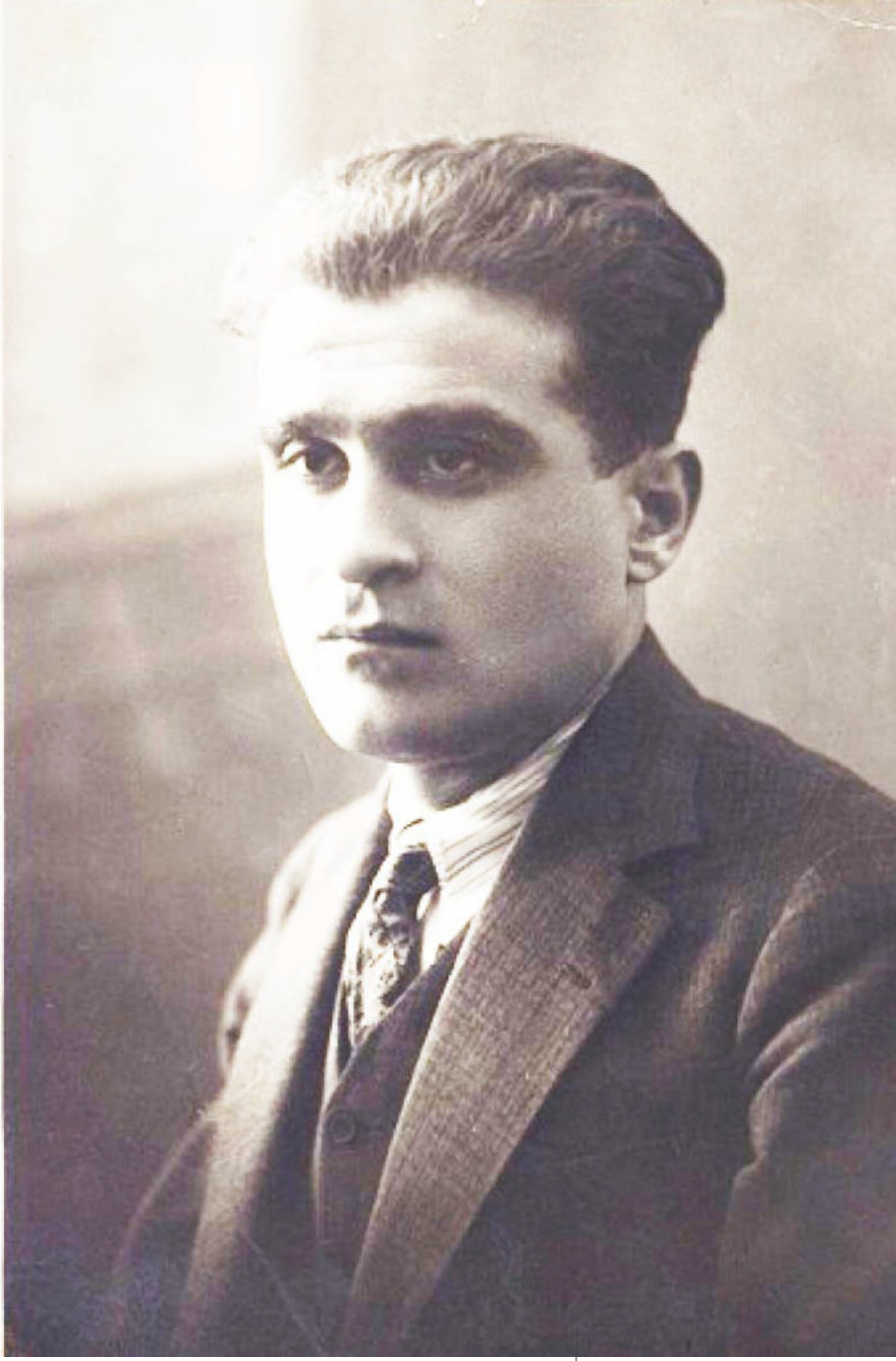
mektedir. Bacakları ve dudakları ayrı ayrı şeyler konuşan kadın imgesi de, insanların davranışlarında içten ve dürüst olmadığını, dalavera ve kandırmacalarını çağrıştırmaktadır. Bu durum, Abdullah Efendi'nin insanların arasına karışamamasının ve toplumdan kopmuş bir yaşam sürmesinin de bir nedeni olarak yorumlanabilir.

Bu olaydan sonra hikâye, gerçek üstü olaylar çerçevesinde ilerlemeye devam eder. Abdullah Efendi bilincini tamamen devre dışı bırakıp bilinçaltıyla hareket etmeye başlar, okuyucu bilinçaltından gelen sürreal sahnelere tanıklık eder. Öyle bir an gelir ki, bilinç ölür, yanıp kül olur ve sadece bilinçaltı kalır. Hikâyenin kalanına rahatsızlık ve korku hakimdir.

Öyküde okurun karşısına çıkan bir motif de aynadır.

Fakat bununla da kalmıyordu; bakışlarında mesafe hakkındaki fikir ve itiyatlarını, mesafe ve aynı yer mantığını değiştiren istisnai bir derinlik peydahlanmıştı. Ve bu derinlik sanki karşı karşıya konuşmuş iki ayna gibi bakışlarının takıldığı her şeyi bir sonsuzluk içinde çoğaltıyordu. Şüphesiz bu hususiyet yüzünden olacak, şimdi bizzat kendisini üç adım önünde görüyor ve her an tekrarladığı mütereddit hareketlerle ikizleşen hüviyetlerinden hangisinin asıl hakikisi olduğunu anlamağa çalışıyordu... Evvela bu hayalin gözleriyle görmeğe, kulaklarıyla işitmeğe çalışması lazımdı... Tıpkı bir evden bir başka eve eşyayı ve itiyatlarımızı nakletmek gibi bir şey. . . "Oh, kainatı yepyeni bir cihazla idrak etmek saadeti. . ." (Tanpınar, 2019, s. 22, 23)

Ayna, ışığın kırılma ve yansıma prensipleriyle çalışan, arkası sırlı düz bir camdır. Ayna karşısındaki cismin görüntüsünü, kendi içerisinde yansıtır. Kişi aynaya baktığında, kendini aynı görür, sanki hiç fark yoktur. Ayna sayesinde, kişi kendini mümkün olduğunca objektif bir şekilde değerlendirebilir. Ancak aynada görülen görüntü yanıltıcıdır, çünkü o görüntü gerçek değil sanaldır. Aynanın içindedir. Dokunulamaz, hissedilemez, ancak görülebilir. Ayrıca doğru da değildir. Ayna sağı sol, solu sağ olarak gösterir. Yani kişinin gördüğü ve değerlendirdiği şey aslında kendisi değildir, sahte bir görüntüdür. Bu noktada, Abdullah Efendi'nin kendisinin, yani aynanın karşısındaki varlığın bilinci, aynadaki yansımansa bilinçaltını temsil ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü baskın olan, varlığı ve gerçekliği daha yoğun olan bilinçtir. Ancak bilinçaltı da vardır, yalnızca bastırılma meylin-den ötürü daha seyrek ortaya çıkar. Uygun koşullarda ise varlığa, kişinin davranışlarına yansır. Bu da bilinçaltının aynadaki yansıma olduğunu gösterir. Zira kişi, aynadaki yansımaları doğal olarak daha az görür. Abdullah Efendi'nin kendisini aynadaki görüntüsüne nakletme isteği de, bilincini devre dışı bırakıp tamamen bilinçaltıyla, bilinçaltının iradeye yansımasıyla hareket etme arzusunun

temsil eder.

Hikâyedeki bir diğer önemli motifse rakamlardır. Bu motif, Abdullah Efendi'nin çocukluğundan beri süregelen rakam hastalığı şeklinde ortaya çıkar. O, çevresindegördüğü rakamları mutlak değerleriyle toplamakta, bulduğu sayının rakamlarını da tekrar aynı şekilde toplayıp eğerbulduğu sonuçta sıfır varsa atmakta; ve geriye kalan rakamın ne olduğuna göre olayların gidişatı üzerine tahminde bulunmaktadır. Eğer son çıkan rakam bir ise iyidir. "Çünkü 1 evvela tektir ve sonra vahdetin ve vahdaniyetin rakamıdır."

(Tanpınar, 2019, s. 21).

Bir rakamı, sayma sayılarının ilk rakamıdır. Herhangi bir şeyden yalnızca bir tane olmasını ifade eder. Fazlalık, çoğulluk yoktur. Ayrıca bir rakamı tek sayıdır, bölünemez. Bir'de teklik, bütünlük ve mutlaklık vardır. Bir, her zaman aynı ve değişmezdir, kendi kendisiyle çarpıldığında ve bölündüğünde yine kendisini verir. Ayrıca, bir rakamından önce ancak sıfır gelir, o da hiçliği temsil eder. Yani bir, hiçlikten çokluğa geçiş rakamıdır; bütün çokluklar bir'den gelir. Abdullah Efendi'nin gündelik hayatında bir rakamına ulaşma arzusu da, kendisinin bir olma isteğini gösterir. O, yaşadığı ikilemlerden ve çatışmalardan yorulmuştur, bütün anlaşmazlıkları ve tutarsızlıkları bir yana bırakıp tek ve bütün olmak ister.

Bu motifin bir diğer yansımasında hikâyenin sonlarına doğru okurun karşısına çıkar.

İki ile ikinin dört ettiğini bilmek mühim bir tecrübe, bir nevi mihenkti. Fakat o birdenbire bu miyarın

da doğruluğundan şüpheye düştü. "Haki- katen dört mü eder acaba, dedi, ya ikilerden herhangi biri kesirli ise..." Öyle ya, herhangi bir rakam kesirli olabilirdi, şu halde bu ikilerden birisinin behemehal bir kesri olacaktı. Fakat hangisinin? Abdullah Efendi bir müddet düşündükten sonra bunun ilk "iki" olacağına karar vererek biraz sakinleşti. Çünkü ikinci "iki"nin bizzat kendisi olduğunu biliyordu. Evet, ikinci iki kendisiydi. Vakıa bunu şimdiye kadar hiç düşünmemişti. Fakat bundan ne çıkardı? Mademki şu anda biliyordu, mesele yoktu. Şimdi bizzat bu kesrin kıyme-

tini tayin etmek lazımdı. (Tanpınar, 2019, s.43,44)

İki rakamı, en küçük çift rakamdır. Bir rakamından hemen sonra gelir. İki tane bir'in birleşmesinden oluşur. İki çoğuldur, tek değildir, bütün değildir, bölünebilir ve parçalanabilir. Ayrıca zıtlıkların da temsildir iki, çünkü bir şeyin yalnızca bir tane zıttı olabilir, zıtlıklar da birbiriyle vücut bulur. Mesela, güzelin zıttı çirkindir, çirkin yoksa güzel de yoktur. İkilem kelimesinin kökü de iki'dir. Abdullah Efendi'nin kendisini iki olarak görmesi, hayatının ikilemlerini, çatışmalarını, bölünmeye ve parçalanmaya elverişliliğini temsil eder. Ayrıca, kendisinin ikinci iki olması da, iki tane ikinin arasında dahi birinci gelemediğini göstererek, benliğindeki ikilemlerin yoğunluğunu anlatır. Kesirler ise, rakamlardan da küçük sayılardır. Onlar hiçlikten yani sıfır'dan büyüktür, ancak tek ve bütün olan bir'den de küçüktür. O halde onlar ancak daha önceden bölünmüş bir sayının minik parçalarıdır. Kesirler kendi başlarına bir bütün oluşturamadığı gibi, kesirli olmayan sayılarla işleme girdiklerinde onları da kesirli yapar, yani bütünlüklerini bozarak parçalanmış bir duruma sokar. Arseven (2010), bu durumu şöyle yorumlamıştır:

Burada Abdullah Efendi'nin basit bir çarpma işleminden felsefi bir sorgulamaya gidişi söz konusudur. Bu sorgulama, aslında onun parçalanmış kişiliğinin ve açmazlarının da bir anlamda açıklamasıdır. Abdullah Efendi, tam bir rakam olmayı saadet sayar. O bütün ömrüne bunun için çalışmış, hüviyeti üstünde hiçbir matematik ameliyesinin yapılmasına razı olmamıştır. Bununla beraber şimdi tam bir rakamın varlığından da şüphelenmektedir. Ona göre mademki kendisi 'iki' idi, her rakam taksim edilebilirdi. O halde onun da taksime razı olması

gerekirdi. (s. 118)

İki'nin bölünmesi, birden fazla küçük parçalara dönüşmesi anlamına gelir. Abdullah Efendi bir'e ulaşmak isterken, iki olduğunu fark etmişti. Onun iki olması, zaten tek bir bütün olamayacağı, çoğul ve bölünmeye açık olduğu anlamına gelir. İki'nin bölünmesiyle, onu iki'den de fazla sayıda, minik parçalara dönüştürebilmektedir. Haliyle Abdullah Efendi'nin tek ve mutlak olana ulaşma ihtimali de kalmamaktadır. Bu durum karşısında Abdullah Efendi ümitsizliğe düşer. Çünkü o, bir değildir, iki'dir, ve iki de bölündüğü için artık kesirlidir. Burada kesirler, Abdullah Efendi'nin parçalanmışlığının temsildir.

Hikâye, öldü bilinen bilincin köşe başında gözükmesiyle ve Abdullah Efendi'nin bilinçliyle bilinçaltının yeniden birleşmesiyle son bulur. Öykünün teması olan bireyin yabancılaşması ve bölünmüşlüğü sembol ve motiflerle anlatılmıştır. Bunlar; üst komşu, bacakları ve dudakları ayrı ayrı şeyler konuşan kadın, ayna ve rakamlardır. Üst komşu bilinçaltını, bacakları ve dudakları ayrı ayrı şeyler konuşan kadın insanların güvenilmezliğini, ayna bilinçaltının yansımalarını ve rakamlar da bireyin kişiliğinin bütün ya da parçalanmış olma durumunu simgelemiştir. Öyküdeki bu güçlü sembol ve motiflerin, temayı ve kahramanın yaşadığı ikilemleri okura anlatma ve hissettirme noktasında büyük yer tuttuğu görülmüştür.

Kaynakça

- 1.Tanpınar, Ahmet Hamdi, Hikayeler, Dergah Yayınları, İstanbul, 2019
- 2.Arseven, Tülin, Benlikten Kaçışın Öyküsü: Abdullah Efendi'nin Rüyalari, 2010. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/255252>

İçimizdeki Şeytan

dönüm

Sevgi Kırmızıbekmez

Yakın zaman önce Sabahattin Ali'nin İçimizdeki Şeytan romanını okudum. Kitapla ilgili duygu ve düşüncelerimi paylaşmak istiyorum. Ancak başlamadan önce romanın içeriğinden biraz bahsedeceğim.

Olaylar eğitilmiş ve zeki ancak tabiri caizse bir baltaya sap olamamış Ömer ile İstanbul'da konservatuar eğitimi alan Macide etrafında döner. Hikâye, Ömer'in bir gün arkadaşı Bedri ile vapurdayken uzaktan akrabası olan Macide'yi görmesiyle başlar. Zamanla ikisinin arasında bir yakınlık kurulur ve daha sonra gelişen olayların etkisiyle evlilik kararı alırlar. Fakat birbirlerine duydukları sevgi, dünya görüşlerinin ve mizaçlarının farklılığından doğan çatışmaların yollarını ayırmasını engelleyemez. Şimdi bu çatışma-

ların sebeplerini inceleyelim. Ömer üşengeç ve tembel bir insandır. Bu tembelliğinin sebebi ise acizlik duygusu ve kendine olan inançsızlığıdır. Başarı duygusunu hiç tatmamış, kendi azmiyle hiçbir şey elde etmemiş, üretkenlikten uzak insanların hissettiği çaresizlikle savrulup gider yıllar boyu. Güçsüzlüğünü ve iradesizliğini gördükçe kendine olan inancını temelli kaybeden Ömer için düzenli olarak, emek vererek çalışmak ve kendi parasını kazanmak yalnızca bir hayaldir. Şunu da belirtmeliyim ki Ömer hayallerinin peşinden koşmaz, koşamaz. Nasıl koşsun ki? Ömer için kendi iradesinden zayıf bir irade yoktur dünyada. Savrulan yaprağın bile bir amacı ve doğa için bir yararı vardır ama Ömer'in ne amacı ne de iyi veya kötü herhangi bir şey için niyeti vardır. Hayat ve etrafındaki onu nereye sürüklerse oraya gider. Kendisine teklif edilenleri reddetme imkânı yoktur, "hayır" deme kararlılığı yoktur. Bu onun çevresindekilere bağımlı olmasının doğal bir sonucudur. Bu özellikleri, hayatının onun ellerinden kayıp gitmesine sebep olur. Romanın başında Ömer'in şu cümlelerini okuruz: "Hiçbir şey istemiyorum. Hiçbir şey bana cazip görünmüyor. Günden güne miskinleştiğimi hissediyorum ve bundan memnunum. Belki bir müddet sonra can sıkıntısı bile hissedemeyecek kadar büyük bir gevşekliliğe düşeceğim. İnsan bir şey yapmalı, öyle bir şey ki... Yoksa hiçbir şey yapmamalı. Düşünüyorum: Elimizden ne yapmak gelir? Hiç!...(.) Atalet kanunu icabı sürüklenip gidiyorum." Elinden hiçbir şey gelmediğine inanmak istiyor. İnanmak değil inanmak istiyor, diyor çünkü elinden bir şey gelmemesi sorumluluğu onun omuzlarından kaldırıyor, onu rahatlatıyor. Adeta acizliğine sığıyor Ömer. Kitabın adı yani "İçimizdeki Şeytan" aslında Ömer'in vicdanını rahatlatmak için başvurduğu bir olgudur. Ömer'in sorumluluktan kaçıp sığındığı barınak, ince zekasının vicdanıyla iş birliği yapıp uydurduğu kavramdır içindeki şeytan. Zihninin benliğini korumak için kullandığı bir savunma mekanizmasıdır. Ömer'in sığındığı tek şey

içindeki şeytan değildir. Hayatta bir amacının olmamasını zekasına verir. Etrafında insanlar fikirlerini tartışırken Ömer onlara istihzayla bakar ve herkesin fikirleri tartışmanın ne kadar gereksiz ve küçük düşürücü olduğunu düşünür, kendi tarafsızlığı ve sağgörüsüyle övünür. Ancak işin aslı onun meselelere kafa yormaktan çekinmesidir. Çünkü bir yere varacağına inanmaz. İşe gitmez çünkü o zaten hiç çalışabilen bir insan olmamıştır, para kazanmaz çünkü bu bir saçmalaktır, insanlara bağımlı yaşar çünkü kendisine yetmekle uğraşamaz, duygularına hâkim olamaz çünkü olamaz işte, arzularına karşı koyamaz çünkü o öyle bir insandır, teklifleri reddedemez çünkü içinde bir şeytan vardır! Yazık Ömer'e... Eli kolu bağılı. Şimdi kim ona sorumluluklarını yerine getiremediği için kızabilir ki? İşte bizi baltalayan içimizdeki şeytan böyle çalışır. Kulağa pek hoş geliyor ama Ömer'in tam ihtiyacı olan açıklama bu şeytandır. Ömer'in seçimlerinin, daha doğrusu seçmemelerinin, pasifliklerinin kaynağı budur.

Ömer kitapta sadece bir kez sorumluluk alır ve değişeceğine inanır: Macide'yle hayatlarını birleştirmeye karar verdiği zaman. Ancak muhtemelen çocukluğundan beri süregelen bahsetmiş olduğum bu davranış kalıbını yıkmak sandığı kadar kolay değildir. Nitekim düzeltmeye çalıştığı her şey bir bir elinde kalır ve Macide'den ayrılmanın yani kaçmanın bir yolunu bulur.

Macide de "içindeki şeytan"ın değil ama kaderin, hayatın akışının kurbanıdır. Anadolu'da yaşayan diğer kadınlar gibi Macide'nin hayatını da toplum, ailesi ve kitapta geçtiği üzere birtakım tesadüfler yönlendirir. Macide'ye ne istediğini, nasıl bir hayat yaşamak istediğini soran yoktur. Cinsiyeti ve ailesinin maddi durumu onun isteklerinden daha belirleyicidir hayatı üzerinde. Okuduğu okullar ve yaşadığı şehirler onun seçimi değil tesadüflerin yönlendirdiği şeylerdir. Kısacası iradesizlik bu kitabın asıl temasıdır.

Şimdi kitapla ilgili duygu ve düşüncelerimi ifade etmek ve yorumlarımı paylaşmak istiyorum. Kitapta insanların zaaflarının, acizlerinin ve tembelliklerinin etkileyici bir şekilde okuyucuya aktarıldığını düşünüyorum. "İçimizdeki şeytan"ın ne anlama geldiği olaylar ve karakterlerin konuşmaları ile anlaşılır hale geliyor. Kitabı okurken içimizdeki şeytan hakkında düşünmeye başladım, ipleri bu şeytanın eline veren karakterlerin bunalımına şahit oldum. Bu roman sorumluluktan kaçanların, içindeki gücü keşfedemeyip hayata ve arzularına teslim olanların anlatıldığı, okuyanların ibret alacakları bir roman. Kitapta içimizdeki şeytanı keşfeden karakter Ömer. Ömer için içindeki şeytan onun kaçış yolu, vicdanının saldırılarına karşı onu koruyan bir kalkandır. Hayatı boyunca hiçbir sorumluluk almamış, isteklerinin peşinden gitmiş ve bir şekilde hayatta kalmayı başarmış Ömer. Aslında bildiği tek yol da buymuş onun. Ne zaman ki Macide ile evlenmiş o zaman içinden bir ses onu suçlamaya başlamış. Ömer bu sesi susturmak istemiş ve içindeki şeytana sarılmış. Yapabileceği bir şey yokmuş, her şey şeytanın suçuymuş. Kendini böyle teselli etse de içi bir türlü rahat edememiş. Çünkü içten içe biliyormuş ki içindeki şeytan geçerli bir mazeret değilmiş. Güçsüzlüğünü, iradesizliğini keşfetmiş Ömer. Ama Ömer ne yapsın? Şimdiye kadar kimse ona içindeki gücü göstermemiş ki... Ömer şimdiye kadar kendi başına hiçbir şey başarmamış. Asalaklığa mahkûm olmuş. Bana öyle geliyor ki Ömer büyürken ona hiçbir sorumluluk verilmemiş, her şey onun yerine halledilmiş çevresindekiler tarafından. Bu da onun gücünü asla bulamamasına sebep olmuş. Ömer gerçekten çok şanssız bir insan. Ancak kim bilir? Hayattan aldığı ağır dersler belki de onun yeni bir başlangıç yapmasını sağlar. Hayatının iplerini eline almaya cesaret edebilir belki de...

Eserdeki diğer karakterlerde de benzer bunalımlar görülüyor. Kendi olmaya cesaret edemeyen aydınlık ruhlarındaki basitlikleri bilişsel yetileri azaldığında açığa vuruyorlar.

Kısacası hayatını yönlendirmekten kaçanlar ve kendi olmanın sorumluluğunu alamayanlar hayatta kaybetmeye mahkûm oluyorlar. Kitaptan çıkarılan bu dersin çok kıymetli olduğunu düşünüyorum.

Anlatım Tekniklerinin Toplumsal Tema Aktarımına Etkisi

dönüm

Sena Sandalcı

Orhan Kemal, Ekmek Kavgası adlı hikayesinde askeri yapının değişmesinin bir yansıması olarak ekmek kavgasına tutuşan hayvan ve insanları inceler. Bu olay eserde; toplumun karşılaştığı güçlükler, güçlü-zayıf çatışması, kanaatkâr yoksul insan ve canlıların farksızlığı temalarıyla işlenmiştir. Yapıtta birçok simgeyle karşılaşılır. Kullanılan bu simgelerle, metne derinlik kazandırmak ve okuyucunun metafora tabi tutulan kavramları farklı bir bakış açısıyla yorumlayabilmesini sağlamak amaçlanmıştır. Yazar; sık sık yer verdiği tasvir, geriye dönüş teknikleri ve deyim kullanımıyla anlatımı zenginleştirmiştir. Bu teknikler, karakterlerin yaşantısını ve iç dünyasını adeta bir tablo gibi aktararak okuyucuyu empati yapmaya teşvik eder. Aynı zamanda eserde kullanılan teknikler aracılığıyla verilen temaların aktarımı güçlendirilmiş ve gerçekçiliği arttırılmıştır.

“Ekmek Kavgası”nda yoksul insanların kanaatkârlığı ve yaşamakta oldukları zorlu şartlar fiziksel betimlemeler yardımıyla aktarılır. Askeri birliğin yemek artıklarından kendi öğünlerini çıkaran insanlar ve hayvanlara yer verilir eserin başlangıcında. Yazarın kullandığı fiziksel betimleme tekniği ile bahsi geçen insan ve hayvanların hepsi hallerinden memnun yansıtılmıştır.

“Yalın ayak çocuklarla ihtiyar kocakarılar, paslı teneke kutuları ağız ağıza dolu uzaklaşırken erkek köpekler sıhatten gerilmiş karınlarını güneşe devirip uyuklarlar...”
(Kemal 2012: 1,2)

Alıntıda görülen “yalın ayak” ve “paslı teneke kutuları” ifadeleri, şartların zorluğunu anlatmak amacıyla kullanılan ve olumsuz çağrışımlara sahip ifadelerdir. Sıhhat gibi olumlu bir kavramın bu olumsuz

ifadelerle beraber kullanılması ile zıt betimlemeler oluşturulmuştur. Oluşan zıt betimlemeler sayesinde odak figürlerin güç şartlar etrafında şekillenmiş fakat buna rağmen buldukları anın tadını çıkartabildikleri hayatları aktarılmıştır. “Bundan geri koyma ya Rabbi!”(Kemal 2012: 4) cümlesiyle; karakterlerin, sahip olduklarıyla yetinebildiği ve şikayetçi bir tavır takınmadıkları işlenmiştir. Aynı zamanda bu insanların aç kalmaktan korktukları görülür ancak durumları ne kadar kötüleşirse kötüleşsin, bir kadın karakterin “Allah bundan geri komasın zira beterin beteri var.” (Kemal 2012: 3) sözleriyle yazar; yoksul insanların ellerindekinin kıymetini bildiğini, hayata karşı umudunu kaybetmediğini anlatır okuyucuya. Adnan Özyalçınar, bir röportajında yazarın bu bakış açısını

“Tüm yaşantısı boyunca toplumun yoksul, ezilmiş horlanmış insanlarıyla onlardan biri olarak geçirdiği günler, ona küçük insanın en katı gerçeklere bile bakışındaki kara mizah anlayışının o hüznü, iç burkucu havasını katmıştır. O yüzden de Orhan Kemal, en katı gerçekler karşısında bile geleceğe olan güven duygusunu yitirmemiş, sonuçta aydınlığa açık kapıları belirlemeden geçememiştir.” (<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/umudun-yazari-orhan-kemal/1860584>, Erişim tarihi: 26 Kasım 2020).

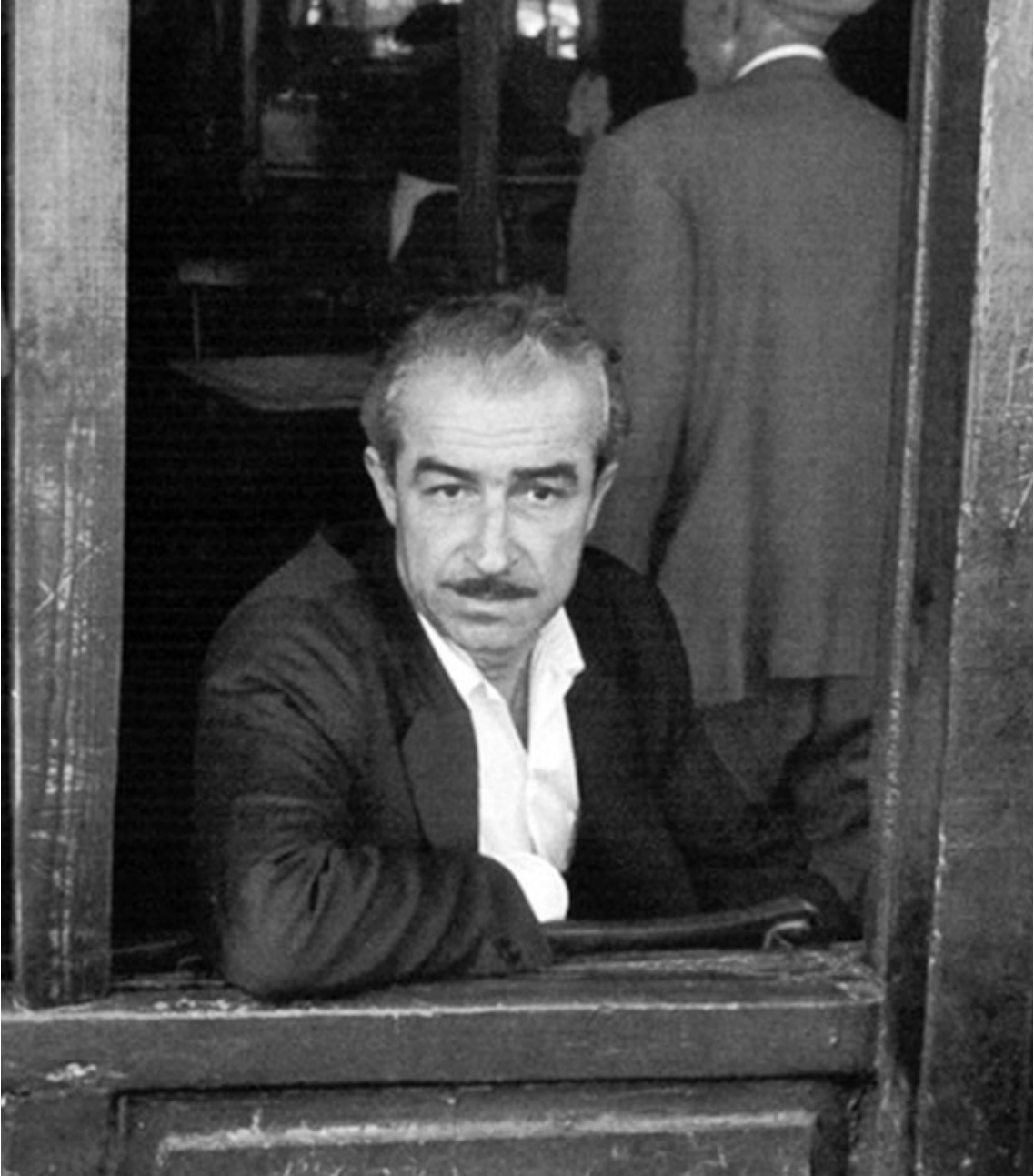
sözleriyle özetler. Bu cümleler, yazarın yaşama bakışını Ekmek Kavgası eserindeki karakterlere de yüklediğini gösterir. Hayatın getirdiği zorluklara karşı güçlü bir tavır takınma ve umutlu olma hali, fiziksel betimleme tekniğiyle ve diyaloglarda geçen deyimler aracılığıyla işlenmiştir.

Tasvir yöntemiyle iletilen bir başka tema

güçlü-zayıf çatışmasıdır. Yeterli miktarda yiyecek ihtiyaçlarını karşılayamayan karakterler kendi aralarında savaşa girer ve bu zorlu koşullar köpekleri de diğer figürler gibi çok sinirli, kavgacı yapar. Yazar, en ufak bir gerginlikte dişi köpeklerin üstüne yürüyüp şiddete başvuran erkek köpeklere dikkat çeker. Toplumda yaygın olan ataerkil düşünceyi ve kavgacılığı, bu güçlü-zayıf çatışmasını kullanarak eleştirir. Devamında ise bu durumun herkesi olumsuz etkileyişini ve oluşturduğu kaotik ortamı "Bazen ufak bir ayak dolaşıklığı yüzünden erkek köpeklerden biri gazaba geliyor; anayı, enikleri birbirine karıştırıveriyordu... 'Zavallı bir

kancığı boğmak isteyen' erkek köpekse, birer kenarda hırsla bekleyen öteki erkek köpekleri çileden çıkarıyor, bir anda meydanlık birbirine giren köpeklerin yaygalarıyla doluyordu." (Kemal 2012: 2) sözleriyle resmeder. Fiziksel olarak kuvvetli kabul edilen kesimin; karşılaştığı olumsuz durumlarda öfkesini, yetersiz gördüğü taraflardan çıkarması modellenmiştir. Ortaya çıkan bu çatışmanın toplumun genelini etkilediği vurgulanarak yapılan eleştiri güçlendirmiştir.

Güçlü-zayıf çatışması ilerleyen satırlarda kemik ve ekmek örnekleriyle tekrar

aktarılmıştır. Yaşlı kadının elindeki kemiği, sert ve asabi mizacıyla ele geçiren köpek örneğiyle; güçlü karşısında avantaja sahip olmayan mazlum kişinin, elindekilerden çaresizce vazgeçiş anlatılır. "Bazen bir kemik parçası yüzünden insanlarla köpekler arasında da kavgalar oluyordu. Dumani tüten yağlı bir kemik parçasını teneke kutusuna sokmaya uğraşan bir kocakarının yanına sinirli bir erkek köpek usullacık sokuyor, usta bir pençe vuruşuyla kemiği düşürüyor, kocakarı dönene kadar ağızında kemik parçasıyla fırlıyor" (Kemal 2012: 2) örneğinde olduğu gibi yaşlı kadın, köpeğin çevikliği karşısında yetersiz kalıp kemiğinden vazgeçmek zorunda kalmış ve zayıf taraf durumuna gelmiştir. Aynı düşünce "Yahut, bir parça ekmek içine doğru bir kocakarı, değneğine dayana dayana giderken aynı ekmek içi yalın ayak bir oğlan tarafından da görülmüş oluyordu. Oğlan kocakarının değneğini çekiverince kadın yuvarlanıyor, beriki koşup ekmeği kapıyordu." (Kemal 2012: 3) cümleleriyle de belirtilir. Buna ek olarak çocuğun yaşlı kadını itmesiyle, açlık karşısında etik değerlerin göz ardı edilmesi örneklenir yazar tarafından. Kendisiyle aynı durumda olan biri tarafından sömürülen yaşlı kadının ise sadece "Allah kahretsin e mi! İki gözün kör olsun e mi!" (Kemal 2012: 2) ya da "Sürüm sürüm sürün e mi! Allah belanı versin e mi!"(Kemal 2012:3) gibi tabirler kullanması; haksızlığa uğrayan bir kişinin kaderine boyun eğişini, elinden başka türlü bir tepki gelmediğini yansıtır. Yazar; halk arasında yaygın olarak kullanılan deyimlere yer vererek gerçekçi diyaloglar oluşturmuş, mazlum karakterle okuyucu arasında bir bağ kurmuştur. Bu kullanım, güçlü ile zayıf tarafın belirlenmesinde ve aralarında geçen çatışmanın yorumlanmasında rol oynar. Kadın, çocuk ve hayvanların; açlık ve sefalet hallerinin doğurduğu bir sonuç olarak birbirleriyle savaşa girmeleri ile bahis can olunca hiçbir canlının bir diğerinden farkının olmadığı ortaya koyulmuştur yazar tarafından. Yapılan betimlemelerle aradaki benzerlik gözler önüne serilmiştir.

Eserde, toplumun yaşadığı güçlükler betimleme ve geriye dönüş teknikleriyle anlatılır. Geçmiş-gelecek karşılaştırması da bu teknikler yardımıyla yapılmıştır. "Bet bereket vardı... Yiyeceğin sözü mü olurdu? O canım fasulyeler, nohutlar, börülcüler... Ya piriñ pilavları?" (Kemal 2012: 3) cümleleriyle eski günleri, beraber yaşadıkları bol bereketli günleri anımsar ve okuyucuya da

hislerini aktarır iki kadın karakter. Bir tanesi Rus askerleriyle savaş başladığını öğrenince eski savaşları hatırlayarak korkuya kapılır. "Aklımdan, Balkan Harbi'nin araba tekerlekli topları geçti: ölmüş askerler, buğday çuvaları, yüklü bir arabanın tekerleği altında kafası ezilmiş bir çocuk cesedi..." (Kemal 2012: 3) ifadeleriyle bu insanların karşılaştıkları ve şimdi düşündüklerinde onları korkuya boğan görüntüler örneklenir. "İkinin bulunduğu durumun; "İkinin yüreğinden de aynı korku, aynı açlık korkusu geçti."(Kemal 2012: 4) cümlesiyle kişilerin gözünde en sefil durum olmadığı, daha da zor şartlardan geçtikleri gözler önüne serilmiştir. Yazar, bu cümlelerle toplumun yaşadığı güçlüklerle bir kez daha değinmiş olur. Eski harp günlerinde meydana gelmiş olayların, karakterlerin verdiği tepkiler ışığında daha negatif olduğu anlaşılır. Yapılan geçmiş-gelecek karşılaştırması ve geriye dönüşlerle hayattaki döngüye dikkat çeker yazar. Bir dönemi bolluk içinde, ardından gelen dönemi ise zorlu savaş günleri halinde geçiren insanlar bu döngünün içinde yaşamaktadır. Betimleme tekniğinin kullanılması olumsuz durumların ve dönemsel farklılıkların bıraktığı etki arttırılmıştır. Halk arasında kullanılan "bet bereket" gibi ifadelerle anlatım güçlendirilmiştir.

Geleceğe ve gelecekte olabilecek olaylara, simgeler kullanılarak dikkat çekilmiştir. Hikayenin kapanışı çaylak metaforuyla yapılır. "Tepelerinde bir çaylak, geniş daireler çizerek dolaşıyordu."(Kemal 2012: 4) Çaylak kuşu, çöpleri yemesiyle bilinen ve bu özelliğiyle halk tarafından faydalı bir kuş türü olarak kabul gören yırtıcı bir kuştur. Yazar, bir uçak çeşidine de ismini veren çaylak kuşu ile düşman uçaklarını temsil edecek bir metafor ortaya koymuştur. Öykü karakterlerinin savaşla ilgili yaptıkları sohbetin hemen ardından bu detayın belirtilmesi, geleceğe dair bir işaret olarak karşımıza çıkar. Uçağın geniş daireler çizerek dolaşması, iki kadının yaşanacaklardan bihaber olmasıyla beraber savaşın gelmekte olduğu izlenimini verir. Öte yandan çaylağın, karakterlerimizin hemen tepesinde uçtuğunun belirtilmesi; bu vahim durumdan yine en çok, çaresiz ve bitap düşmüş insanların etkileneceğine işaretler.

Orhan Kemal; savaşın meydana getirdiği olumsuz durumlardan etkilenen insanların ve hayvanların ekmek mücadelesini anlatırken adil olmayan, insanlık dışı yaşantıyı da gözler önüne sermiştir bu

hikayesinde. Yapıtın genelinde görülen betimleme yöntemi, gerçekçiliği arttırarak okuyucuyu metni ve kişilerin yaşantısını gözlemlerken empati kurmaya iter. Aynı zamanda dönem geçişlerindeki olumlu veya olumsuz tüm durumlar yaşayanlar üzerinde ne derece etki uyandırmışsa, okur kitlesinde bıraktığı etkinin de mümkün olan en yakın düzeyde tutulmasını sağlamıştır. Kemal; kendi yaşam felsefesinde geniş yer tutan "aydınlık ve umut" kavramlarını, Ekmek Kavgası eserindeki karakterlere de işlemiştir. Konusunu geçmiş zamanlardaki yaşanmışlıklardan alan ve karşılaştırmalardan faydalanılarak kurulan diyaloglarda, insanların elindekileri yitirmiş olmasına rağmen doyumsuzluk göstermemeleri üzerinde durulmuştur. Bu yoksul insanların güçlü karşısında ezilmesi anlatılırken kullanılan halk arası tabirler, okurun karakterle duygusal bağ kurmasında önemli bir etkidir. Yazar; bir askeri birliğin nöbet

yerinin değişmesiyle, bölgede yaşayanların yemek mücadelesine girmesini ve savaşın toplumdaki olumsuz etkilerini anlatarak sosyal adaletsizliği eleştirir.

KAYNAKÇA

1. <http://www.orhankemal.org/links/352.htm> (26.11.2020).

Unutulan Hikâyesinde Motifler

dönüm

Hakan Marangoz

Oğuz Atay'ın, "Unutulan" adlı hikâyesi, orta yaşlı bir kadının eski kitaplara bakmak amacıyla evinin tavan arasına çıkmasıyla başlar. Hikâyenin kahramanları; tavan arasına çıkan kadın ve kadının, tavan arasında intihar etmiş bir şekilde bulunan eski sevgilisidir. Eserde Oğuz Atay sürekli anlatıcı bakış açısını değiştirerek, sık sık geriye dönüş tekniğini kullanarak klasik hikâyeden bu yönleriyle ayrılmıştır. Eserde, karakter mümkün olabildiğince az konuşturulmuştur. Kahramanın iç dünyası ve psikolojik hali, bilinç akışı ve iç monolog tekniğiyle aktarılmıştır. Oğuz Atay, eserde bu teknikleri kullanırken mekândaki obje ve motiflerden yararlanarak anlatımı güçlendirmiştir. Bu noktada motiflerin etkisi büyüktür.

Eserdeki başlıca motif, ana kahramanın çıktığı tavan arasındır. Hikâyede tavan arası, kahramanın bilinçaltını simgeleyen bir metafor olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda hikâyenin ana mekânı olma özelliğini taşır. Ana kahramanın eski kitaplara bakmak için tavan arasına yaptığı yolculuk, kahramanın geçmişinin öğrenilmesini sağlar. Oğuz Atay bu bakımdan tavan arasını geriye dönüş tekniğinin bir aracı olarak kullanmıştır. Ayrıca tavan arası, dar, bunaltıcı ve kasvetli bir yapıya sahip olmasıyla hikâyeye gotik bir hava katmaktadır. Oğuz Atay gotik edebiyattaki korku unsurunu kahramanın okuyucuda yarattığı merak hissiyle birlikte harmanlamaktadır. Tavan arası gotik öğeleri yansıması ile önemli bir unsurdur. Hikâyenin tavan arasında geçmesi eseri daha gizemli ve korkutucu yapmak yanında aynı zamanda ortamdaki tekinsizliği de ön plana çıkarmaktadır. Karanlık tavan arasında el fenerini kadının yeni sevgilisi verir.

"Ben tavan arasındayım sevgilim!" diye bağırdı delikten aşağı doğru. "Eski kitaplar

Obu günlerde çok para ediyor. Bir bakmak istiyorum onlara." Son sözlerimi duydu mu? "Orası çok karanlıktır; dur, sana bir fener vereyim." İyi. Durgun bir gün. Bütün hayatım boyunca sürekli bir ilgi aradığımı söyledim birisi bana. Gülümsediğimi gösteren bir ayna olsaydı; biraz da ışık. "Bir yerini kırarsın karanlıkta." Delikten yukarı doğru bir el feneri uzandı. Fenerli elin ucundaki ışık, rastgele önemsiz bir köşeyi aydınlattı; bu eli okşadı. El kayboldu. Ne düşünüyor acaba? Gülümsedi: Yine mi düşünüyor?"

Ana kahraman tavan arasına çıktığında geçmişinden birçok eşya bulur. Bunlardan bazıları; eski fotoğraflar, gençlikte giydiği dans ayakkabılarını koyduğu tozlu bir ayakkabı torbası, kırık birkaç lambadır. Bu objeler yardımıyla Oğuz Atay geriye dönüş tekniğini kullanarak ana kahramanın geçmişini okuyucuya aktarmaktadır. Yazar, eser boyunca bu ortaya koyduğu geçmişteki olaylara hikâyenin olay örgüsünde yer vererek hikâyedeki gerilimin inşasında kullanmakla beraber çatışma unsurlarını da bu motifler üzerinden kurgulamaktadır.

"Feneri yakın bir yere tuttu; annesiyle babasının resimleri. Aralarında eski bir ayakkabı torbası, kırık birkaç lamba. Neden hiç sevmediler birbirlerini? Ölecekler diye öylesine korkmuştum ki. Torbayı karıştırdı: Tuvaletle gittiğim ilk baloda giymiştim bunları. Her gece biriyle dışarı çıkardım, dans etmek için Aman Allah'ım! Nasıl yapmışım bunu? Ellerinin tozunu elbisenin üstüne sildi. Mor ayakkabılarına baktı: Buruşmuşlar, küflenmişler. Sol ayağına giydi birini: Ölçülerin hiç değişmemiş."

Bu objelerin içinde en önemlisi, tavan arasına kitap sandığına doğru yürürken bulduğu eski sevgilisidir. Eserdeki iki kahramandan

biri olan eski sevgiliyi kadın, tavan arasında intihar etmiş bir şekilde bulmuştur. Hikâyede kadın eski sevgilisini gördüğünde, yaşanmış olayları yeniden hatırlayarak olayları ve durumları yeniden değerlendirir. Eskiden yaşanan bir kavga sonucu kadın eski sevgilisi ile kavga etmiş ve onu evde bırakarak sokağa çıkmıştır. O günden beri kadın, adamı Oğuz Atay'ın tabiri ile 'unutmuş'tur.

"İlerdeki köşede olmalıydı kitap sandığı. Fakat orada kitap sandığına benzemeyen karanlık çıkıntılar vardı. Feneri bu garip yığına doğru tuttu. Korkuyla geri çekildi: Biri vardı orda, oturan biri. Feneri alıp bütün gücüyle deliğe kaçmak istedi, kıyılmadı. Korkusuna rağmen fenerle birlikte, ona yaklaştı. Ne yapmışsa korkusuna rağmen yapmıştı hayatı boyunca. Yoksa çoktan kaybolup gitmişti. Feneri onun yüzüne tuttu: Aman Allah'ım! Eski sevgilisi yatıyordu yerde. Tozlanmış, örümcek bağlamış; tavan arasındaki her şey gibi. Kitap sandığına ver resim tahtalarına örümcek ağlarıyla tutturulmuş eski bir heykel gibi. Sağ kolu bir masanın kenarına dayalı; parmakları kalem tutar gibi aşağı ayrılmış, boşlukta."

Bu noktada tavan arası, ana kahramandaki korku halini vurgulamakta büyük etkiye sahiptir. Ortamın boğuculuğu, sıkıcı ve dar

oluşu karakterdeki bunalımı aktarmada Oğuz Atay için aracı olmuştur. Tavan arasının karanlık bir yer oluşu hikâyedeki gerilimi artırmakta, okuyucudaki merak hissini tetiklemektedir. Aynı zamanda hikâyeye gotik bir ortam hazırlamaktadır.

"Dizleri titredi, dişleri birbirine çarptı, ayağının altından kayıp gitti döşeme; kayarken de ayağına çarpan resim masası devrildi. Kol yine boşlukta kaldı: Örümcek ağlarıyla tavana tutturulmuştu. Bu eliyle ne yapmak istedi? Bir şeyler mi yazmaya çalıştı? Ne yazık, hiçbir zaman bilemeyeceğim. Sol yerdeydi. Bir tabanca tutuyordu. Ah! Kendini mi öldürdü yoksa? Olamaz!"

Eserde insan ruhunun bağlamından ayrılmayacağını gösteren bütün bu duygular ve gözlemler Freud'un "The Ego and the Id" kitabındaki psikanalitik dinamiklerin çalışma prensiplerine işaret etmektedir. 'Ego', olmak istediğimiz kişi olan 'süper ego' ve bastırdığımız bütün duyguları kapsayan 'id' arasındaki denge güçtür. Ego, zihni her zaman en uygun ve en doğru olana yönlendirmeye çalışırken insan ruhunun barındırdığı bütün vahşi ve doğru olmadığı kabul edilen duygular 'id'de, bir diğer deyişle bilinçaltında toplanmaktadır. Bu noktada insan bunalmış, sıkılmış, sıkışmış ve çaresiz

hisseder. Eserde ise bu sıkışık duruma örnekler; ayakkabıların kadının ayağını sıkıya başlaması, kadının küs olan anne ve babasının fotoğraflarını görmesiyle eski kötü anıların canlanması, eski sevgilinin canlanmasıyla hatırlamak istemediği olayları tekrar hatırlamasıdır. Bütün bu olayların hikâyede karakter için bu kadar can sıkıcı olmasını sağlayan ise sıkışmış, karanlık ve örümcek ağlarıyla kaplı olan tavan arası metaforudur.

Eserdeki bir diğer motif ise anne ve babasının yan yana duran eski fotoğraflarıdır. Oğuz Atay, karakterin anne ve babasının küs olduklarını bizlere söyler. Karakterin bunları gördüğü zamanki iç konuşmasıyla bu küslüğün karakterin bilinçaltında bazı etkilere sahip olduğunu okuyucuya göstermektedir.

"Feneri yakın bir yer tuttu; annesiyle babasının resimleri. Aralarında eski bir ayakkabı torbası, kırık birkaç lamba. Neden hiç sevmediler birbirlerini? Ölecekler diye öylesine korkmuştum ki." "Topallayarak bir iki adım attı. Sonra resimlere yaklaştı, diz çöktü, yan yana getirdi onları. Dirseğiyle tozlarını sildi biraz. Beni de kendilerini de anlamadılar. Ne kadar ağlamıştım."

Ana karakter daha sonraki cümleleriyle anne ve babasıyla arasındaki iletişimsizliği, kendine yabancılaşmayı aktarır. Kadın bir yandan kendini suçlamaya devam etmekte, ailesine karşı vefasız olduğunu düşünmektedir. Bunlar, karakterdeki suçluluk psikolojisini yansıtmakla beraber okuyucuya karakterin geçmiş aile durumuyla ilgili de ipuçları vermektedir.

"Aşağıda onlara bir yer bulabilir miyim? Koridorda sandık odasında... Saçmalıyorum. Onları unutmadım, onları unutmadım. Babasının yüzünde gururlu bir somurtkanlık vardı. Aynı duvara asamam onları. Evin düzenini hızla gözünün önünden geçirdi. Yan yana olmak istemezlerdi; mezarda bile. Resimlerden birini aldı; feneri yere bırakmıştı, hangi resmi aldığını bilemedi."

Oğuz Atay tavan arasındaki fotoğraflar aracılığıyla aynı zamanda kadının ilk evliliği ile anne ve babasının evliliği arasındaki benzerliği göstermektedir.

"İlk kocasının gülümseyen yüzünü gördü parmağının ucunda. Aman yarabbi! Bir zamanlar evliydim ben de... Sonra yine evliydim. İnsan bir günde varamıyor bir yere, ne yapalım? Nereye? Tanımlayamadığım, bir ad veremediğim duygular yüzünden ne kadar üzülmüştük. Eğildi, bir avuç resim aldı yerden: Bu resim çekilmeden önce, nasıl hiç yoktan bir mesele çıkarmıştım, sonra da yürüyüp gitmişim. Sonra ne olmuştu? Sonra... Buradasın ya... Bu evde. Demek sonra hiçbir şey olmadı onunla ilgili. Ne kötü, ne de iyi bir şey: demek ki hiçbir şey. Ama bunu hissetmedim; geçişler öyle sezdirmeden oldu ki..."

Kadın anne ve babasının fotoğraflarını bıraktıktan sonra ilk kocasıyla olan fotoğraflarını görür. Bununla birlikte biten evliliğinin de ebeveynlerinin evliliği gibi bittiğini söyler. Bu evlilikle ilgili asıl düşüncesi sıradanlıktır. Sıradanlığın oluşturduğu boşluk ve monotonluk hissini yazar bu yolla okuyucuya iletmektedir.

Oğuz Atay bu eserinde, insanın bilinçaltında bastırmak isteyip bastıramadıklarını konu almıştır. Modernist çizgide eserini veren Atay, bilinç akışı ve iç monolog tekniklerine eserinde sık sık yer vermiştir. Eser içinde sık sık değişen anlatıcı bakış açısı ise hikâyedeki akışı etkilemiş, anlatıya dinamizm kazandırmıştır. Kullandığı motifler, Oğuz Atay'ın yarattığı karakterin hikâye içindeki psikolojik gelişimine zemin hazırlamış, aynı zamanda hikâyedeki genel auranın şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda hikâye tekniklerinin kullanımında yazar, motiflerden sıkça yararlanmıştı.

KAYNAKÇA

1. Atay, O. (2008). Korkuyu Beklerken, İletişim Yayınları.
2. Kılıçkaya, D. (2016). Oğuz Atay'ın "Unutulan" ve "Korkuyu Beklerken" adlı hikâyelerinde gotik unsurlar. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1): 685-696

ölü toprak

aylardan aralıktı, ağlıyordum
ip ip dikilmiş dünya
renkleriyle dökülüyordu, bakmıyordum
önce harem'e geldiler, üç kişiydiler
yağmur sis ve doluydu adları
üç demirle dövdüler merdivenleri
bıraksan sözleri gökleri keserdi
bıraksan sinanpaşa çığlık çığlık ağlardı
ama suskunluk, bir sel gibi aktı geceye
sokak lambalarındaki ateş
sararmış ve kocamış elleriyle
örttü toprağı
ve toprak ki
yalnızca susuyordu

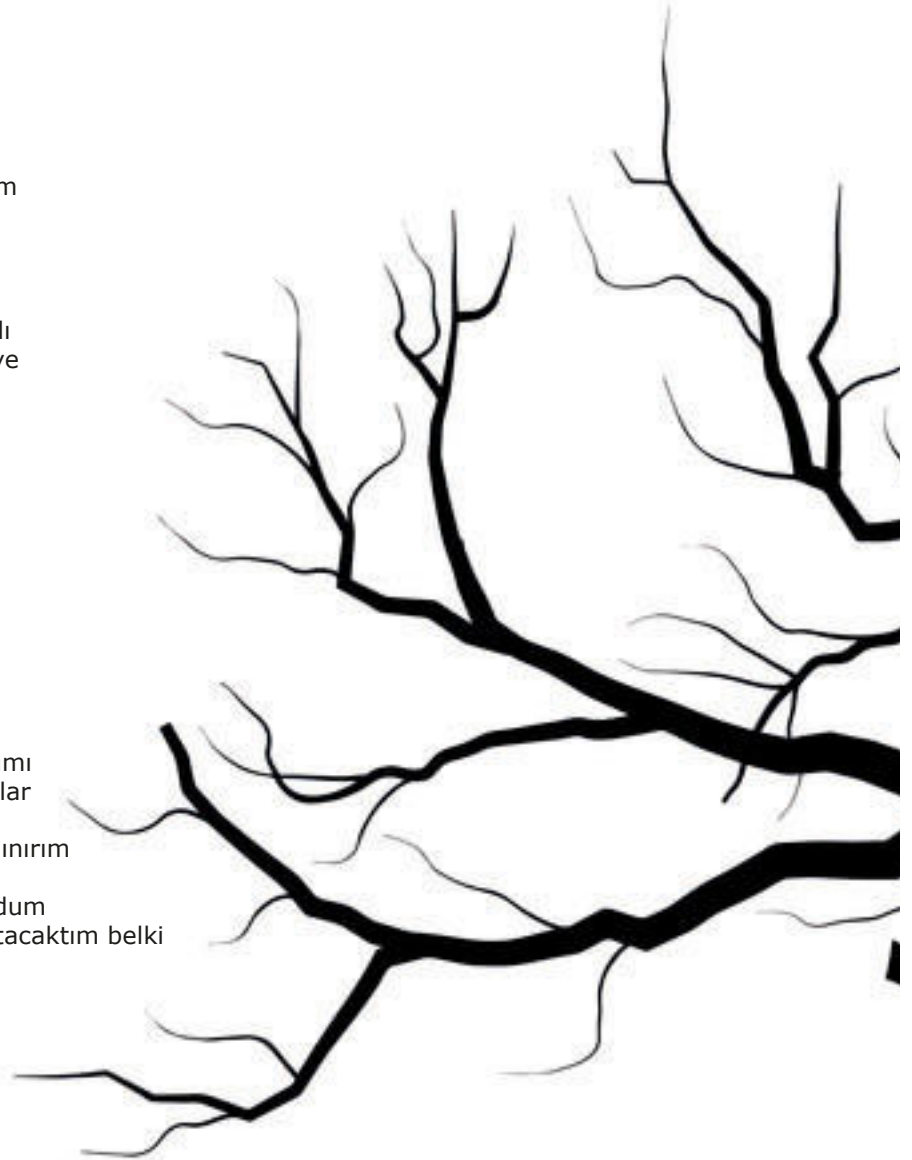
görmüyordum karaydı
belki karaydı
belki mordu
bir karanfil yapraklarıyla
ateş almıştı toprağın üstünde
toprak ki yitmişti.

aylardan aralıktı tutuyordum bulutlarımı
ısrırgan adamlar vardı, gelmeyeyazsınlar
bire namlydu her biri, kaçuyordum
kaçtım mı ben ilk musahipzade'ye sığınırım
ah musahipzade sarmış boynumu
tenhalarında dolaşıyordum, bıkmıyordum
belki kaybolacaktım aylarca hasta yatacaktım belki
ismim bile silinirdi bir bir listelerden
radyolarda okundu mu adım
harem'e yanardım, toprağa değil

o toprak ki ne yemışlere gebeydi
neden vurdu o üç adam?

aylardan aralıktı üşüyordum
yıldırım'a susamış yağmurlar
gökyüzünü kıyamet gibi dövüyordu, duymuyordum
ellerim ayaklarım sanki birer zincirdi
bırakın desem, dalgalarda bir şarkı yanardı
susun desem vapurlar susar sinanpaşa uyanırdı
selamiali sussun isterim, musahipzade uyanmasın
raylar unufak etmesin insanlığımızı
unufak olmayayım otomobiller altında
kara dumanlı hayırsızlar!.. hepsi
adı haram her birinin kitaplarda
üç kişiydiler topu topuna
geldikleri gibi de gittiler
neye yarar demeye yetmezdi
ruhu yok rüzgar gibi estiler
üç demir tam böğrüne saplandı
köklerimiz topraktan ayrıldı

Necati Siyahhan

Mekanın Aidiyet Duygusu

dönüm

Yağmur Akkaya

Bu başlığı attıktan sonra yazdığım ilk iki paragraf sanki birileri ağzıma laflar tıkıyormuş gibi hissettirdi. O yüzden şimdi sizlerle beraber belki eski belki de yeni bir duyguya geri döneceğiz.

Siz küçükken hiç kayboldunuz mu? Belki dalgınlıkla fazla uzaklaşmış belki de elinizi sıkıca tutan anneninizin avucundan sıvışarak eğlence olsun diye koşmuş ve annenizi korkudan delirtmişsinizdir. Kalabalıkta size çarpan bir adamın arkasından korku ve dehşetle dilinizi yutmuş ve ağlamak için döndüğünüzde annenizi görememişsinizdir.

İşte daha bir çocukken kaybolmak böyledir. Korkusuzca, meraklı, sessiz sessiz her şeyi ve her yeri özümsemeye çalışarak yürümeyi herkes çok ister ama işte, o adam çarpana kadar! Sonra bir korku! Kendimizi korumamız gerektiğini ilk kez o zaman hissederiz. Belki sert bir surat takınır gezer belki de duvarların dibinden dibinden, gölgelerle haşır neşir yürürüz o günden sonra. Oysa yaşça büyük birinin bize attığı o koruyucu gülümsemeye sığınmak ne kadar kolaydır! O korumaya duyduğumuz özlem ne kadar cezbedicidir.

İşte kaybolmak böyle bir şeydir çocukken. Büyüklere yardım istemek tabii ki ayıptır! En azından öyle -miş gibi hissedersiniz. Daha çok kaybolmak bile olsa işin ucunda, içten gelen bir güçle bir başımıza yürürüz. Yürüdükçe ellerimizin büyüdüğünü, boyumuzun uzadığını ve adımlarımızın eskisi kadar sık olmadığını fark etmeyiz. Benzerlerimizle ve benzermiş gibilerimizle tanışırız. Onlarla tanıştıkça ise kendimizi görmeye başlarız. En çok da kırık kaldırım taşlarında biriken küçük su birikintilerinde görürüz kendimizi. Daha uzun zaman sonralara kadar kendimize bir boy aynasında bakıp "Olmuş!" demek nasip olmayacaktır.

İşte küçükken ve de kaybolmuşken dört döneriz bazı sokaklarda. Bazı meydanlardan en az on yedi, bazı meydanlardan ise en az otuz dört kez geçeriz! Sıfır yerimizi bulmaya çalışırken hiç beklemediğimiz köşe başlarında yer ediniriz. Bazı kırık çeşmeler, eski köprüler ve bazı heykeller onlarla bakiştıkça samimileşir. Bazen kıy denizinin üstündeki soğuk ama mutlak bir mavilik

içimizde evcimen bir duygu uyandırabilir. Öyle ki bazı binalarda sıkışırsınız, daha küçük ve kayıpken.

İşte küçükken ve bir binanın içinde hapsolmuş ve de kaybolmuşken, kendimizi başkalarından ödünç aldığımız cep aynalarında izleriz. O cep aynalarındaki suretle tanışınca görürüz ne olmadığımızı, olmayacağıımızı ve olamayacağımızı. Olsun deriz bazen, belki şaşalı bir role bürünüp birkaç gün büyük gelen ayakkabılarla yürürüz. Bazen de tam tersine küçücük kutularda kayıp olmamayı dileyenler olur.

Küçükken, hapsolmuş ve de kaybolmuşken, ve aitlik duygusu ne bilmezken içinde yürüyüp durduğumuz koridorları doldururuz. Her şeye rağmen ait hissetmezken üstümüzün yosun tuttuğunu görürüz. Biz aidiyet hissetmezken üstümüzde yeşeren bu mekanın atmosferini görmek hepimizi başta sarsar ve üzer. Hali hazırda küçük, hapsolmuş ve kayıp iken ait olmadığımız bu mekanın bize sarılıyor olması bizde kaçma isteği oluşturur. Bu mekandan kaçmak için her şeyi yapmaya karar veririz. Üstümüzdeki yosunları kazımak; sanki hiç bu yollardan geçmemiş, bu küfü bütün kader mahkumlarıyla beraber içimize çekmemiş gibi yapmak isteriz.

İşte küçükken, kayıpken, ait olmadığımız bir mekan üstümüzde büyürken bir gün bir sabah cezamızın dolduğunu öğreniriz. Anlık bir özgürlük sarhoşluğundan sonra cezamızın niteliğini ve niceliğini hapis hayatından kalma dostlarla sorgularken kendimizi bulabiliriz. Bunca zaman tek taraflı bir platonik ilişki yaşadığımız mekanı kucaklamak, konuşmak ve dertleşmek isteyebiliriz. Ancak mekan çoktan bizi atlatmış, bizden kalan eski mektupları ve fotoğrafları toplamış ve kapının önüne koymuş olacaktır.

İşte kayıpken ve eskisi kadar küçük değilken, başka aynalarda kendinizi yeteri kadar görmüş ve üstünüzdeki yosunlar artık sizi çok da rahatsız etmezken ve mahkumiyet günlerinizin bitmesine çok az kalmışken kendinizi benim gibi mekana son bir mektup yazarken bulabilirsiniz.

Kum Tanesi

Çölde savrulan bir kum tanesi misali,
Savruluyorum.
Bir kum saatinin ince camı arasına sıkışmış,
Bir aşağı, bir yukarı
Bir geçmişe, bir geleceğe mekik dokuyorum.
Sadece anlardan kesitlere gidiyorum.

Buğulu bir camın arkasındaki cılız ışık
Ve tozlu sayfaların arasında erittiği çiçeğin solgunluğu kadar
Silik.

Güneşin gölgesi kadar hayal
Ve bekleyişlerim kadar uçsuz
Düş(ünce)lerim yutulmuş.

Yakmışlar beni,
Yüzüme yansıyan anılarım yakıyor tenimi.
Su atamıyorum.
Küllerimi toprağa savuruyorum,
Yüz yıllık başka küllere karışıyorum.

Roza Öztürk

Bir Şey

dönüm

Muhammet Faik Ekiciler

Karşımdaki canavarı anlamakta güçlük çekiyordum. Şekli şemali belli olmayan, sürekli renkleri değişen, etrafa bulaşan tuhaf, iğrenç bir yaratıktı. Ona doğrudan bakmaya çalıştıkça gözlerim odaklanamıyor, görüşüm bulanıyordu. Sürekli eriyor gibi aşağı aktığı için nerede olduğunu anlamak da zordu zaten. Orda birinin var olduğunu hissedebiliyordun sadece, gerçekten onu görmektense.

Nehirde akan suyu muşçasına etrafımda dönmeye başlamıştı bu sefer karşılaştığımızda. Aşağı akacağına etrafımda dönen bir şelale olmuş, faşır foşur su sesleri çıkarıyordu. Kasırgalar çıkaracak kadar hızlı dönüyor olsa da, hâlâ insana benzer şeklini çıkartabiliyordum. Tuhaf sesler çıkararak benimle konuşmaya çalışıyordu. Söylediği sözler her taraftan geliyor, kafamda yankılanıyordu. Bildiğim bütün insan dillerinden çok farklı, tuhaf bir dili vardı. Söylediklerinin tek bir kelimesini anlamasam bile bana çok kızgın olduğu belli oluyordu sesinden. Ben olduğum yerde durdukça sesini yükseltiyordu, etrafımda daha da hızlı turlar atmaya başlıyordu.

İstediyin bu değil miydi! Neden hâlâ peşimdesin, diye bağırdım. Gözlerim yaşlıydı, ne yapacağımı bilemediğim bir panik hâlindeydim. Ne yapsam hep sinirliydi. Yoluma çıkıp her şeyi yapmama engel oluyordu. Sonra engel olduğu şeyi yapmayı bırakınca bana sinirleniyordu.

Sadece yalnızken çıkıyordu ortaya, başka kimseden yardım alamayacağımı anladığımda geliyordu yanıma. Uzun bir vakitten sonra yere çöktüm. Daha fazla ayakta kalacak gücüm yoktu artık, bunalmıştım bana ne yapmam gerektiğini söylemesinden. Yere oturduğumu gördüğü anda arkamdan bi tane vurdu. Normalde kendi şeklini koruyamıyo olsa da, bir şeylere dokunmak istediğinde katı bir şekil alıyordu. Bir insanın yumruk atabileceği kadar sert vurabiliyordu. Bana vurmasının acısıyla geri ayağa kalktım. Gözlerine benzeyen iki parlayan kırmızı ışığa baktım. Benim ona baktığımı anladığında dönmeyi bıraktı, o da bana geri bakmaya başladı.

-Seni anlayamadığımı anlayamıyor musun? Anlatamıyorsan kendini neden bu kadar uğraşmaya devam ediyorsun ben! Gitsene başkasına bir şeyler yaptır, sen de, ben de rahatlarız!

Bağırmaktan boğazım ağrıyordu artık. Sinirden ağlamaya

başlamıştım. Etraf tamamen kararış dünyadan kopmuştuk. Göz alabildiğine siyah boşluk vardı sadece. Ben bağırdıkça sesim geri yankılanıyor, gittikçe yükselip ne dediğim anlaşılamayacak, kuru bir gürültüye dönüşüyordu. Artık pes edecektim sanırım. Başka ne yapsam olmuyordu. Benden istediği yere gitmeye başladım. Bana başka bir şans bırakmamıştı zaten. Ben yürüdükçe peşimden geliyordu. Ona doğru bakmama çalışıyordum. Yenilginin, çaresizliğin acısıyla onun benden istediği yere gidiyordum. İlerledikçe etraf aydınlanıyordu. Artık adım dahi atamayacak bir hâlde bile olsam kendimi zorlayarak ilerlemeye devam ediyordum. Gideceğim herhangi bir yer buradan daha iyi olacaktı en azından. Etraftaki karanlık aydınlandıkça canavar da yok olmaya başlıyordu. Canavar şu anlık yok oluyor olmasına rağmen tam olarak asla yok olmayacağına hatırlatır gibi yanımdan ayrılmıyordu. Gitmem için beni serbest bırakmıştı ama beni uyandır gibi bana bakıyordu. Tekrar görüşürsek hiç iyi şeyler olmayacaktı tahminen. Zamanında geri dövmüşmeye çok çalışmıştım bu canavarla ama ne zaman vurmaya çalışsam elim içinden geçiyor düşüp kendime zarar veriyordum. Konuşmaya çalışsam beni dinlemiyor, kendi dediğini dinletmeye çalışır gibi sesini yükseltiyordu. Yapabileceğim tek şey onu memnun etmeye çalışmaktı. Canavar tamamen yok olup normal hayata döndüğümde bir elimde kalem buldum. Etrafta yırtılmış, karalanmış kağıtlar, ne yazdığı anlaşılmayan yazılar, şekli şemali belli olmayan çizimler, parçalanmış kitaplar vardı. Odadaki eşyalar da kırık döküktü ama kitaplar kadar kolay parçalanmazdı mobilyalar. Odanın ortasında yerde yatıyordum kollarımı açmış, etrafa bakıyordum. Kim bilir ne kadar zamandır buradaydım. Kalkıp gözyaşlarımı sildim. Elimi yüzümü yıkadım. Saat 3'ü geçmişti. Etrafı biraz toparladım. Artık kullanılmayacak şeyleri çöpe atıp, diğer her şeyi sonra bakarım poşetine attım. Yarına hiçbir işim yoktu. Bu sefer yere değil de yatağa yatıp uzandım. Yatakta yatarken kendi kendime düşünüyordum. Hâlâ ne istediğini anlayamıyordum bu canavarın. Küçük bi çocuk gibiydi. Sürekli bir şeyler istiyordu. Hiç durmadan daha fazlasını, daha fazlasını istiyordu. Uzun bir günün sonuydu artık. Bugün daha fazla yapılacak hiçbir şey yoktu zaten. Hiçbir şey, hiçbir şey...

Fırtına Diyarına Işık Gerek

Adına Fırtınamevkî denen bir diyar vardı bir zamanlar.
Öyle sert esiyordu ki rüzgârlar, sanki canlıydılar.
Hiçbir şey dayanamadı karşısında fırtınaların,
Ne dağlar ne ormanlar,
Ne denizler ne de insanlar.
Yerle bir oldu şehirler, kasabalar.

Kaçtılar, saklanmaya çalıştılar fırtınadan. Saklanacak yer kalmamıştı oysaki,
Her şey korkuyordu rüzgârdan.
İnsanlar bahsetmeye başladılar,
Rüzgârdan sinmeyecek bir duvardan.

Yapıldı o duvar, ulaşıyordu zirvesi ta göklere. İşte, ulaşmıştı insanlık sonunda zafere!
Ama bir eksiği vardı bu heybetli yapınının, almıyordu hiç güneş ışığı içeriye.

Işık solarken usulca, sarmaladı onları zifirî karanlık.
Asla göremeyecekti insanoğlu artık.
Olsun, kurtarmıştı ama kendini fırtınadan. Avuttu kendini insanlık.

Dediler:

"Yok bizim ihtiyacımız güneşe,
Gözlerimiz bizim birdir kalbimize.
Bundan böyle, açıyoruz kulaklarımızı her türlü melodiye;
Görsün o fırtınalar, kimmiş üstün bu yeryüzünde."

Karanlıkta kaldılar.
Geçti on yıllar, yüz yıllar, belki de bin yıllar. Korudu onları, ne için yapıldığı bile
unutulmuş bu duvarlar.
Artık ışığa dair her şey solmuştu, ellerinde kalan tek şey kayıplar.

Okunmadı, yazılmadı.
Anneler çocuklarına bir kez olsun bakamadı. Geriye sadece tek bir bilgi kaldı:
O da zamandan bile eski bu kadim, soğuk duvarlar.
Işık yok, ne varsa artık zifirî karanlıkta var.
Lâkin bir gün çıktı küçük bir kız çocuğu meydana.
Bağırdı tüm kasabaya:

"Lütfen, cevap verin sorularıma.
Neden merdiven yapmadık biz bu kadim duvara?
Yoksa istenedik mi tırmanmak bu heybetli taşlara?"

Nasıl bir soruydu bu böyle?
Kimdi bu incecik sesin sahibi, kendini akıllı sanan?
Dünyanın kendisinden bile eski bu duvarı sorgulayan?
Kimdi bu kadar hâddini aşan?

Kimse cevap vermedi bu küçük kıza,
Herkes devam etti kendi yoluna.

Merak!

Bunun üzerine hazırladı hız heybesini, başladı tırmanmaya.
Günler haftalara döndü, haftalarsa aylara.
Ne kadardır tırmanıyordu acaba küçük kız, bu kadim duvara?

Vakitlerden bir vakit fark etti küçük kız hiç tanımadığı bir şeyi.
Farkında değildi belki ama açıldı hafiften gözleri.
Merakla karşıladı varlığının tam tersini,
Fakat gittikçe sarmaladı o şey çevreyi.
Ne olacaktı acaba, bunun ona tesiri?

Devam etti tırmanmaya.

Hah! Gördü işte bir vakit sonra ellerini. Tırmanırken yırtılmış solgun renkli elbisesini.
Bir süredir acıyan, kanayan dizlerini.
Omzunda taşıdığı eski püskü heybesini.
Anladı.
Aslında bu varlıktı!
Az önce yoktu, artık vardı!
Ağzı kulaklarında, daha da hızlı tırmandı.

Şaşkınlığı arttı giderek.
Huşu içinde bıraktı onu, üstünde alabildiğine uzanan yer değişerek.
Ona aşağıya hatırlatan vakitte belirdi noktalar yukarıda benek benek.
İzledi kız hepsinde büyük o noktayı, yerinde sinerek.
Ama fazla meraklıydı korkmak için, bağırdı o noktaya daha fazla beklemeyerek.

"Nesi oluyorsun sen o noktaların?
Sen çok büyüksün, onlar sanki seni çocukların?"

Yukarıdaki hemen çevirdi bakışlarını semaya. Sonunda denk geldi gözleri küçük kıza.
Açıldı gözleri birden şaşkınlıkla.

"Ah, epey oldu görmeyeli sizin güruhu. Geçirmiştim sizi izleyerek bir vakit çocukluğumu.
Pardon başlayın bu huyumu.
Lütfen bir daha yöneltin bana, o harikulâde soruyu."

"Nesi oluyorsun sen o noktaların?
Babaları mısın yoksa?"

"Ah, hayır. Onlar yıldızlar,
Her daim soluk soluk parıldarlar.
Ama bu diyarı aydınlatmakla hiç uğraşmazlar. Ben ise Ay'ım.
Hiç mi görmedin beni yoksa?"

"Hayır, ben hiç görmedim."

"Hayrola, ışık mı yok aşağıda?"

"Işık mı, o da nedir?"

Ay düşündü, nasıl cevap vermeliydi acaba?

"Işık denir varlığına.

Odur engelleyen, dalıp gitmeni karanlığa, mutlaklığa."

"Sen ışık mısın?
Bakıyorum da pek alımlısın."

"Bir nevi."

"Nerede bulurum başka ışığı peki?:"

"Aramana gerek yok ki.
Her yerdedir ışık. Çevirden yeter gözlerini."

"Ama aşağıda hiç ışık yok."

"Onların da kalplerinde var."

Tüm gece sohbet etti küçük kız Ayla.
Kız sorularla, Ay cevaplarla.
Fakat bir süre sonra veda etti Ay kıza üzülerek.
Yerini güneşe bırakması gerektiğini söyledi, Yavaşça gökyüzünden inerek.
Onun yerini güneş aldı mağrurca yükselerek.

"Sen güneş misin?"

Güneş gözlerini dikti küçük kıza.
Öfke hakimdi güçlü simasına.

"Sizi sevmem ben küçük insan.
Sen kim oluyorsun da bana soru soruyorsun utanmadan?"

"Neden sevmiyorsun ki beni?
İlk defa görüşüm bu benim, senin parlak çehreni."

"Siz güzel bir manzara resmindeki siyah boyalarsınız.
Sadece ortalığı karartırsınız."

"Geceleyn çizilen resimlerde bile sizi ay örter, Her zaman bir ışık var olmanızı engeller."

"Nasılsa huzurlu bir diyarda insanoğlu olmaz, Güzel bir manzara resminde de siyah boya kullanılmaz."

Kız bu cevaba çok şaşırdı,
Ama konuşmaktan sakındı.
Suskunluk belli ki verilecek en iyi cevaptı. Yılmadı, tırmandı.

Sohbet etti Ay ile her gece;
Çok istekliydi kız, bilmediklerini öğrenmeye. Ama sonunda bir vakitte,
"Sonunda, vardım tepeye!"

"Hoşgeldin."

Kız baktı aşağıya,
Yürüdü duvarın üzerinde, bir oraya bir buraya. Yerinde duramıyordu çünkü heyecanıyla.

"Nefes kesici! Harikulâde! Muhteşem! Şahane!"

Tanıdı ona Ay'ın bahsettiği şekilleri.
Ormanları, dağları, tepeleri, denizleri.
Gece olsa da, belliydi güzellikleri.

"Neden yaptık ki biz bu duvarı?
Neden seçtik seçtik bu güzellik yerine o soğuk karanlığı?"

"Hmmm."

"Ne oldu?"

"Duvar arkasında kötü bir şey gizliyor."

"Neyi?"

"İnsanlığı, o dediğin karanlığı."

Derin bir nefes aldı, anlatmaya başladı.

"Fırtınalar sürdü sizi buraya çok önceden. İstiyorlardı çünkü sizi hapsedmek, Sizi diyara daha fazla zarar vermeden. Neden tırmandın sanıyorsun ta o kadar yüksekten, Çünkü mahrum bırakıldınız bir merdivenden. Mahkumsunuz siz o karanlığa, ta o günden."

Kız donup kaldı, diyecek söz bulamadı.

"Ne savaşlar yaptınız, ne ormanlar yaktınız. Canlı dinlemeyip gönlünüzce aldınız. Ama, aklınızdan çıkarttınız. Bu diyar hep çok güzeldi, ha insanlı ha insansız."

Sabaha kadar öylece oturdular.
Kızın aklına bir fikir geldi birden,
Sabahleyin cıvıldaınca kuşlar.

Hemen bir küre çıkardı, içini ışıkla aydınlattı. Halkına varlığı tanıtacaktı!
Onları kurtaracaktı!
Elinde küre ile aşığı inerken, karanlığı bir meşale gibi yardı.

Sonunda indi soğuğa, o zifiri karanlığa.
Elini kaldırdı havaya, bakmaya zorladı halkını ışığa.

"Bu ışık.
Karanlığa lüzum yok artık!"

Asırlardan beri, ilk kez gördü insanlar karşısındakinin gözlerini.
Fakat kimse tanımadı birbirini.
En güzelleri aslında en çirkini, en büyükleri en küçükleri.
Saklamaya çalıştılar yüzlerini.

Çok korktu halk ışıktan.

Kasaba lideri hemen aldı küreyi kızın elinden. Parçaladı onu kimse çirkinliğini görmeden.
Hepsi beraber suçladı kızı kâfirliğinden.
Kaldılar karanlıkta tüm insanlık, pişman olmadan iki yüzlülüğünden.

Kız yavaşça ayrıldı kasabadan.
Umudu yoktu artık halkını kurtarmaktan. Tırmandı o kadim duvardan,
Adım attı o güzel diyara tanıdığı aydan başka kimse olmadan.
Mutlu mesut yaşadı sonsuza dek, bir daha hiç karanlıkta kalmadan.

Ali Arhan Pala

Eyvah, Yoksa Yalnız Değil Miyiz?

dönüm

Çağrı Hakim Yıldız

Fermi paradoksu genel tanımıyla, dünya dışı yaşamın var olma olasılığının gayet fazla olduğuna dair tahminlerin varlığı ile bunu doğrulayacak herhangi bir kanıtın ya da temasın yokluğu arasındaki çelişkiyi ifade eder.

Fermi Paradoksunun ortaya atılma sürecinin başlangıcı olarak 1950 yılında fermiyon parçacığı, atomik nötrino modelini ve uranyum ötesi elementlerin kaşifi olarak tanınan Nobel ödüllü ünlü fizikçi Enrico Fermi'nin 3 diğer Meslektaşısıyla beraber öğle yemeği yediği Sırada, Fermi'nin arkadaşlarına tezinden bahsettiği düşünülmektedir fakat Fermi paradoksunun makale olarak karşımıza çıkma süreci 1975'lere kadar dayanıyor. Bu makaleyi kaleme alan Kişi Shakespeare'in edebî eserlerinin aslında bunlar kendisine atfedilen "Stratford-upon-Avon'lu" tarafından değil de, 17. Oxford kontu Edward de Vere tarafından yazıldığı gibi ses getiren makaleleriyle tanınan astrofizikçi ve yazar Michael H. Hart'tır.

Paradoksun temel bir tanımı şöyle yapılabilir: Evrenin şimdiye kadar gözlemlenen kısmının büyüklüğü ve yaşı, teknolojik açıdan gelişmiş durumda olan birçok dünya dışı uygarlığın var olmasına uygun ortam oluşturması gerektirir. Ancak bu hipotez, destekleyici herhangi bir kanıtın henüz gözlenememiş olmasisebebiyle, bilim insanları bu hipoteze pek sıcak yaklaşmıyor.

Paradoksun "ölçek argümanı" olarak adlandırılabilir ilk görüşü, aslında temel olarak sayılardan oluşur: Samanyolu'da tahmini olarak 250 milyar, gözlemlenebilir evrende ise 70 trilyon milyar yıldız vardır. Bilinçli yaşamın, bu yıldızların etrafındaki gezegenlerin çok küçük bir kısmında ortaya çıktığı varsayılabilir, sadece Samanyolu galaksisi dahilinde dahi hâlâ varlığını koruyan birçok uygarlık bulunması gerekir. Bu argümanda sıradanlık ilkesi de kullanılır. Buna göre Dünya, özel bir gezegen değil, diğer gezegenlerle aynı doğa yasalarına ve etkilerine maruz kalan ve aynı sonuçların elde edildiği, tipik bir gezegendir. Bu argümanı desteklemek için Drake denkleminin kullanıldığı bazı tahmini hesaplamalar da yapılmıştır, ancak bu hesaplamaların ardındaki varsayımların doğruluğu da tartışmalıdır. Drake denklemi demişken ona da ufak bir değinelim.

Drake Denklemi:
Samanyolu Galaksisi içerisindeki "akıllı medeniyetler" in sayısına ulaşma amacıyla radyo astronomu Frank Drake tarafından 1961 yılında geliştirilen denklem, "Drake Denklemi" olarak bilinir.

$N = R^* \cdot f_p \cdot N_e \cdot f_l \cdot f_i \cdot f_c \cdot L$

Bu denklemde:
N İletişim kurmayı umabileceğimiz uygarlıkların sayısı

R* Galaksimizdeki yıllık yıldız oluşma miktarı
f_p Bu yıldızlardan kaç tanesinin gezegene sahip olduğu
N_e Gezegene sahip yıldız başına düşen toplam yaşama elverişli gezegenlerin ortalama sayısı
f_l Bu gezegenlerin arasında herhangi bir şekilde yaşama uygun bir ortamın olduğu gezegen sayısı
f_i Bu yaşama elverişli gezegenlerden kaçında akıllı hayata geçildiği
f_c Bu tür uygarlıklardan uzayda varlıklarına dair tespit edilebilir sinyal bırakabilecek kesim
L Bu tür bir uygarlık tarafından uzayda yayınlanan tespit edilebilir sinyalin süresi, ifade edilmektedir.

Drake denklemine göre galaksimizde 10.000 akıllı medeniyet var olduğu tahmin edilmektedir.

Fermi paradoksunun ikinci temel taşı, ölçek argümanında sorulan soruyu yanıtlar: Zeki yaşamın kit kaynaklarla başa çıkabilme özelliği ve yeni habitatları kolonize etmeye eğilimli olması dikkate alınır, gelişmiş uygarlıkların yeni kaynaklar aramaya başlamaları, böylece önce kendi gezegen sistemlerini sonra da çevrelerindeki sistemleri kolonize etmeleri beklenir. Evrenin 13,7 milyar yıllık geçmişinde, Dünya'da ya da bilinen uzayın başka bir yerinde, kolonileşmeye dair kesin veya doğrulanabilir herhangi bir kanıt bulunmadığına göre, ya zeki yaşam oldukça nadirdir, ya da zeki türlerin genel davranışına ilişkin yukarıdaki varsayım yanlıştır.

Fermi paradoksu iki şekilde sorulabilir: İlki "Neden uzaylılara ya da onlar tarafından yapılmış nesnelere burada fiziken rastlamıyoruz?" sorusudur. Eğer yıldızlar arası yolculuk mümkünse, "yavaş" bir yolculuk Dünya'daki mevcut teknolojiyle neredeyse elde edilebilir olduğuna göre, tüm galaksiyi kolonize etmek 5 ila 50 milyon yıl sürecektir. Jeolojik zaman ölçeğinde bile kısa bir zaman dilimi olan bu süre, kozmolojik ölçekte çok daha kısadır. Güneş'ten daha yaşlı yıldızların mevcut olduğu ve zeki yaşamın evrenin başka bir köşesinde daha önce ortaya çıkmış olabileceği düşünüldüğünde, bu soru, galaksinin neden hâlâ kolonileştirilmemiş olduğu şeklinde de sorulabilir. Kolonileştirme uzaylı uygarlıklar için gereksiz ya da istenmeyen bir durum olabilir, ancak yine de galaksinin keşfine yönelik geniş çaplı araştırmaların var olması gerekir. Ancak ne kolonileşmenin ne de keşif araştırmalarının izine rastlanabilmiştir.

Yukarıdaki argüman tüm evren için geçerli olmayabilir, çünkü uzak galaksilere ait zeki uygarlıkların varlığına dair Dünya üzerinde fiziksel kanıtların bulunmaması, uzayda yolculuk için çok uzun sürelerin gerekli olmasıyla açıklanabilir. Böyle olsa bile paradoks, "Neden zeki yaşamın işaretlerini görmüyoruz?" şeklinde ifade edilebilir, zira yeterince gelişmiş bir uygarlık,

gözlemlenebilir evrenin oldukça büyük bir bölümünden görülebilir. Bu tür uygarlıklar çok nadir olsalar bile, ortaya çıkmaları muhtemel çoğu bölge Dünya'dan gözlemlenebilir olduğu için, keşfedilmiş olmaları gerekirdi. Ancak şimdiye kadar bu tür bir uygarlığın izine rastlanmadı.

Paradoksun bu iki versiyonundan şu anda hangisinin daha kuvvetli olduğu belirsizdir.

Diyelim ki dünya dışı yaşam kanıtlandı, peki onların gelişmişliğini nasıl ölçeriz?

Kardaşev Ölçeği:

Kardaşevölçeğinde, uygarlıkların teknolojik gelişmelerini, iletişim kurma doğrultusunda kullanabilecekleri enerji miktarına göre ölçen bir yöntemdir. Ölçek, Tip I, II ve III olarak önceden belirlenmiş üç ayrı kategoriye sahiptir, Tip I uygarlık —gezegenel uygarlık da denir—, komşu yıldızından gezegenine ulaşan kullanılabilir enerjiyi kullanma ve depolama yetisine sahiptir, Tip II uygarlık, yıldızındaki bütün enerjiyi hasat etme yetisine sahiptir (en popüler hipotezik kavram tüm yıldızı kapsayabilecek ve enerjisini gezegene transfer edebilecek Dyson küresidir), Tip III uygarlığın ise konak gökadasının tümü ölçeğinde enerji kontrolü bulunmaktadır. Ölçek tamamen hipoteziktir ve bir kozmik ölçekte enerji tüketimini göz önünde bulundurur. İlk olarak 1964

yılında Sovyet astronom NikolayKardaşev tarafından ileri sürülmüştür. Önerildiği zamandan beri daha geniş güç seviyelerinden (tip 0, IV ve V) saf güçten farklı metriklerin kullanımına çeşitli eklemeler önerildi.

Peki, sizce biz bu ölçeğinde hangi basamağındayız?

Biz, birinci tip uygarlık bile değiliz. Carl Sagan, Kardashev'in ölçeğini bir formüle oturarak bize 0.7'lik bir skor vermişti.

Kardashev ölçeğinin alternatifleri de var. Çok gelişmiş bir uygarlığın, o kadar enerji kullanmasına gerek olmayabilir.

Carl Sagan, veri işleme kapasitesi üzerinden sınıflandırma yapmayı yeğlemişti. Bir başka yöntem ise, makro yerine mikro kabiliyetleri ölçmek. Yani ne kadar ufak şeylerle uğraşabiliyoruz, o kadar ileriyiz. Bu seviyeler:

- 1)Kendi boyutumuzda yakın şeyler (Bina veya kıyafet gibi)
 - 2)Genetik modifikasyon (GMO)
 - 3)Moleküler seviyede manipülasyon (İlaç endüstrisi)
 - 4)Atom mühendisliği.
 - 5)Atomların çekirdeklerini değiştirebilmek (Yukardakinden çok daha zor. Örneğin bir hidrojen atomu Dünya kadar büyük olsaydı, çekirdeği sadece bir futbol sahası büyüklüğünde olurdu)
 - 6)Temel atomaltı parçacıkların mühendisliği (Large Hadron Collider)
 - 7)Uzay-zaman dokusunun tam hakimiyeti
- Biz bu ölçeğe göre genelde 4-5 civarındayız, 6'ya da ucundan dokunuyoruz parçacık hızlandırıcılar sayesinde. Yazımı çok uzun tuttum farkındayım. Muhtemelen bu kısma kadar okuyan kişi sayısı da sayfaya bir göz atan kişilerin yüzde onu kadardır. Son olarak Fermi paradoksunun bana mantıklı gelen birkaç teorik açıklamasına kısaca değineceğim halbuki en uzun tutulması gereken yer burası.

1) Nadir Dünya Hipotezi (Rare Earth)

Zeki hayatın oluşması sandığımızdan çok daha zor olabilir. Artık yaşama uygun bir sürü gezegen keşfediliyor, fakat belki hayatın başlangıcı çok zor. Bizde bu 800 milyon yıl almış.

Yahut, hayatın başlangıcı kolay ama ilerlemesi zor. Dünya'dabilinçli yaşamın oluşma sürecine bakarsan bile basit prokaryot hücreler tam 2 milyar yıl boyunca hüküm sürmüşlerdi. Ancak daha sonra özelleşmiş kısımları olan eukaryot hücreler

evrilebildi. Çok hücreliler içinse 1 milyar yıl daha beklemek gerekti. Bunlar ufak zaman dilimleri değil. Hele ki biz aşırı şanslıysak, belki ortalama evrimleşme süresi 20-30 milyar yıldır ve bu süreler boyunca bir yıldız sisteminin yeterince stabil kalması imkansız.

Bu cevabın zayıf yanı, fazla insan merkezli olması. Biz hayat ağacının tüm dallarını bilmiyoruz, sadece kendi gezegenimizdeki evrim haritasını biliyoruz. Onu da yeni yeni öğreniyoruz. Okyanus tabanlarında aşırı basınç altında yaşayan hayvanları, fotosentez zincirinden tamamen kopuk canlıları, yahut uzay boşluğunda bile ölmeye tardigradları yakın zamanda öğrendik. Daha önceden tanıdığımız hayvanların da sandığımızdan daha zeki olabileceklerini yeni yeni farkediyoruz. Ve düşünün, bunların hepsiyle ortak atadan geliyoruz. Bir de ortak atadan gelmediğimiz başka canlıların evrim şartlarını mı hayal etmemiz bekleniyor? Belki bazı yapılarıdaki canlıların kısa sürede evrimleşmeleri imkansız.

2) Zekiler Ama Çalışmıyorlar

Şu cevaplara bakalım:

Zeki uygarlıklar birbirlerine fazla uzaklar. (İnter-galaktik yolculuk çok masraflı)

Kimse keşfetmekle veya yayılmakla ilgilenmiyor. (Tembel hayvanlar)

Fazla yayılmadıklarından doğal felaketlerle telef oluyorlar. (Süpernova)

Bunları aynı gruba attım, çünkü hepsi, uygarlık sayısı arttıkça manasını yitiren cevaplar. Fakat bu grupta ilginç bulduğum bir cevap var:

Kimse konuşmuyor, herkes sadece dinliyor.

Bu ilginç çünkü iletişim teknolojilerini bulacak kadar zeki her canlı türü, Fermi Paradoksu'nu akıl edebilir. Ve mevcut sessizlikten kılınacakları için, en güvenli yol olan dinlemeyi seçebilirler(Kazara yaydıkları sinyaller önemli değil, bunlar birkaç ışık yılı mesafede yokoluyor demiştik).

Bu cevabın zayıf noktası da uygarlık sayısından ziyade zaman. Bir uygarlık 100 sene boyunca dinlemede kalabilir ama 100 bin sene? 100 milyon sene?

3) Uzaylılar Konuşuyorlar, Biz Anlamıyoruz

Carl Sagan, uzaylıların bizden çok daha yavaş veya hızlı düşünme ihtimalini öne sürmüştü. Belki gönderdikleri sinyalleri biz parazit sanıyoruz ama aslında 10-20 senelik pencerelerden bakmamız lazım.

Uzaylıların "fazla uzaylı" olmaları, yani onlara dik dik bakıyor olsak bile onları göremeyecek ve anlayamayacak olmamız, ciddi bir olasılık.

Zaten yeterince uzun süredir gözlem yapmıyor oluşumuz genel bir problem. Güncel bir olaydan örnek verelim, bir uygarlığın robotik araçları gelip yakın mesafeden sinyal yollamış olabilir ama baktılar ki Rusya-Ukrayna olayıyla uğraşıyoruz, basıp gitmişlerdir. Bugün bile gökyüzünün çok ufak bir kısmı gözleniyor. Uzak bir uygarlıktan bir sinyal gelecekte, güçlü teleskopların tam o yöne odaklanıp bir müddet analiz yapmaları lazım. Ama bu iş pahalı ve teleskop az. Bu hipotezle uyumlu çok güzel bir söz var:

"Bu sonsuz mekanların ebedi sessizlikleri beni korkutuyor"

Blaise Pascal

4)Great Filter

Zeki canlıların evriminin çok zor olabileceğinden bahsetmiştik zaten. Herkesin tosladığı bir duvar olabilir. Ama bence daha ilginç bir olası duvar şu: Hayatın doğasında, bir noktadan sonra kendi kendini yoketmek var.

Aptal hayvanların kaynaklarını tüketerek aç kalmaları gibi, akıllı canlılar da uygarlıklarını yıkıp yıkıp duruyorlar. Herhangi bir uygarlık uzun süre gelişmiş seviyede kalamazsa, uzaya yaydıkları sinyalleri veya araçları da kaçırılmayacak kolay olacak. 100-200 sene boyunca yayılan sinyaller nedirler ki?

Nükleer silahlarla bu duvarın eşliğine halihazırda geldik.

Yaratığımız robotlar tarafından yokedilmek de çok yaygın bir kader olabilir, fakat bu tek başına bir açıklama değil. Çünkü onların yaratıcılarını öldürdükten sonra tamamen sessiz kalmaları lazım. Paperclip Maximizer hikayesindeki gibi, amacına ulaşacak kadar zeki, ama onu sorgulamayacak kadar aptal bir yapay zeka, tek satırlık bir kod hatası yüzünden her şeyi yokedebilir. Ve sonra da bir zombi gibi olduğu yerde çakılı kaldığından, uzaya baktığımızda izlerine rastlamayız.

Bu bazı uygarlıkların kaderi olabilir ama hepsinin de böyle yokolması olası mı? Bazı uygarlıklar zombi gibi olmayan, gerçek yapay zeka yaratmayacaklar mı? Yaratıcılarını öldürseler bile, onların yerini almak isteyecek, Atılgan'ın anahtarlarını kaptdıkları gibi mahalleyi turlamaya çıkacak ve bizim dikkatimizi çekeceklerdir. E neredeler?

Bu "Great Filter"ı aşan neredeyse tek uygarlıksak, bir Büyük Yalnızlık içindeyiz. Bir ihtimal daha var, o da bu duvardan aslında kimsenin geçmediği ve bizim de daha duvara gelmediğimiz.

Örneğin geçenlerde Mars'ta 100 metre kalınlığında buz bulunmuş ve ilkel de olsa bir hayat olasılığı hala var. Bu korkunç bir buluş olurdu. Koca evrende, burnumuzun dibindeki bir yerde dahi hayat varsa, muhtemelen her yerde hayat olmalı ve Fermi Paradoksu daha da zor bir hale geliyor. Acaba bir Büyük Sessizlik öncesinde mi yaşıyoruz şu anki yalnızlığımızı? Geçmişin uzak uygarlıkları gibi biz de birden yokolup gidecek miyiz?

Burada en gerçekçi bulduğum senaryo, superpredator bir uygarlığın tüm galaksiyi domine etmiş olması. Yani duvarın kendisi, uzaya ilk çıkan uygarlık veya ondan geriye kalan bir yapay zeka. Kendine rakip olabilecek her şeyi öldürüyor.

Gelişmenin geometrik hızını düşünürsek, rakiplerinden sadece 1 milyon yıl önce evrilmiş bir canlı türünün avantajı muazzam olacaktır. Daha biz Mars'ı kolonize etmeye çalışırken onlar "yılanın başını küçükken ezeceksin" diyerek bizi tekrar Taş Devri'ne yollayabilirler. Yahut şiddet kullanmazlar da, izole ederler, sinyalleri çift yönlü bloke ederek. Buna hayvanat bahçesi hipotezi de deniyor. Biz galaktik parklarda, koruma altında olan bir tür olabiliriz. Bunu organize edecek uygarlığın, kendini bizden gizlemesi de zor olmayacaktır. Ve gelelim benim en çok sevdiğim cevaba

5) Simülasyondayız

Bitirşi, en heyecanlı seçenek olan simülasyon hipotezi ile yapalım. Uzay sandığımız boşluk gerçekte yoktur mesela, bir hologramdır. Belki aslında hayat dolu bir galaksidedir ama boş sanıyoruz.

Daha iyisi -ve Fermi Paradoksu'nun en kökten çözümü- tamamen bir simülasyon olmamız. Hem uzay, hem de biz. Bu paradoks için yaptığım tüm açıklamalar, aslında Simülasyon Hipotezi için de geçerli. Tek yapmamız gereken, "evrende yalnız mıyız?" sorusunu "asıl gerçeklikte miyiz?" ile değiştirmek.

Simülasyon Teorisini burada kesmek istiyorum çünkü Simülasyon teorisi başlı başına işlenmesi gereken bir konu.

Metnimi Arthur C. Clarke'in şu güzel sözyle noktalamak istiyorum:

"İki olasılık var. Ya evrende yalnızız, yada evrende yalnız değiliz. İki olasılık da eşit derecede ürkütücü."

Arthur C. Clarke

Kaynakça:

Clavin, Whitney; Chou, Felicia; Johnson, Michele (6 Ocak 2015). "NASA's Kepler Marks 1,000th Exoplanet Discovery, Uncovers More Small Worlds in Habitable Zones". NASA. 3 Mart 2016 tarihinde kaynağından arşivlendi.

Bostrom, Nick (May-June 2008). "Where Are They? Why I hope the search for extraterrestrial life finds nothing" (PDF). Technology ReviewMIT: 72-77.

Hanson, Robin (1998). "The Great Filter — Are We Almost Past It?". Archived from the original on 2010-05-07.

Kardaşev, Nikolay (1964). "Transmission of Information by Extraterrestrial Civilizations". Soviet Astronomy. Cilt 8. s. 217. Bibcode:1964SvA....8..217K.

Kardaşev, Nikolay. "On the Inevitability and the Possible Structures of Supercivilizations 28 Ekim 2017 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi."; The search for extraterrestrial life: Recent developments; Proceedings of the Symposium, Boston, MA, June 18-21, 1984 (A86-38126 17-88). Dordrecht, D. Reidel Publishing Co., 1985, p. 497-504.

Kaku, Michio(2010). "The Physics of Interstellar Travel: To one day, reach the stars". 10 Şubat 2014 tarihinde kaynağından arşivlendi. Erişim tarihi: 30 Mayıs 2016.

Sagan, Carl (Ekim 2000) [1973]. Jerome Agel (Ed.). Cosmic Connection: An Extraterrestrial Perspective. Freeman J. Dyson, David Morrison. Cambridge Press. Erişim tarihi: 30 Mayıs 2016. I would suggest Type 1.0 as a civilization using 1016 watts for interstellar communication; Type 1.1, 1017 watts; Type 1.2, 1018 watts, and so on. Our present civilization would be classed as something like Type 0.7."

Sagan, Carl. Cosmos, Ballantine Books 1985

Wesson, Paul (Haziran 1992). "Cosmology, extraterrestrial intelligence, and a resolution of the Fermi-Hart paradox" (PDF). Royal Astronomical Society, Quarterly Journal. Cilt 31. ss. 161-170. Erişim tarihi: 6 Mayıs 2007.

Brin, Glen David (1983). "The 'Great Silence': The Controversy Concerning Extraterrestrial Intelligent Life" (PDF). Quarterly Journal of Royal Astronomical Society. Cilt 24. ss. pp. 283-309. 20 Mart 2015 tarihinde kaynağından arşivlendi (PDF). Erişim tarihi: 6 Şubat 2021.

Crawford, I.A., "Where are They? Maybe we are alone in the galaxy after all" 26 Mart 2009 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi., Scientific American, Temmuz 2000, s. 38-43, (2000).

Eric Jones, "Where is everybody?"; Fermi'nin sorusunun öyküsü 29 Haziran 2007 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi., Los Alamos Technical report LA-10311-MS, March, 1985.

E. M. Jones. "Where Is Everybody. " An Account Of Fermi's Question. (1 Mart 1985). Alındığı Tarih: 18 Ağustos 2019. Alındığı Yer: OSTI | Arşiv Bağlantısı

M. Hart. An Explanation For The Absence Of Extraterrestrials On Earth. (18 Ağustos 2019). Alındığı Tarih: 18 Ağustos 2019. Alındığı Yer: Harvard University | Arşiv Bağlantısı

B. M. Oliver. (1994). Galactic Colonization And Other Flights Of Fancy. IEEE Potentials, sf: 51-54. | Arşiv Bağlantısı

C. Sagan, et al. (1983). The Solipsist Approach To Extraterrestrial Intelligence. The Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society, sf: 113-121. | Arşiv Bağlantısı

C. L. Seeger. (1985). Fermi Question, Fermi Paradox: One Hit, One Out. The Search for Extraterrestrial Life: Recent Developments, sf: 487-491. | Arşiv Bağlantısı

F. J. Tipler. (1980). Extraterrestrial Intelligent Beings Do Not Exist. The Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society, sf: 267-281. | Arşiv Bağlantısı

S. Webb. (2002). If The Universe Is Teeming With Aliens ... Where Is Everybody?: Fifty Solutions To The Fermi Paradox And The Problem Of Extraterrestrial Life. ISBN: 9780387955018. Yayınevi: Springer Science & Business Media.

M. Horvat. (2019). Calculating The Probability Of Detecting Radio Signals From Alien Civilizations. ArXiv. | Arşiv Bağlantısı

R. McKie. Aliens Can't Hear Us, Says Astronomer. (27 Ocak 2010). Alındığı Tarih: 18 Ağustos 2019. Alındığı Yer: The Guardian | Arşiv Bağlantısı

A. Griffin. Humanity Might Have Received A Signal From Aliens That It Isn't Checking, Says Harvard Professor. (3 Mart 2017). Alındığı Tarih: 18 Ağustos 2019. Alındığı Yer: The Independent | Arşiv Bağlantısı

Bader

HİKÂYE

HAYATIN SARHOŞLUĞU

Koskoca kâinatta ufakık dünyamızda yaşayıp, ölüyoruz. Biz insanlarız. Kimimizin sesi kahr geriye, kimimiz unutulur gider. Kimimiz karanlık, kalabalık evlerde, kimimiz kulubelerde, köylerde. Gün olur keyifli oluruz, gün olur kederli. Âşık oluruz, geçim derdine düğeri, kavga ederiz.

Eskiden bir iki küçük dergide, bir iki yazısı çıkmıştı. Hayal kurmayı seven bir adamdı. Şimdi küçük bir odadaydı, duvara gölgesi vuruyordu. Sarı badana, kireç duvar üzerine.

Adam, dudakları arasında ince bir sırıtışla:

— Boşverdik dünyaya be! dedi. Öbürleri güldüler. Daha doğrusu gülmüşler. Duvara vuran gölgesi büyüdü, masanın altında ayakları uzuyordu. Dudaklarında yine eski sırıtış vardı. Saçları simsiyah, yüzü beyazdı. Burada, arkadaşları arasında, istediği gibi konuşabilir, istediği gibi düşünebilirdi.

«Yanımda hep kalles adamlar vardır. Erkek olmadıkları halde erkek geçinler, hayatın altındaki insanlardan. Onların yanında olmasın aklımda, hayal kurarda.»

«Kırlarda, gece bastıktan sonra dolaşır, gökyüzünde sarı bir nokta gibi ayrı seyrederek, yalnız o. Orası bir tepedyi, hem de ağaçlı bir tepe, çimenli bir tepe, çimenlere ayakları gömülürdü. Tepeden her yer görünürdü. Karanlık gecede, kapkara duran ova, ovada tek tük yanan ışıklar, ayın önünde sırma rengi kat kat bulutlar. Şairler: Ay buluta girdiği gecelerde, derlerdi. Ay burdan başka yerlerde buluta girer miydi? Girse bile bu kadar güzel olmazdı ki.»

«Evet. Adamın yanında, sevmediği adamlar vardı. Ona oyun oynuyorlar, ağzından laf almaya çalışıyorlar. Ama şimdi yanında onlar yok. Başka arkadaşlarıyla sarı badanalı bir odada. Odanın döşemeleri kalın, aralıklı, çıplak tahta. Ortada bir kilim var. Mehtab yok bu gece. Ama pencerede, kadife sıvahlı gece var.»

Adamın birkaç dergide yazısı çıkmıştır. Büyük şehirler görmüştür. Yıllar yılı hayatı bekâr odalarında geçmiştir. Güneşin damlar üzerinden, kumdanarak doğuşunu seyretmiştir. Deniz kıyısındaki kayaları bilir o. Arkadaşlarına hatıralarını anlatmaz. «Anlatmam anlamlar mı acaba?» diye düşünür. Onlara tozu memleketleri anlatsa. Tüncü evlerinin saadetini, yolların toprak koktuğunu, gecelerin serinliğini...

İşli odada duvarlar sarıdır. Dışarda gecenin rengi kadife siyah.

Arkadaşlarından biri:

— Gitme burdan! der. Hep burada kal. Adam, her zamanki ağırbaşlı haliyle:

— Ben de isterim hep birarada bulunalım.

Konuşmaları iki meslektaşını gibi devam eder. Hayat gallelerinden bahsederler.

Meselâ biri:

— İşler nasıl? der. Öteki:

— Bugünlerde iyi değil! der. Boş gözlerle başka taraflara bakarlardı.

Biri:

— Patrondan izin istedim, vermedi bugün! der.

— Tabii, der öbürü. Sen de zurt zurt boyuna izin.

Odada hep beraberdirler. Ama kendilerini yalnız hissederler. «Adam, uzaklardadır şimdi. Bir kasaba vardı, yağmurlu günler gibi asık yüzü, kasabanın üstüne abanmış dağlar. Dağların en yüksek tepesinde, Roma'lılardan kalma bir kale harabesi vardır. Adam oraldadır. Sessizlikte, sessizliğin gürültüsü sarmıştır onu. Zamanı da, herşeyi de unutmuyor. Aşağıdaki ovadan atlılar geçer gibidir. Mavi dağların atlıları. Ormanlardan doğru bir rüzgâr eser. O, çevrenin en yüksek tepesindedir, gökle birleşmiş gibidir. Zamanı da unuttur, herşeyi de.»

«Büyük şehirler de, küçük şehirlerden farksız. Zamanla değişirler ama, her zaman aynı sayılabilirler. Yüz yıl evvel de insanlar aynıydı herhalde, yüz yıl sonra da aynı olacaklar, hep böyle çeşitli, acıp olacaklar. Zaman bütün sessizliğiyle dünyaya çıkmış ızdırıp veriyor. Yüz yıl sonra caddelerde başkaları dolacak. Başka gençler, kızların peşine takılıp laf atacaklar. Biz kim bilir nerede olacağız? Sonsuz bir sessizlikte belki, veya kırmızılı mavili ışıkların görüldüğü bir tepede. Serin, sessiz, çimenli bir tepede. Hayır, bu böyle olmaz. Yüz yıl sonra da yaşıyacağım ben. Başka bir insan olarak. Bugünkü hayatımı tamamen unutmamış olacağım. O zaman belki zengin olurum. Ya fakir olursam. Ama ben saadetin zenginlikte olduğuna inanmıyorum. Fakat, fakirleri hor görürler, onlardan uzak dururlar.»

«Ben, o zaman başka bir insan olacağım, kalender biri. Çocuklara ders vereceğim. Onların ödevlerine bakacağım. Bir gün pencerenin önünde mânâlı mânâlı duracağım.»

— Ben yüz sene evvel de yaşıyordum, diyeceğim. Şaşıracaklar, inanmayacaklar.»

«O zaman da akşam üstü vakitleri güzel olur. Bir sisin dağılışı gibi esrarlı olur. Batan güneşi seyredirim, bu hayatımı düşünürüm. Şair arkadaşlarım olur. Hep beraber dünyanın güzelliğine şaşırız. O zaman da, iyi, kötü, insanlar olur. Güzel kızlara âşık oluruz. Yollarda dolaşırız, âvare oluruz, duvar diplerine oturup yârenlik ederiz. Yeni evler yapılır, eski evler yıkılır. Cinayetler olur.»

Şimdi yeryüzü başka renkte. Ben her tepeden yüksek bir tepedeyim. Yeryüzünün, sağ tarafı mavi, sol tarafı yeşil, onların üstünde zar gibi pembelikle. Ağaçlar, yollar var; saadetler, yoksulluklar var; insanlar var; karnınca misal.

Şimdi yeryüzü başka renkte. Dağlar yok, sade ovalar var. Şehirler büyümüş, köyler güzelleşmiş.

Yeryüzü, boşlukta, hep başka başka renklerde. Değiştiği halde aynı.

Demir ÖZLÜ

BİR ŞİİR KİTABI :

İKİ KEMAL

Öğrenci imkânlarını içinde bütün yayını takip edebilmem mümkün olmuyor. Nitekim Arif Hikmet Par'ın «İki Kemal» (1) isimli destan denemesini henüz okuyabildim. Çıkalı aylar olmuş.

Arif Hikmet Beyin şiirlerini Varlık, Türk Dili dergilerinden tanırım; kendisini de Giresun'dan.

Kitabın boyutları küçük, sayfası da sadece yirmi altı. Bu sözlüme; sayfanın azlığı hiç bir şey ifade etmez, küçük hacimler içinde de pekâlâ büyük şeyler verilebilir diyerek karşı duranlar olacak. Haklılar; ama bu defa için, bir destan denemesi için değil. Hale bu deneme sık sık tekrarlamalar da taşıyorsa...

Par'ın eserinde bir zorlama, açık bir zorlama gördüm. Hatta bir de öykünme. Dağlarca'ya gitmek isteyen, Dağlarca gibi söylemek isteyen bir hali var. Aynı ayrı çıkan şiirlerinde çok daha kişiliği belli, çok daha usta tanınıyordu.

Eserde yer yer parıltılar yok değil. Var, var ama bütünün içinde eriyip görünmez oluyor. Kısacası; eserin sanat değeri; — yok demiyeyim — düşükçe... Bununla beraber konusu, işledikleri yönünden tetkike değer.

İlk kısım: «İki Kemal». Önce Namık, sonra Mustafa Kemal. İptida Türk, Türk'ün İki Kemal..

Ben Namık-ı şeyda, ben mecnun-u vatan

İslak menfa duvarlarında yazılı maceram.

.....

Sakarya'da sular şafak,

Kocatepe'de ordular sancak.

Millet bize, biz sana inandık

Vatan kurtuldu Namık Kemal'im.

İkinci kısım: «Hür Türkiye»; Külebe'nin destanında da rastladığımız gibi mısralarla memleket. Eserin bu kısmı birinci kısma göre çok daha iyi işlenmiş, çok daha şir havası taşıyor.

Gedikkaya'sı Ayvansılı' Kale'si,
Oy yeşil yeşil gözlerde gülesi,

Şairin en kuvvetli söyleyişi sonda. Bu son altı mısra yeni olmasına rağmen bana sayfalar dolusu destanmış gibi geldi:

Hürriyet yüreğimde sıcak sıcak

Türkiyem diye seslenir.

Bir resim açılır gözlerime memleketimden

Denizler mavi, ovalar yeşil, dağlar al gelir.

Türkiye dedikleyin dudaklarıma,

Mustafa Kemal gelir.

Ü. YAKUBOĞLU

(1) A. Hikmet Par. İki Kemal. Yenilik Basımevi, 60 kr.

DENİZİN CİLVESİ

Hava berrak

Deniz durgun

Cüce parlak.

Küçük gemi neşe ile ilerliyor.

Birden ufuk kararıp

Ejder gibi dalgalar

Bordalara biniyor.

Bir fırtına, bir bora..

Buna da cilve denir ya.

Sabri K. PEKÖZER

SEVDİĞİM KADIN

Kimseyi sevmedim hayatta

Onu sevdiğim kadar.

Aşkı, hasretim, derdim;

Ona uzanır ellerim

Uzülünce.

Gözlerimdeki nem,

Kurur gülünce.

Sevdiğim kadın, annem.

Baysal DİNLER

ANLATABİLSEM

Yine bir şey var içimde,

Ahşam diye değil.

Ağrularım derinde

Zaman olur, geçer değil.

Her şey başka biçimde

Dayular, söylenir

Diye değil.

Anlatılır, anlatılır

Bir şey değil.

ÜZÜNTÜ

Ateşte yanmaz ki

Yakmak istesem.

Kendim yanmayınca.

Özdemir KARAÇELİK

Aydın ÖZGÜR

Dönüm

Sayı : 8

1 MART 1953

15 Kuruş

D Ö N Ü M

Kabataş Lisesi öğrencileri tarafından çıkarılır.
ONBEŞ GÜNLÜK FİKİR ve SANAT DERGİSİ
Sahibi ve yazışmaları Müdürü: Orhan ÜNAL
Teknik Sekreter: Hasan N. Pulur
İdare yeri: Kabataş Erkek Lisesi Ortaköy - İstanbul
Basıldığı yer: SANAT BASIMEVİ

HAYAL ve HAKİKAT ÜZERİNDE DÜŞÜNCELER

Bazan, kelimelerin kapladığı saha çok geniştir. Bu yüzey içinde istediğin şeyleri bulursun, istemediğin şeyleri bulursun. Orada seninle birlikte bütün hayatı görürsün. İçinde bazı defa idealist şahıslar vardır, bazı defa realistler vardır.

Bu ikisi hayal ve hakikat hemen hemen birbirine zıt iki kavramı işaret eder.

Hayal etmek, birtakım soyut kavramlar üzerinde, zihni çalışmaktan başka nedir sanki. Böyle bir insan, gölgesini kovalayan insana benzer. Hiç bir zaman yakalanamayan, fakat o nisbette ferdi rahatsız eden uçucu bir şey, psikolojik bir haldir ideal.

İdeal, insanların hırs ve beencillikleri için sonsuza atılmıştır. Her elimizi uzatışımızda, her yaklaştık sandığımızda yine sonsuza doğru çekilip gider.

Bu hususta Descartes da böyle düşünür: «Hattâ düşüncelerimin bile rüyada gördüklerimden daha gerçek olmadığımı kabul ettim.» diyor.

İdeal fikirler her zaman için, teorik doktrinlerin söylenmesinde kolaylık sağladığı görülüyor. Dolayısıyla, bu tezlerin muayyen bir zaman sonra hakikate çevrilmesi de mümkün olabiliyor.

Pragmatist'ler ise bunun aksini iddia ediyorlar. Onlar «yapılan bir iş fayda temin ediyorsa hakikattir. Bizim karşımızda vazdedilen teorik doktrinler hiç bir zaman hakikat payı taşımazlar. Söyledikleri tam mânâsıyla soyut bir ifadedir.» diyorlar.

Halbuki «Einstein» atom teorisini kırk sene sonra tatbik edildiği «Jules Verne» romanlarında denizaltı ve hava seyahatlerinin bugün hakikate çevrildiğini biliyoruz. Bu, bundan bir önceki paragrafta yazılanlara misal olur. Aynı zamanda pragmatistlerin de yanlış düşündüğünü ispat eder.

Hakikat daha başka bir görünümdür. Somut kavramların hep si onda toplanır.

Bir kere devamlı surette doğru olan bir şey hakikat dendiği gibi —Bu, taarıyı, kozmu bir bütün olarak kabul ettiğimiz, gerçeğin büyük mânâsıdır— günlük hayatta cereyan eden işlemlerin görünüşü yapılmış bir iş olduğu için hakikat diye düşünülür. Bu hadiselerde şahıslara göre, ya hakikat olarak kabul edilir yahut ta değil.

Fertlerde bu değişiklik, fertlere hakikat acıdır cümlesini bile söyler. Belki de bir başkasına göre, hakikat hiç te acı değildir. Yapılan işin iyi netice vermesi hakikata iyidir dedirtiyor; böyle olmayınca da hakikat acı deniyor. Bilhassa «Eys» den daha çok acıa lafi sık sık tekrarlanıyor.

İşlerin iyi netice verdiğini düşünürsek hakikat acı olmayacaktır. Bu vaziyette de hakikatın ideale kısmen yaklaştığı görülür.

İnsan; işte bunun içindir ki hayatta daima hayal ve hakikat arası bir bocalama devresini yaşayıp gider. Ekseri zamanlarda da bunun farkına varmaz.

Fadi CANDAN

MEMLEKETİMİ DİNLIYORUM

Türküler gelir oy türküler,
Anadolunun sesi yayılır
Yollar boyunca.
" Soğuk sular ıçılır, ..
Yârdan vazgeçilir..

Sazlar çalınır oy sazlar,
Teller nağmelerin döker
Yaprak misali.
Emrah, Karacaoğlan söylenir,
Memleket kuş olmuş,
Uçar teller, parmaklar ucundan.

Güneylli portakal ağaçları altında
Küfür küfür rüzgârıyla sarhoş.
Kuzeyde ormanlar dağ dağ,
Boy boy dizili.
Vazgeç kardeş, vazgeç açma dardımı!
Ben bozkır çocuğuyum,
Yeşil ağaçları bilmem,
Kara toprak üstünde.

Hasan KAZANOĞLU

YALNIZLIĞA VERGİ

Yalnızlığı ötedenberi sevmem, ta çocukluğumdanberi. Bir akşam vakti bir mezarlıktan geçtiğimi hatırlıyorum. Tek bir servi salınıyor, acı sesler çıkarıyordu. Tek ağaç öyle korkunçtu ki. Şeytan demiştim, bu tek ağaçta saklanır olmalı. Koşmuşum, korkup şehre, evlerin ışığına koşmuşum.

Sonra bir kitap okudum, yazamamı hatırlamıyorum şimdi. Tek adam ya tanrıdır ya şeytan, diyordu. Kim tanrı olmuş bugüne kadar. Ben yalnızdan, ben yalnız olmaktan korkuyorum.

Hem eşyanın bile çoğu zaman sevimliyi arzuladığı bu âlemde tek olmak, yalnız olmak neden? Göz mavi mavi gülmüser, toprak yeşil yeşil açılırken ürkmek niçin, kimsen?

Kaçanları, kutsal ışığı bırakanları anlamıyorum. Sabah sisleri altında minareleri, yoldan gelip geçenleri seyretmek, yalnız seyretmek başka olurmuş. Gariptir.

Gerçekler tek ağacı kurutur, tek adamı çürütür. Tekliğe üykünlümez; tek olana, o şeytan misali adama acınır, el uzatılır sadece. Gönülleri sevgi ile dolmuş, ısınmış insanlar ne mesut insanlardır. Yalnızlık arzulan, içine dönük olanmış. Güzellikler önünde içine dönük olmayı nasıl açıklarlar bilmiyorum. Bildiğim, her şeyin ışıklı, hayatın sevilir olduğudur. Tabiat öylesine canlı, çevre öylesine sevimli ki.

Gülün güzelliği dahında, başka güller yanındadır. Tek kalan gül sararır.

Gelgör ki insanı yalnız eden, gene insandır. Dizdize oturup ta ayrı apayrı dünyalarda yaşayan insanlar bildim. Yüzüme anlamadan bakan boş gözler gördüm. Anlaşılmamak, ardından uzanan garip bakışların altında sadece kendi hayatımı yaşamağa zorlanma acı gerçek.

İşığa bu kadar hasret, sevgiye bu kadar susuzken ben bile gün oldu insanlar içinde yalnız, gün oldu dostlar içinde dostsuz kaldım. Dudaklarımda bir türlü söyleyemediğim kelimeler doladı. Gün boyyu kargımda tek söz söyleyemedim oturanlara baktım, konuşabilen insanları düşündüm. Yalnızlık dumanı çökerken içime, gözümde tek ağaç, gözümde tek adam canlandı.

Seneler evveli, gene böyle bir sabah. Güneş daha parlak, deniz daha mavi. Sahilin sevdiğim kasabalarından biri önünde sulara dalıp konuşan iki genç adam görmüştüm. Bu yeşil tepeye diyorlardı, küçük beyaz bir ev yapmalı; kapısına ışıktan başka uğrayan olmasın... Gemi diyorlardı, hep gitsin; insanlardan öteye, insanların olmadığı yerlere. Çocuktu; kutsal ışığın, toplumun sandetinden habersiz masallarını yaşamak istiyorlar, kendi kendilerini herşeye yeter buluyorlardı.

Neden tabiata, neden o cömert anaya dönmüyoruz? Dünyada neyi tek gördük, kimi örnek aldık. Bilmeyiz miyiz ki dalgalar tek kayayı daha tez söker, seller tek evi daha tez götürür.

Ünsal SOYGÜR

YARINLAR

İnsan - zaman çarpışması varlıkla birlikte başlamış, varlıkla birlikte gelişmiştir. İnsan zamanı, zaman insanı yere vurmağa çalışır. Ama ne çare senelerin getirdiği, tarihlerin yazdığı sonuç; hep zamanın lehinedir. Zaman her şeyi olduğu gibi insanı da yemiş, dünden bugüne kalan insan olmamış, yahut hiç denecek kadar az olmuştur.

Günün gerçeği önünde eğilen, çevrenin baskısı altında silinen daha ilk elden pes demiş, zamana yenilmiş demektir. İnsan oluşun gerektirdiği; mücadele, daimi mücadeledir.

«Düşünüyorum demek ki varım.» Var olmak için düşünmüş olmak yeter değildir bence. Çırpıyorsun, bir şeyler yapmak arzusu okunuyor hareketinden, işte o zaman varın ancak. Kaderine meydan okumayın, dizginleri zamanın elinden kurtarmağa çalışmayın var olmağa hakkı yok.

Tanrı bir yol çizer, yürü dermiş. Yürümek; gözü kapalı, önünü, yarınını bilmeden yürümek. Yolunu ben yapmalı, yarınımı ben çizmeliyim. Yaşamın tadı başarıda duyulur. Başarmak isteyen çarpışmalıdır. İyiye, kötüye ilgisiz; nereye niçin gittiğini bilmiyen; yaşamasa saatlerden ibaret olandır. Her kapanan gün bizden çok şeyleri alıp, hem de artık getirmemek üzere geriye götürürken elimizin boş, gözümüzün yaşlı kalması ne acı gerçek. Yarına bir şeyler taşımalyız, büyük şeyler.. Karınca misali.

Yarından emin olan günü iyi geçerse ezeli çarpışmanın galibi, zaman varuşmasının ölmezidir.

N. DENİZ

AĞAÇLAR

Boy otlar büyümüş ağaçların
Gölgesinde fidanlar.
Toprağa kök sokmak için
Uğrayırlar.

Meyvasını vermiş ağaçların
Kalbi rahat.
Henüz körpe fidanlar,
Meyvasız betbaht.

Yaprakları dökülmüş ağaçların
Hepsi de çıplak.
İnsanlar gibi onları da
Arzuları yaşamak.

SIURİKAYA
İbrahim KARACELİK

Yazar arkadaşlarımızdan
Güngör AIGAN'ın babasının
ölüm haberini aldık. Kederli-
ne katılır baş sağlığı dileriz.
DÖNÜM